חסידות
טרנסילבניה
בישראל

חסידות טרנסילבניה בישראל

אסף וערך:

יהודה שוורץ

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

יצא לאור ע"י: האגודה "יד לקהילות טרנסילבניה"
בתרומתו של מר קאופמן מתתיהו
חדרה, רח' הגבורים 57

הקדמה

ספר זה הינו המשך לספר ״תולדות הקהילות בטרנסילבניה״ שיצא לאור על-ידי בשנת תשל״ו. בספר נמצא קוי האופי של יהדי טרנסילבניה בעת פריחתה וגם בעת עניה ומרודיה - בתקופת הסיום הטראגי.

בפריחתה, כשבבתי המדרש ובישיבות הידהדו עד ניגוני לימוד הגמרא וגם במידרן כשנשתתק קול התורה, כשבסמטאותיה של ערי טרנסילבניה התגוררו עד חסידים ואנשי מעשה והסתופפו על חצרות הרביים וגם בשנים כשהלכו הצדיקים יחד עם חסידיהם אל מחנות ההשמדה.

בספר שלפנינו הומר דוקומנטרי לא רק על התקופה ההיא ולא רק, שגם בתוך המחנות - בתוך ים של שכול ויסורים המשיכו הרביים במלאכת הקודש שלהם לעודד, כדי לשאת ביתר קלות את הסבל והיסורים, אלא גם ובעיקר אחרי ששקעה החסידות בטרנסילבניה בתוך נהרות דם ואש הצליחה לשקמה מחדש בישראל.

שארית הפליטה של רביים וחסידים מטרנסילבניה הקימו מרכזים חסידיים ברוב חלקי הארץ ומוסיפים להשפיע על אלפים ורבבות מאחינו בני ישראל בהפצת תורה וחסידות ולקרב את לבותיהם של ישראל לאביהם שבשמים.

חובה נעימה לי להודות על עזרתו האדיבה של מר מתתיהו קאופמן, גבאי ראשון בבית הכנסת הגדול בחדרה, שבתרומתו אפשר הוצאתו לאור של הספר.

הספר מוקדש להנצחת זכר אחיו המנוח:
ר׳ אברהם קאופמן ז״ל

ר׳ אברהם ז״ל היה איש ישר בעל מצפון עם אחריות לאומית, אישיותו הקרינה סביבו יושר וצדק, צניעות, אהבה וחסד. בבית החרושת לכפתורים בחו״ל שהיה בבעלות שני האחים הוא עבד במסירות וללא ליאות. בבית החרושת פעלה גם מחלקה מיוחדת לייצור מוצרי חשמל. חריצותם של האחים הביאה להתפתחות מהירה של המפעל, עד כדי כך שבעת הלאמת בית החרושת על-ידי הממשלה הקומוניסטית בשנת 1948, המהנדס אשר נשלח מבוקרשט מטעם הממשלה להכין את רשימת המלאי ולקבל את המפעל, הביע את השתתפותו בצער הבעלים - האחים קאופמן - וכשראה את המכונות היפות והמשוכללות, אמר בהתפעלות: אוצר יקר ונדיר כזה אין בכל המדינה!
כשבית החרושת היה עד בבעלות האחים קאופמן, על ידי האיכות הטובה של הסחורה שיצרו, הובטחה להם פרנסה בשפע, וכך הצליח ר׳ אברהם המנוח להשתחרר מפעילותו המתמידה במפעל ולהתמסר כולו לעניני צדקה וחסד. הוא היה אדם שהשקיע כוחותיו ומירצו כדי להיטיב עם הזולת. ידו היתה פתוחה להושטת עזרה. האחים קאופמן היו לדוגמה בכל האיזור במתן תרומה ביד נדיבה לטובת הקרנות הלאומיים וגמילות חסדים.

בדרך זו המשיך ר׳ אברהם המנוח את פעילותו המבורכת גם בישראל אחרי ביסוס המפעל בארץ, לבו היה פתוח להבנת הזולת ולצרכי ציבור. היתה בו אהבת הבריות, אהב את האמת ללא פשרות, ואילו בחיצוניותו נשאר שלו ושקט, היה צנוע וענוי בדרכי חייו, איש ציבור ורב פעלים.

כגבאי בית הכנסת הגדול בחדרה יזם פעולות מבורכות, מהם - בשיתוף עם אחיו ר׳ מתתיהו - שיפוץ ושיכלול האולם שליד ביהכנ״ס, כולל ריהוט - על חשבונם - למטרת עריכת חתונות, ברי-מצוה ובריתות, להבטחת כיסוי ההוצאות הגדולות של ביהכנ״ס ובמטרה לאפשר ״עריכת שמחות״ למיעוטי יכולת ולעזור להם בלי שיזדקקו לאולמות מפוארים, שהוא מעל לאפשרותם הכספית.

האחים קאופמן גם תרמו לביהכנ״ס הגדול בחדרה שלושה ספרי תורה, שהביאום מסיביו שב-טרנסילבניה (רומניה) אותם רכשו מאלוף רומני, אשר שב מאוקרינה, משם הביא את ספרי התורה בקרעים ובחלקים. את הספרים האלה הציל מידי הנאצים הגרמנים בעת שריפת בתיהכנ״ס וחילול ספרי התורה בתקופת השואה במלחמת העולם השניה.

ר׳ אברהם קאופמן כיבד ׳והוקיר רבנים ותלמידי חכמים. ספר זה הינו ״מצבה״ לעליית נשמתו הטהורה ולהנצחת זכרו המבורך. מותו הישרה אבל כבד על ציבור מתפללי ביהכנ״ס הגדול בחדרה, על משפחתו, ובמיוחד על אחיו, שכל חייהם היו קשורים בלב ונפש.

ר׳ מתתיהו קאופמן נ״י

אחיו **ר׳ מתתיהו קאופמן** עושה כמיטב כולתו למלא את החלל הריק שנוצר על-ידי פטירת אחיו. אחרי שמכר את בית החרושת לכפתורים, הכניס את ראשו ורובו לחיים החברתיים והציבוריים. הוא ממלא מקום אחיו כגבאי ראשון בבית הכנסת הגדול בחדרה. ר׳ מתתיהו קאופמן שייך לדמויות פרנסי ישראל שמניחים צרכי עצמם ודואגים לצרכי ציבור באמונה, שלבו פתוח לבעיות הכלל וצרות הפרט. אף שהגיע לשיבה נשאר צעיר ברוחו וזריז במעשיו, פעליו מרננים את מירצו ומחליפים את כוחותיו. הוא אינו מסתפק בעזרה רגילה אלא מכניס עצמו בעובי הקורה כנושא בעול, כשותף פעיל, המוכן לתת ידו ולהטות שכם לכל מבצע הזקוק לתנופה. לר׳ מתתיהו כושר ביצוע מופלא, שהדלק המניע אותו הוא לב יהודי חם, אהבה ללא גבול לעם ישראל, לתורת ישראל ולארץ ישראל.

בישיבה אחת הוא מגיש דר׳ח כספי המראה את גידול ההכנסות של ביהכנ״ס, שכדוגמתה עוד לא היתה. בשניה - במסגרת חנוכת בית המדרש החסידי החדש - מגיש הצעת תכנית לבניית ארון קודש מפואר ופרוכת מכספו. מעודד ועוזר לקשישים ולאלמנות הנכנסים לבית אבות, משפחה הנמצאת במשבר עסקי, הוא מעניק מכושר הניהול שלו ועתר בשיקום הפיננסי של המשפחה.

וכך אפשר להמשיך את הרשימה ולהוסיף פרטי מעשים ופארי פעולות אשר בדרך כלל מבוצעים על-ידי רבים וכאן הם נעשים ביזמתו של יחיד ברוח טובה, במרצו, בכספו ובתבונתו של ר׳ מתתיהו קאופמן.

אנו תפילה, כה יתן לו ה׳ וכה יוסיף לו שנות ברכה ומעשה בבריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים ויהי נועם ה׳ עליו ועל ביתו, סלה.

המחבר.

קאופמן מתתיהו (אמיל) נ׳

הספר יצא לאור בתרומתו האדיבה של
מד קאופמן (אמיל) מתתיהו
גבאי ראשון בבית הכנסת הגדול בחדרה

להנצחת זכר אחיו המנוח
מר **קאופמן אברהם** ז״ל
נשיא בית הכנסת הגדול בחדרה
נפטר ב-כ״א טבת תש״מ

קאופמן אברהם ז״ל 1893-1980

שוורץ יהודה
מחבר הספר

התוכן

מבוא 6
ראשית צמיחת החסידות בהונגריה 7
טרנסילבניה ומרמורש
החסידות בטרנסילבניה 8
מי ומי הבאים אל הרבי
האדמורים בטרנסילבניה 9

שושלת דעש - ר' יחזקאל פאנט 11
ר' מנחם מנדל, ר, משה פאנט,
ר' חיים מנחם בר' משה, ר' יחזקאל,
בר' מנחם, ר' יעקב אלימלך, ר' משה
ור' יוסף, ר' צבי מאיר, ר' יהושע
ור' אלימלך אלתר.

חסידות מרמורש 14
החסידות במרמורש
עם הכיבוש הנאצי

בית וויז'ניץ - ר' יעקב קופל חסיד, 18
ר' מנחם מנדל מקוסוב, ר' חיים -
בעל תורת חיים, ר' מנחם מנדל מוויז'ניץ,
ר' ברוך, ר' ישראל - האוהב ישראל,
ממשיכי השושלת - ר' מנחם מנדל - אב"ד
ווישעווע, ר' אליעזר, ר' ברוך מסערעט-
מיסד "רמת וויז'ניץ" בחיפה, ר' חיים מאיר -
מיסד קרית וויז'ניץ בבני ברק, ר' משה -
יהושע ראב"ד קרית וויז'ניץ בבני ברק,
ר' מרדכי בר' חיים מאיר אדמו"ר בארה"ב,
ר' ברוך בר' מנחם מנדל אב"ד ווישעווע,
ר' פנחס אדמו"ר בורשה, ר' אלתר מנחם,
ר' חיים בנציון ור' יצחק מאיר
חסידות וויז'ניץ בראי העתונות הישראלית 27
קדוש ישראל והשפעתו
רבי חיים מאיר האגר
ההאגרים
וויז'ניץ
הוויז'ניצאים
ניגוניו של ר' חיים בנט

בית סיגט - ר' משה טט"ב בעל ישמח משה 36
ר' אליעזר ניסן, ר' יקותיאל יהודה הייטב לב,
ר' חנניה ירט ליפא - הקדושת יו"ט, ר' חיים
צבי בעל עצי חיים, ר' יקותיאל יהודה בר'
חיים, ר' משה טט"ב ראב"ד שענטה, ר' משה
טט"ב - מיסד שושלת סיגט.

בית סאטמר - ר' יואל טט"ב אדמו"ר סאטמר 43
העתונות הישראלית על חסידות סאטמר 47
מי יירש את מקום האדמו"ר מסאטמר
הגאון מסיגט, רבה של עדת סאטמר

בית נאדבורנה - ר' מרדכילה 53
האדמו"ר ר' בערצי - אדמו"ר בסאטמר
ר' מאיר לייפר - אדמו"ר בקליוולאנד
ר' אשר רויזנבוים, ר' איתמר לייפר -
אדמו"ר בבישטענע, ר' יוסף לייפר -
אדמו"ר בקראלי ובארה"ב, ר' אברהם
אבא, אדמו"ר באשדוד ור' שלום מברייטן
ר' שלמה לייפר ראש ישיבת "חוות דעת"
ו"כולל בני" מרדכי, ר' ישראל יעקב, אדמו"ר
בחוסט, ר' שמואל שמעלקי, ר' אהרן משה
ר' ישכר בערל, ר' אהרן משה ור' שמואל
שמעלקי אדמו"ר בהאלמין, ר' איתמר ור'
אשר ישעיהו.

בית קרצינוב - ר' מאיר בר' מרדכי - 58
מיסד קרצינוב ר' אליעזר, ר' דוד משה -
מיסד קרית קרצינוב ברחובות, ר' מנחם זאב
אדמו"ר בקרית קרצינוב ברחובות
ר' דוד משה רויזנבוים ברחובות
קרצינוב - אהבת ה' ואהבת הבריות
(מן העתונות הישראלית) 63
תנופה ומעש
שיחותיו של הרבי
תנופה ופיתוח בקרית קרצינוב ברחובות
חתונה בחצר האדמו"ר
נאדבורנה

בית קאליב 74
הזמר בקאליב
ר' יצחק אייזיק טויב
ר' פנחס חיים טויב אדמו"ר במרגרטין
ר' יחיאל יהודה אדמו"ר במרגרטין
חסידות קאליב בישראל-ר' מנחם מנדל טויב
ופרצת נוסח קאליב

בית צאנז - ר' חיים האלברשטם 85
ר' ישעיה מצ'חויב אדמו"ר בסאטמר
ר' יעקב שמעון אדמו"ר בקלויזנבורג
ר' יקותיאל יהודה ראב"ד בקלויזנבורג -
מיסד קרית צאנז בנתניה
חגה של קרית צאנז
קריה של תורה, עבודה וחסידות

בית ספינקה - ר' יוסף מאיר 92
ר' יצחק אייזיק, ר' ישראל חיים
ר' יעקב יוסף ווייס
חסידות ספינקה בישראל, ר' אברהם אביש
ר' שמואל צבי הורוביץ, ר' צבי הירש כהנא
ר' נחמן כהנא, ר' אריה ליב כהנא, ר' ברוך
רובין, אדמו"ר מקולומיא בגערלא, ר' נחמן
כהנא, אדמו"ר בבני ברק, ר' יוסף מאיר כהנא
אדמו"ר מספינקה בירושלים.
שושלת ספינקה
ר' יצחק אייזיק ווייס
הנס בספינקה
האדמורים במקום מושבם 102
רשימת גדולי תורה וחסידות לפי א-ב 104

ביבליוגרפיה 110
האדמורים חיבוריהם וימי הזכרון
שושלת צדיקי טרנסילבניה - מרמורש 111

חסידות טרנסילבניה

התוכן	עמוד
מבוא	6
ראשית צמיחת החסידות בהונגריה טרנסילבניה ומרמורש	7
החסידות בטרנסילבניה	8
מי ומי ההולכים אל הרבי	8
האדמורים בטרנסילבניה	9

מבוא

תולדות גדולי ישראל, אדמורים אשר נשאו בקדושה ובטהרה את דגל התורה והחסידות בטרנסיל-
בניה - מרמורש והונגריה השכילו להחדיר את החום הפנימי מתוך לבותיהם בלבות צאן מרעיתם וכל הנוהים אחריהם ולעשותם חומה בצורה לשמירת ערכי היהדות.

הואיל וגדולת מעשיהם אינם רק ענין לשעתו, אלא לדורות, ומכיון שניתן להציל, לו במעט את יצירות הרוח שלהם וחת על ידי העלאת תמצית תולדותיהם עלי ספר למען ידעו ויכירו הדורות הבאים את גבורי הרוח אשר עמדו בראש קהילות הקודש בעת שמסרו נפשם על קדושת השם ועמם יחד הלכו אל העקידה האיומה בשנות תש"ד-תש"ה.

מטרת תולדות ענקי הרוח אשר הקרינו מאורם וחומם בשנות האימים להציב יד-ושם לזכר אנשי שם הללו ולקט פניני דברי רבותינו שכיהנו פאר בקהילות הקדושות המפוארות בטרנסילבניה הוא כדי שדמויותיהם תשארנה חקוקות בלב כולנו לנצח, כדי להנציח לדורות הבאים מה פעלו צדיקים אלה בשנות האימים, אשר שאבו את כוחם מלימוד התורה והאמונה העמוקה בצור ישראל וגואלו, כדי להתחמם לאורם ולהאיר את הדרך בה נלך.

המגמה היא לעמוד על טיבם של ענקי הרוח מאורי החסידות אשר פעלו גדולות ונצורות בעת צרה ליעקב להעמיד ציון לזכרם של הגדולים אנשי השם.
אשר לשיקום החסידות בישראל, יש לציין בשמחה, כי אחרי ששקעה החסידות בתוך נהרות דם ואש, משקמת החסידות מחדש את קנה לחסידות, לעינינו קם ונהיה הנס של התחדשות החסידות.

יחד עם תקומתנו הלאומית קמו לתחיה בתי מדרש חדשים לחסידות, מתחדשות והולכות השוש-
לות החסידיות. שוב מתכנסים אלפים להתועדויות בחצרות של אדמורים ושוב מפעימה החסידות לבבות של רבבות יהודים והצלילים של הזמר החסידי מתרעדים מחדש גם בישראל החדשה, שרידים מן העולם שנחרב, המוסיפים לתת את הלהט החיוני היוקד לחיים יהודיים הדתיים בארץ. בין היתר גם משארית הפליטה של הרביים והחסידים מטרנסילבניה, אשר הקימו מרכזים חסידיים לאחר שעברו גלגולים לאין ספור והביאו אתם את הקסם של כל אחד ואחד.

יהודה שוורץ.

עש"ת - תשמ"ג, ספטמבר (1982).

את הספר אפשר להשיג
אצל המחבר:
שוורץ יהודה
חדרה, רח' הגבורים 57
טל' 063-24123.

ראשית צמיחת החסידות בהונגריה טרנסילבניה ומארמורש.

ראשית השפעת החסידות על יהדי הונגריה טרנסילבניה ומרמורש חלה בזמן אחד עם ראשית התפשטותה של התנועה בכלל, בעקבנו אחרי חוטי ההשפעה המובילה להונגריה, אנו מוצאים אותם נמשכים כבר מראשית התקופה בפעולותיהם של הבעש"ט ואח"כ ע"י תלמידי המגיד ממעזריטש.

על הבע"שט בעצמו מסופר שהוא הופיע בהונגריה בשנת תק"י לערך, וביקר בכמה מקומות כמו קאליב, זומבור וסרנץ'. ראשית בואו היה לעיר סרנץ' הסמוכה לקארפאטורוס. הוא הופיע שם ביום השוק הגדול, שאז באו הרבה יהודים למקום זה לסחור. הבע"שט עבר בשוק בלוית אנשיו ומשך תשומת-לב הכל בהדרת פניו. קהל רב התאסף סביבו ואז פנה אליהם ואמר: הראיתם אחי! רבים היו הבאים לקנות ולמכור. הזריזים שבהם מיהרו לקנות או למכור סחורתם מיד עם בואם וכאשר גמרו את עסקיהם הלכו לראות ולהתענג, אבל קלי דעת הלכו תחילה להתענג וכאשר רצו אח"כ לקנות או למכור, בא עליהם הלילה, החושך. כך גם עמנו - הוסיף הבע"שט - החיים הם יומא דשוקא, הרבה יש לכל יהודי למכור ולקנות להכין לדרך רחוקה שבה נלך, הזרירים יזדרזו ויהנו בעוד מועד, אבל מי שהוא עצל יבלה זמנו בבטלה בשחוק ובהבלים וכאשר יתעורר גם הוא להכין דבר מה לדרך, ירגיש פתאום כי איחר את המועד, כי עבר היום ובא הלילה, החושך המוות.

הופעותיו של הבע"שט השאירה רושם חזק על היהדים בהונגריה והרבה אגדות התהלכו על ביקורו של הבע"שט ועל שיחותיו, הוא הכשיר איפוא את הקרקע בשביל תלמידי ותלמידי תלמידיו, אשר באו אח"כ להפיץ את תורתו בארץ זו.

ועוד מסופר כאשר נתגלה הבע"שט ועזב את עירו קיטוב והיה נחד עם תלמידיו בהרי הקרפטים, הביט פעם למטה אל ארץ מרמורש הרובצת לרגלי ההרים האלה, קרא אליו את ר' קופל מקולומיאה ובהצביעו על המישור המשתרע למטה לרגלי הרי קיטוב אמר לו: "גן יפה קופל, השגח על הגן הזה", בזה כאילו רמז לו שבמרמורש ינטע גן החסידות וכאן יהא מקום פעולתו. ואמנם, ר' קופל ואחריו בנו ר' מנחם מנדל מקוסוב, הפיצו תורת רבם במרמורש ואחריו היה בנו ר' חיים הרועה הרוחני של מרמורש. באופן כזה נחשבת מרמורש לעריסת החסידות עוד מימי הבע"שט.

בהרי מרמורש והקרפטים נדד הבעש"ט לראשונה עם תלמידיו, כאן שפך נפשו בזמרה,"צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי" כאן בכה על גלות השכינה וקידש את ההרים ע"י תפילותיו ונגינותיו.

תלמידיו הראשונים של הבע"שט ר' נחמן מהורודנקו, ר' משה מקיטוב, ר' נחמן מקוסוב, ר' קופל מקולומיאה, הביאו ראשונה את בשורת החסידות למרמורש. כעבור שנים בא הצדיק ר' לוי מברדיצ'ב ותלמידו ר' אהרן מז'יטומיר וערכו מסע על פני ערים ועיירות וכפרים בהונגריה ובכל מקום בואם הפיצו את תורת הבע"שט ורכשו נפשות לחסידות, כמו בעיר קראלי שבטרנסילבניה וביחוד בכפר אשוואר הצליחו להלהיב את הלבבות לתנועה החדשה עד אשר קראו לאשוואר "אש-ואור". ר' אהרן מז'יטומיר עשה בהונגריה כשלוש שנים רצופות, ובחדאי השפיע על הונגריה להתקרב לחסידות.

ועוד ידוע שלהונגריה בא אביו של בעל התניא, ר' ברוך, הוא התישב תחילה במונקץ' והיה שם מלמד, אח"כ עבר לסעלעש ושם נפטר בשנת תקנ"ב וכעבור שנים בא בנו בעל התניא להשתטח על קבר אביו. בהונגריה התישב גם הרבי ר' מעכעלע, נכדו של ר' זושא מהאניפולי. בואו להונגריה היה אמנם על פי סיבה, הוא היה בין האסירים שנדחנו ע"י ממשלת רוסיה לגלות סיביר במשפט הידוע על הצדיק מרוז'ין בשנת תקצ"ח. חסידיו הצליחו להוציאו בכוח מידי הז'נדרמים הרוסיים, בזמן שהובילו את הרב הזקן לגירוש ומיד העבירוהו אל מעבר לגבול ומשם הגיע להונגריה. הוא נדד ממקום למקום עד שבא לעיירה קטנה קורימא שבגליל זבאראש ושם התיישב והיה לרבי. (1)

החסידות בטרנסילבניה

גלי הזרמים הרוחניים ביהדות במאה ה-18 וה-19 לא פסחו גם על טרנסילבניה שבצד המערב של הקרפטים, מקום שם היה המפגש של זרמים אלה. בו בזמן שבסיגט היה המרכז לחסידות הקפדנית מבית מדרשה של שושלת טיטלבוים, היה בגרויס ווארדיין המרכז לחסידות המתונה מבית מדרשה של שושלת ויז'ניץ, שהצטיינה במידת אהבת ישראל, אולם הגבן השותל את החסידות היה הרב הכולל בעל ''מראה יחזקאל'' הגאון ר' יחזקאל פנט, שבתוקף תפקידו היה נחד ממקום למקום, מקים קהילות, מושיב רבנים ושובי''ם על מכונם, מחבר תקנות וגודר את גדרי היהדות ויחד עם זה היה מביא עימו לכל מקום גם את רעיון החסידות בו נדבק (שר'ת מראה יחזקאל סי' ק''ד).

ואף על פי כן לא פשטה החסידות על פני מרחביה של טרנסילבניה והיא נשארה ברובה מתנגדת, כי עיקר השפעתה קיבלה יחד עם רוב חבליה של הונגריה מבירת התורה, זו פרשבורג, שהטביעה את חותמה גם על חבל ארץ זו.

ערי טרנסילבניה היו למקלט להמון רב שמבין יהודי פולין, גליציה ורוסיה שנאחזו כאן בימים שקדמו לטרגדיה בשלב הפתיחה של מלחמת העולם הראשונה פרצו הגיסות אל השטחים שמעבר לשרשרת הרי הקרפטים, שם היו מאות אלפי ישראל מדורי דורות ועתה עם הכיבוש נפוצו ונעו-נדו בעולם רבבות פליטי חרב. הללו נאחזו בהונגריה ורבים דבקו בה, בסימטאות של בתים ישנים התגוררו המוני חסידים המסתפחים על חצרות הרביים, הדבוקים באורח חיים של אבותיהם מבוקובינה ומגליציה, הנתונה בחזית המלחמה. נמלטו לכאן כמה מגדולי החסידות, מהם ''רביים'', ''נכדים'' של רביים מפורסמים, כמעט בכל עיר היו חצרות של רביים, בחורים מישיבות חסידיות ואברכים שהתהלכו בקאפוטות משי ובפאות מסולסלות השתייכו לנוף המקום (2).

מי ומי הבאים אל הרבי

את הבאים אל הרבי אפשר לחלק לשני סוגים:

א. מבקשי תיווכו להשיג מהקב''ה ברכה והצלחה, רפואה וישועה, או יעוץ בענינים פרטיים.
ב. מבקשי הוראה והדרכה, כיצד להשתכלל באורח החיים ובעבודת הבורא, כדי להתקרב אליו זלהתהלך לפניו ואגב גם מבקשים ברכה וישועה, הללו הם החסידים הנקראים על שם רבם או על שם עירו.

גם למספר נוסעים שתי משמעויות:

א. נוסעים צרכנים, להגיש לצדיק ''פתק בקשה'' ומטבע ראוי להתכבד ''לפדיון'' בעד הצורך בברכה לישועה ולהצלחה ובכלל זה בימי הרחמים והסליחות כשיש צורך בכתיבה וחתימה טובה לשנה החדשה.
ב. נוסעים ''משתלמים'' ללמוד מהרבי נעימות וניגונים שבתפילה בפרט ובעבודת הבורא בכלל, כדי להתקרב אל השלימות, שכן בלי התבשמות ברוחות הקדושות המנשבות בסביבתו אין טעם לחיים וכל אימרה היוצאת מפי קדשו וכל סלסול, נעימה שבזמירות, או תפילה, משפיעה חיות לגוף ולנשמה (3).

האדמורי"ם בטרנסילבניה

בטרנסילבניה הפיצו את תורת החסידות אדמורים, מהם ידועים ומפורסמים, שקהל החסידים שנהר אחריהם רב, ומהם שרושמם היה מצומצם לחוגים קטנים של חסידים. רועים רוחניים אלה השפיעו על חסידיהם בדרכי התנהגותם ובדוגמה אישית של דבקות ועבדת ה'. אחת מדרכי ההשפעה העיקריות היתה אמירת תורה ליד השולחנות, שנערכו בשבתות, במועדים וביומי דפגרא. לא כל מה שנאמר נכתב וחלק קטן ממה שנכתב נדפס. אין הספרים כשלעצמם חופפים את משקלו של האדמו"ר במדינה, מבחינת פרסומו וקהל החסידים שהיה דבוק בו. ר' משה פאנט מדעש, למשל, שהיה ידוע כבעל מופת ורבים מיהדי טרנסילבניה נהרו אחריו, לא נשתמרה ממנו אלא חוברת קטנה שעניינה אינה חסידות, כמוהו ר' ישראל האגר מויז'ניץ, שאלפים רבים של חסידים, כמעט כל מחוז מרמורש על רבבות היהדים שבו, היו דבוקים בו בהערצה בחמישים שנות אדמוריותו ואילו כל מה שנדפס ממנו אינו אלא ספר אחד. לעומתם היו כאלה שחוג חסידיהם לא היה גדול ואילו התנובה שבד-פוס מרשימה

בין הספרים גם ספרי הלכה שחוברו בידי אדמורי טרנסילבניה, ביניהם ספרי שאלות ותשובות, חידושי ש"ס וחידושי הלכה, רבים מבין צדיקי טרנסילבניה היו גם רבני ערים, ראשי ישיבות גדולות, כגון הצדיקים לבית טיטלבוים בסיגט, שושלת פאנט בדעש,קלויזנבורג שמלבד ההנהגה החסידית כיהנו כרבנים ובתוקף כהונתם ענו לשואלים דבר הלכה, דרשו ברבים חידושי תורה בהלכה ובפלפול וחידשו חידושים בשעורים בישיבותיהם. נראה שאחד הקוים האופיניים לחסידות טרנסילבניה הוא העובדה שהאדמורים הבולטים ביותר מילאו בדרך כלל תפקיד משולש: רב בקהילה, ראש ישיבה ואדמו"ר.

אשר להתפתחות החסידות בטרנסילבניה מראשיתה ועד לימינו, יש לחלק את תולדותיה לארבע תקופות:

א. מראשית החסידות ועד אמצע המאה הי"ט.
ב. מאז ועד תום מלחמת העולם הראשונה.
ג. בין שתי מלחמות העולם.
ד. ימי השואה ולאחריה.

א. לפי מסורת שבע"פ ביקר ר' ישראל בע"שט עצמו בשנת תק"י (1750) בכמה ממחוזותיה של המדינה, אכן בשל דלילות הישוב היהודי מבחינה כמותית ואיכותית לא היכתה החסידות שור-שים בטרנסילבניה אלא בדור השלישי לקיומה. בשנות השמונים הראשונות של המאה הי"ח שהה בטרנסילבניה ר' לוי יצחק מברדיצ'ב זמן ממושך (כ-3 שנים). בתקופה זו נוסד מרכז חסידי קטן בכפר אשוואר שהחסידים כינוהו "אש ואור". בעשייתו של ר' לוי יצחק בטרנסילבניה היתה משום הצגת כף רגל בטוחה וראשונית של החסידות בטרנס. והוכשרה הקרקע לחריש העמוק יותר של שלוש החצרות של צדיקי גליציה: במחוז מרמורש זרע את זרע החסידות ר' מנחם מנדל מקאסוב בסוף המאה הי"ח.

חסידות טרנסילבניה פרחה בשנות ביניים בבתי המדרש ובשטיבלאך שקמו בכל ריכוז חסידי גדול, כי להמוני החסידים לא היו האמצעים לממן נסיעות ארוכות למקומות מרוחקים לצדיקי גליציה רופשיץ, צאנז, זיצ'וב, קוסוב, ויז'ניץ, בעלז ועוד.

ב. משנות ה-60 ואילך החלו להתגבש כמה מהחצרות הנ"ל כחצרות משנה (סיגט, דעש וכו') לכמה מצדיקי גליציה רובן עמדו תחת השפעתו של הצדיק מצאנז (תרל"ו-1876) חצרות אלו עמדו ברשות עצמן והחסידים נגמלו בהדרגה מחצרות גליציה,במיוחד הדור החדש של החסידים שהיו קשורים אל הצדיקים המקומיים. צדיקים אלה השאירו יורשים, רובם ככולם צאצאים והחצרות הסתעפו ברחבי המדינה.

גוש גדול מהחסידים התגורר במחוז מרמורש, שהיה מאוכלס יהודים רבים - רובם ככולם חסידים מבית ומחוץ כולם בעלי לבוש חסידי מובהק - נהר בהמוניו לצדיקי קוסוב, החל מתחילת המאה הי״ט ולאחר מכן לויז׳ניץ, שירשה את חצר קוסוב. עד לסוף המאה הי״ט לא היה לחסידי קוסוב-ויז׳ניץ אדמו״ר מקומי, משום שאף אחד משושלת זו לא שם את משכנו בין החסידים במרמורש, אף כשעבר ר׳ פנחס האגר, אחיו של ר׳ ישראל מויז׳ניץ לעיירה בורשה שבמרמורש, המשיכו החסידים באלפיהם לפקוד את היכלו של הצדיק בויז׳ניץ שבחבל בוקובינה, השוכן בקרבת מחוז מרמורש ורק שרשרת הרי הקרפטים הצפוניים מבדילה ביניהם. במחוז זה נוסדה שושלת חדשה של ר׳ יוסף מאיר וויס, בעיירה ספינקא בסוף שנות ה-70 של המאה הי״ט.
בארבע שנות המלחמה (1914-1918) נמלטו להונגריה - טרנסילבניה אדמורים רבים מגליציה ומבוקובינה, חלקם שב למקומו בתום המלחמה, אך חלקם נשאר במדינה. הבולט בין האדמורים הנמלטים הוא ר׳ ישראל האגר שהתישב בעיר גרויסווארדיין.

ג. בין מלחמות העולם במחוזות שסופחו לרומניה - טרנסילבניה וחלקו הדרומי של מחוז מרמורש - נתגבשה התנועה החסידית. שלוש חצרות שלכל אחת מהן נהרו אלפים, היו שם:

1. חצר ויז׳ניץ שנשתלה בעטיה של המלחמה לעיר גרוסווארדיין ושקקה חיים חסידיים ערים מאד. עיר זו שהיה בה הקיבוץ הגדול ביותר של יהודים בטרנסילבניה, היתה מאז ומקודם עיר של למדנים ותלמידי חכמים, רובם ככולם מן הטיפוס ההונגרי-אשכנזי עם העתקתו של מרכז חסידי ויז׳ניץ לתוכה, שונה נופה האנושי של העיר תוך זמן קצר.
2. חצר סיגט, שהשתייכו אליה רבים מיהדי טרנסילבניה, היתה אף היא בסימן עליה בלתי פוסקת, העומד בראשה, ר׳ חיים צבי טייטלבוים, היה בעל קסם מיוחד למדן חדרשן וראשה של ישיבה גדולה. לאחר פטירתו בגיל 46 (תרפ״ו-1926) הועמד באופן רשמי על כס הרבנות בקהילה הגדולה ובאדמורות בנו הינוקא בן ה-14, שאמנם הוכיח את עצמו ברבות הימים. היורש למעשה היה אחיו, ר׳ יואל טייטלבוים, רבה של קרולה, כך הועתקה חסידות סיגט לעיר קרולה ומשנת תרצ״ד (1934) לעיר סאטמר.
3. בחצר דעש נסתמנה בתקופה זו נסיגה מתמדת מאז פטירת ר׳ משה פאנט (תרס״ג-1902) למרות זאת נשארו נאמנים לחסידות דעש מאות רבות של חסידים. לאחר מלחמת העולם הראשונה עברה חצר ספינקא שבראשה עמד הגאון והצדיק ר׳ יצחק אייזיק וויס לעיר סעליש.
4. על סף השואה מצאו עצמם שוב כל המרכזים החסידיים במסגרתה של מדינת הונגריה בשנים 1940-1944 היתה שם תנועה חסידית ערה וחודשו הקשרים.

לחצרות נודע תפקיד נכבד במאמצי ההצלה בתקופת השואה. בתי המדרש החסידיים ומגורי האדמורים המו מבקרים ברוב שעות היממה והתנועה הבלתי פוסקת הקלה על הסתרת אנשים שחיפשו מקום-מקלט, ביניהם פליטים מפולין ומסלובקיה ורבים מבין המועמדים לגירוש בקיץ 1941 בתואנה שאינם אזרחי הונגריה. כל מעשי ההצלה נתגלו כחיי שעה, שכן באביב 1944 נגזרה הגזרה על הכלל כולו, ובא הקץ על מרבית יהדי הונגריה.

בין שש מאות אלף יהדי הונגריה שעלו על המוקד ניספו גם רוב אדמוריה. קידשו את השם 7 אדמורים: ר׳ יעקב אלימלך פאנט מדעש, ר׳ יצחק אייזיק וויס מספינקא, ר׳ אליעזר זאב רוזנבוים מקרצינוב, גיסו ר׳ פנחס שפירא מקעכניא, ר׳ יעקב ישראל וישורון רובין מסאס-רעגען, ר׳ אליעזר פיש מביקסאד.

אחדים מאדמורי טרנסילבניה ניצלו מהשואה, ר׳ חיים מאיר האגר מויז׳ניץ נמלט לרומניה, ר׳ יואל טייטלבוים מסאטמר הוכנס לרשימת הניצולים בטראנספורט של ישראל קאסטנר, ר׳ יקותיאל יהודה האלברשטאם מקלויזנבורג עבר את כל מוראות השואה וצורף בכור האש של המחנות ויצא מזוקק שבעתיים. שלושה אלה שימשו באדמורות לפני שנות השואה. אדמורים אחרים החלו בהנהגה חסידית לאחר השואה כגון: ר׳ חנניה יו״ט ליפא טטיטלבוים שכונה כאדמו״ר מסאסוב, ר׳ דוד משה רוזנבוים המשיך את שושלת קרצינוב ור׳ מנחם מנדל טויב חידש את שושלת קאליב. עם כל חילופי ההשקפות והשוני בדרכי הפעולה הציבורית הנקוטים בידם ביחס למדינת ישראל, הוסיף כל אחד מהאדמורים הנזכרים ישוב בארץ ישראל, בעיקר שיכונים וקריות חסידיים בערי א״י המונים קרוב לעשרת אלפים נפש (4).

שושלת דעש

רבי צבי מאיר מדעש.

רבי יחזקאל פאנעט, דעש.

רבי יוסף, מדעש.

רבי יחיאל מאיר פאנעט,
הידאלמאש.

רבי יעקב אלימלך
פאנעט, דעש.

רבי יוסף פאנעט,
אילאנדא, דעש.

שושלת דעש

חיי תורה וחיי חסידות התפתחו בדעש בעיקר בזכות השושלת המפוארת של רבני משפחת פנט. ראש השושלת **רבי יחזקאל פנט זצ"ל** היה הרב הראשי של טרנסילבניה בשנים 1845-1823, ממקום מושבו בקרלסבורג ערך את מסעותיו לכל קהילות טרנסילבניה, כדי לארגן את החיים הדתיים בכל אתר ואתר. בניו, נכדיו וניניו שימשו כרבנים בקהילות שונות בטרנסילבניה וביחוד בקהילת דעש. שם לא פסקה השושלת עד ימי השואה (5).

ר' **יחזקאל** - כאדמו"ר לא רק שהביא את החסידות לטרנסילבניה, אלא עמד בראש ההתחדשות הרוחנית של חבל זה, הוא קיבל את חינוכו אצל ר' ברוך פרנקל בעל "ברוך טעם" הרב מלייפניק ואצל ר' יחזקאל לנדוי מפרג. אחרי נישואיו התגורר בעיירה לינסק, שם דבק בחסידות והיה לתלמידו המובהק של ר' מנדלה מרימינוב.

מכתבו של ר' יחזקאל לאביו המתנגד, בו הוא מתאר את אישיותו של ר' מנדלה מרימינוב ואת אופיה של החסידות - היה למכתב קלאסי וחשוב ביותר לתולדות החסידות. הוא פירסם את תורת רבו בספר קטן בשם "מנחם ציון". ר' יחזקאל היה גם סופר פורה והשאיר אחריו כתבי יד רבים, מהם נדפסו שו"ת, ביאורים על התורה, על הגדה של פסח, בשם הכולל "מראה יחזקאל". נפטר בט"ז ניסן תר"ה 1845.

ר' **מנחם מנדל זצ"ל** היה תלמידו של "החתם סופר" ושל ר' זלמן מבוניהרט, היה יורשו של אביו באדמורות ואלפים היו מעריציו. אף הוא פירסם ספרים חשובים, מהם בהלכה, שו"ת, "שערי צדק", "אבני צדק", "משפט צדק", ו"מעגלי צדק" על התורה (6).

בתר"ד-1844 התישב באורישור ובתר"ט-1855 עבר לדעש, כאן ניהל ישיבה לפי שיטת הלימוד של "החתם סופר" והחסידות. התלמידים שהתפזרו בקהילות שונות הביאו עמם לא רק את ידיעתם בתורה אלא גם את החסידות ברוח צאנז ושינעווע, שספגו מרכם, שכונה " ר' מנדלה מדעש ".

עד מלחמת העולם הראשונה היתה דעש המרכז החסידי החשוב ביותר בטרנסילבניה. ר' **מנחם** מנדל התפרסם כפועל ישועות והאדמו"ר מצאנז בעל "דברי חיים" היה שולח אליו חסידים שהזדקקו לישועה. גם בנו ר' **משה פנט זצ"ל** התפרסם בדומה לאביו כבעל מופת ובעל ישועות, בתקופתו התפתחו מוסדות התורה והדת בקהילות דעש בצורה אינטנסיבית ביותר. הבוגרים בישיבתו בארגון "דחברה תלמידי וחסידי דעש" תיקנו תקנות לפיהן חייבים כל התלמידים לנהוג במנהגי חסידות בתואר פניהם ובמלבושיהם החסידיים. נפטר כ"ד כסלו תרס"ג (7).

ר' **חיים מנחם** היה חתנו של ר' יעקב שמעון מצ'חויב, אשר ישב בקלויזנבורג, בנו ר' **יחזקאל זצ"ל** היה עילוי בלתי רגיל, חיבר ספר בשם "כנסת ישראל" על התורה. נפטר כ"ב כסלו תר"צ (8).

ר' **יעקב אלימלך פנט** היה בנו של ר' יחזקאל, נתקבל לרבה של דעש בתרפ"ו, אחרי פטירת אביו. את הישיבה ניהל ברוח חסידות של אדמורי צאנז ושינעווע, בה החלו אבות אבותיו ר' מנחם מנדל ור' משה פנט. חובה היה על כל הבחורים בישיבתו להתלבש בלבוש חסידי, להתפלל באבנטים וללכת למקוה יום יום. בשבתות ובחגים ניהל "שולחן" שישבו סביבו כ-150 חסידים ובחורים (9).
בשנת תש"ד נתבקש לרבנות בודפשט, אולם לא הספיק. כל הנסיונות להצילו נידחו על ידו. ניספה באושביץ בי"ח סיון תש"ד. חלק ממכתביו ניצל מהשואה ונדפס בשם "זכרון יעקב" בשנת תשי"ג.
שני אחיו ר' **משה פנט ור' יוסף** ניצלו מהשואה והתגוררו בארצות-הברית. שניהם נשאו את התואר "האדמו"ר מדעש". בניו של ר' יוסף אף הם מכהנים באדמורות דעש - ר' **צבי מאיר** בבני ברק ואחיו ר' **יהודה ור' אלימלך אלתר** בארה"ב (10).

חסידות מארמורש

התוכן	עמ'
יהדות מרמורש	15
החסידות במרמורש	16
עם הכיבוש הנאצי	17

יהדות מארמורש

מרכז גדול לתורה ויהדות, תפוצה יהודית גדולה היתה בעריה ובכפריה, עניפה בשורשיה היהוד-יים המקוריים ובהעמקת יסודות היהדות בכל המובנים. אור התורה והיהדות בקע מכל כפר ומכל ישוב, מאוכלסת ביהדים שומרי תורה ומצוות, שעם כל היותם עניים בגשמיות, עשירים היו ברוחניות

היו אלה יהודים חרדיים המדקדקים במצוות בקלה כבחמורה, אנשים עטורים בזקן ופיאות, מתבלטים בלבושם היהודי, כשחלק גדול מהם תלמידי חכמים מובהקים, חסידים ואנשי מעשה, אשר נהגו לכתות רגליהם אל חצרות בית הצדיקים. מהם קיבלו הדרכה בעבודת ה', הם הצטיינו במידת היכולת להסתפק במועט, מקדישים מעט לקניני העולם הזה וכל חייהם היוו שרשרת ארוכה של מסירות נפש, שיש לו שייכות אל היהדות.

את תעודת חייהם ראו בחינוך בניהם ובנותיהם לתורה ויראת שמים, מוסר וצניעות ובגידול דורות ישרים הממשיכים במסירות את מסורת האבות. קו אופי מיוחד של יהדי מרמורש עמד על סגולתם לעסוק בכל מקצוע למען המטרה להשיג פרנסה ביושר - מוכנים היו לעשות כל דבר שמזדמן ולכן לא נחשבה שום מלאכה לבזויה, בראותם בה את העיקר במטרה שרוצים להשיג באמצעותה: פרנסה עבור בני הבית ואמצעים שיאפשרו להעניק חינוך יהדי טוב לילדים.

יהדי מרמורש הסתגלו איפוא לכל מקצועות החיים, אף לכאלה שמעולם לא למדו אותם. את המומחיות לכל דבר הביאו אתם מן הישיבה או מן החדר. היו בתוכם חקלאים ובוקרים, בעלי מלאכה ועובדי יערות, סוחרים ומתווכים, פקידים ומנהלי בתי חרושת, אנשי עסקים ועמלי כפיים, כולם עבדו קשה כדי להרויח פת לחמם בישר ובאמונה. משכימים היו לקום עם עלות השחר, כדי לצאת ולהשיג את מקור מחייתם לכלכלת משפחותיהם הגדולות והמסועפות וברוכות הילדים.

הישובים הקטנים והדלים, אשר לא היה בכוחם להחזיק רבנים משלהם, היו נהנים מכך שרבני הקהילות הסמוכות היו סרים אליהם מפקודה לפקודה להורות להם את דרך היהדות ולעוררם לשמירת התורה והמצוות, כך עלה בידם להחדיר יהדות בכל פינות החיים בבית וברחוב, עד אשר עלתה בידם להפוך את מרמורש כגן פורה למבצר חזק של תורה וחסידות, מבורך בישיבות ומוסדות תורה שהיו בית היוצר לאלפי תלמידים אשר האירו את הסביבה כולה באור תורתם וצידקתם (11).

החסידות במארמורש

עריסת החסידות בטרנסבילניה היתה במרמורש, זו חבל ארץ הררי המשתרע לרגלי הקרפטים. סיגט - בירת מרמורש ליצגה את החסידות ההונגרית הקפדנית מבית מדרשה של שושלת טייטלבוים, שמיסדה היה ר' חנניה ירט, ליפמן "בעל קדושת ירט", גדולה היתה גם השפעת מרכזי ובתי הצדיקים של מונקץ, בלז, צאנז וויז'ניץ.

הישוב היהודי כאן היה נידח, דל ומפגר. היה כאן פרולטריון יהודי בשעור שלא נמצא במקומות אחרים. הליכות החיים היו טבועות בחותמה של חסידות. ישוב זה הינו חטיבה בפני עצמה ביהדות הונגריה-טרנסילבניה ומחיצה גבוהה היתה קיימת בינו לבין הקיבוץ היהודי במקומות אחרים. המתבוללים נהגו בהם יחס של דחיה, כי ראו בהם גורם המעכב את ההשתלבות בחברה ובמדינה.

חבל ארץ זה היה אחת הפינות היקרות והמפוארות ביותר של יהדות אירופה, כאן נוצרו במרוצת השנים חיים יהודיים שעלו במציאותם ובשלל גווניהם על כל אגדה, יהדי מרמורש היוו טיפוס מיוחד במינו בין כל יהודי אירופה. היה בהם מן הפשטות ואפילו קצת מגושמת של רועי בקר ועובדי אדמה, כי אכן הרבה מהם היו איכרים ממש, כמו שכניהם הגויים, אבל היתה בהם גם מעין רוחניות אצילית של תורה מן השמים ובעיקר של שירת הקבלה והחסידות.

שושלת חסידים שתות ובעיקר בית ויז'ניץ ובית ספינקא מצאו במרמורש אלפי חסידים נלהבים שהיו עולים לרגל אל האדמורים, נהנים מתורותיהם ונגוניהם, או מקבלים את פני האדמורים בתוך מארמורש עצמה. לימים גם באו כמה מחשובי האדמורים וקבעו להם כמקום ישיבת קבע בעיירות וכפרים של מארמורש.

כפי שהזכרנו לעיל, הישוב היהודי היה כאן עני מאד. טוב היה לו לאכר העני במארמורש, אם היה לו פת לחם תירס וראש בצל לתבלין.
שלמה פייער בספרו "זכרון אברהם" שהופיע בניו-יורק (תרפ"ד) מתאר יהודי, היושב על גל אבנים ומנפצם לרסיסים, המספר - אני נוסע מדי שנה בשנה לר' מנדלה מויז'ניץ, מזגו וקלסתר פניו של הצדיק לא ימושו מזכרוני, הד נגינותיו מצלצל תדיר באזני, מלה היוצאת מפיו חודרת ללב ובה ימצא ההלך תנחומים לנפשו, ממון רב משפיעים לו אוהביו חוץ אחד לא נמצא בכיסו, כי כלעומת שבא ילך, הוא מחלק את הממון לעניים. כשלושים איש מתכנסים אנחנו מצוידים בקמח תירס וגבינת כבשים ובטלית ותפילין. אנחנו רוכבים על סוסים בין הרים גבוהים מאד, אשר השלג לא נמס מעליהם גם בתקופת תמוז.

ברוח זאת כותב י. אפשאן בספרו "בית ישראל": החסידות במרמורש הכניסה התלהבות קודש ללמוד התורה וקיום המצוות, לכן היכתה החסידות שורשים אצל יהדי הכפרים והפיצה את אור היהדות בכל הסביבה.
כאן במרמורש היתה עריסת החסידות, כשהבעל שם טוב טרם נתגלה והיה גר בקיטוב התבודד ביערות אלה ויצר כאן את היסודות של החסידות כל עמק וגיא מספר עליו סודות והחסידים הרגישו במקום זה קדושה מיוחדת.

כך היה מקובל שהסבא, האב והנכד היו מבקרים אצל הרב המיוחד להם אליו נסעו בדרך כלל לימים הנוראים, כדי לשמוע את תפילתו המלהיבה להאזין לתורתו ליד השולחן ולקבל הדרכה איך להתנהג במשך השנה. כמו כן היו באים אל הרבי לשבת חנוכה, שבת שירה ושבת נחמו.

החסידים הראשונים מאד החשיבו ביקורים אלה בלי להתחשב בהוצאות ובטלטולי הדרך. הרבי מפולנאה הסביר את הפסוק "והודעת להם את הדרך ילכו בה (שמות י"ח-כ') היא ההליכה אל הרבי ועד כמה שהדרך קשה יותר השכר גדול יותר "ולפום צערא אגרא..." הרבי ר' ישראל מרוז'ין השוה את ערכה של ההלכה לרבי לערכה של העליה לרגל לירושלים, כמו אז בזמן שבית המקדש היה קיים מתיחדים יהדי הערים והכפרים לעם אחד ובדרך מתמזגים לחטיבה אחת.

אין מלים להביע את השמחה, כשהתכוננו לדרך, כשהרתימו את הסוסים אל העגלה, כשארזו את הצידה לדרך - קמח תירס, גבינה, פירות, לחם שעורים, או תירס בחבילה אחת ובחבילה השניה טלית ותפילין. הנסיעה היתה קשה ומסוכנת במורדות ההרים הגבוהים, אבל כל זה היה כדאי, הרי נוסעים אל הרבי וימסרו לו את בקשתותיהם והישועה קרובה לבוא...
(י. שוורץ ת' הקהלות בטרנס 113-111)

הנה תיאורו של י. אפשאן - מכל הכפרים התכנסו בבית המדרש כדי להחליט על הנסיעה לרבי לראש השנה. יהודים שהם במצוקה כספית, ללא הכנסה, מרגישים ללא הרף את עול הגלות יש להם כבר הגוי - מורה הדרך, שידריך אותם בתוך היערות, לוקחים אתם את הצידה לדרך, את המגפיים ואת בגדי החג ויוצאים לדרך.

יוצאים ישובים שלמים, כל הדרכים מלאות עם הולכי רגל זקן ונער, חתנים, שכנים וקרובים. הולך כל מי שמסוגל להניע את רגלו, בבית נשארים רק נשים וטף, חולים וחלשים, שאינם מסוגלים ללכת. הדרכים והשבילים היו מלאים עם הולכי רגל בחודש אלול והסליחות, כולם הזיעו מעייפות, כולם מיהרו, כדי להגיע מוקדם יותר לרבי.
נדמה היה לנו שגם ענפי העצים מתנועעים, אומרים שירה ועוזרים להם צפצוף הצפרים, מעינות המים המשתפכים בקולי קולות אומרים תפילה לה', כל היצירה אומרת ''סליחות'' וכל בריאה ובריאה לפי הנוסח והשיטה שלה, כולם נותנים שבח והודיה לה'.

היו חסידים שבמשך חודשים מנעו מפיהם את האוכל הדרוש, כדי לחסוך כסף לנסיעה לרבי ''לימים נוראים''. אצל חסידי וויז'ניץ היה מקובל להזמין רכבת מיוחדת, בה נסעו החסידים לר' ישראל האגר הקדוש לוויז'ניץ. הגבולות נפתחו, הרכבת קושטה בדגלים, בסיסמאות ופתגמים, החסידים שרו והתפללו במנין.

לעתים קרובות בא הרבי לשבות בכפר, אז כל הכפר פשטה צורה ולבשה אוירת חג ומועד, כל התושבים היו שמחים וקיבלו מצב רוח מרומם, הרחובות היו מלאים חסידים ואנשי מעשה, ההתלהבות הולכת וגדלה, אוחזים יד ביד, יוצאים בריקוד ושרים ''וטהר לבנו...'' (12)

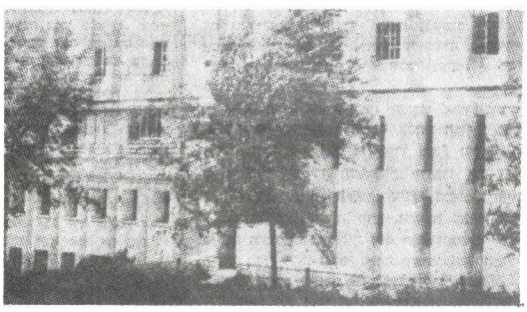
עם הכיבוש הנאצי

ערב החורבן כבשו הלגיונות הנאציים וגדודי הצבא ההונגרי הפשיסטי את הדרכים, שהיו בחזקת סכנה ליהודים בכלל ולחסידים בפרט. הגזרות הרעות הביאו לשינוי בחיים היהודיים והגבירו את צרות הכלל והפרט, היו רעבים ללחם, הנוער התגייס למחנה העבודה, מבין המשפחות היו שנשלחו אל הניסטר.

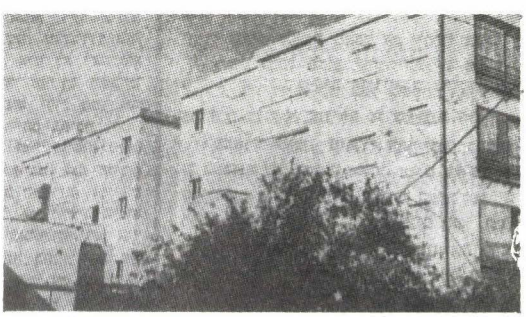
גם בתקופה קשה זו ישבו החסידים בחבורה במלוה-מלכה, ליד כזית חלה וחתיכת דג מלוח וסיפרו סיפורי נפלאות מן הצדיק. המשתתפים בלעו כל מילה ומילה שהיה למזור ותרופה על הפצעים הפתוחים. נדמה היה שבאותו זמן מרחפים בעולם אחר ושוכחים לזמן מה את עול הגלות.
עם תום הסיפור היה זועק אחד החסידים בכל כוחו, יהודים - אל תתיאשו! ושר בשארית כוחותיו את ''שבשיפלנו זכר לנו...'' הקהל מצטרף לשירה. מן העיניים המורמות כלפי מעלה זולגות דמעות, הם בוכים... בוכים על חורבנם, בוכים אתם גם הבתים, העצים, האבנים וגם ההרים הגבוהים... (13)

עמוד	ה ת ו כ ן
20	בית וויז׳ניץ
20	ר׳ מנחם מנדל מוויז׳ניץ
22	ממשיכי שושלת וויז׳ניץ
27	חסידות וויז׳ניץ בראי העתונות הישראלית
29	קדוש ישראל והשפעתו
29	רבי חיים מאיר האגר זצ״ל
30	ההאגרים
32	וויז׳ניץ
33	הוויז׳ניצאים
35	ניגוניו של ר׳ חיים בנט

בית־וויז׳ניץ

הבנין החדש של מוסדות ״אוהל נפתלי״ בנתניה.

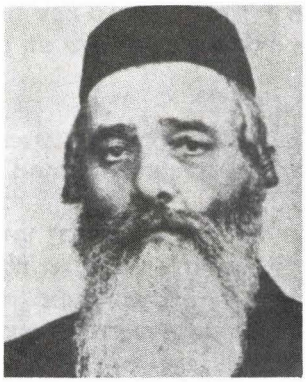
גוש הבנינים הראשון של השיכון בנתניה.

רבי מנחם מנדל מווישיווא.

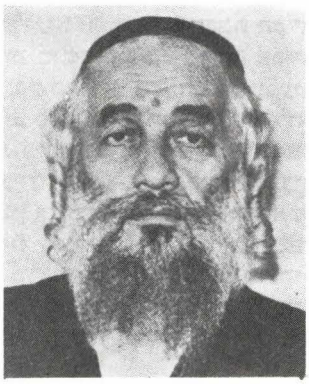
רבי ישראל מויז'ניץ.

רבי חיים מאיר מוויז'ניץ
מיסד קרית וויז'ניץ בבני ברק
ומנהל הישיבה.

האדמו"ר רבי ברוך שליט"א
סרט-וויז'ניץ
מיסד שיכון וויז'ניץ בחיפה
ומנהל ישיבת "יחל ישראל".

רבי משה מויז'ניץ.

רבי פנחס הגר
האדמו"ר מבורשה.

רבי אליעזר הגר
האדמו"ר מוויז'ניץ.

בית ויז'ניץ

רבי יעקב קופל חסיד. מנהג היה בידי הבעל שם טוב לנדוד על פני עיירות היהודים, לתור ולחפש אחר אורות נסתרים, כך הגיע הבעש"ט ביחד עם תלמידיו לעיר קולומיי אשר בגליציה. כאשר התכונן לסעודת שבת ונטל את כוס היין לקדש עליה, נרתע - הניח את הכוס ואמר שאינו יכול עתה לקדש, כי הוא חש שיש אור גדול הזורח כאן בעיר, מוכרח הוא עד בטרם יקדש לגלות את מקורו של האור הזה.

הבעש"ט וחבורתו הגיעו לקצה העיר, שם הבחינו בבית קטן ממנו נוצץ אורם של נרות השבת ובוקע מתוכו שירה אדירה. כשהתקרב אל החלון ראה שיהודי רוקד, משמיע שירים ותשבחות לכבודה של שבת.

אותו יהודי היה הרה"ק ר' יעקב קופל, אשר התפרסם בשם "ר' יעקב קופל חסיד" והוא אבי השושלת של קוסוב-וויז'ניץ. מני אז דבק בחסידות והיה לתלמידו של הבעש"ט. כל פעם כשבא למזיבוז, כיבדו הבעש"ט לעבור לפני התיבה ולהתפלל לפי הנוסח המיוחד שלו והוא הוא הנוסח הוויז'ניצאי הידוע עד עצם היום הזה.

החסידים מספרים כשהבעש"ט טייל אתם בהרי הקרפטים קרא לר' יעקב קופל ואמר לו "גן נפלא הוא זה, שמור היטב על הגן הזה". מאז החל הוא ואחריו בנו ר' מנחם מנדל מקוסוב, בהפצת תורת החסידות במרמורש. במשך תקופה של מאה וחמישים שנה שמרו אדמורי בית קוסוב-וויז'ניץ על הגן הזה במרמורש. הפכוהו למרכז חסידי גדול, חינכו והדריכו אלפי יהודים לתורה ויראת שמים, החדירו בהם את היסודות של אהבת ישראל ואת מצוות האחדות שבין איש לרעהו.

ר' מנחם מנדל, בעל "אהבת שלום" האדמו"ר הראשון לשושלת זו היה הרה"צ ר' מנחם מנדל מקוסוב, בנו של ר' קופל חסיד, הוא התחיל את פעולותיו הברוכות בגליציה ובמרמורש בשנת תק"נ. היהודים שם היו שקועים בחיי החומר. הם היו מפוזרים בכפרים פרימיטיביים, עבדו בזיעת אפיים בהרים ובשדות מבוקר עד ערב, כדי לפרנס את משפחותיהם, אבל קיננה בהם ערגה יהודית טבעית למעט רוחניות. האדמו"ר ר' מנחם מנדל עזר להם להקים בתי כנסיות, לבנות מקוואות, הביא להם ספרי לימוד, הדריך אותם איך לעזור ולסייע איש לרעהו בעת הצורך, כי האדמו"ר ראה מקרוב את החיים הקשים של יהודי מרמורש, החליט לשפר את החיים הרוחניים והושיב בכפרים מלמדים הגונים. ממלא מקומו של ר' מנדלה היה בנו ר' חיים בעל "תורת חיים", אשר המשיך בדרכו של אביו והרחיב עוד יותר את הפעולה הרוחנית. הוא השפיע על רבים להשליך מעליהם את הלבוש הכפרי הגס ולהתלבש כמו יהודים. הוא שלח חייטים יהודיים לתפור להם מלבושים חסידיים. ביתו היה למרכז התורה, אליו זרמו יהודי מרמורש לאלפים. האדמו"ר מקוסוב היה מפורסם כבעל מופת. היה מחדיר בתודעת חסידיו את החובה להחזיק דלת פתוחה לעניים ועוברי אורח ולקבל פני כל אדם בסבר פנים יפות.

ר' מנחם מנדל מוויז'ניץ היה בן זקניו של האדמו"ר ר' חיים מקוסוב, אשר נטע את אהלו בוויז'ניץ והיה חתנו של הסבא קדושא מרוז'ין. אחרי פטירת אביו ועם קבלת המינוי לרבנות בוויז'ניץ, הפך את העיר למטרופולין בתנועת החסידות והיה אבי שושלת ויז'ניץ, אשר נמשך והתקיים בגולה עד לתקופת השואה והתחדשה לאחר מכן כשעיקר מרכזה היא בארץ ישראל. הוא התפרסם על שם ספרו "צמח צדיק". ר' מנדלי הנהיג להתאסף לסעודת מצוה, למלוה מלכה, לאכול ולשיר יחד ואחר כך לצאת ולרקוד בהתלהבות, דבר שמביא לאהבת ישראל. בביתו של הרבי קיבלו ייעוץ והדרכה גם בענין משא ומתן וכו'.

לראש השנה נסעו אליו מאות של שיירות. ר' מנדלי עשה את המקום לעיר ואם בישראל, למרכז תורתי ומרכז חסידי חשוב אשר השפעתו נמשכה לדורו ולדורות רבים אחריו, הרבי הדריך את חסידיו לאהבת רעים ולדיבוק חברים, שהם היסודות הבולטים ביותר בחסידות הוויז'ניצאית. לאחר פטירתו של הרה"ק ר' מנחם מנדל עלה על כס נשיאותה של חסידות וויז'ניץ בנו היחידי האדמו"ר **רבי ברוך**,

אשר היה השני לאדמורי בית וויז'ניץ ונקרא על שם ספרו בעל ''אמרי ברוך''. תקופת נשיאותו החלה בר''ח סיון תרמ''ה. הוא היה איש צנוע ונחבא אל הכלים, סירב לקבל ''קוויטליך'' ולומר תורה בעת עריכת השולחן, גם אחרי שהתפרסם בעולם.

ר' ברוך הצטיין בפזרנותו לצדקה. פעם ביקש חסיד - גביר שירד מנכסיו את עזרתו להשיא את בתו. הרבי נתן לו ''כסגולה'' את קופסת הטבק שלו, בינתיים הכניס לתוכה 200 רובל. כשפתח החסיד את הקופסה וראה את הכסף, הוא רץ אל הרבי, כדי להחזיר לו את הכסף, אבל הרבי סרב לקבלו ואמר: ''כנראה שברכתי התקיימה''. רבי ברוך זצ''ל נפטר בכ' כסלו תרנ''ג.

האוהב ישראל מוויז'ניץ. אל שיאה הגדול הגיעה מלכות וויז'ניץ בימיו של בנו וממלא מקומו של ר' ברוך **הרה''ק ר' ישראל.** בשנת תרמ''ה זכתה מרמורש לאור גדול, הלא הוא רבי ישראל, אשר עלה אז לשבת על כס הרבנות של העיירה בעדעבלע. היתה זאת תקופה של פריחה לסביבה כולה. בתרמ''ו נאלץ האדמו''ר לנוס משם באמצע הלילה בשל הלשנה אשר הוגשה נגדו אל השלטונות ההונגריים. הטענה נגדו היתה שהוא נלחם נגד האסימילציה, לימודים כלליים בבית-הספר הממשלתי ומפיץ שנאה נגד השפה ההונגרית ותרבותה.

חסידים מספרים: הבעש''ט אמר - ''מאה שנה ליום הולדתו אבוא לעולם בגלגול שני וגם אז יהיה שמי ישראל''. יודעי סוד אומרים שכוונת הבעש''ט היתה ''לאוהב ישראל''. חדרו של הרבי היה כעין כותל-דמעות, בו שפכו את לבם כל אלה שנפגעו מצרות ומפגעי הזמן. הרבי היה מוצא לכל אחד מלה מנחמת המעודדת ומרגיעה. היה מאזין ומקשיב בסבלנות לבקשתו של כל יחיד ויחיד ומזדהה עם סבלו, ולא פעם קרה שהרבי בעצמו היה פורץ בבכי כביטוי להשתתפות בצער הפרט, העומד בפניו.

הסבא קדישא הקים את חצרו המפורסמת בגרויס ווארדיין בתרע''ה. כאן הצטרפו הרבה אשכנזים - מתנגדים לעדה הוויז'ניצאנית. בגרויס ווארדיין המשיך האדמו''ר בפעולתו הגדולה. עדתו החסידית גדלה מיום ליום. השפעתו היתה רבה וחסידים למאות ולאלפים באו אליו מגליציה, בוקו-בינה, הונגריה וקרפטו-רוס. מחבר הספר ''בית ישראל'' - מספר - אלול היה החודש כשהיהודים הניחו את עניני עולם הזה, את העסקים ואת דאגות הפרנסה, השאירו בבית את האשה והילדים ונסעו לרבי לוויז'ניץ לתיקון נשמה. באים אליו החסידים ממרמורש רבנים, פועלים, עניים ונשים. שופכים את מר ליבם בפני הרבי, בוכים על עול הגלות הם ללא פרנסה, אבל כשרק חוטפים מבטו של הרבי הוקל עליהם.

כשהרבי יצא לשבות בעיירה התאספו אלפי חסידים בתחנת הרכבת לקבל את פניו ולהושיט לו יד, לשלום עליכם. כל תושבי העיירה, אנשים נשים וטף, לבשו בגדי חג וחיכו לבואו בחרדת קודש. בחלונות הדליקו נרות לכבודו, שיירות שיירות של חסידים קיבלו אותו באבוקות בוערות, כלי זמר ניגנו ורקדנים סובבו את מרכבתו של הרבי, פרשים ומחנה של חיל רגלים ליווהו עד האכסניא. העיירה המתה מאלפי חסידים אשר באו הנה מקצות כל הארץ מקרוב ומרחוק. החסידים שכרו רכבת מיוחדת, כדי להגיע לכאן. לכבוד המאורע נפתחו הגבולות, בתי המלון היו מלאים וישנו גם בעליות הגג ובאורוות של יהודים ושל גויים.

ב' סיון תרצ''ו נפטר הרבי. מאז באו ימים קשים, עננים שחורים כיסו את פני השמים, זה היה ערב החורבן האיום. בי''ג אדר תש''ט, אחרי עמל רב, הובא הסבא קדישא לישראל והוטמן בציון בבני-ברק בבית הקברות ''שומרי שבת''. חסידי וויז'ניץ באים לאלפים ליום ''היארצייט'' להתפלל באוהל של ''האוהב ישראל'' זצ''ל.

ממשיכי שושלת ויז'ניץ

חמישה בנים היו לו לאדמו"ר הק' רבי ישראל, כולם מופלגים והוא היה מונה את שבחם: את גדול בניו ר' מנחם מנדל כינה במליצה "ארון ספרים", על רבי חיים מאיר המליץ ואמר - "א בעש"ט ייד", כשרצה לדבר בשבח בנו רבי אליעזר, אשר היה האדמו"ר בוויז'ניץ לאחר פטירת אביו, אמר, כאשר אתיצב לפני כסא הכבוד ביום הפקודה וישאלו אותי על מעשי, אגיד ר' אליעזר'ל הוא בני ומיד ירפו ממני. וכן שיבח את בנו ר' ברוך, האדמו"ר מסערעט: - הוא חכם. כשאני זקוק לעצה אני פונה אליו. בנו החמישי היה ר' שמואל אבא, בעל יסורים והוא נפטר בגיל צעיר בט"ו חשון שנת ת"ש.

גדול בניו הרה"ג ר' **מנחם מנדל** אב"ד דק"ק וישעווע התפרסם כאחד מגדולי הדור, איש האשכולות ורב פעלים. לישיבתו יצאו מוניטין בכל העולם היהדי וכל רגעיו היו קודש לטובת הפרט ולטובת כלל ישראל.

הרה"ק רבי אליעזר מוויז'ניץ בישיבתו למדו מאה וחמישים בחורים ונחשבה למבצר תורני ומקום קליטה והצלה לנערי ישראל. בשנת ת"ש עברה ישיבת וויז'ניץ "בית ישראל ודמשק אליעזר" לגרויס וואדיין וכאשר עלה ר' אליעזר לישראל הקים את ישיבתו בתל-אביב. עם פטירתו עברה הישיבה לשיכון וויז'ניץ בבני-ברק והיא היום אחת הישיבות הגדולות בישראל ומן המפורסמות שבה.

הניצולים ממחנה "ההסט" "בטרנס-ניסטריה" מספרים על פעולותיו הנועזות והנפלאות של ר' אליעזר. אלפי יהודים ניצלו ממחנה ריכח איום זה הודות לעזרתו. האדמו"ר ר' אליעזר הגיע לישראל בכ"ז ניסן תש"ד ומיד התרכזו סביבו מאות מחסידי וח'ניץ ומיד התחיל בפעולות הצלה מצפרני הנאצים.

נפטר בב' אלול ונטמן באוהל בהר הזיתים בירושלים, ר' אליעזר היה ספרא רבא, השאיר אחריו עשרות כתבי יד שאבדו במלחמת העולם השניה. לאחר הסתלקותו נדפסו ספריו: "דמשק אליעזר" על התורה ו"דמשק אליעזר" על ספר "תהלים".

הרה"ק ר' ברוך מסערעט נתפרסם כאדמו"ר מסערעט, אבל לכהונתו הראשונה נתקבל כרב אב"ד בפוליין (ריסקובה) מרמורש, משם עבר לקהילת קוצמן אשר בבוקובינה, ולאחר מכן נתקבל בתור רב ואב"ד בקהילת סערעט. במלחמת העולם השניה גורש למחנה הריכוז טרנס-ניסטריה, בו היה כלוא שנתיים וחצי. במסירות נפש הקים שם מטבח עממי לחלוקת מזון לרעבים, חיזק ועודד את תושבי המחנות לבל יפלו בזרועות היאוש. אחר השיחרור החליט לעלות לארץ ישראל ולהקים מחדש את מוסדות התורה של סערעט-וויז'ניץ. הוא בחר את חיפה להקמת המרכז החסידי שלו, דוקא שחיפה היתה דלה ברוחניות, במוסדות תורה, רצה האדמו"ר לכבוש את המבצר החילוני הזה ולהדליק בה את אור היהדות.

רמת וויז'ניץ בחיפה מרכז חסידי זה נקרא "משכן ישראל - רמת וויז'ניץ" ומאכלס בקרבו מאות משפחות מניצולי השואה. בקריה זו נבנו מוסדות תורה לשם ולתפארת ובראשם הישיבה "יחל ישראל", בתלמוד תורה שבקריה מתחנכים ילדי ישראל לפי רוח ישראל סבא. האדמו"ר הצליח לקרב יהודים שהתרחקו ממקור מחצבתם.
הרה"ג ר' ברוך נפטר בב' חשון תשכ"ד ואת מקומו ממלא בנו, הרב **אליעזר האגר** הממשיך את פעולו-תיו הברוכות של אביו הק' ופועל רבות לפתח ולשכלל את מוסדות התורה והחינוך של רמת וויז'ניץ.

רבי חיים מאיר הוסמך בגיל צעיר ביותר להוראה. תמיד היה שמח ומתרחק מן העצבות. שלטונות הצבא רדפוהו, כי ביקשו לגייסו לצבא. היה לו כשרון נדיר לתפילה ולשירה נלהבת. הוא ניצל כשרונו זה לעבדת ה' לתפילה ולשירה בעת עריכת שולחנות להלהיב בזה המון חסידיו. אימץ לעצמו גם מניגוני העממים והצמיד עליהם מלים קדושות מן התפילה. רגיל היה לפרש לבניו את דברי יעקב אבינו "קחו לכם מזמרת האזן והביאו מנחה לאיש", דהיינו שיש לקחת מן הזמירות השקועות

בארציות ולהעלותן למעלת הקדושה, להביאן כך מנחה להקב״ה, הנקרא איש (ה׳ איש מלחמה). הוא היה מצטנע ומסתגר בתוך עצמו ודוקא בשל כך היה מעורר עליו תשומת לבם של גדולים.

בשנת תר״ע בגיל עשרים ושתים נתקבל לכהן כרב ואב״ד בקהילת וולחוביץ, אשר במרמורש, הוא הוכיח את כשרונותיו לנהל את צאן מרעיתו כמו רב זקן ורגיל, אהב לעזור לכל בר ישראל וטוב לבו עבר על גדותיו. לעת זקנתו גם אמר: דבר אחד יש לי ב״ה, שאוהב אני לעשות טובה ליהודי. לעומת זאת היה ניצב בעוצמה רבה נגד אלה המנסים לערער את סמכותו העליונה של רב ומנהיג בישראל. מוניטין יצאו לדיני תורה שניהל בוילחוביץ ומכל העיירות הסמוכות נהרו אליו להתדיין בפניו.

כאשר תקפה החולשה את אביו הק׳, התיצב לימינו וחילק את זמנו בין וילחוביץ מקום רבנותו לבין גרויס ווארדיין מרכז החסידות בראשות אביו בו שהה שבעה חודשים בשנה בעמדו ליד אביו, אשר הפקיד בידיו את ניהול ענייניו ונעשה יד ימינו בניהול מלכות ויז׳ניץ בחכמה ובתבונה.

לאחר הסתלקות אביו הס״ק, בעל ״אהבת ישראל״ נהרו רוב חסידי ויז׳ניץ אחר האדמו״ר ר׳ חיים מאיר, כי בו ראו את הממשיך הישיר של השושלת הויז׳ניצאית. מיד החל האדמו״ר בהנהגתו החסידית כבקי ורגיל, הלך בדרכי אביו, בקירוב המוני החסידים, במתן עצה ותושיה ובהושטת עזרה במיוחד התמסר לישיבתו בגרויס ווארדיין.

האדמו״ר הצטרף ״לאגודת ישראל״ עוד בשנותיו הצעירות, כי הוא ראה בה עוגן ההצלה לעם ישראל ובענין זה נאמן היה לשיטת אביו הק׳, אשר הצטרף ״לאגודת ישראל״ מיד עם היווסדה. הרה״ק ר׳ ישראל מוויז׳ניץ השתתף באסיפה שהתקיימה בתרע״ב בצ׳רנוביץ ביוזמתו של ר׳ ישראל מצ׳ורטקוב. אחרי עלייתו לארץ ישראל היה לאחד מחבריה המרכזיים של מועצת גדולי התורה, השתתף בכל הכנסיות הגדולות ותבע להרחיב את הפעולות ולהתרחק משאננות.

בהתקרב השואה, עם פרוץ מלחמת העולם השניה, כאשר ההונגרים השתלטו על טרנסילבניה החלה תקופה קשה ואיומה. בשורות איוב החלו להגיע מכל עבר. אלפי יהודים הוגלו לאיזור קאמניץ פודולסק ושם נהרגו על קידוש השם. אלפי אברכים גויסו על-ידי שלטונות הצבא ההונגרי לגדודי עבודה ונשלחו לאוקרינה, שם התנהלו קרבות הדמים בין צבאות הגרמנים והרוסים. הוטלו עליהם עבודות כפיה קשות, רובם קפאו בקור העצום ואת קברותיהם מצאו מתחת לערימות השלג הגבוהות.

ביתו של הרבי הפך לכותל הדמעות, באו אליו אמהות יהודיות לשפוך את לבן ונשים צעירות, בו בזמן הגיע גם זרם של פליטי חרב מתוך יהדות פולין, כשהם מחפשים אחר מקלט בטרנסילבניה, חצרו של האדמו״ר מוויז׳ניץ הפך להיות עוגן הצלה עבור רבים מן הנמלטים, כשהוא אינו מתחשב בסכנת עונש המוות כתוצאה מכך.

באדר תש״ד נכנסו הגרמנים לגרויס ווארדיין. מיד הקימו את הגיטו וכלאו בתוכו את שלושים וחמישה אלף היהודים שבגרויס ווארדיין ובתוכם גם את האדמו״ר מוויז׳ניץ ובני משפחתו. החיים הפכו להיות גיהנום עלי אדמות. גם בגיטו המשיך האדמו״ר לנהל את תפילותיו ואת ״השולחן״. תמיד חזר על הפסוק ״גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע, כי אתה עמדי״ וזאת בניגון של ״מזמור לדוד״, כפי שהוא מושר בסעודה שלישית של שבת בוויז׳ניץ. אחרי שהפציצו בו חסידיו, הסכים לברוח ליער ולפני שהגרמנים הקיפו את היער בו הסתתר הרבי, הצליח לצאת מהשטח ההונגרי לשטח הרומני וכך הגיע לעיירה בליניש. משם הועבר על-ידי קצין רומני משוחד אל העיר אראד, ממנה עבר אל בוקרשט ובה שהה עד סיום מלחמת העולם השניה.

לקראת ״הימים הנוראים״ של תש״ו חזר האדמו״ר לגרויס ווארדיין, שם מצא את חצרו חרבה והרוסה. בתי ישראל בכל העיר נשדדו. הרבי החליט להקים מחדש את ההריסות, לבנות שוב את המרכז החסידי. לאט התחילו להתלקט סביבו חסידים אשר הצליחו להישאר בחיים. חצרו של הרבי שוב הראתה סימני חיים. הרבי ייסד מחדש את ישיבת ויז׳ניץ בגרויס ווארדיין, נתן עידוד לתלמי-דיו להקים בתים בישראל, עזר בשיקומם של שרידי המשפחות אשר נותרו לפליטה מן העקידה

הגדולה שחוללה החיה הנאצית. עם עליית הקומוניסטים לשלטון החליט לעלות ולהקים ישוב חסידי בארץ ישראל.

העליה לארץ ישראל. כתחנת ביניים בדרך לא״י, נשאר זמן מה באנטוורפן שבבלגיה, שם הקים בית מדרש לתפילה ובשנת תש״ח הגיע האדמו״ר לארץ ישראל. מיד עם עלותו ארצה החל בשיקומה מחדש של ישיבת וויז׳ניץ. לאחר שהוקם הבנין המרכזי ובית המדרש רחב הידים בקרית וויז׳ניץ בבני-ברק, עברה הישיבה למשכנה החדש. מוניטין רבים יצאו לישיבת וויז׳ניץ בכל רחבי תבל, במרוצת שנות קיומה הספיקה להוציא מתוכה מחזורים של אלפי תלמידי חכמים מופלגים בתורה ומוכתרים בעטרת החסידות.

קרית וויז׳ניץ. היות והאדמו״ר מוויז׳ניץ הוא בעל יזמה ואיש מעשה, החליט לגשת להגשמת תכניתו להקמת קריית וויז׳ניץ. בשנת תש״ח הונחה אבן הפינה על שטח של גבעת חולות בבני-ברק. מאמצים מרובים השקיע האדמו״ר עד אשר זכה לראות את הקריה עומדת על תילה. אכן זכה האדמו״ר לברך על המוגמר והקריה היא גאוות כל היהדות החרדית.

המוסדות והמפעלים בקריה הם: ישיבה גדולה, ישיבה קטנה, כולל אברכים להוראה, כולל טרנובה, תלמוד תורה, ישיבת מתמידים ״תורת חיים״, בית ספר חינוכי מקצועי לבנות עם פנימיה, מוסד ילדים, גנים לילדים ולילדות, כולל וויז׳ניץ, קופת צדקה לר׳ מאיר בעל הנס, קרן בנין ״עדי-עד״, סיוע לזוגות צעירים, קופת גמ״ח לחסידי וויז׳ניץ, פנסיון ״בית שלום״ לזקנים וזקנות, ספריה תורנית, מפעל בית לזוגות צעירים, עזרה רפואית, קרן הלבשה, חברה משניות, עזרת נישואין, מפעל הנצחה.

בלהט אמונתו ובמעינות של שמחה ואהבה, רחמים וחמלה לכל יהדי, השכיל והצליח להחזיר לשרידי השואה מסלול של חיים רגילים, להפיח בהם תקוה מחודשת, שמחה וחפץ חיים. הרבי הרגיש שוויז׳ניץ לא תוכל להיבנות על אדמת הרוצחים, הוא הבין שהגיע הזמן להגשים את החלום של האדמורים הקדמים של הסבא קדישא צמח צדיק, ר׳ חיים קוסובר זצ״ל, ולהעביר את וויז׳ניץ לארץ הקדושה. הוא יעץ לפליטי החרב לעלות לארץ ישראל, נסע לערים הגדולות ובדרשתו דרש לעזוב את הגלות ולנסוע לארץ ישראל. לא רק היה ״נאה דורש״ אלא גם ״נאה מקיים״. היום שיכון וויז׳ניץ היא מלוכה בפני עצמה, חסידים מכל קצוי העולם באים לקבל את ברכת הרבי. לימים הנוראים באים מכל חלקי הארץ ומחוץ לארץ לשמוע את התפילה היפה, בשבתות נהנים מאות חסידים מה״שולחן״ מהניגונים ששרים והתורה החדורים באהבת ישראל ואהבת ארץ ישראל.

בערב שבת הגדול תשל״ב - אחרי חולשה ממושכת - הסתלק הרבי הגדול, איש החזון והמעש של צדיקי וויז׳ניץ. השאיר אחריו הרבה חידושי תורה ובניו האדמורים הדפיסו עד כה את הספר ״אמרי חיים״ על התורה ומועדים, בנו של רבי חיים מאיר זצ״ל **האדמו״ר ר׳ משה יהושע האגר** הממשיך שושלת וויז׳ניץ בישראל. בישיבתו של דודו רבי אליעזר מוויז׳ניץ למד ממשנתו ומדרכו בתורה ובח-סידות. כאשר הרוסים כבשו את וויז׳ניץ והישיבה עברה לגרויס ווארדיין, הועמד הוא בראשה וכאשר נתעטר אביו בכתר האדמורות לבית וויז׳ניץ, נבחר ר׳ משה יהושע לשבת על כס הרבנות של וילחוביץ והגליל במקום אביו. בעיצומה של השואה בשנת תש״ד, הצליח להינצל מציפורני הנאצים ולהגיע לארץ ישראל, הוא נתמנה על-ידי דודו בעל ״דמשק אליעזר״ לעמוד בראש הישיבה בתל-אביב. לאחר הסתלקות דודו, ניהל הוא בעצמו את הישיבה עד אשר הועברה לקרית וויז׳ניץ בבני-ברק, ואז נתמנה לכהן פאר כרב הקריה וראש הישיבה.

מאז הוכתר לממשיך שושלת וויז׳ניץ בישראל. נוהרים אליו המוני החסידים, הוא ירש מאביו הגדול את כל התכונות הנעלות וממשיך ללכת בעקבותיו. כך ממשיכה הקריה הנאמנה להיות מגדלור לכל בית ישראל, האדמו״ר כאביו הוא חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל.

האדמו״ר ר׳ מרדכי האגר הוא בנו השני של ר׳ חיים מאיר זצ״ל וממשיך שושלת בית וויז׳ניץ בארה״ב. הוא הגיע לאמריקה מיד לאחר מלחמת העולם השניה והחליט להקים כאן מרכז גדול לתורה ולחסידות וויז׳ניץ. הוא ייסד תלמוד תורה וישיבה בשיכון וויז׳ניץ במונסיי-ספרינג וואלי. שיכון זה הוא תל תלפיות לחסידי בית וויז׳ניץ. (14)

האדמו"ר הרה"ג ר' מנחם מנדל האגר אב"ד וו'שווע

היה בנו הגדול של האדמו"ר הס"ק מוויז'ניץ. היה מסעיר את סביבותיו בידענותו המקיפה ובבקיאותו הרחבה בשני התלמודים ראשונים ואחרונים ובכל אוצר ספרות ההלכה, הדרש והחסידות. היה גם ענק במעשים למען הרבצת התורה וביצור חומת היהדות.

בתר"ע, בהיותו בן עשרים וארבע, נתקבל לכהן כאב"ד בוויז'ניץ. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה נאלץ להימלט יחד עם אביו לגרויס ווארדיין. בתרפ"ג נבחר לכהן פאר באויבר ווישעווע. מסוגל היה לעמוד שלוש-ארבע שעות על הבימה כשהוא מרתק את קהל שומעיו, מגלה פנינים בחידושי תורה, הלכה ואגדה ומסיים באגדה.

בתרפ"ח יסד ישיבה "בית ישראל" אשר תפסה עמדה מרכזית בין הישיבות ברומניה והונגריה. מספר התלמידים הגיע עד לכדי ארבע מאות. לרשות התלמידים היה היכל לימודים ואכסניה מפוארת. בפנימיית הישיבה קיבלו התלמידים את מלוא צרכיהם בלי להזדקק לאכילת "ימים" ולהתגורר בדירות שכורות ורעועות. ר' מנחם מנדל האציל מהודו ומברק תורתו וחכמתו על תלמידיו.

לאחר הסתלקות אביו, הסבא קדישא, החלו המוני חסידים לנהור לחצרו של האדמו"ר מוויש-עווע, בתוך כך הפכה וויישעווע להיות מרכז ער ותוסס של תורה וחסידות ותל תלפיות ליהודי מרמורש. הרבה עשה למען הפצת רעיון אגודת ישראל, הנהיג את לימוד "דף היומי", הצטרף "למועצת גדולי התורה של אגו"י". גדולה היתה חיבתו לארץ ישראל. באהבה רבה התיחס לכל פעולה עבור הארץ, שימש כנשיא כולל וויז'ניץ לטובת עניי א"י. בחדרו היתה תלויה מפה גדולה של ירושלים עיר הקודש ותמיד היה מסתכל בה באהבה ובגעגועים. בתקופה שלפני מלחמת העולם השניה עודד צעירים רבים לעלות לארץ ישראל.
חמש שנים ישב על כסא הרבנות בוויישעווע, במשך זמן קצר זה הצליח לחולל גדולות ונצורות לחיזוק יסודות הדת בגלילת מרמורש.

בשנת ת"ש כבשו ההונגרים את מרמורש, השלטונות ההונגריים אסרו כמה אישים חשובים והעלילו עליהם כל מיני עלילות. הכריחו גם את האדמו"ר להופיע בפני החוקרים, שם סבל בזיונות רבים, אשר השפיעו על בריאותו. כאשר נסע לקלויזנבורג לעשות ניתוח, רמז, כי זוהי נסיעתו האחרונה וכתב בדברי תורתו - שנת "תש-כח".

במוצאי שבת י"ג טבת תש"א נפטר הרה"ג ר' מנחם מנדל האגר כשהוא רק בן חמישים וחמש שנה. ארונו הובא לוויישעווע. בין המספידים היה ר' יקותיאל יהודה טייטלבוים האדמו"ר מסיגט, אשר זעק בקול בוכים "כי לקח ממנו מנחם משיב נפש". לאחר ההספד מסרה קהילת וויישעווע כתב רבנות לבנו הבכור **רבי ברוך** ובקול בוכים איחלו לו "מזל טוב". ואילו קהילת ביצ'קוב נתנה כתב רבנות לבנו השני **ר' חיים יהודה מאיר** ואף לו איחל כל הקהל "מזל טוב".

אחרי מלחמת העולם השניה, הועבר ארונו לארץ ישראל והוטמן בבית העלמין בזכרון-מאיר בבני ברק בתוך האוהל של צדיקי בית וויז'ניץ. בימים ההם עלה בנו **רבי ברוך** על כס הרבנות בוויש-עווע ובימים ההם עברה מרמורש מידי הרומנים ליד שלטון צבאי הונגרי, אשר הצטיין בשנאת ישראל איומה ואכזריות שאין לתארה. למרות המצב הקשה המשיך לנהל את הישיבה בהצלחה.

בהתחלה התחשבו עדיין השלטונות ביהודים שהיה להם תעודה של אזרחות הונגרית. במלחמת העולם הראשונה נשרפו בוויישעווע פנקסי רישום הלידות ולכן יכול היה הרב לרשום תעודות לידה מזויפות, כדי להוכיח על קיום אזרחות הונגרית ולרכוש בכך את תעודת האזרחות. הרב נעצר והועבר למחנה הידוע לשימצה בשם "טולונץ-האז", משם הועבר למחנה "קאניז'ה". אחר כיבוש הנאצים את הונגריה הועבר לבית החולים היהודי בבודפסט, הצליח לברוח משם בניירות מזויפים לגרויס-וואר-דיין אל דודו ר' חיים מאיר האדמו"ר מוויז'ניץ, כאן קיבל תעודות רומניות, הילבישוהו בבגדי איכר

וכך הגיע עם עוד מאה יהודים אל הגבול הרומני. נתפס על-ידי הנצאים והועבר לגיטו בגרויס-ווארדיין ומשם נשלח לאושביץ (15).

ר' פנחס האגר, אדמו"ר בורשה

מיסד שושלת בורשה, היה בנו הששי של האדמו"ר ר' ברוך מוויז'ניץ וחתנו של האדמו"ר ר' מנחם מנדל מוויז'ניץ. בשנת תרנ"ג קבע האדמו"ר ר' פנחס, בנו של בעל "האמרי ברוך" את חצרו בבורשה. במשך ארבעים שנה הפיץ שם תורה וחסידות והצליח להפוך את בורשה למרכז חסידי גדול במרמורש.

במלחמת העולם הראשונה עבר האדמו"ר לווישעווע ובשנת תרפ"ז השתקע בעיר סיגט, שם הקים את חצרו וניהל את עדת חסידיו עד לפטירתו. היה למדן גדול ובקי בש"ס ובספרי קבלה. ניגוני בית ויז'ניץ ונעימותיו היו מלהיבים את המוני הנוכחים במחיצתו בעת תפילתו, או ליד שולחנו. נפטר בי"ג אדר תש"א ואת מקומו בבורשה מילא בנו ר' **אלתר מנחם מנדל** ובסיגט - בניו ר' **חיים בן ציון** ור' **יצחק מאיר**. עוד בחיי אביו בתרפ"א נבחר ר' אלתר מנחם מנדל לרבה של בורשה והשכיל לנהל את רבנותו ברמה. מיוחד היה במצוות צדקה וגמילות חסדים. רגיל היה ללוות מחסידיו סכומים גדולים כדי לכלכל את העניים.

ביקורו בארץ ישראל. האדמו"ר מבורשה השתוקק מאד לעלות לא"י ולהתישב בה, ביטוי לרצונו זה היה ביקורו בא"י בתרצ"ה יחד עם אחד-עשר רבנים. עם שובו מן הביקור גברה בו עוד יותר התשוקה לביצוע משאלת לבו, אך צרת ישראל מנעו הימנו את הצעד הזה, עוד לפני עלות הכורת הנאצי לשלטון בגרמניה, כבר הרימו משנאי ישראל האנטישמיים הרומנים את ראשם ובשנת תר"צ החלו להתנכל ליהודים השלווים של בורשה ושילחו אש בעיירה. שרפו את בתיהם של היהודים ושדדו את רכושם. ביום ששי, בשוק השבועי, אף גוי לא הופיע לשוק ומכיוונים שונים פרצו להבות אש ותוך שעה מועטה התעטפה העיירה כולה בלהבות ותמרות עשן ונשרפה.

האדמו"ר בפעילויות שונות הושיט את עזרתו ותוך זמן קצר עמדה שוב בורשה היהודית על רגליה ובתוך זה ישיבה שייסד בחצר אביו בבורשה. בשנת ת"ש כבשו ההונגרים את מרמורש וסיפחוה להונגריה. אנשים נאנחו מן העבודה הקשה בפלוגות העבודה. מטה לחמם של היהודים נשבר ורוב המשפחות רעבו ללחם. בגלל הלשנה היה מוכרח לברוח מבורשה בתש"ג. כאשר נלקח בנו ר' יצחק ע"י ההונגרים לסליש יצא הוא אחריו, כדי לנסות לשחררו, הוא נשאר בסליש עד להקמת הגיטו וחיסולו.

עם תום מלחמת העולם השניה המשיך את שושלת וויז'ניץ בנו של רבי ברוך והוא **רבי חיים יהודה מאיר** האגר. הוא עבר את כל מוראות השואה. לאחר שהשתחרר ממחנות ההסגר בגרמניה עבר לשבדיה, שם התחיל בפעולות ומעשים לטובת שארית הפליטה, מכאן עבר לארצות הברית. כעבור מספר שנים השתקע בישראל. הקים את בית מדרשו בתל-אביב. שרידי חסידי ותלמידי אביו דבקו בו ובאו להסתופף בצילו. הוא הצטיין בנפש יפה, נועם הליכות.
נפטר במיטב שנותיו בי"א אייר תשכ"ט. (16)

חסידות וויז'ניץ בראי העתונות הישראלית

חסידות וויז'ניץ ואדמוריה.

חסידות וויז'ניץ צומחת משורש הבעש"ט הקדוש דרך שני ענפים הנמשכים מהשורש עד היום הזה. הענף האחד הוא רבי קופל חסיד, בעל התפילה של הבעש"ט, שממנו נמשכת השושלת דור אחרי דור בגלגולי קוסוב-וויז'ניץ ולא פסקה אדמוריות מבית וויז'ניץ מאז לידתה של החסידות. הענף השני הוא ענף המגיד ממז'ריץ זצ"ל, ממלא מקומו של הבעש"ט בהנהגה החסידית, שבעל הצמח צדק מוויז'ניץ זצ"ל. בצורה זו מנציחה וויז'ניץ את המשכיות חסידות הבעש"ט ונדמה שאין לה מתחרים בשטח זה בדורנו.

לפני מלחמת העולם השניה, היתה וויז'ניץ חסידות מסועפת, שכללה רבבות בית ישראל בכמה מחחות בהונגריה, רומניה, צ'כוסלובקיה. במלחמת עולם ראשונה נמלט הצדיק ר' ישראל מוויז'ניץ ממקום מושבו הקבוע מאז דורות בוקובינה לגרויס וארדיין אשר בטרנסילבניה. הוא הצליח בהנהגתו הנפלאה ובקדושת חייו להכות שורשים בסביבה שהיתה נחשבת "למתנגדת" ולהעמיד בלב טרנסיל-בניה מושבה חסידית רבתי, שמשכה אלפים מהסביבה ורבבות ממחוזות רחוקים.

אחרי פטירת קדוש ישראל מוויז'ניץ זצ"ל, התחלקה הנהגתו לארבעה ראשים שכולם היו ראשי אלפי ישראל. בנו הבכור הגה"צ ר' מנחם מנדל בוישו זצ"ל, בנו הגה"צ רבי חיים מאיר בגרויס וארדיין זצ"ל, בנו הגה"צ רבי ברוך מסרט זצ"ל, הגה"צ רבי אליעזר מוויז'ניץ זצ"ל, כולם ניהלו ישיבות, חינכו אלפי תלמידים בדורם. על ידם התפשטה חסידות וויז'ניץ על פני כל חלקי ארצות הונגריה, רומניה וצ'כוסלובקיה ואף מעבר לים.

האדמו"ר הגה"צ ר' מנחם מנדל האגר מוישו זצ"ל נפטר בדמי ימיו, נשארו כמנהיגי וויז'ניץ שלושת האחים הנשארים שהפיצו תורה וחסידות עד פרוץ מלחמת העולם השניה. עם פרוץ המלחמה עבר הצדיק רבי אליעזר הגר זצ"ל לטמשבר, שם פעל גדולות ונצורות בשטח ההצלה ובמיוחד לאחרי שאחיו הצדיק מסרט זצ"ל הוגלה עם כל יהדי בוקובינה לטרנס ניסטריה שברוסיה.

עם כיבוש הגרמנים, שם שתה את כוס הפורענות עד תומה, אבל שימש גורם מעודד לקהל הגולים בתמיכת אחיו הצדיקים בטרנסילבניה, שגם עליהם ריחפה זמן מסוים סכנתם של הגרמנים ימ"ש. הצדיק מסרט ומשפחתו עמדו ברוח האמונה ביסורים הגדולים, זכו ועלו ארצה ישראל, הקימו קריה חסידית מפוארת בחיפה.

הרבי זצ"ל נהג נשיאותו ברמה וניהל ישיבה גדולה עד פטירתו. כממלא מקומו בהנהגה החסידית נבחר בנו רבי משה הגר שליט"א, השלשלת לא נותקה והכל מתנהל בדרך שהיתווה מיסד הקריה זצ"ל.

הגה"צ - רבי אליעזר מוויז'ניץ,זצ"ל עלה ראשון לא"י, נהג באדמורות ומשך רבים אחריו. הוא ניהל ישיבה לתפארת. היה חביב בכל חוגי הישוב, אך פקדתו מחלה ממארת ולא יכול היה לגמור מפעל חייו הכבירים. ספריו הם מעין מפכה לתורה ולחסידות נפלאים הגות חדברי מחשבה. בנים לא השאיר - לצערנו.

הרה"צ רבי חיים מאיר הגר זצ"ל מגרויס ווארדיין יזם את הקמת הקריה בבני ברק. הצליח להחיות את תפארת בית וויז'ניץ בעיר ובמדינה. עשה פעלים להחדרת תורה, יהדות וחסידות בישוב והציב מסד לחסידות בתורתו ותפילותיו הנעלות. עם פטירתו ממלאים את מקומו בהנהגה חסידית נוסח אבותיהם הקדושים הה"צ ר' משה הגר שליט"א, מ"מ בבני ברק והה"צ רבי מרדכי הגר שליט"א, רבם של חסידי וויז'ניץ במונסיי - ארצות הברית.

על חסידות-וויז'ניץ ופעליה הגדולים למען התורה והחסידות לא יצאו עד היום אלא ספרים מעטים מאד. כוחה של חסידות זו היא בעשיה ולא בכתיבה. לא יצא ספר תולדתי מקיף, לא על ''הצמח צדיק'' זצ''ל ולא על ''האמרי ברוך'' זצ''ל ולא על בניהם הקדושים אחריהם, אם כי השאירו רישומם באופן בולט ביותר בדור. תמיד כששמעתי שפעת הסיפורים מזקני החסידים על הצמח צדיק זצ''ל תמהתי שאין מי שירשום את הדברים על הספר למען ישמעו ויראו את כוחם, אולם הכל תלוי במזל ואפילו ספר תורה שבהיכל.

אותו גורל היה קורה להאדמו''ר הקדוש רבי ישראל מוויז'ניץ זצ''ל שהיה עמוד התורה, היראה והחסידות בימיו וזקני החסידים מספרים גדולות ונצורות על מעשיו, מעלותיו ומדרגותיו, אולם דוקא בגלל שהכל תלוי במזל, איזו אברך חסידי נעלה הרב החסיד רבי נתן אלי' רוט הוא שהקדיש כל עתותיו לקבץ ולאסוף ממקורות נאמנים את כל הידוע על הצדיק רבי ישראל מאז לידתו ועד היום הזה והוא הוציא לפני זמן מה ספר רב האיכות בשם ''קדוש ישראל'' כרך א', בו העלה הכל בכתב תתן לחסידים להכיר את דמות רבם הקדוש על רב צדדיותיו בכל השטחים. ספר זה נחטף תוך זמן קצר על-ידי החסידים והמעריצים לבית וויז'ניץ וכולם גמרו עליו את ההלל. הוא מסר כל דבר ודבר בשם אמרו. הוא הוציא דבר מתוק מתחת ידו הכולל את כל התחומים. כעת, הוציא הרה''ח הנ''ל את הכרך השני והאחרון המכיל דברים על עוזו ותוקפו וגדולתו אשר פעל ועשה, קשריו עם החסידים וביתו האיתן והמוצק אשר השאיר אחריו. בסוף הספר באים מכתבי קדש של האדמו''ר זצ''ל, הסכמו-תיו על ספרים ועוד. בספרו הראשון מתואר עבודתו את ה' ומצותיו הנעלות ומובן שהצדיק גוזר והקב''ה מקיים ורבים נפלאותיו אשר עשה בישראל. הגדיל המחבר לעשות באשר מסר את הסיפורים איש מפי איש ובכך הרבה את אמינותם הבלתי ניתנת לפיקפוק.

חשוב במיוחד הפרק על פטירתו, על ידעו את אחרית ימיו ועל האבל שהקיף את בית ישראל בהסתלקו, כמו''כ על ההמשכיות בהנהגה החסידית בבחינת למען אשר יצוה --- וחשובים מכתביו שהם ספוגים עד היום - המראים גם הם את כיוון דרכו בקודש - את מוסריותו והשקפותיו המגוונות.

שלושת בניו הקדושים של האדמו''ר ר' ישראלצ'ה זצ''ל, הגה''צ מהרח''מ מגרויס-וואדיין, הגה''צ ר' אליעזר מוויז'ניץ זצ''ל, והגה''צ ר' ברוך מסרט זצ''ל עלו וביקרו בא''י עוד לפני מלחמת העולם השניה. הם זכו והגיעו הנה גם לאחרי המלחמה, תקעו יתד לחסידות וויז'ניץ. הקימו קריות, ישיבות, ניהלו עדה והיו למיסדי חסידות וויז'ניץ. כולם חיברו ספרים בתורה ובחסידות, רבים מהם כבר הוצאו אורה.

הגה''צ מהרמ''ח זצ''ל שקבע אוהלו בבני ברק חולל מהפכה בכוח החסידי במדינה. כעת העניק לנאמן ביתו הרה''ח ר' יצחק דוד רימוביץ נ"י ספר חדש בשם לקוטי ''אמרי חיים'' מאת הגאון מהרמ''ח זצ''ל מוויז'ניץ שכולו אמרי תורה וחכמה, פתגמים, חידושים, הברקות. דברים מפליאים ומחוכמים, הנאים לו ולשמו הקדוש שושלת וויז'ניץ ממשיכה בהדר תפארתה.

הגה''צ ר' משה הגר שליט''א מרכז סביבו אלפים ומרחיב את יריעות החסידות בממדים נרחבים ביותר. את עיקר עבודתו הוא מיחד לחינוך. מארגן גם את בני חסידיו, מקרבם בכל החוגים שם נמצאים. תפילותיו ותורותיו מושכות המוני המונים ובאירופה מאדירים שמו בתפארה ואותו דבר עם אחיו הגה''צ ר' מרדכי הגר שליט''א ממונסו שהיה תל תלפיות לחסידות וויז'ניץ בארצות הברית יזכו להמשיך ממלכתם ולהאדיר תורה וחסידות בהרחבת הדעת ובנחת הקדושה. (17)

קדוש ישראל והשפעתו

בשנת הארבעים להסתלקותו של רבי ישראל הגר מוויז'ניץ זצ"ל (ב' סיון תרצ"ו) ראה אור החלק הראשון של סיפורי תולדותיו בידי הרה"ח ר' נתן אלי' רוט. זכה המחבר וספרו מבוסס על מקורות אותנטיים ונאמנים. הספר נשען ברובו על עובדות שנמסרו למחבר מפי זקני החסידים החיים היום אתנו, וממה שראו עיניהם וממה שקיבלו מאבותיהם ועל הכל שאב המחבר מהיכל הקודש רבנו בעל "אמרי יוסף זצ"ל" שסמך ידו על החיבור והמחבר ועודדו ולהבדיל בין החיים לחיים, בניו שליט"א המכהנים פאר כאדמורי וויז'ניץ.

אין ספק שמבחינת העיתוי, הרי דורנו זה, האחרון, שבו ניתן לשחזר במידה מרובה של דיוק את תולדות רבנו וגלגולי קורותיו מפי חסידים שזכו לאור באור החיים ולהתחמם לאורו של קדוש ישראל, אילו המתינו לדור הבא נאלץ היה המחבר לשאוב את ידיעותיו מכלי שני ושלישי והעובדות ברובן הגדול היו יוצאות חיוורות ופעמים אף בלתי בדוקות ובלתי מדוייקות. זכותו של הסבא קדושא עמדה למחבר מבחינת הזמן וזכה לגשר בין תקופת הביניים, סוף תקופת בעל "אמרי חיים" זצ"ל ותחילת תקופת בניו ממלא מקומו שליט"א, אדמורי וויז'ניץ בארצנו ובארצות הברית. בזכות זו עלה בידו של המחבר להציג קומה שלמה ודמות מלאה מענין הרוח של הדור הקודם, במידה שהדבר בגדר האפשרי. עובדות רבות המכונסות בספר היו ידועות, אך עובדות רבות יותר לא שמענו בלתי היום מתוך הספר.(18)

רבי חיים מאיר הגר זצ"ל

אבלים על פטירתו אשתו, שני בניו וארבע בנותיו, בנו בכורו ר' משה הגר הוא רבה של שיכון וויז'ניץ ומנהל הישיבות "דמשק אליעזר" ובנו השני רבי מרדכי הגר עומד בראש חסידי וויז'ניץ בארה"ב. ביתו היה פתוח להמון חסידי וויז'ניץ מבפנים הארץ ומחו"ל, שמע לבעיותיהם, יעץ להם והתפלל בעדם והשתתף בשמחתם.

ר' חיים מאיר היה מנהיג דינמי של התנועה החסידית. היה ידען גדול, בעל אמונה עמוקה, בעל לב חם ובעל ביטחון. גם ברגעים קשים ביותר, ביום שהתחילו לרכז את היהודים בגיטאות ביקר בגרויס ווארדיין וניצל בדרך נס.
ר' חיים מאיר היה הדור השביעי של ר' קופל תלמידו של הבעש"ט, אשר פעל רבות בסביבת הקרפטים, בנו התישב בקוסוב שבגליציה ואילו נכדו ר' מנדל הניח יסודות לחסידות וויז'ניץ שבבוקובינה.

בתקופת מלחמת העולם הראשונה חל שינוי בחיי השושלת, אביו של הרבי רבי ישראל יחד עם חצרו ברח מפני הגיסות הרוסיים ועל סמך אישור ממשרד הפנים התישב בגרויס ווארדיין, עם סיום המלחמה לא שב לוויז'ניץ. כך שגרויס ווארדיין היה למקום מושבו הקבוע. בין חמשת הבנים שלו היה ר' חיים מאיר שהיה ידוע בשם הרב מוויליכוביץ. מיד אחרי שהשיא אשה בגיל 18 הוא נבחר לרבה של הכפר אירהולץ במרמורש. למרות שלא מילא תפקידו זה הוא נקרא כך עד ליום פטירתו של אביו בתשל"ו, כי הקהילה ראתה בו את הרועה הרוחני שלה.

יתר האחים הסתדרו כרבנים ראשיים ר' מנדל בוישו, ר' אליעזר בוויז'ניץ ור' ברוך בסרט. ר' חיים מאיר נשאר כל הזמן ליד אביו והיה למושל הממשי של החצר. זה גם מסביר שבתשל"ו אחרי פטירת אביו, למרות שלא הוא היה הבכור, ירש את אביו על כסא הרבנות, הוא נבחר ע"י רוב החסידים לראש שושלת וויז'ניץ.

הוא הוכיח את עצמו כיורש נאמן למסורת הקו של וויז'ניץ, ומהו קו זה? למנוע ויכוחים, אל תהיה קנאי קיצוני, כי האדם הקיצוני אינו מסוגל לשמור על השכל הישר. השתדל לגלות אצל כל יהודי את הצד החיובי ואז תראה שכל יהודי ראוי להערכה ולאהבה. עליך לצעוד עם התקופה, אחרת אתה עלול לאבד את הקשר עם הצבור והחברה בו אתה חי.

הדות לקו זה, בתקופה שבין שתי המלחמות הוקירו והעריכו את הרבי מוויז'ניץ האורטודוקסים והניאולוגים, הציונים והאסימילנטים גם יחד. גם השלטונות בגרויס ווארדיין התחשבו בו ומילאו את בקשותיו. השפעתו של הרבי היתה כה גדולה, שאם התעוררה בעיה ציבורית הרים טלפון ליהדי האסימילנטי, העורך הגדיש שאנדור, חבר כנסת מטעם המפלגה ההונגרית, ואז כבר ברכבת הקרובה נסע לבוקרשט כדי לסדר שם את הענין.

לא כאביו שהתרחק מלהשתייך לכל מפלגה שהיא, ר' חיים מאיר היה חבר באגודת ישראל, כמו"כ השתייכו לאגודה גם יתר האחים, אבל הקו שלו לא היה להקניט ולקנטר אלא ההיפך מזה. הרבי ר' מנדלה הוויז'ניצאי הראשון באמצע המאה ה-19 הטיל מיסים על חסידיו כדי שיוכל לעזור לנזקקים והציל הרבה מחסידיו מפשיטת רגל ואילו נכדיו עשו צעד קדימה, הם עשו את הישיבות למוסדות חשובים ומאז מלחמת העולם הראשונה חינכו לא רק את החסידים אלא גם את בחורי הישיבה. הם הכירו את סוד החיים ומיד אחרי השואה הקים את המרכז הוויז'ניצאי בבני ברק ולא בברוקלין.

ר' חיים מאיר עלה לישראל ב-1947. למרות אוירת המלחמה בארץ החל מיד בהקמת שיכון וויז'ניץ. היום הוא לא רק שיכון לדוגמא, אלא כממלכה חסידית ליד מאות הדירות. יש שם מפעלים חשובים, בתי כנסת, חנויות, ישיבות עם פנימיה ובתי-ספר, מושב זקנים ובית-מלון עבור החסידים שבאים מחו"ל עם מעלית. בשבת היא פועלת בהתאם להלכה, עולה ויורדת באופן אוטומטי.

ר' חיים מאיר היה חבר במועצת גדולי התורה, שם הציג את הצד המתון. בעיות דת - הוא טען - אפשר לפתור רק ברצון טוב ובמאמצים משותפים היה לו חלק בכך שבתקופת הקמת המדינה, האגודה שהיתה קרובה יותר לדעת נטורי קרתא עלה על הדרך הקונסטרוקטיבית של בניית הארץ והשתתפה בחיים הצבוריים המוניציפליים והפרלמנטריים של המדינה. לר' חיים מאיר היתה תכנית בדבר השרות הצבאי של בחורי הישיבה. בהסכמתו הוקמה בסביבות שנות החמישים ה"נחל" החסידי, אשר התישב בסביבת עזה, הבחורים קיבלו הכשרה צבאית וליד זה למדו ועבדו, הקימו מפעל יהלו-מים. הנסיון נכשל, אבל לא באשמת הרבי. הוא היה עמוד עליו נשען היהדות ואין לנו תמרותו. (19)

ההגרים

כפי שהיכרנום היו כולם זקופי קומה, התהלכו בקלות ובהרמת ראש, היו שקולים ומתונים בדבריהם, אהבו מנגינות יפות, דיברו בשקט בשלווה ובהגיון. מי שמע בקול העניים, מי שמע את בכיים של היהודים המסכנים מתחת לקרפטים, אם לא ההגרים, מי פתח את לבו לכאבם של היהודים שהיו בצרה, אם לא הם, מי שם לב ומי ראה את היהודי חוטב העצים, או שואב המים מבין יהודי מרמורש, כמו ראש ההגרים הרבי מוויז'ניץ, ר' ישראל הגר. בפניו היו יכולים לשפוך את לבם היהודים שהסכנות ארבו להם מכל צד, אל מי היו מביאים את זעקתם ואת מכאובם.

מן העניים והעשירים בארה"ב שמונים אחוז מקבלים טיפול פסיכולוגי. במדינה בה הכסף הוא הדומיננטי ועונה על הכל וכל אדם מרויח את כספו בשפע מדוע הם זקוקים לפסיכולוג? המומחים מסבירים זאת, כי תנאי החיים הם כאלה שהרדיפה המתמדת אחרי בצע כסף משליטה על האדם את האלימות והפשע, מרחיקה את האימון בין בני האדם ומגבירה את הפירוד והזרות ביניהם. הרעש והריצה מונע מהם שישמעו ויקשיבו איש לרעהו, לכן הם הולכים אל הפסיכולוג, בתקוה שהוא יאפשר להם להשמיע את דבריהם והוא ישים לב למה שיאמרו.

ההגרים לא היו פסיכולוגים גם לא פועלי פלאות, אלא אנשים מבשר ודם ונשקם הסודי היה "אהבת ישראל" ששיתפו עצמם בצערם ובשמחתם של משפחות ישראל. דברי הנחמה שהשמיעו החזירו לאדם את בטחון העצמי שלו. מרחק הזמן אינו מעיב על דמותו הנפלאה של ר' ישראל הגר, כשהוא היה מחבק ומנחם ליהודי בצרת נפשו ושם עליו את ידו החמה, ראינו את חיוכו המלבב בנחמו את האדם ואת דמעת עינו שזלגו על פניו כששמע את צרות הכלל והפרט. עצתו, זמירותיו דברי הנחמה שלו נתנו עידוד רב ליהודי הרובץ תחת עול משאו הקשה של הגלית. זכרון פניו והעיניים המחייכות מחזירים לנו את זכר ילדותנו המאושרים.

הויז'ניצאים לא הפסיקו אף לרגע את פעילותם התורנית, השושלת נוסדה ע"י ר' ישראל הגר ב- 1904 וכשארבה להם הסכנה של כליון, כאילו נולדה מחדש במקום אחר. בתקופת השואה ב-1944, כשבגזרת הגירושים נסגר בית המדרש הויז'ניצאי בגרויס ווארדיין, כמעט באותו יום פתח את בית מדרשו בתל-אביב בנו השני הרבי אליעזר ואילו ר' מאיר הגר צעק חמס שעל כל יהודי לחפש דרך ולברוח. דרך רומניה ואנטוורפן הוא הגיע ארצה, קדם התישב בתל-אביב. מאחר וראה שאין באפשרותו לבצע כאן את תכניתו רכש פרדס עזוב של 35 דונם בבני ברק, שם התחיל בהקמתו של קרית ויז'ניץ, היו שאמרו שרב אינו מסוגל לבצע תכנית מעשית כזאת, אבל ההגרים אינם נירתעים מקשיים ומטרת חייהם היא עבודה מעשית. החצר שברחוב סורבוש בגרויס ווארדיין היה לרובע חשוב בבני ברק עם פעילות מסחרית, מוסדות עירוניים וסוציאליים.

ר' דוד הויז'ניצאי, ראש קרית ויז'ניץ הוא איש מעשי, ר' חיים מאיר ובנו ר' משה הגר פעלו יחד מהנחת אבן הפינה ועד לבנין שיכון עירוני מודרני. כאן לא תמצא פקידים עצבניים, אלא מתנדבים נלהבים הממלאים את תפקידם מתוך אהבה ורצון, כאן פועלים מגן הילדים ועד לבית האבות. הילדים מתחנכים כאן לתורה ויראת שמים, למתן כבוד דרך ארץ למבוגרים.

התפילות והמנגינות של ההגרים הן לא רק בקשות אלא הן גם דורשות, מסתמכות על זכויות צדקות. בשמחת תורה רוקד הרבי עם מאות ילדים קטנים, הם שונים מכפי שהיינו אנחנו בקטנותנו. בעיניהם לא נראים פחדים, הם זקופי קומה, הם אינם יודעים הרגשת פחד מהי, כפי שהרגשנו אנחנו. אלה הם ילידי הארץ החופשית, רק המנגינה היא מנגינת ויז'ניץ הישנה, קול הילדים שונה, שונה גם נשימתם ותנועתם. בהזכרת הנשמות הם מזכירים את שמות קרבנות השואה ומזכירים גם את גבורי האומה שהקריבו את חייהם הצעירים למען האומה, כדי לאפשר לנו לחיות ולרקוד מתוך חירות.

בחדר, בו מלמד הרבי שורר שקט מוחלט. כאן שומעים אותך, כאן לא מבטיחים נסים ונפלאות, רק מקשיבים לדברים בכובד ראש, באחריות ובתשומת-לב, ההגרים מצטיינים בסבלנותם, הם אינם בעלי גאוה ואינם קנאים, שפתם היא שפת הענוה והאהבה.

אין להזכיר את ויז'ניץ בלי דמעות גיל ותוגה, התוגה על אבדן הקהילה הקדושה גרויס ווארדיין והיהדות המפוארת שבה, אשר הושמדו ביד אכזרית. וגיל - על תחייתה מחדש של ויז'ניץ, הדמעות של גיל ותוגה מזכירות לנו את אשר היה בקהילה זו, בה חיו 30 אלף יהודים. עיר גדולה זו, אשר נבנתה על יסודות של תורת החתם סופר, יהודיה כמעט ולא ידעו דבר על חסידות. ר' ישראלצ'ה הביא לעיר אור חדש בדבריו הנלבבים, הקסים את תושביה, קירב אותם אליו והם באו תחת השפעתו.

בדמעות של תוגה וכאב מעורבות גם דמעות של שמחה שר' חיים מאירל ניצל מהגיטו באורח נסי והקים מהריסותיה מחדש את ויז'ניץ. בכוחות על טבעיים הקים במאמצים על אנושיים את קרית ויז'ניץ בבני ברק עם תלמודי תורה ומוסדות סוציאליים. את בית ויז'ניץ הוא הקים בישראל לפי הנוסח החדש ונוהרים אליו רבבות כדי לשמוע את תפילת הגיל והשמחה כמו בשנים עברו.

אנו מתפללים להצלחת בית ויז'ניץ הנותן עצה ותושיה לבני ישראל בארץ ישראל. (20)

ויז'ניץ

היה זה כ"ק האדמו"ר הרבי מגור זצ"ל שיצא לפני מספר שנים בגלוי דעת לאברכים שחונכו וגודלו בדרך החסידות בת"א ובביטויים נמרצים וחזקים על שנוהרים לגור בבני-ברק ומפקירים את כל ערי א"י להשפעתם הבלעדית של היהדות החילונית, מה שמתקנים ביהדות החרדית בכל מקום, בעת הבחירות המוניציפליות וקביעת צורת השלטון המקומי בכל מקום.

ואמנם רבים כבירי מעש שאינם נגררים אחרי תהליך מסוכן זה, העלול להרוס את היהדות החרדית, מוסדותיה והשפעתה ולדחוס הכל למקום אחד, אלא בונים ומקימים מפעלים לתורה, לחסד ולחסידות גם בערים אחרות בארץ ישראל, כי ארצנו כולה קדושה היא ואין להתרכז רק במקום אחד והבינו את זאת התנועות הדתיות החרדיות שהתחילו בהקמת נקודות ומפעלים תורתיים, שיכונים לתושבים הדתיים גם מחוץ לירושלים עיה"ק וגם מחוץ לבני-ברק וצ"ו.

בין אלה שהלכו והולכים בדרך זו בצורה הנעלה ביותר, אפשר בהחלט למנות ולהזכיר לטובה את **הרב נפתלי חיים אדלר שליט"א**, רבם ומורם של חסידי ויז'ניץ דזיקוב בנתניה. הוא התחיל בעבודה קדושה זו בצל כ"ק דודו הגדול בעל אמו הגה"ק אדמו"ר רבי ברוך הגר מסרט - ויז'ניץ זצ"ל בחיפה האדומה, היה הוא היחם וכוח החיים של הקמת פינת החמד "רמת ויז'ניץ" ומוסדותיה המופלאים וכשראה שיש סדר על מי לסמוך. אחר הסתלקות הגר"ב בחיפה והמפעלים הקדושים נמצאים בידים נאמנות של בניו הנעלים אדמו"ר הר"א וראש הישיבה הר"מ שליט"א וראה שעוד כוחו במתניו ב"ה וביכולתו עוד ליצור ולבנות ולהכניס נקודות אור למקומות הזקוקים לכך, שוב פעם לא בחר את הנוח והקל ולא חזר לבית חתנו הגה"ק אדמו"ר הרח"מ זצ"ל מויז'ניץ בבני ברק. הוא ראה כבר מקום זה מבוסס בס"ד מבחינה רוחנית ואפשר בהחלט להשאיר את ניהול השיכון ומוסדות התורה והחסידות בשיכון ויז'ניץ שבבני ברק בידי ממשיכי דרך הרבי הדגולים והמנוסים ולו מחכים מקומות אחרים לגואלים רוחניים - נתניה.

וכשבחר את נתניה למושב לו ושם ליצור ולבנות, הדגיש שוב כדרכו, כי לא לשבת במנוחה ולשקוט על שמרים עדיין כוונתו, אלא להמשיך וליצור ולבנות ולא בחר אותו צד שבעיר נתניה במקום שכ"ק, גדול וגאון דורנו, אדמו"ר מקלויזנבורג שליט"א כבר התחיל לפעול והקים את קרית צאנז עם הישיבות והמוסדות, אלא בחר את הצד השני של העיר, הצד החילוני, בסביבת התחנה המהכזית, באמרו שגם בצד הזה, במקום שעדיין חשוך יש להאיר.

ככל בונה א"י, הנקנית ביסורים, גם הבונה שלנו הרב נפתלי חיים אדלר שליט"א לא ליקק דבש בהתחלת עבודתו ואחר שכבר רכש את השטח והכין את חגיגת הנחת אבן הפינה לשיכון ויז'ניץ - דז'יקוב בנתניה, התאחדו השכנים מסביב, אשר פחדו, כי הקמת שיכון חסידי ומוסדות תורה בסביבת מגורם תפריע להם למהלך חייהם והפריעו בכל הדרכים האפשריות שבידיהם וממש ברגע האחרון, אחרי שכל האורחים כבר הוזמנו לחגיגת ירידת אבן הפינה, היה נאלץ להעתיק את מקום החגיגה מהמגרש לביהכנ"ס הגדול בנתניה והסתפקו רק בהשמעת נאומים ודברי ברכה לכבוד המחשבה הטובה בנין שיכון חרדי בנתניה מבלי לירות אבן הפינה והרבה משתתפים שבאו לכבוד המזמין נדו ראש לחלומו הנועז של הרב אדלר שאין לו שום סיכויים להגשמה.

אבל לא יהדי כהרב אדלר יותר ויסוג ממחשבותיו ותכניותיו ותמיד לנגד עיניו אימרתו של יהודה בן תימא "הוי עז כנמר וקל כנשר, גבור כארי ורץ כצבי לעשות רצון אביך שבשמים", ובעקשנותו המיוחדת לא ויתר ולא זז והמשיך למרות הכל ועל אף הכל במפעלו הנשגב עד שהצליח וכיום מתנוסס בנתניה העיר החילונית מפעל גדול, בית גדול, שמגדלים בו תורה, חסד וחסידות, שיכון יפה של משתכנים חסידים יראים ושלמים ובנים בונים יקרים המתגדלים לתורה וליר"ש וכשמקום נעשה בה צר מלהכיל את הכולל המפואר ויתר מוסדות התורה אינו מקטין ח"ו את מספר התלמידים, אלא קם ומוסיף בית ומקים בנין ובפרשת "זאת חוקת התורה" זכה הרב נפתלי חיים אדלר שליט"א לאחד מימי חייו הגדולים והמאושרים לחנוך בית גדול, נכס נוסף ורב ערך, הבנין המרכזי למוסדות "אהל

נפתלי״. הבנין מכיל בית מדרש גדול בשם ״חיים מאירים״ על שם חותנו הגה״ק אדמו״ר הרב מרן חיים מאיר הגר מויז׳ניץ זצ״ל, היכל הישיבה, פנימיה, חדר אוכל ומטבח משוכלל ומקווה טהרה משוכלל.

זכה גם הרב אדלר להישג נוסף, הרחוב אשר בו הוקמו ומוקמים מוסדות ״אהל נפתלי״ נקרא על שם חותנו הגדול והקדוש, רח׳ האדמו״ר מויז׳ניץ, גם הישג זה לא הושג בנקל, קמו מפריעים שלא היה נעים להם שבעיר נתניה ״המודרנית״ יתנוסס שמו של רבי ומנהיגם של חסידים מהדור הישן על אחד מרחובותיה המרכזיים, אבל זכות אבותיו וחותנו הקדושים עמדו לו וגם המתנגדים השלימו בכך (21).

הויז׳ניצאים

ר׳ פנחס ישב בבורשה שבמרמורש. לאחר מכן עבר לווישווה ולסיגט. היה בעל השפעה רבה ודמות מיוחדת במינה של אוהב ישראל. אביו ר׳ ברוך תפס מקום בולט בשושלת ויז׳ניץ, היה מפורסם בענוונותו, סירב לקבל פיתקאות (קויטליך) ולומר דברי תורה, אולם אחרי כן נכנע. מפורסם היה בפזרנותו לצדקה. הוא חיבר את הספר החשוב ״אמרי ברוך״ על התורה. בנו ר׳ פנחס הלך בעקבותיו. היה חתנו של ר׳ שמואל מסקאהל.

נפטר י׳ אדר תש׳א וארונו הועלה לא״י בכר תשרי תשכ״ו ונטמן ליד קבר אחיו בבני ברק. בנו שמילא את מקומו - ר׳ אלטר מנחם מנדל מבורשה נרצח בשואה. הבולט שבבניו של ר׳ ברוך היה בכורו - ר׳ ישראל, שאף מילא את מקומו בויז׳ניץ. הוא נולד ב׳ באלול תר״ך. מילדותו היה חביב ביותר על סבו - ר׳ מנדל בעמ״ס ״אהבת שלום״. ר׳ מנדלי היה מפורסם כגדול בתורה ובעיקר כפזרן לצדקה. גם חיבתו לא״י היתה ידועה. הוא עמד בראש הכולל ויז׳ניץ מרמורש ושלח לארץ סכומי כסף גדולים.

ר׳ ישראל, בהיותו בן ט״ו נשא את בתו של ר׳ מאיר מדז׳יקוב בעל ״אמרי נועם״ בשנת תרמ״ה נבחר כרב בבידבלה שבמרמורש והיתה זאת חדירה פנימית ראשונה של בית ויז׳ניץ לתוך מרמורש. בשנת תרנ״ג נתמנה כאדמו״ר מויז׳ניץ בהיותו בן שלושים ושלוש. הוא הקים תלמוד תורה וישיבה גדולה בשם ״בית ישראל״. האהבה שהיה ר׳ ישראל מרעיף לתלמידיו היתה גדולה מאהבת אם לבנים. במלחה״ע הראשונה עבר לקוטי קוטוב ובשנת תרע״ח לאודיה, בה התרחבה חסידות ויז׳ניץ לגלילים חדשים שטרם ידעו את החסידות. אלפי אשכנזים הצטרפו לחסידים.

דוד גלעדי כותב, האדמו״ר מויז׳ניץ זי״ע היתה המלכות הראשונה באימפריה החסידית של טרנסילבניה. השפעתו היתה שקולה כנגד זו של כל רבני טרנסילבניה ביחד. מפורסם היה באהבת ישראל שלו ולכל הנברא בכלל. איש הנימוסים ואצילות הנפש. העדויות על אהבת ישראל שלו ממש מפליאות

עם טרדותיו המרובות הירבה בלימוד תורה והיה מגאוני הדור. הסכמותיו מופיעות בעשרות ספרים, ידוע היה גם בנקיות הלשון, מעולם לא יצא מפיו מלה מגונה, תפילותיו היו מושכות אלפים והיו נאמרות בהתרגשות עצומה. ר׳ ישראל נפטר ב׳ בסיון תרצ״ו בליל שק׳ הלוייתו התקיימה במוצש״ק ואלפים השתתפו בה.

בחורף תש״ט במעמדו של הרב הכולל ד״ר דוד משה רחן, הועלו עצמותיו לא״י. ביום י״ג אדר תש״ט נטמן ארונו בבני ברק. על קברו נבנה ׳אהל׳ בו טמונים כל צדיקי ויז׳ניץ, דברי תורתו בספר ״אהבת ישראל״ שהופיע בכמה מהדורות.

כל בניו של ר׳ ישראל כיהנו באדמורות. הבכור - ר׳ מנדלי כיהן כאדמו״ר בווישווע והבא אחריו ר׳ חיים מאיר בווילחוביץ ומ״מ אביו באורדיה. ר׳ מנדלי נולד בשנת תרמ״ה, היה הגדול בתורה שבין האחים, בקיאותו ולמדנותו היו נפלאים. חתן ר׳ מרדכי חודורוב. דודו. בשנת תר״ע נבחר כרב ויז׳ניץ

הוא הקים את הישיבה בויז'ניץ ואתה עבר עם אביו לאורדיה. בשנת תרפ"א נבחר כרב בוישא, בה נשא דרשה במשך שלוש שעות רצופות, הקים בה ישיבה גדולה שהיה למרכז התורה הגדול ביותר בטרנסילבניה. למעלה מ-400 בחורים למדו בישיבה. אף הוא פעל רבות לישובה של א"י, ביקר בארה"ב במסע למען הישיבה.

במוצש"ק י"ג טבת תש"א נפטר בקלח ארונו הובא לקבורה בוישא, בכ"ט כסלו תשכ"ו הועלה ארונו לא"י את מקומו מילאו בניו - ר ברוך שניספה בשואה ור' חיים יהודה מאיר שכיהן כאדמו"ר מוישא בארה"ב ובתל-אביב. הוא נפטר ללא בנים י"א באייר תשכ"ט הבן השני של ר' ישראל - ר' חיים מאיר, שישב בעיר רבנותו של אביו, משך אחריו את הקהל הגדול ביותר של החסידים, הוא מפורסם מאד בחכמתו ובפקחותו.

ר' חיים מאיר זצ"ל מזקני האדמורים בא"י נולד בשנת תרמ"ח, חתן ר' זאב טברסקי מרחמסטריב-קה. היה יד ימינו של אביו, גם כשנבחר בתר"ע כרבה של וילחוביץ היה יותר אצל אביו מאשר בעיר רבנותו. העדה היתה מנוהלת על ידו בתבונה רבה. בשנת תרצ"ה ביקר בארץ עם אחיו ר' מנדלי מוישא ור' ברוך מסרט. מתרצ"ו אדמו"ר כמ"מ אביו באורדיה.

בעיר זו הוא הקים ישיבה גדולה שקלטה בשנת ת"ש את התלמידים מויז'ניץ. מאות ברחו אז מבוקובינה אל בית הרבי בגלל הכיבוש הרוסי של מלחמת העולם השניה.
בשנת תש"ד הוקם הגיטו גם באורדיה. בפסח היה עוד הרבי עם בני משפחתו, אולם בחול-המועד החלה המשפחה יוצאת לבוקרסט. המשפחה לא עברה בבת אחת, אלא בהברחות שונות שהיו מלוות בנסים ממש. הרבי עצמו הוגלה למחנה עבודה, משם הוברח ע"י הליכה במשך כל הלילה לכפר בלניש ומשם לאראד, כאמור עברו לאחר מכן לבוקרשט.

בבוקרשט היתה המשפחה עד לאחר המלחמה. את הימים הנוראים של תש"ה עשה הרבי באורדיה, בתש"ז עלה הרבי לארץ והקים את קרית החסידים הגדולה בארץ שנקראה בשם שיכון ויז'ניץ בבני ברק ובה בית אבות, בית מלון, מוסדות כלכליים וכמובן מוסדות תורה גדולים - מתלמוד תורה, ישיבה כולל וכו'.

הרבי ניהל את אלפי חסידיו בתבונה רבה, בחוש הומור נפלא ובאהבה רבה לכל המסתופפים בצילו. לאחר הסתלקותו מילאים את מקומו בהצלחה רבה - ר' משה יהושע בשיכון ויז'ניץ בבני ברק ור' מרדכי בניו-יורק מינסיי שבארצות-הברית.

ר' אליעזר מילא את מקום אביו בויז'ניץ, אביו העריצו מאד והיה אומר: כשישאלוני לעתיד לבוא, מי אני - אשיב: אביו של ר' אליעזר'ל. נולד בכ"ט שבט תרנ"א. אחרי מלחה"ע הראשונה נתמנה כאב"ד ויז'ניץ. בשנת תרפ"ג הקים את ישיבתו שהיה המרכז הראשי לתורה בבוקובינה. בשנת תר"ץ הקים בנין מפואר לישיבה שעלה בסכום עצום. השפעת הישיבה על בני הנוער היתה עצומה. בשנת ת"ש עברה הישיבה לאורדיה ובשנת תש"ד נוסדה מחדש בארץ ישראל.

השפעת ישיבתו על החיים הדתיים היתה רבה ביותר. ר' אליעזר היה מן הצדיקים הראשונים שהיו מחובבי א"י ואף הקים חוות הכשרה מיוחדת לבני נוער.
כח זכרונו היה מופלא, בשנות השואה ניצל בדרך נס. הוא שהה בקלוז'-אראד טמשבר, בה עמד בראש ההצלה מטרנס-דניסטריה. בכ"ו ניסן תש"ד הגיע לא"י, אולם כאן חלה קשות ורוב זמנו בארץ שכב על ערש דווי.

הוא נסתלק בירושלים אור ליום כ' באלול תש"ו. למחרתו נתקיימה הלויתו בירושלים כשעשרות אלפים הולכים אחרי ארונו. מכתבי ידו המרובים נדפסו "דמשק אליעזר" על התורה ועל תהלים.
בבוקובינה ישב גם הבן הצעיר ר' ברוך. רבנותו היתה בקוצמן ובסרט בבוקובינה. שנים מעטות כיהן ברבנותה של פוליען במרמורש ר' ברוך נולד בשנת תרי"ה. שנים אחדות ישב בבית חותנו ר' ישכר דוב מבעלז.

בסרט, עיר רבנותו האחרונה, עליה גם שמו, הקים ישיבה גדולה ובעצמו היה אומר בה שעורים. שקד באהבתו לא״י ועזה השתוקקותו אליה.
שנתיים וחצי עשה בטרנס דניסטריה בעיירה דז׳ורין במצוקת נפש ובסכנת חיים. משנפדה הועבר לצ׳רנוביץ. בשנת תש״ז עלה לא״י והקים שיכון מפואר בית מדרש וישיבה בחיפה. נסתלק ב׳ בחשון תשכ״ד וארונו הובא למנוחות באוהל אביו בבני ברק.

ר׳ ברוך הצטיין בחכמתו בתבונתו ובמאור פניו שכבש לבבות. בנו ר׳ אליעזרל ששרת בצה״ל ממלא מקום האדמו״ר מסרט בהצלחה רבה. על אף היות רוב חסידיו כבר מבני א״י, הרי שם סרט עדיין קרוי על אדמורותו. (22)

ניגוניו של ר׳ חיים בנט

בחצר חסידי ויז׳ניץ נודע, מאז ומתמיד, תפקיד מיוחד לניגון, המהוה חלק בלתי נפרד משגרת החיים של זרם חסידי זה, וכשם שאי אפשר לתאר ״שולחן״ ללא דברי תורה, כך אין לתאר התכנסות ויז׳ניצאית ללא ניגונים. רבים מאדמורי ויז׳ניץ היו מחוננים בחוש מוסיקלי מפותח ואחדים מהם אף הצטיינו כמלחינים מוכשרים. ניגונים אלה עברו מדור לדור, בשושלת אחת למשנה והם מושרים בדבקות וקדושה עד ימינו אנו, בישראל, עברה ירושה זו לידי אברך צעיר, יליד טרנסילבניה הממשיך מפעלם של קודמיו בנותנו אינטרפרטציה חדשה לניגונים הישנים וליצירותיו החדשות.

ר׳ חיים בנט, תושב רמת ויז׳ניץ החיפאית, הינו מורה במקצועו, ששירת ביחידה קרבית בצה״ל, רואה בהלחנת ניגונים, אתגר קדוש. למרות גילו הצעיר הספיק בנט לחבר מנגינות למאות פסוקים וקטעים תנכ״יים. ארגן מקהלת ילדים בשם ״יחל ישראל״, המופיעה באירועים שונים ויוצרת באמצעות שירתה אווירה של שמחה והתלהבות. אחד ממפעליו הידועים של ר׳ חיים הוא: סידרת תקליטיו - המכילים את השפע הרב של הניגונים אותם הלחין. דרך תקליטים אלה מגיעות מנגינותיו לכל מקום בו קיימים חיים יהדיים.

בימים אלה יצא לאור תקליט ארוך-נגן - החמישי במספר - בשם ״הנה אנוכי שולח לכם את אליהו הנביא״, ושבו עשרה שירים: ״ברוך אלוקינו״ - ״כה אמר ה׳ ״ - ״אם אין אני לי״ - ״הרנינו גויים עמו״ - ״מי יתן ציון״ - ״אבינו אב הרחמים״ - ״עת ישמע״ - ״אילן במה אברכך״ וכו׳.

קיימת התעניינות בכל שכבות הציבור - ולאו דווקא בציבור הדתי - לתקליטים אלו. המנגינות מעוררות רגשות חבויים במעמקי הנפש היהדית וגורמת הנאה רוחנית רבה לשומעים. תפקידם המוצהר של המנגינות אליבא דר׳ חיים - לקרב רחוקים ליהדות, להרבות אהבת ישראל ולעורר נוסטלגיה לבית היהדי החם שהיה קיים וחרב בכה הרבה מקומות, אולם, יש לאמונתו של ר׳ חיים בנט צד נוסף חשוב: כמעט כל ה״טקסים״ שאולם הלחין, קשר ישיר לדם למציאות הישראלית החדשה. רבים זוכרים בוודאי את הניגון הנפלא ״ופדויי ה׳ ישובון״ שחיבר אחרי מלחמת יום הכיפורים כששבויינו חזרו מסוריה. הלחן, שכולו התלהבות ותקוה הצליח לבטא נכונה את הרגשות שפיעמו בעם באותם ימים.

אלפים שרים את ניגוניו של חיים בנט מבלי לדעת מי מחברם. חה סימן מובהק לפופולריות והצלחה.
״עבדו את ה׳ בשמחה״ - היתה ונשארה סיסמת חסידי ויז׳ניץ, וחיים בנט הצנוע והנחבא אל הכלים הוא זה שמתרגם זאת למציאות.

(מ. רסל בהצפה)
ט׳ תשרי תש״ם.

בית־סיגט

התוכן	עמוד
בית סיגט	38
רבי משה טייטלבוים	41

רבי חיים צבי טייטלבוים, סיגט.

הרב משה טייטלבוים, סיגט.

רבי יקותיאל יהודה מסיגט.

רבי זלמן לייב טייטלבוים אב"ד סיגט.

בית סיגט

לפני מעל למאה שנים עלה מאור גדול, שהאיר את כל הונגריה וקרני מאור זה הגיעו עד למרמורש. היה זה רבה של איהל **רבי משה טיטלבוים הידוע בשם ״ישמח משה״**. ר׳ משה נולד בפשמישל אשר בגליציה. היה בנם של צדיקים וגאונים. עוד בהיותו ילד ראו שהוא הולך בעקבות הוריו הקדושים. קודם למד אצל דודו הרב מקולבאסאוו ואח״כ אצל הרב מסטריז׳אוו שהיה דודו מצד האם.

כבר בגיל 13 התפרסם כעילוי. נשא את בתו של הגביר ר׳ ניסן מפרעמישל, המשיך ללמוד גם אחרי החתונה וכך עלה מעלה מעלה בדרגת התורה. בהיותו בן 17 היו לו עשרות תלמידים, שבאו לשמוע תורה מפיו, בגיל 27 נתקבל לרב בשינאבה וכבר אז פנו אליו רבנים מכל העולם בשאלותיהם המסובכות.

״הישמח משה״ חי בתקופה כשהתנהל המאבק בין החסידים לבין המתנגדים. הוא כשלעצמו היה מתנגד, כמו הרבה רבנים גדולים בזמנו, רק אחרי שנשא לבתו כחתן את ר׳ אריה ליפשיץ שהיה חסיד למדן וצדיק שינה את עמדתו. בהשפעת חתנו נסע ״לחוזה מלובלין״ ושם הוא למד להכיר ולהעריך את מנהגי החסידות.

החוזה מלובלין קירב אותו מאד. אחרי 23 שנים, שהיה רב בשינאבה, נתקבל לרב באיהל שבהונגריה. ייסד שם ישיבה, בה למדו מאות בחורים. קודם סירב לשמש רבי. רק אחרי פטירתו של ״החוזה מלובלין״ ופטירת המגיד מקוז׳ניץ, הסכים לקבל את עול האדמורות. אלפים של חסידים באו לאיהל לישב בצל קורתו ולבקש עזרתו.
הוא נלחם בכל כוחו נגד המשכילים שבאותה תקופה הרימו ראש והנהיגו רפורמה בחיים הדתיים, להתלבש כגוים ולדבר בלשונם:
הרב ״ישמח משה״ יחד עם ״החתם סופר״ ניהלו מלחמה קדושה נגד הרפורמים ותיקנו תקנות, גדרות וסיגים, כדי להרחיק את היהודים מהמנהגים הזרים. פעולתם נשאה פרי ושני גאוני תורה אלה הצליחו להציל את יהדי הונגריה מהירידה הרוחנית הדתית והיהודים המשיכו ללכת בדרך ישראל סבא כקדמת דנן.

כל חייו היה קודש לתורה וליהדות. בדרשותיו הטיף מוסר על סטיה קלה מדרכי התורה, השתדל לא ליהנות מהעולם הזה, אכל וישן מעט. הקדיש כל עתותיו לתורה, להנהגת הקהילה והדריך את האנשים בדרכי ה׳. הצטיין במיוחד במצוות צדקה וגמ״ח וגם ״מתן בסתר״ - הצטיין בכך שנטע בלב חסידיו את האמונה בביאת המשיח. היה מאמין גדול ״בביאת המשיח״. חיכה לו בקוצר רוח, כשהציעו לו לעבור לדירה גדולה יותר, אמר - למה לי זאת, הרי אני מחכה למשיח בכל יום שיבוא. לפני פטירתו אמר: לו ידעתי למפרע שאמלא את שנות חיי בלי שהמשיח יבוא, הייתי מת מתוך צער הרבה יותר לפני כן. הוא נתן ביטוי רב לצער של שכינתא בגלותא והעמיד הרבה על הכמיהה לגאולה והיציאה משעבוד הגלות לחירות עולם.

שבת כ״ח תמוז תר״א נפטר רבי משה טיטלבוים זצ״ל והשאיר אחריו ירושה עשירה מאד, את ספריו הקדושים: ״ישמח משה״ על התורה, נביאים וכתובים ״השיב משה״ עם הלכה ושאלות ותשובות ״ותפילה למשה״ על תהלים. אחרי פטירתו עברה ההיהגה לידי בנו בן יחיד.

רבי אליעזר ניסן זצ"ל שושלת שניה של צדיקים נמשכה ע"י חתנו בעל מחבר ספר "אריה דבי עילאי" ר' אריה ליב **ליפשיץ** בגליציה עד החורבן. בשנת תקס"ח נולד **רבי יקותיאל יהודה טיטלבוים** "**הייטב לב**" כשהיה בגיל ארבע שלח אביו מכתב בקשר אליו לחוזה מלובלין. עם קריאת המכתב הוא הכריז: הוא יאיר באורו את כל העולם. הצטיין עוד בקטנותו בחכמתו, בשיכלו הישר והחריף. בגיל עשר התחנך אצל סבו "הישמח משה", אשר שמר עליו כעל בבת עינו, לימד אותו והדריך אותו יום ולילה לתפקיד של מנהיג ישראל.

אחרי שנשא לאשה את בתו של הרב מטאלצ'ובה רבי משה אשכנזי, המשיכו ללמוד יחד. הם חיו בדחקות גדולה, אבל זה לא הפריע להם בלימודים. בימי החורף הקשים כשלא היה להם במה לחמם את החדר, ישבו מתחת לשמיכה ולמדו תורה. "הייטב לב" סיפר שהרגיש תענוג עוה"ז בהיותו בטולצ'ובה, כשהיה קם בבוקר בימי החורף והלך לטבול במקוה, המים היו קפואים, תמיד מצא חור בקרח, כי חתנו כבר הקדים אותו. בגיל עשרים וחמש קיבל רבנות בסטאפקעף. בישיבתו למדו מאות בחורים ושמו יצא לתהילה בכל העולם. בתר"א, אחרי פטירת סבו "הישמח משה" נתקבל לרב באיהל, מכאן הוא עבר לגארליץ, גם כאן הוא הרביץ תורה לרבים ושמו התפרסם יותר ויותר.

עם פטירתו של הרב מדראהוביץ ר' אליעזר ניסן זצ"ל בשנת תרט"ו נתקבל "הייטב לב" על מקומו של אביו, שם ישב כשנתיים, הגיעו שליחים מסיגט ומינוהו לרב בסיגט החל מתרי"ה. סיגט - בירת מרמורש היתה עיר ואם בישראל מפורסמת ברבניה דייניה הקדושים, עיר של סופרים ולמדנים ידועי שם. בעיר היו בתי מדרשות רבים, בהם נשמעו קול תורה ביום ובלילה לקיים את "והגית בו" המנגינה המיוחדת של הגמרא נשמעה למרחקים. גם חלק ניכר מבעלי המלאכה קבע עתים לתורה ומהם גם היו "אומרי תהלים" בדביקות ומתוך כוונה.

עם בואו של הייטב לב לסיגט קיבלו גם הכפרים שבסביבה צורה אחרת. הצעירים מכל הישובים באו ללמד בישיבתו תורה וי"ש. סיגט היה למרכז הגדול לתורה ולחסידות. מלבד אלפי החסידים באו גם רבנים להסתופף בצילו של הרב ולבקש את ברכתו. תפילתו של "הייטב לב" הביאה את המתפללים להתעוררות לתשובה עד להתפשטות הגשמיות, בדומה לסבו, "הישמח משה", היו דרשותיו להבות אש, במיוחד בימים הנוראים. הרבה רבנים וצדיקים באו ללמוד ממנו את דרכו בעבודת ה'. "הייטב לב" הצליח לקרב אליו את היהודים הפשוטים, השתתף בצערם ועזר להם. התפרסם בטוב לבו ובמופתים שלו.

נפטר בשבת פ' שופטים ו' אלול תרמ"ג באמצע התפילה כשאמר - "ובצל כנפיך תסתירני"... כשהיה עוד בחיים הופיעו ספריו "ייטב לב" על התורה "וייטב פנים". אחרי פטירתו הביאו לדפוס נכדיו את הספרים שו"ת "אבני צדק" "ורב טוב".
הייטב לב היה מנהיג ידוע. מישיבתו יצאו רבנים וצדיקים ידועי שם, שהניחו את היסודות לחיים קהילתיים דתיים בישובים המרוחקים וחינכו דורות של תלמידי חכמים ואנשי מעשה לשם ולתפארת.

בנו האדמו"ר הרה"ג **חנניה** יו"ט **ליפא** נולד בשבועות בשנת תקצ"ו, הלך בדרכי אבותיו הקדושים הן בהתמדתו בלימודים והן בתפילותיו בהתלהבות רבה, עד כדי כך שעוד בקטנותו יצא שמו לתהילה בכל הסביבה בקיום המצוות ובמעשים טובים.
בשנתו העשרים ושמונה נתקבל למרא דאתרא בטעטש ובמשך תשע-עשרה שנים ניהל את הקהילה הקדושה, עשה למען הרמת קרן התורה והוראה בכל הסביבה. אחרי פטירת אביו "הייטב לב" זצ"ל, נתקבל על מקומו בעיר סיגט. "הקדושת יו"ט" היה אחד מגדולי הדור ומנהיגו. חסידים לאלפים התקשרו אליו בעבותות אהבה ובאו ללמוד ממנו תורה וחסידות. הוא נלחם בכל כוחו נגד התנועה הרפורמית והנהגת לימודים כלליים בבתי הספר, ניהל מאבק נגד כל פירצה קטנה בחומת היהדות.

בתקופת ״הקדושת יר״ט״ זצ״ל ניסתה הממשלה לפתוח בתי״ס עממיים בכל מרמורש, בהם ילמדו ילדי ישראל לימודים כלליים. הם ידעו היטב שלא יצליחו במגמתם בלי הסכמתו של הרב, לכן הגיעו אליו שליחים מיוחדים מטעם הממשלה והסבירו לו שלימודי חול יבטיח את עתיד הילדים. הרב הקשיב בשקט לטענותיהם ולבסוף ענה: מה - דאך, מה- דאך, מכל שכן, מכל שכן -- כלומר - מה דאך כשהילדים אינם לומדים בבתי-ספר עממיים ואינם נמצאים בסביבה כזו, הם אינם לפי דרישתנו ואינם מגיעים להישגים כפי שהיינו רוצים, מכל שכן אם הם יבלו את רוב זמנם בבתי-ספר וילמדו מקצועות אחרים במקום לימודי קודש - אזי מה יהיו התוצאות... הרב לא הסכים והכל התנהג כמקודם.

האדמו״ר חנניה יו״ט ליפא ניהל את קהל עדתו בסיגט במשך ארבעים ושתים שנה. נפטר בגיל 68 אור ליום ב׳ ער״ח אדר תרס״ד. ספרו ״קדושת יו״ט״ בשני חלקים הופיע אחרי פטירתו. הנהגת השושלת עברה אל בנו **האדמו״ר רבי חיים צבי**, מחבר הספר ״עצי חיים״ על התורה, אשר ניהל את עדתו במשך עשרים ושתים שנים. הוא נפטר בר׳ שבט תרפ״ט, כאשר עודנו במיטב שנותיו בשיא פעילותו ובמלוא מירצו לטובת עניני התורה והיהדות. הקהילה החליטה להכתיר במקומו את בנו הבכור **רבי יקותיאל יהודה** אשר היה אז בן ארבע-עשרה והממשיך את שושלת בית סיגט עד לתקופת השואה. ביום ההלויה של אביו הקדוש בא לפניו זקן גאוני הדור הג׳ ר׳ שאול בראך אב״ד דק״ק קראלי ואחר כך אב״ד קאשוי והגיש לו ״קוויטל״, הרבי הצעיר סירב לקבלו, באמרו, כי הוא אינו ראוי לשבת על כס אבותיו ולנהוג באדמורות. אמו, אשר היתה בתו של הגה״צ ר׳ שלום אליעזר הלברשטם מרצפרט אמר לו: בני יקירי, אם צדיקים אומרים כך, הרי מצווה לשמוע ואל לך לסרב לגדולים.

ר׳ יקותיאל יהודה ניהל במשך שמונה עשרה שנה את עדת חסידי סיגט מתוך מסירות, אהבה ונאמנות עד בוא השואה האיומה. הוא היה מעודד ומעניק חיזוק שיכלו לעמוד ולהתגבר על הגזרות הקשות והרעות.

השואה, בשנת ת״ש השתלטו ההונגרים על מרמורש והפכו את חיי היהודים לגיהנם. האנטישמיים ההונגריים נקטו באותן השיטות של הנאצים בגרמניה. בשיטתיות החלו ההונגרים לבצע את תכניתן השטנית. הגזרות גרמו לסבל רב על כל צעד ושעל במידה שאין לתארה. התנפלות מצד קלגסים וגזילת רכוש יהודי הפכו להיות מעשים שבכל יום, חיי היהודים נעשה הפקר. בשנת תש״א היו צריכים היהודים להוכיח את זכות האזרחות שלהם. פוזר הון תועפות להשגת תעודות אזרחות ובקיץ של אותה שנה החלו הגירושים האכזריים אל מעבר לנהר ״דניסטר״ שם נהרגו. בשנת תש״ב נשלחו לאוקרינה כארבעים אלף יהודים ״למחנה עבודה״, מהם חזרו רק מעטים.

בביתו של הרבי מצאו מקום מחסה פליטי חרב, דבר שסיכן את חיי הרבי ומשפחתו. בחורף תש״ד נעצר הרב, מאחר שהלשינו עליו שבביתו מתחבאים פליטים רבים. חסידיו הצליחו לפדות אותו, ברח לסליש, הלשינו עליו. נתפס והועבר למחנה ריכוז הידוש-נעמטי שם עבר עינויים קשים. אחרי שיחרורו משם - חזר לסליש.

דרשותיו היו ספוגות מוטיבים בנושא ״קידוש השם״, בשוב ר׳ יקותיאל יהודה לסיגט מצא את בני קהילתו במצוק ובמצור. הנאצים השתלטו על הונגריה וסגרו עליה בטבעת חנק. הרבי ראה שהשואה האיומה הולכת ומתקרבת ללא אפשרות להחלץ ממנה והכין את בני קהילתו למסור נפשם על קידוש השם. יהודי העיר הוצאו מן הגיטו, הועמסו על קרונות משא, אשר הובילו אותם בדרכם האחרונה אל אושביץ, בראש השיירה עמד הרב האחרון לקהילת סיגט. ביום כ״ה אייר תש״ד הגיע ר׳ יקותיאל יהודה לאושביץ ובאותו יום קידש שם שמים ברבים בראש בני קהילתו, בכך נחתם באופן כה טראגי הפרק המפואר של קהילת סיגט המעטירה שפעלה כמרכז לחיים יהודיים במשך שנים מרובות. נחתם פרק בהנהגה רבנית חסידית של שושלת האדמורים לבית סיגט, שושלת אשר הטביעה את חותמה על חיי יהדי טרנסילבניה-מרמורש במשך כמה דורות.

ממשיך שושלת בית סיגט, את שושלת בית סיגט ממשיך בנו השני של בעל ''עצי חיים'' הרה''ג ר' משה טיטלבוים אב''ד דק''ק זענטה, האדמו''ר ר' משה מסיגט עבר את מוראות השואה ובחסדי ה' ניצל ויצא חי מן התופת המחרידה. לאחר מלחמת העולם השניה חזר הרבי לעיר מולדתו, החל ללכד את הניצולים במגמה להקים מחדש את קהילת סיגט. למרות מאמציו המרובים לא הצליחה קהילת סיגט להתאושש. השרידים המעטים שבו לבתיהם החרבים אך לא מצאו זכר למשפחותיהם העניפות, הם לא יכלו להישאר כאן יותר, הם שוב נטלו לידיהם את מקל הנדודים, עזבו את סיגט ובחלקם הגדול עלו לישראל ולארצות-הברית.

האדמו''ר מסיגט החליט להעביר את המרכז החסידי לבית סיגט לארצות-הברית. את ראשית צעדיו הוא עשה בווילאמסבורג שבברוקלין. שם יסד את בית המדרש ''עצי חיים'' מאוחר יותר העתיק את בית מדרשו לבורו-פארק שבברוקלין ועד מהרה נעשה המקום למרכז חסידי סיגט, כאשר מאות חסידים מתלכדים סביבו. שרידי גלילות מרמורש מרגישים אצלו שוב את שלהבת הקודש, אשר הדליקו הצדיקים לבית טיטלבוים. (23)

ר' משה טיטלבוים מיסד שושלת סיגט

ר' משה טיטלבוים בעל ''ישמח משה'' פעל בשתי מדינות, קודם בגליציה (בפרמישל ובשינאווא) ואח''כ בהונגריה במשך 30 השנים האחרונות שלו, משנת תקס''א עד תר''א, הוא היה האישיות המרכזית ביהדות הונגריה וביחד עם הגאון ''החתם סופר'' חיזק את חומת היהדות במדינה. בתקופה המדוברת ייצגו שני הגדולים האלה בהונגריה את שני הזרמים ביהדות, את זרם החסידות ואת ''המת-נגדים'' ואף ששני הזרמים האלה מנוגדים זה לזה פעלו שני גדולי הדור בצוותא למען המטרה המשו-תפת.

ר' משה טיטלבוים היה בראשונה ''מתנגד'' חריף לחסידות ואח''כ בהשפעת רבו ''החוזה'' מלובלין הפך לחסיד נלהב. שאיפתו היתה לטהר ולקדש לא רק את עצמו אלא להעלות עמו גם את חסידיו ואת המקורבים אליו. השאיר לנו מספריו המפורסמים מלבד השו''ת שלו בהלכה, ספריו החסידיים על התורה ועל נביאים וכתובים ועל מדרשים.

אחרי פטירת רבו החוזה מלובלין התחיל ר' משה טיטלבוים לנהל אדמורות בסגנונו הוא. באיש אשכולות זה התאחדו תכונות וסגולות שלא תמיד הן מצויות בצוותא אצל אישיות אחת. גאון בהלכה וגאון בחסידות, ראש ישיבה למופת, מנהיג רוחני, פוסק ומשיב דרשן. השפעתו היתה רבה לא רק בקהילתו אלא בכל קהילות הונגריה. מקרוב ומרחוק באו אליו יום יום לשאול בעצתו ולקבל ברכה ממנו ולא רק יהודים אלא גם שאינם בני ברית.

בין אדמורי דורו היה הוא היחידי שהצטיין כדרשן נפלא. כאשר התחילו לבוא אליו המונים הנהיג לתת קמיעות לכל דורש וטעמו עמו, כדי להדריך את האנשים להאמין בישועת ה', שלא יאמרו הבריות כי הוא ע''י תפילתו פועל ישועות ולא יחשבוהו לבעל מופת. ובתתו את הקמיע, הוא אמר: לא למעני ולא למען כבודי אני נותן את הקמיע הזאת, רק לכבוד ית''ש, למען ידעו כי ה' המושיע בעת צרה, אנא ה' הושיעה נא, שתפעל הקמיע לפלוני בן פלוני. ברוב אהבתו וחמלתו על הבריות וביחסו האבהי אליהם רכש לו את אהבתם של בני דורו, ולא בזה בלבד היה יוצא מן הכלל.

הוא קנה עולמו לא רק בדאגתו וחרדתו לבני דורו אלא גם בזה שקשר את עצמו עם כל הדורות. מאז ומקדם כבר היה קשור בגורל עמו ומעל לכל הדורות נשא בלבו את הכאב הגדול עם העם אשר גלה מעל שולחן אביו ויחד עם היגון נשא בלבו גם את תקות הגאולה. תקוה זו נטע גם בלב כל חסי-דיו. הוא היה מפורסם בציפיתו לביאת המשיח עד כלות הנפש. הוא היה בטוח שהמשיח יבוא בימיו ובטחון זה זרע מסביבו. בכל דרשה חדרשה שלו היה רגיל לומר: אל תתפלאו על גחל אבלו ותוגתו על חורבן בית מקדשנו, כי אנו הגבר ראיתי עני... וסיים בתפילה: השם יתברך ירחמנו ויזכנו לראות

בבנינו כשם שראיתי בחורבנו. התפילה ״אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח וכו׳ אחכה לו בכל יום שיבוא״ לא נאמרה על ידו מן השפה ולחוץ, אלא היתה חלק מנשמתו, הכמיהה לגאולת ישראל בקרוב, ולכן לא עלה על משכבו בלילה בטרם יניח בגדי ירט שלו עם מקלו סמוכים למיטתו שלא יהיה מן המאחרים לקבל פני המשיח. גם בית לא רצה לקנות בארץ הגוים כי אמר בית ונחלה יש לכל ישראל בארץ הקודש, ולכשיבוא המשיח יעלה אל ביתו ונחלתו אשר שם. והיה גר בביתו הישן והרעוע עד יומו האחרון.

הצדיק מאיהל השאיר אחריו שושלת אשר השפיעה במשך יותר ממאה שנה עד השואה הנאצית היא משפחת טיטלבוים גדולי תורה וחסידות בן אחר בן והם הראשונים אחרי ר׳ משה טיטלבוים הוא בנו יחידו גאון ר׳ אליעזר ניסן (נפטר תרט״ו) אחריו בנו ר׳ יקותיאל יהודה בעל ״הייטב לב״ ר״ייט פנים״ על התורה ושו״ת אבני צדק (נפטר תרמ״ג), אחריו בנו ר׳ חנניה ירט ליפא בעל ״קדושת ירט״ (נפטר תרס״ד) ואחריו שני הבנים הצדיקים ר׳ חיים צבי בעל ״עצי חיים״ (נפטר תרפ״ח) ואחריו האדמו״ר ר׳ יואל טיטלבוים זצ״ל. (24)

מסופר שהמנהיג ההנוגרי לחדביג קושוט נעשה אוהב ישראל בגלל הברכה שקיבל מהצדיק מאיהל. בהיותו נער כבן 9 חלה מאד והרופאים לא הועילו לו בכל תרופותיהם. ביקשה אמו לנסוע אתו אל הצדיק מאיהל, אולם בעלה שהיה מן האצולה ההנוגרית והיה שונא ישראל, לא נתן לה, ורק לאחר שראה שאין תרופה לבנו ואשתו לא הרפתה ממנו מלהפציר שיתן לה לנסוע אל הצדיק ששמעה עליו כי הוא מרפא חולים בברכתו בלבד נענה לה.

בבואה אל הצדיק מאיהל שאל אותה לשם בנה ובשמעו כי שמו קושוט ברכו ואמר עליו את הפסוק ״נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה״ (תהלים ס׳ ו׳) והבטיח לה שבנה יהיה בריא ויהיה אדם גדול וחשוב בשביל עמו וארצו.
והנער הזה כשגדל והיה לאיש והיה למנהיגה של האומה ההונגרית בהרימו את נס החרות מעול זרים, זכר את הצדיק הישיש ואת ברכתו אשר ברך אותו ואת אשר ניבא לו כי יהיה לעמו ״נס להתנוסס״ ותמונה זו כשהצדיק הישיש האציל את ברכתו על ראשו של קושוט הנער בן ה-9 הונצחה ע״י צייר, לציין שבזכותו של אותו צדיק זכתה הונגריה לחירותה. (25)

פעם בעיר״כ לפני ״כל נדרי״, כשבית הכנסת היה מלא מפה אל פה, עלה הרב על הבמה ונשא את דרשתו. לפתע הפסיק את דרשתו באמצע והפתיע את קהל המתפללים בפנותו אל הנערים הנמצאים בביהכנ״ס וביקשם לבוא לפני ארון הקודש. מיד נתאספו ובאו כל הנערים וכל הקהל ציפה בדממה רבה לאשר יעשה הרב.
בני - פנה הרב אל הנערים - המוכנים אתם להקריב את עצמכם בעד אמונתנו כשהשי״ת ידרוש זאת מכם? רואה אני בכם, כי נכונים אתם, אם כן אמרו בקול רם: ״כן, רבנו אנו מוכנים למות בעד אמונתנו״. הילדים חזרי על דברי הרב, כל העדה נזדעזעה והרב המשיך, רבש״ע! התורה הקדושה מספרת על ״יצחק״ אחד אשר נתן את עצמו לעלות עולה על מזבח ה׳, ראה כאן לפניך מחנה שלם של ״יצחקים״ המוכנים להקריב עצמם על קדושת שמך יתברך. הטה למענם חסדך אלינו ובזכותם של הנערים סלח ומחל למען כל העם הזה. (26)

לא פעם היה הופך ממוכיח למלמד סנגוריה על עם ישראל יהיה מגלגל בזכותם. בליל הוש״ר היה נוהג תמיד לדרוש דרשת מוסר והיה מפיל פחד על השומעים יותר מבשאר דרשותיו והנה פעם סיים את דרשתו בדבר הלכה ״יחיד ורבים הלכה כרבים״ ואמר ״הקב״ה יחיד ואנחנו הרבים על כן ההלכה כמותינו ואנחנו גחרים ופוסקים כל טוב על ישראל״!

בית־סאטמר

התוכן	עמוד
בית סאטמר	45
העתונות הישראלית על חסידות סאטמר	47
מי יירש את מקום האדמו״ר מסאטמר	48
הגה״צ מסיגט רבה של עדת סאטמר	50

הרב אברהם כ״ץ ריסקאווא.

רבי אליעזר דוד גרינוולד, סאטמר.

רבי יואל טייטלבוים, סאטמר, ברוקלין.

רבי חיים ב״ר שלום אליעזר מסאטמר.

רבי אליעזר פיש, ביקסאד, סאטמר.

רבי משה דוד טייטלבוים, לאפאש.

רבי משה טייטלבוים רבה החדש של סאטמר.

רבי יהושע מזידיטשוב - גרוסווארדיין.

רבי אברהם יושיע פריינד, נאסאד.

בית־סאטמר

חסידות סאטמר ממלאת תפקיד מרכזי בחייה של היהדות החרדית מזה כשלושה דורות. היא מהוה דוגמא נפלאה לתנועה בעלת יסודות איתנים ושורשים עמוקים, כאשר מראשית דרכה היא גורפת עמה המונים מבין יהדי הונגריה-טרנסילבניה ובמרוצת השנים ובתקופות קודרות ביותר של שואה איומה, היא מצליחה לזקוף מחדש את קומתה.

את התנועה הפלאית הזאת חולל הרהג"צ **רבי יואל טיטלבוים האדמו"ר מסאטמר**. הניצוץ הראשון של תנועה זו הודלק כשנתקבל לכהן פאר כראב"ד בק"ק אורשבע. לימים, כאשר נקודת הכובד הועתקה לסאטמר - נהפכה תנועה זו לעמוד אש, המאיר את שמי היהדות ואלפים ורבבות של יהדים חסידים ואנשי מעשה מתחממים לאורו ושואבים הימנו עידוד.

האדמו"ר מסאטמר עומד כחומה בצורה לא לשנות כמלוא הנימה מדרך התורה והחסידות המסורה לנו מדור דור. דרשותיו ושיחותיו כבשו את לב כל שומעיו, הוא מושך אליו את הבאים במחיצתו כבחבלי קסם. במרוצת השנים הפך לאישיות בולטת בין רבני הונגריה-טרנסילבניה, כשהוא מתפרסם בשיטתו הקיצונית ללחום בעוז גד כל שינוי בדרכי הארגון והקיום של היהדות, במיוחד ערך מלחמה נגד המפלגות הציוניות. הוא התיצב במלוא העוז נגד ההתארגנות במסגרת אגודת ישראל ומזרחי.

בקהילת סאטמר. בתקופת כהונתו בקהילת סאטמר ביצר לו מקום מיוחד כמנהיג חסידי וכמנהיג בעל שיעור קומה, שדברו נשמע ועמדתו זוכה לסקרנות והתעניינות ההמונים הרחבים של היהדות. הוא השכיל לכבוש לעצמו מקום מיוחד ומרכזי בעולם הרבני ונימנה עם ראשי המדברים באסיפות הרבנים וגדולי התורה. בישיבתו בסאטמר גידל וחינך לגיונות של בני תורה, אשר מספרם נאמד באלפים והשפעתם במחנה היהדות היתה עצומה. בישיבתו גידל טיפוס של תלמיד חכם וירא שמים, אשר נהפך לגורם משפיע במקום מושבם בכל שטחי החיים הדתיים.

עננים שחורים בשמי הונגריה. עם פרוץ מלחמת העולם השניה נתקדרו שמי יהדות הונגריה בעננים שחורים. בשורות איוב איומות הגיעו על גורל היהדים בכל אותן המדינות שהמגף הנאצי דרס עליהן, רומס את כבודן ואת חיי יהודיהן באימה ובאכזריות שאין לתארה. נהרי נחלי דם של מאות אלפי יהודים נשפכו בפולין, בסלובקיה, ברומניה, בליטה וברוסיה. גם בהונגריה הלכו והחמירו הגזירות וכל חוקי הרשע של השלטונות, אשר ביקשו להתחרות בעמיתיהם הנאצים הארורים. המוני היהודים התהלכו מוכי פחד ואימה. לאחר תקופה איומה של הכבדת העול על-ידי השלטונות ההונגריים באה תקופה איומה עוד יותר כאשר הנאצים כבשו את העיר והקימו את הגיטו במקום. אחרי זמן מה הועברו ברכבת לדרכם האחרונה לאושביץ, שם מסרו את נפשותיהם על קידוש השם.

הצלת הרבי. עם כיבוש העיר סאטמר על-ידי הרוצחים הנאצים בניסן תש"ד, התכנסו חסידיו לטכס עצה כדי למצוא נתיב הצלה לרבי. הרבי היה על הכוונת שלהם כבר מן היום הראשון לכיבוש. הרבי הסתתר בבונקר ליד ביתו אשר הוכן מראש. תמורת תשלום שוחד חדר קצין גבוה לבסיס צבאי, לקח משם אמבולנס, המסומן בצלב האדום ובשעה מאוחרת בלילה יצא האמבולנס, כאשר בתוכו היו האדמו"ר, הרבנית, הגבאי יוסף אשכנזי, הרה"צ מביקסד ועוד כמה מלוים. יעד הנסיעה היה קלויזנבורג, אל ביתו של ר' ירמיה טסלר, אשר עליו היה לדאוג להעברת האדמו"ר אל מעבר לגבול לרומניה. הואיל והמדריך לא הצטרף לנסיעה, נאלצו לצאת מהמכונית בחשכת הלילה, כשהיו במבואות העיר קלויזנבורג ותוך שעה קצרה נלכדו ע"י הז'נדרמריה ההונגרית, נעצרו והובלו אל הגיטו שבעיר.

ד"ר פישר, מראשי הידנראט עמד בכל תוקף, כי ברכבת ההצלה לברגן בלזן יצורף גם האדמו"ר מסאטמר. למרות רצונו של הרבי, זכה להיכלל בקבוצה זו, בחודש סיון תש"ד הועבר הרבי עם השיירה למחנה ברגן בלזן. בברגן בלזן חי האדמו"ר את חייו כאסיר במשך חמישה חודשים, בלי לזוז מדרכו בקודש ומעבודת ה' במסירות נפש, על-ידי משא ומתן ממושך הרבה שוחד, זכה הרבי עם עוד אלף ומאתיים איש מהמחנה, להשתחרר ולעזוב את המקום שהיה מפורסם כגיהנום עלי אדמות.

בשישה לדצמבר 1944 הגיעה הרכבת לגבול שויץ ובשעה אחת בלילה עברה רכבת ההצלה את גשר הריין והגיעה לחוף מבטחים לעיר סנט גלן שבשויץ.

ישיבת ''ייטב לב דסאטמר'' בירושלים. משויץ עלה האדמו''ר לירושלים. חרף התלאות הקשות שעברו עליו לא נפגעו מרצו ויזמתו הברוכה. הוא הקים בירושלים את ישיבת ''ייטב לב דסאטמר'' ובו הכין מקום קליטה עבור תלמידיו פליטי החרב, האודים המוצלים ''שהצליחו'' לצאת בנס מתוך כבשני האש.

אחרי תקופה קצרה החליט להפוך את וויליאמסבורג שבברוקלין למרכז הפעילות העניפה שלו. עם צאתו לארצות-הברית הפקיד את הנהגת הישיבה בירושלים בידי חתנו ר' חנניה יו''ט ליפא טיטלבוים, אב''ד סענמיהלי ומאז נוסדה עברו דרכה אלפי תלמידים שקנו בה תורה וחכמה לפי השיטה המיוחדת של חסידות סאטמר, כן נתברכה הישיבה בראש ישיבה דגול הרה''ג ר' מנחם זאב שיק, אב''ד טוקאי.
ליד הישיבה בנינים מפוארים, בית מדרש, מקוה טהרה, חדרים ותלמודי-תורה, בית ספר לבנות ומוסדות אחרים.

הקריה בבני ברק. בבני ברק הוקמה קריה נאמנה בשם ''קרית יואל'' ובה מוסדות תורה וישיבה, בה לומדים בחורים מהסביבה הקרובה. חדרים משלו נמצאים בכל בני ברק והורים רבים המעונינים בחינוך על טהרת הקודש, שולחים את ילדיהם למוסדות סאטמר, בשיכון סאטמר בבני ברק כיהן כרב אב''ד **הרב הגאון ר' אברהם שלמה כץ**, שהיה רב בריסקבה. שיכון זה מהווה דוגמא לחיים חרדיים מובהקים בארץ. הרב כץ נפטר לפני מספר שנים.

באמריקה השקיע הרבי מאמצים רבים וכתוצאה מכך נוסדו בווילאמסבורג מוסדות תורה לחינוך ילדי ישראל, הוקמו מפעלי צדקה וחסד לשם ולתפארת. תוך זמן קצר התחוללה מהפיכה רוחנית בחייהם של מאות ואלפי משפחות יהודיות בכל רחבי ארה''ב, כאשר האדמו''ר עומד בראש הפעולה.

בבית הכנסת של קהילת סאטמר אין כמעט שבוע שלא תיערכנה בו מגביות לטובת ישיבות ומוסדות בישראל או מחוצה לה. הישיבה ''תורה ויראה דסאטמר'' היא הישיבה הגדולה ביותר בעולם. לומדים בה 800 בחורים והיא בית היוצר המרכזי לאלפי חסידי סאטמר בעולם כולו.

ר' יעקב פעסטער מירושלים מספר, בהיותו באמריקה התפלל ב''שמיני עצרת'' בבית מדרשו של האדמו''ר. הרבי פנה אליו בשאלה, מה קוראים היום בתורה, עונה לו ר' יעקב - פרשת ''עשר תעשר''. ומה קוראים בארץ ישראל, תשובתו היתה ''חאת הברכה''. פנה הרבי לחסידיו ואמר, היתכן? ומשיב - אם רוצים שבארץ ישראל יהיה ''חאת הברכה'', חייבים אנו לדאוג ל''עשר תעשר,,. (27)

העיתונות הישראלית על חסידות סאטמר

האדמו"ר מסאטמר זצ"ל הוא אחת הדמויות רבת האנפין שהטביע את חותמו על יהדות הונגריה קרוב לשבעים שנה. התקופה בה התחוללו מאורעות כבירים ונוראים בתולדות עם ישראל הזדעזעו מוסדות ארץ בשתי מלחמות עולם. בזעזועים אדירים ששינו את פני כדור הארץ, ארצות ועמים ירדו ועלו על במת ההיסטוריה והתלקחה תבערה איומה שכילתה את בית ישראל באירופה ועל הרקע הזה מתבלטת דמותו הסוערת והמסוערת של האדמו"ר מסאטמר זצ"ל כתופעה מיוחדת במינה, שאמנם לא כולם הסכימו עם דרכו ושיטותיו, אך כולם כאחד הודו שהיה צדיק הדור וגאון אדיר מנהיג בחסד עליון שרבבות הלכו לאורו ואין בדור יתום זה תמורתו.

ספרו של ר' א. פוקס - האדמו"ר מסאטמר הוא מצבת זכרון לדורות לגדול האדמורים של יהדות הונגריה. אמנם הספר הוא קטן, אך תוכנה, תכונתה, אופיה, טיבה וטבעה, מקורותיה ומקוריותה, התמונות, כרוזים, מכתבים וקטעי עתונות נדירים, עושים את ספרו ליצירה סגולית ומקורית.

דמותו של אדמו"ר ומנהיג. המחבר מתאר את האדמו"ר מתקופת ילדותו, מתקופת הבר-מצוה שלו, בהמשך סקירה מאלפת על תקופת רבנותו בקהילת אורשיבה, קראלי, סאטמר וארה"ב. כל פרק בציוני מראה מקומות ומקורות. בקוים לדמותו משרטט המחבר בכשרון את גדולתו של האדמו"ר בתורה וגמ"ח בהנהגה בקרב אלפי חסידיו ומעריציו ואת מלחמתו הנועזת למען היהדות הצרופה.

ואלה תולדות. בפרקים הראשונים מתאר המחבר את בית אבותיו של האדמו"ר החל מסב סבו הבעל "ישמח משה" באיהל ועד רבה האחרון של סיגט, ר' יקותיאל יהודה, שנספה בשואה הי"ד. פרק מיוחד מקדיש המחבר לרבני סאטמר בכלל ועובר לסקור את תולדותיו של האדמו"ר, רבנותו וישיבתו בפרט. בשנת תרצ"ד עובר האדמו"ר מקראלי לסאטמר. שתי הקהילות התכוננו זו לפרידה וזו לקבלת פנים מפוארת, אך האדמו"ר התחמק מזו ומזו לאכזבתן של שתיהן. נפשו סלדה מבזבזנות וראוותנות. צערה של קהילת קראלי באה לידי ביטוי במכתב שהופיע בעתון "האמת", בו נאמר בין השאר - כאב לב לעבור ברחוב של הרבי ולראות את הדממה המעיקה השוררת בו, בית הרבי עומד בשמש האביבית עזוב ושומם, הדי השירה והזמרה שמילאו את הסביבה בשבתות וחגים נדמו. סאטמר לקחה את רבנו ויהודי קראלי נשארו כצאן ללא רועה.

על פני קהילות וארצות. בפרק הנ"ל מביא המחבר קטעי עתונות על בקוריו של האדמו"ר בקהילות שונות ברומניה, הונגריה, צ'כיה, ויוגוסלביה וקטעים מיוחדים של ביקורו בבודפשט. ראוי לציין את הפגישה ההיסטורית בין האדמו"ר וקארול מלך רומניה שחזר ב- 1936 מצ'כיה ועבר דרך סאטמר.

שואה והצלה. שני פרקים מרתקים דנים בסיפוחה של טרנסילבניה להונגריה. בשנת 1940 והגזירות שהתרגשו על היהודים בימי השואה ופעילותו הנמרצת של האדמו"ר בהצלת נפשות. עקב תקלה אומללה נכשלה תכניתו של האדמו"ר לברוח לרומניה והוכנס לגיטו קלויזנבורג וכאן בא סיפור ההצלה המופלא של האדמו"ר ברכבת הניצולים לברגן בלזן, בפרק גם על קורות האדמו"ר בברגן בלזן ועל הצלתו הדרמתית לשויץ.

בא"י. האדמו"ר ביקר בארץ פעמיים לפני הקמת המדינה וארבע פעמים אחרי הקמתה. ביקורים שעוררו ענין רב בציבור בכלל והתרגשות רבה אצל המוני חסידיו בא"י בפרט, הדי הביקור בולטים גם בעתונות הכללית. האדמו"ר הקים רשת חינוך מסועפת בא"י ובארה"ב.

עקביות של חן וחסד. בעמדו על אישיותו המיוחדת של האדמו"ר מתאר המחבר את תכונתו הסגולית כלוחם קנאי העשוי ללא חת בעניני יהדת וכבעל רחמים שאין כמוהו ועושה חסד עם כל נפש מישראל. חיוכו המלבב לא מש משפתיו והיה מקבל בסבר פנים כל מי שבא בצל קורתו.

ובא השמש. ביום כ"ו מנ"א תשל"ט נתבקש האדמו"ר מסאטמר לישיבה של מעלה וקול עדת סאטמר ברחבי העולם הוכו בהלם ותדהמה. (28)

מי ירש את מקום האדמו"ר מסאטמר

קשה להצביע על יורש מתאים, כי יעברו שנים רבות עד שתתפתח אישיות בעלת עצמה כה רבה וכושר מנהיגות כה מובהק, המצוידת בכל הסממנים הכאיזמאטיים והמגלה לא רק ידע עצום ובקיאות מפליגה בתורה, אלא גם חריפות בלתי רגילה בעניינים כלכליים ופינאנסיים. לא לחינם אמרו עליו על הרבי מסאטמר שהיה יכול להיות שר ומנהיג גדול במדינת-ישראל, אילמלא היתה ציונית.

הסתגרות והתבדלות. כוחו של הרבי מסאטמר היה בכך שהצליח להפוך את עצמו "לאדמו"ר על" על כל האדמורים יוצאי הערים ההונגריות והטרנסילבניות שהכירו בכוח אישיותו והסכימו לצרף את אלפי חסידיהם למחנות יהדות הונגרית זו. זו קיבלה את עולה של "התאחדות הרבנים" שבשליטת הרבי מסאטמר והיא קבעה לה מרכזים בניו-יורק, ירושלים, אנטוורפן וכמה ערים באירופה ובדרום אמריקה. האוריינטציה שאיפיינה את "התאחדות הרבנים" היתה התנתקות והתבדלות מארגוני הרבנים האחרים באמריקה. הסתדרות הרבנים (האורטודוקסים בעלי מגמה ציונית דתית לאומית) איגד הרבנים ואגודות הרבנים הקיצוניים. ניכורו של ר' יואל טיטלבוים כלפיהם לא היה רק משום שראה בהם מתונים ובלתי קיצוניים מספיק, ההסתגרות היתה לדידו קו ואורח חיים. פעם - מספר אחד מראשי "ארגון הפעילים" - באתי אליו לבקש עזרתו ותמיכתו לפעולותינו בישראל נגד המיסיון "לכאורה מטרה לגיטימית, אבל האדמו"ר סירב: אברך צעיר, למדת יורה דעה? אם למדת אתה יודע "שכשלא מתערבים - לא מתבטלים"... דהיינו, אם אתה שומר על עצמך מפני מעורבות יתירה - מנעת מעצמך צרות העלולות לבוא בשל היציאה מהסתגרות והמפגש עם עולמות אחרים.

משום כך לא הסכים למשל שחסידיו ייהנו ממוצרי בשר העומדים תחת השגחת ארגוני רבנים אחרים, אלא יחדים הגיעו מכל רחבי אמריקה ומחוצה לה כדי לקנות בשר מאטליזי "קהילת ייטב לב" שמה הרשמי של קהילת סאטמר. גם את מצות אפיית היד (שאופים בבנין גדול ברובע הניו-יורקי מחנוכה ועד ערב פסח) רוכשים רק כאן. ברובע הצופה אל האיסט ריוור של ניו-יורק ואל אחת הדרכים הראשיות המקשרות את ברוקלין עם מנהטן.

מפעלים גדולים אלה הכניסו כסף רב לקופת סאטמר והרבי הורה להשתמש בו למטרה אחת: הקמת מפעלים חינוכיים, כך הצליח לגדל דור חדש של אברכים שהפכו לבעלי משפחות גדולות ושמרו על חותם העיירה המזרח אירופאית 'כל' בלבוש, באורח חיים, במנגינות, באופי התעסוקה שמצאו להם לפרנסתם - מלאכה זעירה, עסקי מזון, יהלומים ותכשיטים. מדי בוקר תוכל לראותם באלפיהם לבושים כמו אחיהם "במאה שערים" או בבני ברק כשהם נוהרים לרחוב ה-47 במנהטן ושם בכוכים קטנים מתבצעות עסקות הזהב והיהלומים הגדולות ביותר בתבל.

כאמור הורה האדמו"ר לנאמני ביתו ושר האוצר - ר' שלמה אשכנזי, שלקה בהתקף לב לאחר מות הרבי, הרב לייביש לבקוב נשיא העדה ושר ההסברה ר' סנדר דייטש, עורך הבטאון הפנימי "דער ייד", לכוון את מיליוני הדולרים שזרמו לקופת סאטמר רק לפיתוח מערכת החינוך, בכך צפה שהחסידות תגדל, תתרחב ותבצר את מעמדה. בבית המדרש של האדמו"ר בלב שכונת ויליאמסבורג מצטופפים מדי שבת ב-7000 מתפללים זאת למרות שמושבים קבועים יש רק כארבעת אלפים ועד כאלף נשים מציצות מן היציע של בית המדרש המפואר שבתקרתו קבועה נברשת גדולה ובה כ-500 נורות דמות נרות - נדבת חסיד שהצליח בעסקי חשמל. "בעליות" השבתיות פודים הגבאים בממוצע כ-20 אלף דולר, בחגים עשויים להגיע למאה אלף דולר.

בכספים אלה הקימו את הישיבה ובה כ-1500 אברכים והיא שוכנת בבנין מרשים שהיה שייך לצי האמריקני. במקום גם פנימיה והיציאה ממנה טעונה היתרו של המשגיח הרוחני. אין פאר ואין הדר, אבל דווקא הפשטות מלמדת אותך על העוצמה של הדור החדש בממלכה זו. סדר הלימוד הוא בנוסח הישיבות ההונגריות, שיטת הסוגיות ואלה מודפסות בכרך מיוחד היוצא מדי "זמן" ע"י הנהלת הישיבה. בבנינים אחרים ברובע שוכנים הישיבה לנערים וביה"ס לנערות. גם הם מפעלים חינוכיים אדירים.

בין ציון והציונים טעות היא לחשוב - טוענים חסידיו - שהוא שונא ציונים, אבל איננו "שונא ציון" להיפך הוא מזיל דמעות באמרו "ותחזינה עינינו בשובך לציון" הוא פרץ בבכי שנמשך יומיים כשהתחוורה לו הסכנה שבמלחמת ששת הימים והבכי פסק כשנודע שישראל נחלצה מן המיצר. הוא מעודד את חסידיו לעלות ארצה ולחזק את הריכוזים במאה שערים ובבני ברק ובאחרונה אף בערי הפיתוח והשדה. הוא אוהב כל אדם מישראל, אבל שונא את אלה שעוברים על מצוות התורה. כדי לאהוב את ישראל והתורה - הוא מוכן ליהפך לרודף לקנאי לשוטר הגדול ביותר של הציונות שהתנערה מערכי הדת. חסידיו מוסיפים ומספרים שהאדמו"ר לא היה שבע רצון מההפגנות שהיו מקיימים מול נציגויות ישראל באמריקה. זהו בזבוז זמן וביטל תורה - היה אומר לצעירים חמומי המוח שהיו מתפארים בכך שביזו את המדינה ושלוחותיה. אם יפגעו בקהילה החרדית בישראל נצא ונפגין ונהפוך עולמות, אבל סתם לעמוד מול הקונסוליות - זה בזבוז זמן. פגיעה "בחרדים" לגבי דידו התגלמה למשל בפרשת הילד יוסל'ה שוכמכר, כשציונים מנסים להעביר ילד מיהדותו, על כך צריך להגיב בכל החומרה, את דיעותיו לא הסתיר, עקשנותו ותקיפותו היו חסרות פשרות ופניות. חסידיו מספרים שאהבת ישראל שלו התגלמה בעזרה המאסיבית שהיה מושיט ליהודים נזקקים בכל העולם ובמיוחד ליהודים שבארצות הגוש הקומוניסטי. לשם כך הקים את הארגון "רב טוב" הדומה במתכונתו ל"ג'וינט" ול"היאס" והנעזר בתמיכה גדולה של ממשלת ארה"ב. לארגון סניפים ברומא ובוינה והיה מעביר אלפי יהודים לקריות סאטמר בוליאמסבורג ובקריה החדשה שהקים והנושאת את שמו "קרית יואל".

ושוב מציינים חסידיו, הרי הוא גדל תחת הרושם של ספורי חסידים ששמע מאבותיו שהרבו לספר על זקנו רבי משה מאיהל, בעל ה"ישמח משה". הוא היה מניח מדי לילה תרמילו ומקלו ליד מיטתו מתוך נכתות מיידית לרוץ בעקבות המשיח לא"י. גם מאביו האדמו"ר מסיגט בירת חבל מרמורש, רבי חנניה יו"ט ליפא, בעל "קדושת יו"ט" וגם מסבו רבי יקותיאל יהודה בעל ה"ייטב לב" שמע ספורי חסידים מלאי ערגה וכיסופים לא"י והרי ידוע הויכוח בין אביו האדמו"ר מסיגט ובין האדמו"ר מויז'ניץ לגבי שליחת מעות רבי מאיר בעל הנס לעניי א"י. האדמו"ר מויז'ניץ רצה להעביר את המעות ע"י שליחי הכולל שהחזיק בארץ. האדמו"ר מסיגט אמר - הוא עצמו יעבירן, ואיזה זכות גדולה יש לך מזו? על זכות כזו לא ויתר. גם רבי יואל ממשיך את דרכי אבותיו, טוענים חסידיו. הוא אפילו משורר שירים משירי "כנור ציון" המפורסם ממשוררי'ה של סיגט ששיריו היו רווי אהבה לא"י, הרי גם את חייו חב לדמות ציונית - ד"ר קסטנר שברכבת שלו הצליח להמלט מן התופת, אגב - אומרים חסידיו ידוע למה הסכים ד"ר קסטנר לקחתו ברכבת - אמו המנוחה של קסטנר באה אליו בחלום הלילה והודיעה לו, כי אם לא יקח את ר' יואליש, הרכבת לא תגיע ליעדה...

עזרתו הכספית לחסידיו בארץ היתה רבה ביותר, אבל לא רק להם הושיט סיוע. כשסיפרו לו על ילד קטן מישראל שנזקק לניתוח לב דחוף בביה"ח האוניברסיטאי בניו-יורק, הוא הגיע לניו-יורק עם אמו ואז התברר כי בשל עומס בלתי צפוי יאלצו לדחות את הניתוח בחודשיים. לא היתה סכנת נפשות, אבל היתה השאלה מי יחזיק את האם ובנה שבאו ממשפחה "פועלית" בישראל. מיד התקשר טלפונית לראש עיריית ניו-יורק חה הורה לראש מחלקת הבריאות לקבל את הילד מיד לביה"ח. קשריו בניו-יורק היו בלתי רגילים, כשהכריז על אסיפה דחופה "נגד הציונים" היה מקבל את איצטדיון הענק בניו-יורק "מדיסון סקוור גארדן", גם אם נקבע אירוע אחר לערב המבוקש. מועמדים לעיריה ולנשיאות היו משכימים לפיתחו לקבל את תמיכתו ותמיכת אלפי חסידיו. לזכותו יצריין - אומרים החסידים - שמעולם לא היתה תמיכה במועמד, בהבטחה שהלה יפעל נגד המדינה הציונית.

האמנם קרע? בימים אלה מדברים על הירושה. הרבנית, כך אומרים מתנגדת לאחיינו הרבי מסיגט בשל היותו "סוחר בבורסה" ועל כן לא הוכרע הדבר. היא שעסקה רבות בעניינים הפינאנסיים ועסקי הצדקה של החצר, מעדיפה "הנהגה קולקטיבית" בראשותה יחד עם גבאי העדה. בכתב הוראה שהשאיר לחסידיו נאמר בין היתר "על כסאו לא ישב זר" אלא בן אחי "רב משה". (הרב משה טיטל-בוים הרב מסיגט). יודעי ח"ן שמבטלים בלגלוג את הספקולציות שהופיע בעתונות על קרע כביכול בין העדה החרדית בירושלים לבין "חצר האם" בניו-יורק. אגב אותן ספקולציות נשאבו מן הידיעה שלראש בי"ד של העדה החרדית בירושלים הרב יעקב ויס נוסף התואר "גאון" וזה מלמד כי הוכתר

כמנהיג עצמאי של נטורי קרתא הירושלמית וכאן הטעות שמקורה בשנת תש״ה עת שהה האדמו״ר בארץ, אז בקשוהו חסידיו להיות ״רבה של ירושלים״. את בקשתם היפנו אליו גם מאוחר יותר כשכבר היה בניו-יורק וכשהתפנה כס הרב הראשי בירושלים עם פטירת הרב דושינסקי זצ״ל. בלי שיגיד ״הן״, ראו בו חסידיו הקנאים את הרב דירושלים ולכן קראו לו רשמית בתואר גאב״ד למי שנשא באופן מעשי בעבדת ביה״ד קראו לו בנטורי קרתא בתואר ראב״ד. עכשיו כשנפטר הרבי מסאטמר קיבל אוטומטית הרב ויס את התואר גאון. חסידי סאטמר ידעו כי מי שלא יורש את מקום הרבי בניו-יורק לא יהיה ברמה כפי שיוכל להיות גאב״ד ורב דירושלים.

אי אפשר לדבר על פירוד בקהילות החרדיות ועל אוטונומיה ירושלמית, מסבירים המקורבים לנושא הם תלויים פיזית באחיהם בארה״ב, בלי העדה הזו אין להם קיום והרי חזקה עליהם מצוות האדמו״ר המנוח שלא יעיזו ליהנות מכספי ״הממשלה הציונית״ כמו שעושים כמה משפלי אגודת ישראל. בחכי״ם האגודאים רואה האדמו״ר ״עבדים נקלים״ המוכרים עקרונות תמורת ״בצע כסף ממלכתי״. כשניסו להסביר לו שאין הציבור שאותם מציגים חכ״י האגודה אינו עשיר כמו הציבור שלו ומכאן הסתיעותם ״בכספי הציונים״, רתח האדמו״ר מזעם. כאן מקור שחיתות המידות ואבות הטומאה זעק. כאמור מתח בקהילה החרדית בניו-יורק וירושלים. (29)

הגאון הצדיק מסיגט שליט״א — רבה של עדת סאטמר

רבי משה טיטלבוים שליט״א הינו הבן השני של מרן בעל ״עצי חיים״ מסיגט זצ״ל ובן אחיו של האדמו״ר מסאטמר רבי יואל טיטלבוים זצ״ל, בנו הבכור של בעל ״עצי חיים״ הגה״צ רבי יקותיאל יהודה ירש את כס הרבנות בסיגט וניספה בשואה. הצדיק ר׳ משה טיטלבוים הצעיר כיהן כרבה של זנטה ביוגוסלביה.

תקופת ילדות קשה עברה על שני האחים היתומים לאחר שאביהם רבם של ישראל וחסידי סיגט נפטר בשנת תרפ״ו בגיל צעיר בהיותו בן 45 שנה בלבד. הצדיק רבי יקותיאל יהודה היה אז בן 14 שנים ונבחר מיד למלא את מקום אביו כאב״ד סיגט. בהיותו צעיר לימים ניהלו את ענייני הקהילה שלושה דיינים מסיגט וביניהם ר׳ יקותיאל יהודה גרוס שהיה קודם לכן רבה של ברבשט. הצדיק ר׳ משה טיטלבוים היה רק בן 10 שנים בעת פטירת אביו.

ר׳ משה טיטלבוים למד והתחנך בתקופה הראשונה אצל רבי נחום צבי כהנא ואת עיקר תורתו קיבל מהגאון רבי יקותיאל יהודה גרוס מברבשט (אח״כ קראלי). בהיותו ללא בית הורים הסתופף לעתים קרובות בקראלי בצל דודו האדמו״ר ר׳ יואל טיטלבוים זצ״ל, רבי שלום אליעזר הלברשטם מראצפרט זצ״ל, בנו של הגה״צ מצאנז. קרוביו ניסו לקרבו בכל לבם, בכל זאת היה חסר לו הבית הטבעי והאהבה האמיתית של אב ואם. בילדותו הקשה היה סגור ושתקן ואת סיבלו ומכאוביו נשם בדומיה. תקופת ילדות זו הטביעה את חותמה על אישיותו הטהורה. הוא סיגל לעצמו תכונות של עני וצנוע, הנושא את סיבלו פנימה בלבו בדומיה. עד הימים האחרונים היו כאלה שרדפוהו, אך הוא שילם להם באהבה ונשא את כאבו כאציל רוח. מטבעו רחוק הוא מלהיות איש מלחמות והעדיף להיות נעלב מאשר עולב. הוא סלד מעניני מחלוקת ולא הגיב על דברי קינטור.

בשנת תרצ״ו בהיותו בן עשרים, נשא לאשה את בתו של דודו האדמו״ר מסאסוב הרהגה״צ ר׳ חנוך העניך אב״ד קערעצקי, חתן הגה״ק בעל ״קדושת יו״ט״ זצ״ל וישב על שולחן חותנו כארבע שנים, בשנתיים האחרונות שישב שם ניהל את הישיבה של האדמו״ר שנקראה בשם ״בית דוד״. במאמצים רבים ניסה להשיג עזרה ממוסדות תורה שונים בארה״ב למען ישיבתו.

בהיותו עדיין בקערעצקי נתקבל לרבה של זענטא שביוגוסלביה, אך הוא עבר לשם רק בשנים ת״ש-תש״א אחרי שזענטא סופחה להונגריה, בתוקף הסכמי היטלר. בזענטא היתה קהילה ספרדית של חסידים, רוב בני הקהילה נהגו לפי מנהגי היהדות ההונגרית האשכנזית. הצדיק ר׳ משה טיטלבוים מצא כאן קרקע פוריה להפצת תורה ויהדות בקרב בני קהילתו. בעלי בתים רבים שהתגוררו בזענטא למדו קודם לכן בסיגט והיו תלמידיו של בעל ״קדושת יו״ט״ זצ״ל, סבו של הצדיק טיטלבוים זצ״ל ותלמידיו של אביו בעל ״עצי חיים״ זצ״ל.

בר' משה טיטלבוים הצעיר ראו בני זענטא את המשכם של דרכי רבותיהם ששילבו התמדה בתורה וחסידות. החסידות היתה אמורה לחדור גם לאיזורי הבלקנים, אולם יד הכורת של הגרמנים עצרה את התהליך. הצדיק ר' משה טיטלבוים שליט"א הקים בזענטא ישיבה ובמשך הזמן, נתרבו ספסלי בית מדרשו, לעזר רב בניהול הישיבה היה הרב ר' יוסף ניהויז, גיסו של מרן מהריץ' דושינסקי זצ"ל.

ר' משה טיטלבוים לימד שעור עיון (סוגיא) וחומש רש"י, הרבי יוסף ניהויז לימד שעור פשוט, שו"ע, או"ח ויו"ד. בבחינות התחלפו השניים, כל אחד בחן את מקצוע ההוראה של השני. הצדיק ר' משה טיטלבוים בחן את חומר הלימודים בשעור פשוט והרב נויהויז בחן בשעור עיון. את שעור העיון לימד ר' משה טיטלבוים כדרך הנהוג בהונגריה ולסיום הסוגיא נהג להפליג בדברי חריפות ופלפול. שיטתו החינוכית כלפי תלמידיו היתה על פי הכלל "לא הקפדן מלמד". ארשת של רצינות היתה נסוכה על פניו מאז ומתמיד, ישיבתו נתקיימה ממש עד השואה בשנת תש"ד.

את מקום תפילתו היה מחלק בין ביהכנ"ס של המתפללים בנוסח אשכנז לבין בית המדרש הספרדי החסידי, הוא התכונן היטב לדרשותיו, בין בני הקהילה היו מספר למדנים מופלגים שנהגו לפלפל עמו באמצע הדרשה.

בימי השואה נשלח עם בני קהילתו ועם תלמידיו לאושביץ והגיע לשם ביום ב' לחג השבועות תש"ד, בהיותו במחנה הריכוז למד שעורים בע"פ בצוותא ועם הרב ר' שלמה קניג הי"ד, אב"ד יוקע לשעבר, הוא זכר מסכתות שלמות בע"פ ולמד במחנה שעורים עם קבוצות שונות של אנשים.

הרה"צ ר' משה טיטלבוים שוחרר במחנה טרזיאנשטאט וחזר משם לסיגט עיר מולדתו. בסיגט ניסה לשקם את הריסותיה של הקהילה, מינה רבנים שוחטים וייסד מוסדות חינוך. באחד הימים עמד בחלון ביתו כשעברו שם שני קצינים רוסיים יהודיים, ששרתו בשורות הצבא האדום, השניים פתחו עמו בשיחה ושאלוהו כיצד ניצל מצפורני הנאצים. הצדיק ר' משה טיטלבוים תיאר בפני השניים את התלאות שעברו עליו במחנות הריכוז ואת הזוועות שעברו על יהדי סיגט בפרט ועל יהדי הונגריה בכלל. השניים האזינו לדבריו בשקט ובסוף יעצו לו להמלט מהר ככל האפשר מן המקום, כי גם במזרח אירופה תחת המשטר החדש יושבים יהדים על הר געש וצפויים לכליון רוחני ופיסי כאחד. כששמע את דבריהם, החליט להגר.

אחרי בואו לארה"ב התישב בוויליאמסבורג שבברוקלין והקים שם את בית מדרשו בשם אביו הקדוש "עצי חיים". מרן מסאטמר רבי יואל טיטלבוים זצ"ל קרבו מאד כאחד משרידי משפחתו. בשעה שישבו בסעודה יחדיו עירנב פעם האדמו"ר מסאטמר את השיריים שלו עם השיריים של רבי משה טיטלבוים וחילק בין החסידים. החסידים ראו כבר אז במעשה זה רמז שהאדמו"ר מסאטמר זצ"ל רוצה לראות בו את ממלא מקומו. היו גם אנשים דלא מעלי שרצו להכפיש את שמו מסיבות שונות.

לאחר שנים העתיק הגה"צ ר' משה טיטלבוים את מקום מושבו לבורו פרק והקים שם בית מדרש מפואר. לאחרונה הקים ליד בית מדרשו ישיבה ומתיבתא בשם "עצי חיים", אהבת ישראל שלו ומתינותו חיבבוהו על צבור חסידי מגוון ביותר בבורו פארק ובוויליאמסבורג. אחד מבניו של הגאון ר' משה טיטלבוים נשא את בתו של מרן מויז'ניץ שליט"א ובן שני הוא חתנו של ר' יוסף אשכנזי נ' איש ביתו של מרן מסאטמר זצ"ל. תפקיד גדול נפל כעת על שכמו של הגה"צ ר' משה טיטלבוים להיות קברניטה של עדה גדולה וקדושה.

בימים הקצרים שהוא מקבל התפקיד הוא הוכיח כי הוא ראוי לאותו אצטלא וימשיך במסורת של בית סיגט וסאטמר. הוא היה בראשונה נחבא אל הכלים, אך הצבור אילץ אותו להיות מנהיגו, ישנן לו התכונות של מנהיג בחסד. הוא גאון צדיק חסיד וענוותן ובמיוחד הוא בנו של בעל "עצי חיים" זצ"ל מנהיגם של חסידי סיגט.

GRATZ COLLEGE LIBRARY
PHILADELPHIA, PA.

הוא בן 63 פיקח ומלא חכמת חיים. העדה הגדולה של רבבות איש מחסידי סאטמר קיבלתו למנהיגה בתורה וחסידות וכן חסידי סאטמר בחו"ל. אצילותו, גדולתו בתורה ובחסידות וזכות אבותיו תסייעתו להיות מנהיג לעם ה', הוא ביקר כמה פעמים בא"י ובעת בקורו כבר נראה כי הוא הנבחר ע"י חסידיו למלא מקום אבותיו בקדושה ואם כי הצטנע עד היום ונחבא אל הכלים הגיח אורו בכל זוהרו ואת אשר יבחר בו ה' הוא הקדוש. (30)

רבי איתמר לייפר מנדבורנא
(בושטנה)

רבי ישראל יעקב לייפר.
האדמו״ר מנדבורנה – חוסט

בית־נדבורנה

התוכן	עמוד
בית נאדבורנה	54
האדמו״ר רבי בערצ׳י	55
האדמו״ר רבי שלמה לייפר	55
האדמורים מהגה״צ רבי מרדכילה מנדבורנה	56

בית נדבורנה

הרה״ק רבי מרדכי - מיסד השושלת. שמו וזכרו נישא בחיבה ובהעצרה על שפתי המוני היהדים בהונגריה, צ׳כוסלובקיה ורומניה מאז שעלה על כס האדמורות והפליא כל רואיו, חסידיו ומעריציו בהתנהגותו בקודש. רבי מרדכי נחשב לענק רוח נדיר ומיוחד במינו. מדור לדור סיפרו ונמסרו אגדות רבות על אישיותו וגדולתו, דרכיו בקודש והתנהגותו.

כבר בראשית פעולתו כאדמו״ר ומנהיג חסידי נתפרסם כקדוש עליון, איש מופת ופועל ישועות, בתפילותיו שנאמרו בקול חוצב להבות אש ובגישתו המיוחדת לאלפי חסידיו ובתוכם פשוטי העם במרמורש, אותם הרים ממצבם החומרי הנמוך והשכיל לזכך את נשמותיהם ולהופכם לחסידים נלהבים. פעולותיו הברוכות הטביעו חותמם על כל הגלילות שבתחום השפעתו והשאירו את רושמן לדורי דורות.

קודם התישב בעיר חוסט ואחר-כך העתיק את חצרו לעיירה בישטענע שבמרמורש, מקום שנעשה במרוצת הזמן למרכז חסידי גדול. הרבה יש לכתוב על פעולותיו הפוריות והברוכות בקרב מאות ואלפי יהודים בגלילות מרמורש. נציין לקט קצר ממה שפורסם בכמה ספרים שנכתבו על-ידי נכדיו האמדורים מגזע נדבורנה.

התנהגותו ודרכיו היו מוזרים בעיני רבים מאנשיו. כל היום ישב סגור בביתו, החלונות נעולים ומכוסים בוילונות, רק אור קטן דלק בפנים. על פי רוב גמר את תפילתו מאוחר בלילה והיה סועד פעם ביום ורק מאכלים שכמעט אי אפשר היה לאוכלם. (תפארת מרדכי סי׳ י״ד). הרופאים אמרו לו שיאכל דברים המחזקים את גופו ואף על פי כן היה נראה יפה (מאמר מרדכי עמ׳ קיג). תפילתו היתה לוהטת כשלהבת אש בוערת ונאמרת בקול רם ונמשכה שעות מרובות (תפארת מרדכי סי כה).

דמותו של הצדיק היתה לשיחה בכל התכנסות. אם היו מתכנסים יהודי העיירות והכפרים לסעודת מצוה, או בין מנחה למעריב, הרי נושא השיחה העיקרי היה מעשיו ומעלליו של הרבי, סיפורי המופתים שלו, סיפורים שהיו חדורים אמונה בגדולתו ובכוחו להמתיק גזרות רעות ולחולל נפלאות.

פעם נכנסו אליו קבוצה של בחורים שהיו חייבים להתיצב לשרות צבאי. הם התאוננו בפני הרבי כי בועדה הרפואית הבודקת את המתיצבים יושב רופא בעל לב טוב שאפשר להסתדר אתו על-ידי מתת-יד, אולם לידו יושב קצין בדרגת מאיור, איש רע ועריץ והוא מאשר כל אחד כראוי ומתאים לשרות הצבאי.

הרבי השיב לבחורים, אתם בודאי מתפללים כל בוקר ואומרים בתפילתכם ״המאיר לארץ״. כוונתו היתה כי המאיור ילך לארץ - לאדמה, ואכן ״צדיק גחר והקב״ה מקיים״, באותו לילה רכב הקצין הזה על סוסו ופתאום נבהל הסוס והתחיל להשתולל עד אשר הפיל את רוכבו על הארץ. המאיור נהרג בו במקום... כל ההכנסות שלו היה מחלק לעניים ומעולם לא לנה פרוטה בביתו בלילה. בביתו לא היו כלי כסף וכלי זהב ואפילו פמוטים של כסף לא היו לו. הוא היה אומר: למה לי פמוטים של כסף, כדי שאצטרך להעמיד עליהם שומר? (מאמר מרדכי קל״ז). מדי יום ביומו היו מאות עניים אוכלים אצלו, אם אדם זר עבר ליד חצרו, היה נדמה לו שחוגגים חתונה בביתו של הרבי. היה רגיל לחלק עצים בחורף לאנשים מיעוטי יכולת. מחסן העצים שלו היה פתוח עבור עניים בישנים.

גדולה היתה העניות בחבל מרמורש. האנשים היו עובדים בפרך על השגת מחיה וכלכלה, היו חוסכים להם פרוטה לפרוטה להוצאת שבת וירט ולתשלום שכר לימוד לבניהם. צרותיהם של ישראל נגעו עד מאד ללבו והתפלל כך: ״הא לחמא עניא די אכלי אבהתנא״. הא (בצירה) זה לשון נתונה (הא לכם זרע) אנו מבקשים מהקב״ה ״הא לחמא״ תן לנו פרנסה עניא ואם תאמר, הלא יאה עניותא לישראל, הרי ״די אכלו אבהתנא״ די והותר סבלו אבותינו דחקות ועניות. רבי מרדכי מנדבורנא נפטר ביום א׳ סוכות תרנ״ח, עד מלחמת העולם השניה היו אלפי אנשים באים לפקוד את ציונו אשר בבישטענע, כדי להתפלל ולהיושע בישועות ורפואות. בתר״ס הוציא בנו רבי ישראל יעקב האדמו״ר

מחוסט את הספר ״מאמר מרדכי״ על התורה, הכולל אמרות טהורות וסיפורים נפלאים. בניו – ממשיכי דרכו – לאחר הסתלקותו של הרב הקדוש ר׳ מרדכי מנדבורנה, הם בניו האדמורים המפורסמים להפיץ את תורת נדבורנה.

הרה״צ רבי איציק האדמו״ר מסטיניסלאוו	הרה״צ אהרן משה האדמו״ר מלנצט אב״ד זוליז
הרה״צ רבי ברצ׳י האדמו״ר מסאטמר	הרה״צ ישראל יעקב האדמו״ר מחוסט
הרה״צ רבי מאיר האדמו״ר מקרצ׳ינוב	הרה״צ ר׳ יוסף האדמו״ר מנירעדהאז

האדמו״ר רבי ברצ׳י היה בנו השני של רבי מרדכי. נתפרסם כגדול בתורה, צדיק וקדוש. כאשר הגיע לפרקו נשא לאשה את בתו של האדמו״ר רבי אליעזר מסטרעטין. עוד בחיי אביו ניהל רבי ברצ׳י עדת חסידים בבאכניץ שבגליציה. בימי מלחמת העולם הראשונה עבר לסליש, שם ניהל את קהל עדתו במשך שש שנים ומשם העתיק את מקום מגוריו ועבר לסאטמר. מכאן יצא שמו למרחקים כגדול בתורה ובחסידות. נוהג היה בפרישות, עובד את ה׳ באמונה ובמסירות נפש.

אגדות רבות התהלכו סביבו, שמו התפרסם כפועל ישועות. אם בתורת הנגלה נחשב רבי ברצ׳י כאחד מגדולי התורה, הרי בחכמת הקבלה השיג שיאים גדולים ביותר. הוא נהג לסגף את עצמו, לא ליהנות מן המאכלים שהוגשו לו.
בכ״ג באלול תרס״ז נסתלק רבי ברצ׳י ואהלו נמצא בבית העלמין שבסאטמר, בניו של ברצ׳י הם:

הרה״צ ר׳ מאיר האדמו״ר מקליוולאנד	הרה״צ ר׳ דוד האדמו״ר מבאניא
הרה״צ ר׳ איתמר האדמו״ר מבישטענע	הרה״צ ר׳ יוסף האדמו״ר מפיטסבורג
הרה״צ ר׳ אהרן משה האדמו״ר מגרויס ווארדיין	הרה״צ ר׳ שלום האדמו״ר מנדבורנה-ברייטן

הרה״צ רבי מאיר לייפר האדמו״ר מקליוולאנד היה מחשובי האדמורים בדורו. אוהב ישראל בכל ישותו, נזהר בכל תג של מנהג ושל מסורת אבותיו הקדושים והיה מקיים במלוא המשמעות את מאמר חז״ל: ״ויהיו עניים בני ביתך״.

כאבותיו הקדושים הצטיין במידת הכנסת אורחים ובמעשי צדקה וחסד. בהתגוררו בבודפשט בעת מלחמת העולם הראשונה נעשה ביתו כתובת לעשרות פליטים ועניים. יום-יום בישלו ואפו שם לכל דיכפין. אחרי מלחמת העולם הראשונה הגיע לארצות הברית וגר בקליוולאנד, משם עבר לוויליאמס-בורג. והקים בה את בית מדרשו. הוא פעל רבות לחיזוק חומת היהדות וביצורה. נפטר י״ב בניסן תש״א. ממלא מקומו – חתנו.

רבי אשר מרדכי רוזנבוים יסד את ישיבת ״בני מרדכי״ על שם זקנו מהר״ם מנדבורנה וכולל ״יד איתמר״ על שם זקנו רבי איתמר מקרצ׳ינוב, בנו השני של רבי ברצ׳י היה **הרה״צ ר׳ איתמר לייפר**. הוא קבע את חצרו בעיירה בישטענע היה חתנו של בעל ליקוטי מהרי״ח אב״ד ראכיוו. רבי איתמר הוסמך להוראה ע״י גדולי הדור – הרה״ג ר׳ יהודה גרינוואלד. אב״ד סאטמר, חותנו בעל ליקוטי מהרי״ח וכו׳. ניהל ישיבה. ביתו היה תמיד פתוח לעניים ועוברי אורח. רבי איתמר מסר את נפשו על קידוש השם באושביץ יחד עם בני קהילת בישטענע באיסרו חג של שבועות תש״ד.

הרה״צ ר׳ יוסף לייפר היה גדול בתורה ומפורסם במידותיו התרומיות. לאחר נישואיו התישב בקראלי, בטרנסילבניה והרביץ שם תורה וחסידות. שמו הלך למרחקים ורבים באו אליו להתבשם מדברי תורתו ומתפילותיו. בשנת תרפ״ד הגיע לארצות הברית, אבל הוכרח לקבוע את חצרו בפיטסבורג, שם יסד בית מדרש לתורה ולתפילה והיה משפיע גדול בתורה ובחסידות בכל הסביבה ההיא ועניים רבים זכו לעזרתו הנדיבה.

בט״ו אדר תשכ״ו נפטר והובא לקבורה בארץ. בנו יחידו **הרה״צ ר׳ אברהם אבא לייפר** מילא את מקומו בפיטסבורג. בתש״ל התישב באשדוד, כאן ייסד כולל לאברכים ״צדקת יוסף״ והוא מחדיר את אור התורה והחסידות בכל הסביבה.

האדמו"ר ר' שלום מבריטן, בן זקוניו של האדמו"ר רבי ברצ'י, ר' שלום גדל וחונך בבית אביו בסאטמר, בבחרותו למד בהאלמין בישיבתו של הרה"ג ר' אליהו קליין, בן הרה"צ רבי שמעלקי סלישט'ר, כעבור מספר שנים עבר לישיבתו של הרה"ג ר' יהודה גרינוואלד אב"ד סאטמר. רבי שלום קבע את בית מדרשו בניו-יורק במרכז היהודי שבאיסט-סייד. בכבוד ובהערצה התיחסו אליו החסידים ואנשים מכל הזרמים בהעריכם אותו כתלמיד חכם גדול, כבעל צדקה ומוכתר במידות ובמעלות תרומיות. אחרי שמונה שנים עבר אל בריטן, מקום בו קבע את בית מדרשו. בנו - הרה"ג ר' **שלמה לייפר**, אדמו"ר בפירסעט-הילס, הוא ייסד במקום את ישיבת "חוות דעת" וכולל אברכים "בני מרדכי"

ממשיך דרכו בחיסט. ממשיך שושלת נדבורנה בעיר חיסט היה - **הרה"צ ר' ישראל יעקב.** שמו התפרסם כצדיק גדול ואיש קדוש, רבה היתה השפעתו על חסידיו והמוני בית ישראל. בהנהגתו הפכה חוסט מרכז לחסידות. כל אחד נתקבל אצלו במאור פנים, חמימות וחמלה. בני הקהילה דבקו בו בכל לבם ונפשם וראו בו מנהיג מורם מעם. מכל העיירות והכפרים של גלילת מרמורש נהרו אליו. המונים פנו אליו בעניני רפואה ובעיות של מחלות קשות. הוא היה רושם את התרופה המתאימה והחולה נתברך על-ידו ברפואה ובישועה.

ר' ישראל יעקב הנהיג את עדתו למעלה משלושים שנה עד אשר נתבקש לישיבה של מעלה בט' אדר שני תרפ"ט. על כסאו עלה בנו וממלא מקומו - **הרה"צ ר' שמואלי שמעלקי**, מפורסם היה כגדול בתורה ומוכתר בכל מעלות קדושה. כבר מנעוריו לא ידע אלא ד' אמות של הלכה בלד. יומם ולילה ישב על התורה ועל העבדה. עבדת הבורא ולא פסק פומיה מגירסא. מחונן בזכרון נפלא ונקרא בצעירותו "ארון ספרים". במוצש"קפרשת שלח כ"ט סיון תרצ"ד נפטר. מנוחתו כבוד באוהל בביש-טענע ליד אוהל אביו ר' ישראל יעקב וזקנו רבי מרדכי מנדבורנה זצ"ל

האדמו"ר ר' אהרן משה. לממלא מקומו הוכתר בנו ר' אהרן משה, אשר המשיך בשליחות הקדושה של הפצת חסידות. הוא ניהל את העדה במסירות ובמרץ עד אשר ניתכו גזירות הרשע של השלטונות ההונגריים, גזירות שהביאו לחורבן חצרו ובית מדרשו.
בפקודת הז'נדרמים ההונגריים הועלו המוני יהודים עם צרור מטלטליהם על משאיות והובאו אל הגבול הגליציאי וגורשו מעבר לנהר דניעסטער (בוג) משפחת האדמו"ר נהרגה על קידוש השם בקאמניץ פודולסק. האדמו"ר ר' אהרן משה הצליח לברוח ולהסתתר במשך שנות השואה עד תום מלחמת העולם השניה.

בשנות המלחמה המשיך לנהל בחוסט את עדת חסידי נדבורנה - **האדמו"ר ר' ישכר בערל בנו** השני של האדמו"ר ר' ישראל יעקב. לאחר חיסול הגיטו בחוסט הגיע האדמו"ר לאושביץ, משם הועבר למחנה העבודה בונא ביחד עם מאות מאנשי חוסט. עלה על המוקד על קידוש השם במחנה בונא-מנשביץ. בנו **ר' אהרן משה מחוסט** חידש את חסידות נדבורנה בבורא-פארק שבברוקלין, שם הוא ממשיך להפיץ תורה וחסידות לפי שיטת אבותיו הצדיקים.

ר' שמואל שמעלקי לייפער נכדו ובינו של ר' מרדכי מנדבורנה קבע את בית מדרשו בהאלמין אש הקודש יקדה בו. בעבודת הקודש לא ידע ליאות ועייפות. לבית מדרשו נהרו מתפללים רבים כדי לשמוע את התלהבותו בתפילה. היו לו שלשה בנים - בערל, יוסף ומרדכי. בתו היחידה פייגהל'ה נישאה לר' לייבוש בער הלפרט, הוא נתן שעורים נפלאים בתורה בביהכנ"ס הגדול שבת אחה"צ, כעת מכהן כרב בצפון תל-אביב.

האדמורים מהגה"ק ר' מרדכלה מנדבורנה היו כמעט בכל קהילה גדולה בטרנסילבניה: סאטמר, גרויס ווארדיין, קלויזנבורג, טג. מורש, אראד, טמשבר, האלמין ובאיה מארה - כולם זכו לשם טוב ולהשפעה גדולה. משושלת זו ידועים גם האדמורים מקרצינוב והם **רבי מאיר רויזנבוים** שהתפרסם בתפילתו בדביקות, **רבי אליעזר זאב בר' מאיר**. הוא הצטיין באהבת ישראל ובתפילתו הנלהבת,

רבי איתמר רויזנבוים בר' מאיר בהיותו בן 15 נתמנה אדמו"ר בצ'רנוביץ. עלה לישראל מאמריקה בתשכ"ט והתישב בתל-אביב. היה ידוע בחכמתו הרבה, בחומש הומור המיוחד שלו ובקירוב לבבות, בנו - **רבי אשר ישעיהו כיהן כאדמו"ר בבוקרשט**, עלה לישראל מארצות הברית והקים את בית מדרשו בחדרה. הקים במקום "כולל" והצליח למשוך קהל חסידים ואוהדים רבים.

הרה"צ רבי חיים מרדכי רוזנבוים הקים בבני ברק מרכז לתורה וחסידות נדבורנה להנצחת שמו של ר' מרדכילה. ייסד שם ישיבה בשם "מאמר מרדכי". גם בכפר אתא פועל מרכז כזה "כולל וישיבה" בהנהלתו של **הרה"צ ר' צבי רוזנבוים שליט"א** האדמו"ר מנדבורנה. לרבי יש בסביבה השפעה גדולה. במיוחד קשורים אליו שארית הפליטה בוכנוואלד אתם היה במחנה. (31).

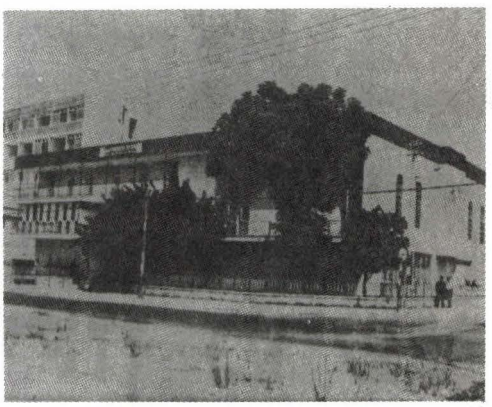

האדמו״ר מקרעטשניף ר׳ מנחם אליעזר זאב ומברכים בחתונת אחותו

הכלה, פייגה בת ה-16, ובני אחיה האדמו״ר.

בית־קרצ׳ינוב

מוסדות תורה וחינוך של קרצינוב בקריה ברחובות.

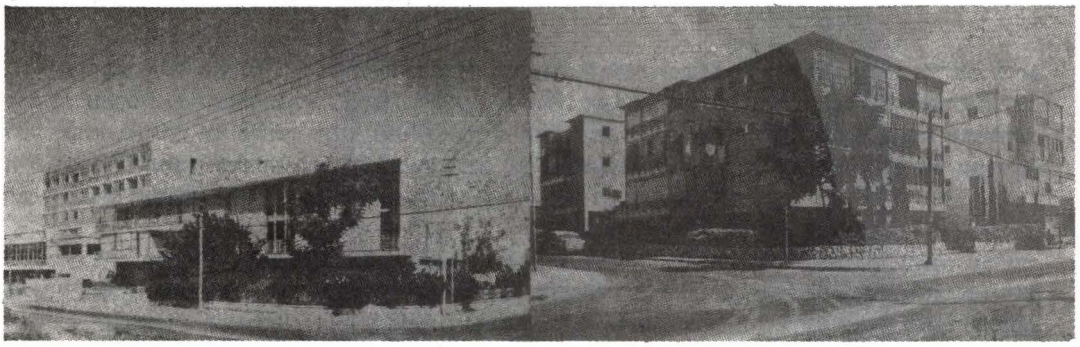
התוכן	עמוד
בית קרצינוב	60
קרית הרבי דוד משה רוזנבוים ברחובות	62
קרצ׳ינוב - אהבת ה׳ ואהבת הבריות מן העתונות הישראלית	63
תנופה ומעש	65
שיחותיו של הרבי	66
תנופה ופיתוח בקריית קרצ׳ינוב ברחובות	68
חתונה בחצר האדמו״ר	70
נדבורנה	72

רבי משה דוד
מקרעטשניף.

האדמו"ר ר' מנחם אליעזר זאב

קרית קרעטשניף ברחובות.

הרבי מנחם אליעזר
בחברת הגבאים

בית קרצ'ינוב

שושלת האדמורים לבית קרצ'ינוב קבעה לעצמה מקום מיוחד בתנועת החסידות בעממיותה כלפי חוץ ובעמקותה כלפי פנים. בכוח המשיכה שלה כלפי המונים רחבים, בשפע גדול של אהבת ישראל שהיתה חדורה בקרבה וביכולת להעניק סיפוק רוחני לסוגים שונים של אנשים. מיסד השושלת היה - **הרה"צ רבי מאיר**, בנו השלישי של הרה"צ ר' מרדכי מנדבורנה, אשר בימי נשיאותו כאדמו"ר הפיץ תורה וחסידות בקרב אלפי יהודים במרמורש, טרנסילבניה והונגריה.

האדמו"ר ר' מאיר התפרסם בתור איש קדוש. כעמוד אש האיר את עיניהם וחימם את ליבותיהם של אלפי יהודים בערי וכפרי מרמורש והסביבה. לאחר נישואיו החל להנהיג את נשיאותו ברמה בעיר יאסי שברומניה. אחר כך העתיק את חצרו לעיירה קרצ'ינוב ליד העיר סיגט. ביתו של הרבי נעשה תל תלפיות לאלפים מישראל אשר באו אליו מכל קצוי המדינה. היה מאריך בתפילתו שעות ארוכות. הסתפק בלחם צר ומים לחץ. כל היום ישב בתענית ורק לעת ערב היה טועם משהו. בלילה היה שוכב על ספסל מעץ קשה ללא כר לראשו.

מפורסם היה האדמו"ר רבי מאיר כפועל ישועות. המוני אנשים מקרוב ומרחוק נהרו אל ביתו כשהם מבקשים להתברך מפיו בברכה וישועה ולהנות מעצה ותושיה. אהבה גדולה מילאה את לבו לכל יהודי ויהודי, אך ביותר גילה חיבה לאנשים הפשוטים מן העיירות ומן הכפרים במחוז מרמורש. היה נוהג להתחמק בחשאי בלילות עם חבילות עצים על גבו ולמלא בהם את תנוריהם של העניים, מבעיר בהם אש ומחמם את בתיהם בלילות החורף הקרים והמושלגים.

הללוהו בכינור. אחת הדרכים הנפלאות בעבודת הבורא אצל שושלת קרצ'ינוב היתה על ידי פריטה בכינור. פעמים רבות היה אביו מעיר אותו באמצע הלילה שינגן לפניו בכינורו. לפני פטירתו אמר - שבכינורו יש קדושה כמו "שמונה עשרה" ולמי שיפול הכינור בירושה צריך לשמרו כבבת עינו ובשריפה ח"ו יש להצילו כמו ספר תורה (שער האותיות - כנור). האדמו"ר רבי מאיר נפטר א' רח' תמוז תרס"ח. ציונו נמצא בקרצ'ינוב.

האדמו"ר השני מקרצ'ינוב. אחר הסתלקותו הוכתר בנו הרה"צ **רבי אליעזר זאב** לאדמו"ר השני לבית קרצ'ינוב. הוא התפרסם כאחד האדמורים הדגולים מלפני השואה ואלפי חסידים הסתופפו בצילו והתחממו לאורו. ר' אליעזר זאב הצטיין בהתמדה עצומה ושם לילות כימים ביגיעת התורה עד אשר הגיע למדרגה גבוהה ביותר בלמוד התורה.

בן שבע-עשרה היה, כאשר הקים את חצרו בנדבורנה, כאשר אביו הסמיך אותו לאדמו"ר, שם ישב עשר שנים. לאחר הסתלקותו של אביו נעשה לממשיך שושלת קרצ'ינוב ואליה העתיק את חצרו, כדי למלא את מקום אביו. מיד נתפרסם כצדיק ופועל ישועות. חצרו היתה הומה מרוב המבקרים והבאים להתדפק על דלתותיו.
בסוף מלחמת העולם הראשונה, בשנת תרע"ט העביר את חצרו מקרצ'ינוב לבירת מרמורש לסיגט. אנשים מכל הסביבה באו אליו, ביקשו את עצותיו ואת ברכתו לרפואה וישועה. למרות היותו טרוד התמיד בלימוד התורה לאין שיעור.

הרעיון המקורי של האדמו"ר מקרצ'ינוב היה לגלות בכל יהודי את הניצוץ האלקי שבתוכו, לחשוף את נקודת התוך שלו מאחורי העירמות של החומריות, או המועקה המסתתרת בתוכו, כי שכינת אלקים שרויה בכל. עשרות יהודים סעדו מדי יום ביומו את לבם על שולחנו. שני מטבחים היו בביתו אחד בשרי ואחד חלבי וכל מי שבא יכול היה לבקש לסעוד את לבו כרצונו. האדמו"ר ציווה על אנשי ביתו, כי כל אורח המזדמן לביתו יש לחשוב עליו שהוא אחד מל"ו הצדיקים הנסתרים, או אליהו הנביא.

במרוצת שנות מלחמת העולם הראשונה, שימש ביתו מקום מחסה ומקלט לאנשים שנמלטו מן הצבא, למרות שזה היה כרוך בסיכון רב.
פעם קרה שיהודי נתפס על עבירה פלילית וגזרו עליו מאסר לתקופה ממושכת. לפני הימים הנוראים שיגר שליח מיוחד שהרבי יתפלל לשיחרורו, הרבי ציווה עליו להמתין עד מוצאי שמחת תורה. במוצאי שמחת תורה אמר לו האדמו"ר "מצאתי פדיון נפש עבורו, כי ינדב כתר תורה מכסף ואז יצא לחירות מבית הכלא" תמה השליח ושאל, מה הקשר? הרבי השיב: הרי כך התפללנו בימים הנוראים בפיוט - "יושב סתר כתרו ישועה" וכך היה, היהודי נדב כתר תורה ויצא לחפשי ממאסרו.

רבים הם הנעזרים כאן בגשמיות וברוחניות והנה באה תקופת **השואה** האיומה. העיר סיגט נכבשה על-ידי ההונגרים במלחמת העולם השניה. חוקים אכזריים הרצאו כל יום נגד היהדים המעונים והנרדפים. אוקיינוסים של דמעות נשפכו בביתו של הרבי באותם הימים. הוא הקשיב לזעקת האמהות שבניהן נשלחו לאוקריינה ולא שומעים עליהם, משפחות שלמות שנשלחו מעבר לנהר דניעסטר ונהרגו שם על קידוש השם. האדמו"ר שימש לאנשים רבים לעוגן הצלה, שיוכלו לעמוד ביסורים הקשים שנפלו אז בחלקם.

כאשר החלו לכלוא את היהדים בגיטאות סירב בתוקף שיחפשו עבורו מקלט וביום כ"ז אייר הובא לאושביץ ביחד עם השיירה הגדולה מסיגט, בדרך אל המוקד הניח את ידיו על ראשו והכריז: הרינו מוסר מודעה, כי אינני מרפה את עצמי אף לרגע אחד מאת השי"ת. בו ביום השיב הצדיק את נשמתו הקדושה.

ממשיך השושלת לאחר המלחמה. בתום מלחמת העולם השניה בתש"ה הוכתר בנו **הרה"צ ר' דוד משה** למלא את מקום אביו באדמורות קרצ'ינוב. האדמו"ר השלישי לבית קרצ'ינוב. עבר את כל מוראות השואה האיומה. היה כלוא במחנה ההשמדה אושביץ ובמו עיניו ראה את כל מה שעוללו הנאצים להמוני היהודים. הוא נשאר לפליטה וזכה לבנות מחדש את חסידות קרצ'ינוב, כשהוא מחזיר עטרה לישנה על אדמת ארצנו הקדושה.

כאשר חזר האדמו"ר ממחנות ההסגר אל ביתו וראה את החורבן וההרס, את העיר ואם בישראל סיגט כשהיא חרבה ושוממה אמר לנפשו, כי את חסידות קרצ'ינוב אין לשקם שוב על האדמה הרוויה מדמם של אבותנו אחינו ואחיותינו הקדושים. הוא לא רצה לשמוע לעצותיהם של ידידים ומקורבים להשתקע בארצות הברית.

חסידות קרצ'ינוב בישראל. האדמו"ר הגיע לידי מסקנה נכונה שחייבים לנטוש את הגלות ולנטוע את הממלכה החסידית על אדמת ישראל. בהגיעו לארץ התחיל מיד לחפש מקום מתאים לכונן שם את בית קרצ'ינוב. הוא מצא את העיר רחובות כמקום הראוי לכך. עיר זו מאוכלסת אלפי יהודי מרמורש אשר באו עוד לפני המלחמה ובתוכם שארית הפליטה מיהדי מרמורש, שרידי השואה, אשר החלו לבנות ברחובות את ביתם החדש.

רחובות היתה בתקופה ההיא עיר, אשר ההשפעה החילונית היתה בה גדולה והיתה זקוקה למנהיג רוחני והתחיל בפעולותיו הברוכות. מהתחלה צנועה בבית מדרש קטן שבצריף רעוע בשכונת "שעריים" זכה להקים מרכז חסידי גדול עם מוסדות תורה לשם ולתפארת.

בקריה ייסד את ישיבתו "שער אליעזר" על זכרו של אביו ר' אליעזר זאב, כמו-כן הקים במקום תלמוד תורה וקול התורה של תנוקות של בית רבן מהדהד ונשמע למרחקים. חיש מהר נהפך הבית ברחובות כתובת להמון אנשים מכל השכבות ומכל החוגים, מתנגדים וחסידים, עשירים ועניים, חילוניים כדתיים, אנשי עסק ואישי מדע, אנשים חילוניים אשר באו לבקש את חוות דעתו בענינים רפואיים, אף נהג לרשום רפואות.
בעודו בשיא פעילותו ובמיטב שנותיו באה כרעם הידיעה המדהימה על פטירתו הפתאומית כשהוא נמצא אותה שעה ברומניה, לשם נסע, כדי להשתטח על ציון וקברי אבותיו. תוך זמן קצר הובא ארונו לישראל כאשר אלפים רבים משתתפים בלוויתו שנערכה ברחובות בט"ו תמוז תשכ"ט והובא למקום מנוחתו האחרונה בחלקה המיוחדת בבית העלמין ברחובות.

לאחר פטירתו הכתירו חסידי קרצ'ינוב את בנו - **הרב מנחם זאב** להיות ממלא מקומו ועל אף היותו בגיל צעיר השכיל לכבוש לו מקום ראוי ביותר כממשיך דרכו של אביו. הוא מוסיף לטוות את שרשרת חסידות זו ביתר שאת וביתר עוז.

אך גולת הכותרת של חסידות זו היא בקרית התורה והחסידות השוכנת במזרחה של רחובות. הקריה היא כפניה יקרה ליהדות החרדית. במרכז הקריה - הישיבה וכן בית המדרש ''שער אליעזר''. חיי תורה וחסידות מפרים במקום כל ימות השבוע ושיאם בשבתות וחגים. מקום זה היה לא מכבר פרדס עזוב עד אשר הגיע האדמו''ר רבי דוד משה ובעידודם של ''האדמו''ר מבעלז'' ובעל ''החזון איש'' קבע שם את חצרו ואת ישיבתו, מקום שנהפך תוך זמן קצר לתל-תלפיות ומגדלור לתורה וחסידות.

מוסדות התורה והחינוך של קרצ'ינוב כוללים היום את הישיבה ''שער אליעזר'', תלמוד תורה ''בני משה'', כולל אברכים ''בית דוד'', חברה משניות וש''ס, מפעל הלבשה, קרן עזרת נישואין ''חסדי דוד'', קרן להלוואות ועזרה הדדית ''קרן לדוד'', קופת גמ''ח, סיוע לנצרכים ''מתן בסתר'' אוצר הספרים ''אור משה''

למוסדות קרצ'ינוב גם שלוחות במקומות אחרים, כמו ישיבת המתמידים ''תורת משה'' בירושלים וכמו כן קופת גמ''ח בשם ''זכרון משה'' בבני ברק. האברכים גרים בשיכון קרצ'ינוב המכיל דירות יפות שנבנו במיוחד למטרה זו.
האדמו''ר מנצח בכשרון על מלאכת הניהול של המוסדות. הוא גם מעורה בחיים הציבוריים של העיר ודעתו נשמעת ומתקבלת בעניינים הטעונים תיקון לשם חיזוק הדת והיהדות. (32)

קרית הרבי דוד משה רוזנבוים ברחובות, האדמו''ר מקרצ'ינוב

בתחילה בבית קטן קומה ואחר כך הפך בית זה למעין קריה חסידית הומה בעשרות רבות של תלמידי הישיבה הקטנה והגדולה ובמאות חסידים שהיו פוקדים את בית הרבי בכל ימות השנה מכל פינות הארץ והעולם.

הצטיין בכישרון ריפוי ובידע רחב בעניני רפואה. אגדות אין ספור נרקמו עליו ועל פעלו. הרבי היה נין ונכד לאדמו''ר מנדבורנה, אביו רבי אליעזר זאב זצ''ל היה מפורסם בצדקתו ובהכנסת האורחים. בימי השואה סיכן עצמו בהסתרת פליטי גליציה ופולין שבאו אליו. בנו הרד''ם זצ''ל, ניצל מהשואה, עלה ארצה בגיל עשרים ואחת וקבע את מושבו ברחובות. כאן הקים קריה ושיכון לאנשי שלומו, ביקר ברומניה וטיפל בהעלאת ארון סבו זצ''ל. בדרכו חזרה ארצה נפטר באופן פתאומי בגיל ארבעים ושש. שני בניו הבכורים (תאומים) הוכתרו אחרי פטירתו, אחד ר' אליעזר זאב כאדמו''ר ממלא מקום אבותיו, והשני ישראל ניסן כראש הישיבה שהאדמו''ר זצ''ל הקים.

כעת בבניה בקריה בית מלך גדול וגם בית זקנים חדר ההמתנה היה דחוס בעשרות אנשים מדי יום מכל השכבות והעדות, מי בעצה, מי ברפואה, מי בתשועה ומי במילת נוחם ועידוד באל מטה קסמים נהרו אליו אלפים ורבבות. הרבי היטה אוזן קשבת לכל פרט וכלל. דומה היה כאילו כאן המוקד המרכזי והציר הענק עליו נשען העולם. הרמוניה נפלאה תחת יד אחת איחדה את כל הבאים בצל קורתו, רבנים וחסידים בצד מתנגדים ועמך, בכוחו הרוחני העצום השפיע שפע קודש ואצילות רוח על כל הסובב אותו, ככה הצליח לקרב את לבותיהם של ישראל לאביהם שבשמים. (33)-(34)

מן העתונות הישראלית

קרצ'ינוב אהבת ה' ואהבת הבריות

בחבל הטרנסילבני שברומניה במחוז מרמורש ששה ק"מ דרומית לעיר סיגט, שוכן לו כפר קטן הדומה במראהו לכל כפר אחר באיזור, זהו הכפר קרצ'ינוב, בו התגוררו מספר מנינים "יהדים פשוטים" שנהנו מיגיע כפיהם. היו אלה איכרים עובדי אדמה, אשר עורם השחום מהשמש הלוהטת סוחרי בהמות ובעלי עגלות וכרכרות.

לקרצ'ינוב היתה דמות נוספת המיחדת אותה מן הכפרים האחרים. היו מצויות בה במשך היממה כולה עגלות רתומות לסוסים המגיעות אליו עמוסות אנשים מעל למקובל. גם בכרכרות הדורות ופעמוני פלדה מצלצלים שהביאו נוסעים הדורי פנים, אשר חזותם העידה עליהם שכלל אינם כפריים או "מרמורשים" נהירה המונית אל קרצ'ינוב.

כמעט באמצע הכפר חצר הדורה ומטופחת שבמרכזה, ליד פתח הכניסה לבית רב מידות באר מים חיים, בית זה הצביע עליו כל גוי כפרי, הוא ביתו של הצדיק "עושה הנפלאות". האדמו"ר מקרצ'ינוב - רבי אליעזר זאב זצ"ל, או כפי שהוא מכונה בפי חסידי קרצ'ינוב - האדמו"ר הזקן. חסידי קרצ'ינוב ביחוסיה השנונים - פרמישלן - נדבורנה - קרצ'ינוב סימלה במהותה ובהופעתה את ד' אמותיה של חסידות של מידות נאצלות אל אמונה פשוטה, את התגלמותו של המושג הנעלה "עבדי ה' " חסידות מאין כמוה לביטוי המוצלח והנאמן של עבדי ה'! הצטיינות זו איפיינה את חסידי קרצ'ינוב כממשיכה רציפתה של מורשת דורות החסידות של מרן הבעש"ט זיע"א בצורה חיה ומלבבת, כממשיכי שרשרת הזהב מדור דור.

במשך כמאתיים שנה רצופות עד שנות ת"ש - תש"ד היה שלטון הרוח וההגמוניה הרוחנית של עם ישראל והאגף החסידי בחלק זה של העולם בידי חסידות זו. היא הפכה לירושלים של חסידות הבעש"ט המקורית והשתיל הרך ששתל הבעש"ט על אדמת פולין היכה בה שורשים ונעשה לאילן ששלח ענפיו לד' כנפות תבל. אך חסידות זו ש"קרצ'ינוב" שמה אף שהיתה ענף מאילן זה מכל מקום היתה חטיבה בפני עצמה. באה לידי ביטוי הן בתוכנה והן בצורתה.
זה שנים רבות שחסידות זו היוותה את הלב והמוח של האומה היהודית והיא תרמה תרומה כבירה ומכרעת לעניני הרוח של כלל ישראל, ערכי הנצח ויצירות נשגבות: מאז הונף דגל החסידות ע"י ענקי הרוח הבעש"ט ותלמידיו, לא הניחה חסידות זו דגל זה מידיה והוא מוסיף להתנוסס ברמה גם לאחר השואה, כאשר הצוררים הנאצים ימ"ש גמרו אומר לשדוד את הדגל ולהרוס מבצרי חסידות אלו ברצחם את גדולי הרוח ארזי הלבנון, רבותינו הקדושים הי"ד.

רבי דוד משה זצ"ל, כאשר נפרד מאביו מעל קרונות המשא שהובילוהו למשפחות אושביץ, כשהוא בגיל ח"י שנים בלבד בהיוותרו יחיד מבני משפחתו, כאוד מוצל מאש, קיבל על עצמו את ההנהגה בהתעודדות עצמית וקבע משכנו בעיר רחובות, בעידודם של גדולי ישראל.

תקופה ממושכת, היה בדעתו להתישב בירושלים או בבני ברק, חיכה רק שהמלחמה תסתיים ואכן כשזו נסתיימה ונחתמו הסכמי שביתת הנשק יצא הרבי לטפל בקביעת מקום למגוריו. הוא נפגש עם "החזון איש" זצ"ל ועם האדמו"ר מבלז, סיפר להם על התלבטויותיו, על תחנוניהם של יהודי מרמורש הגרים ברחובות והחזון איש אמר לו: בירושלים ובבני ברק יש מספיק רביים, תהפוך את רחובות לירושלים. הוא נשאר ברחובות, קיבל צריף דל בשכונה תימנית מובהקת. הצריף היה עלוב - חמתה מרובה מצילתה - החלו להקים "מנין" לתפילה, כאשר רובם מעדות המזרח, אולם הוא מצא מסילות ללבם. עד מהרה יצא שמעו בכל השכונה ומשם פרץ לעבר המושבה ואף מעבר לזה. יהודים החלו לבוא אל הצריף עד שנתמלא וצר היה מהכיל את כולם, אז כבר הצטופפו גם מעריצים. אלו שהכירו בכוחו המיוחד של הרבי כ"פועל ישועות" וכיודע להשיא עצות ואחד מהם נכח בתנאים הקשים, בהם מתגורר הרבי, הלך ורכש מגרש ברחובות. היתה זו תקופת הצנע, קשה היה להשיג חומרי בניה, אולם מצאו פתרון, הזמינו צריף משודדיה והקימו אותו על המגרש. זהו הגרעין של חצר קרצ'ינוב, אשר עתה הפכה ל"קרית תורה" מאירת עיניים. ואל הצריף נמשכו כבמטה קסמים, שמעו של הרבי הגיע לכל פינות הארץ והחלה הנהירה אל הרבי.

ישיבה בקריה. מאז קמה גם הישיבה. הרבי זצ"ל לא היה להוט במיוחד בהקמתה, הוא נהג כפי שנהגו קודמיו, להזמין "מלמד לילדיר", אולם הדרישה למלמד גברה. בינתיים החלו לגור בקרבת מקום מספר חסידים שרצו להיות קרובים ל"חצר" וגם להם היו בנים, צמח "חדר" ומן החדר "ישיבה" וכך החלה ההתפתחות המהירה, ליד הישיבה קמה הפנימיה, המטבח ואולם האוכל. זה אינו רק מטבח לתלמידי הישיבה, אלא שהוא משמש גם כמטבח לאורחים הרבים המגיעים כל שבת לשהות שבת במחיצת הרבי וככל שגדלו המוסדות והתרבו, גדלו הצרכים והדרישות. הקריה החלה לקרום עור וגידים, החלו להקים בנינים סביב חאת כאשר רעש הבניה משתלב היטב בניגון הלימוד.

תנופת משנה קבלה הקריה בשנים האחרונות מאז עלה בנו האדמו"ר רבי מנחם אליעזר זאב שליט"א על כס האדמורות. הישיבה הרחיבה גבולותיה, קלטה עשרות בחורים מכל חלקי הארץ, וכיום מקיף החנוך במוסדות קרצינוף החל מגיל הגן ועד לישיבת גבוהה. היום משמשים כרמי"ם בישיבה תלמידים שסיימו קודם לכם את לימודם בישיבת "שער אלעזר" ישיבת קרצינוף אגב בד בבד עם הקמת הישיבה בקרית קרצינוף ברחובות הוקמה ישיבת מתמידים "תורת משה" בירושלים, בה לומדים כיום כ-60 נערים.

בית אבות ומלון פאר. מוסדות קרצ'ינוב כיום כוללים נוסף לישיבת "שער אליעזר" גם "תלמוד תורה" "בני משה", כולל אברכים "בית דוד", חברת תהלים "אמרי דוד" בירושלים, חברת משניות קרן עזרת נשואין, קופת גמ"ח ואף אוצר ספרים.

בשלב סיום בית אבות מפואר לפי מיטב השקלולים ובו 60 חדרים, רוב הדיירים יהיו מארה"ב. כן נמצא בשלב הגמר מלון מפואר, גם בו כ-90 חדרים והוא ישרת את באי החצר והן את היהדים שירצו לשבות ברחובות, כיום מכילה הקריה 3 בנינים למגורים המיועדים לתלמידים. הדירות נמכרו להם במחיר נמוך מהמקובל. נרכש שטח נוסף ממול הקריה ובשלב ראשון יבנו עליו 24 יחידות דיור ועליהם יתווספו מאוחר יותר 100 יחידות דיור נוספות.

תוצאות מעודדות. "החצר" קשרה יחסים אמיצים עם גורמים שונים בחוץ, „משרד הדתות" המעניק יחס ועזרה רבה לקריה, כן מקדישה עירית רחובות וראש העיר תשומת-לב רבה לקריה. הם ערים לבעיות ומשתדלים לעזור בכל. קרצינוף פיתחה יחסי שיתוף פעולה הדוקים עם המועצה הדתית ברחובות. יחס הדוק שורר בין יו"ר המועצה לבין האחראים על הקריה. רבה של רחובות הרב שמחה קוק מבקר לעתים מזומנות ואף נותן מדי פעם שיחה מוסרית לבני הישיבה. חתן המשנה העולמי הוא בן ישיבת קרצ'ינוב.

כממשיך טבעי לשושלת זהב, כושר ההנהגה היה טבוע בדמו מבית אבא ולמרות שבן זקונים היה, אולם עין בעין נראתה עליו ההשראה של אספקלריה מאירה רוח הקודש. כאן החלה דלתו סובבת על צירה ללא הרף יומם ולילה, נושאים מגוונים למדי נותחו והובהרו על שולחנו, משפטיים וכלכליים, ענייני רפואה שיצא טבעו בבחינת "לשון חכמים מרפא" כל קשיי יום ומרפא מצא אצלו אוזן כרויה ומזור למצוקתו. כל אחד בא על סיפוקו ונענה לבקשתו, המונים המונים נוהרים למשכן קדשו לתנות לפניו צקון לבם.

כלום ניתן להקיף את חסידות קרצ'ינוב, אדמוריה ועוצמת משקלה? הגדולים חובקים זרועות עולם, רבי דוד משה האדמו"ר מקרצ'ינוב זצ"ל אינו רק חובק את העולם, בתוך תוכיותו מתכנס לו מלוא כל העולם כולו, ברם עולמו של האדמו"ר זצ"ל עולם קדוש הוא, עולם של אצילות ואינו נמדד ונתפס ע"י אמצעי תפיסה רגילים של האדם החי במציאות ממשית, דרושים כלי קיבול אחרים כדי להשיג את המציאות שאיננה מעלמא הדין. התבוננות מעמיקה ותקיפה מקרוב יותר, ובכלל חסידות קרצינוב, אומרת דרשני. הרחק מן השיגרה וברוחה ממנה כמטחוי קשת, פיגול הוא ההנחת תפילין דהיום, כדאתמול, וקיום המצוה תורה ותפילה הנוכחית כבעבר מתוך שיגרה ומצוות אנשים מלומדה גרידה. דרכי המחשבה בתורה ותפילה בעבודת ה' ובעבודת ה', כלומר בהכנעה רבה ושפלות רוח בקדושה ובטהרה עילאית וכמרגלא בפומי "מצוה עשה אחת" בתורה המעמידה את כל האדם על כפות רגליו "ולדבקה בו' מהבוקר עד הערב וחוזר חלילה.

''וירד משה מן ההר אל העם'' סוד ההנהגה בדרכו הסוגה בשושנים של ר' דוד משה זצ''ל, ע''י התפנותו מכל העולמות, עולמותיו הרוחניים ובקסמו האישי, כשחיוך נסוך תמיד על פניו פונה ומאזין לעניני רוח חומר וגשם ותוך כדי דבור מעלהו עמו לקדושה עליונה ולהשתפכות נפשית עילאית.

מאז יום פטירתו שזיעזעה את העולם, משמר יצא ומשמר חדש נכנס תחתיו יבדל לחיים בנו הגדול מאחיו ומ''מ רבי מנחם אליעזר זאב שליט''א ובראו כרעיא דאבוהו, הנהירה ההמונית ממשיכה להיות בעיצומה ''כשקרצ'ינוב'' החצר נשארת כמרכז קליטה לכל קשיי יום. מכלול בעיות עולות על שולחן מלכים ומנותחות לפרטי פרטיהן. האדמו''ר הצעיר יחסית, מאזין כזקן כרגיל בדריכות לדבר קטן כגדול ובאינסטינקטיביות קולחת מפיו תשובה ברורה שמנמקה באוביקטיביות ובהגיון רב, חדר ההמתנה מתמלא לעתות ערב בעשרות יהודים בהרמוניה של קיבוץ גלויות מכל שכבות הציבור.

אופי מיוחד לקרית קרצ'ינוב בשבתות וחגים. פינת חמד ויקרת המקרינה מזיוה והדרה על פני הסביבה כולה. פרחי החסידים מצטופפים סביב לשולחנו של האדמו''ר בבית המדרש הגדול וכצבא מאומן להפליא, שקט שורר מסביב, תורתו של האדמו''ר חודרת עד נקדת הלב נראה לכל ויחיד כי אותו מתכוון האדמו''ר להוכיח. שעות מספר עורך ה''טיש'' וקצב השירה עולה ומהדהד למרחקים. התפילות כל מילה מתורגמת כאן. אתה חש שאין כל שיגרה וכאילו זו תפילה ראשונה בחייך עלי אדמות ולפני מי אתה עומד? אתה רואה במוחשיות את ה' א-ל מסתתר, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. (35)

תנופה ומעש

זאת ההרגשה המלווה את האדם שעה שמסייר בקרית קרצ'ינוב ברחובות על מוסדותיה ומפעליה המסונפים. היא שוכנת לא רחוק מן הרחוב הראשי של העיר בצל עצים ומבנים וממנה בוקעים קולות תורה ונגון גמרא. נערים ואברכים רכונים על ''הבבא-בתרא'' דנים בלהט בסוגיא, זכתה רחובות שחצר מפוארת זו תשכון בעיירה שכוחה של תורה וריחם של הפרדסים יעטפו אותה מכל עבריה.

הכל קם כמעט במקרה, זה החל בשנת תש''ח כשהרבי האדמו''ר מקרצ'ינוב זצ''ל הגיע לארץ לאחר מאורעות השואה, עוד בטרם התחיל להתארגן, לאסוף את שרידי חסידיו, שזכו לצאת מהאודים העשנים, פרצה מלחמת השחרור והוא נשאר בירושלים בתקופת המצור. כשהחלה ההפוגה הראשונה יצא מהעיר בדרכו לבני ברק ורמת-גן לחפש מקום להקים ביתו. בדרכו לבני ברק שבת ברחובות בין יהודי מרמורש, איתם נפגש, החלה התפנית, אלה כמעט ואילצו אותו להשאר אתם ולפחות לשהות במושבה.

התכניות לעתיד מגוונות, הרחבת הקריה ומוסדותיה. האתגר גדול ומצריך השקעה רבה. על זאת שוקדים עתה בקרצ'ינוב - לימוד תורה, על אהבת אדם לחברו ועל הגדלת המוסדות והאדרתם.

התנופה והמעש בהם מצטיינים אנשי קרצ'נוב בעידודו של האדמו''ר, הם ערובה שקרצ'ינוב תרחיב שעריה, כדי לקלוט את כל אלה הרוצים להצטופף בצילה. (36)

שיחותיו של הרבי

לשרשרת הדמויות הייחודיות שצמחו על רקע חנוך הישראלי, כמו דמות הרב הלוחם, תלמיד ''ישיבת ההסדר'', המתנחל בעל הכיפה הסרוגה, נוספו לאחרונה גם אדמורים שספגו את אוירת המדינה, מעורים היטב בנעשה בה והיודעים לטעם את שיחותיהם ואימרותיהם עם מציאות של ימינו בישראל.

כזהו גם האדמו''ר מקרצ'ינוב שעלה על כסא אביו זצ''ל אחרי פטירותו, כשהוא עדיין בגיל עלומים, מוקף ענני כבוד של חסידים צעירים, הוא בסופו של דבר בודד בצמרת, שפתו עברית צחה מתובלת מדי פעם באידיש, בעיקר כשהוא מצטט אמרות של קודמיו.

החסידות היא המקשרת בין הקרובים והרחוקים משום שלחסיד ישנה הגישה הנכונה והדרך אל האנשים שרחקו וכאן צריך הרבה תושיה, ללכת בין הטיפות ולהשתמש בכפפות משי, ובדרך זו אפשר לעשות רבות. האדמו''ר שגדל בין פרדסי רחובות מסוגל לכך, להעלות אנשים על הרבי לרדת אליהם. הוא אינו יכול להשאר תמיד למעלה. אבי זצ''ל היה אומר: מטוס שטס כל הזמן באויר ואינו נוחת מדי פעם אינו מביא תועלת. מתי חשוב המטוס, כאשר הוא נוחת על הקרקע, מעלה אליו אנשים וממריא אתם כלפי מעלה.

שושלת האדמורים לבית קרצ'ינוב - גם כאן ממתינים חסידים מול הדלת הנעולה, אבל יש שוני בין החצר שהיתה בקרצ'ינוב לבין זו שברחובות. שם היה לאדמו''ר נוח יותר, חסידיו היו מאותו איזור, אותן בעיות, אותם אורחות ואילו כאן מצטופפים חסידים ממקומות שונים, חסידים מפולניה, מרומניה ומשאר ארצות ועל האדמו''ר להיות פתוח לכל אחד ולדבר בשפה של כל חסיד.

לכאן מגיעים כאילו שנתרחקו או רחוקים מילדות, בהדאי, הם ממתינים כאן משום שיש להם בעיה. הם מחפשים לשמוע עצה, איזו מילה מחממת, איזו ברכה, אולם שהותם כאן מדליקה איזה ניצוץ לפעמים, חה חשוב, סבא ז''ל היה אומר: יהודים באים אל הרבי, כדי להיושע, שהעז תתן מחלבה והדבורה מדבשה, אבל כשהם יוצאים מן הרבי הם מצויידים גם במעט רוחניות. באחת השיחות הסברתי את דבריו של משה שאמר ליתרו ''כי יהיה להם דבר בא אלי'' מתי בא העם אל משה, כשיש לו דבר, שיש לו בעיה, הוא בא אליו ואז ממשיך משה: והודעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו, זוהי משימה של הרבי, באיט אליו מתוך זה שכואב משהו, שישנה צרה ואם מוצא דלת פתוחה, אותן המוכנה להקשיב ומלה חמה עצה ורפואה, הוא מתקשר לחממה זו, זהו התפקיד הראשי של הרבי להחזיר לבבות, שאנשים ידעו, כי יש אלקים בעולם.

לכאן באים יהודים מכל חלקי המדינה נשים וגברים, בני העיר ובני הכפר, כולם מחכים ביראה לפני פתחו של הרבי, ישנה התעוררות גדולה, בפרט לאחר מלחמת יוה''כ, אפשר היה לחוש בכך. היא גוברת בכל יום, יש אנשים שרויים בדאגה על הבנים, על המלחמה, רוצים להתפלל, מחפשים דרך להתעוררות רוחנית, חובה להרים היום את המוראל של הציבור. זאת אפשר לעשות, רק דרך האמונה בה' יתברך. צריך כל פעם להתעורר, להתחזק, להרבות בלימוד תורה ובקיום מצוות, להאמין בהבטחתו של הקב''ה על הארץ, ככל שהאמונה בה' תגבר, כך יתיחס האדם ובזה נזכה לגאולה שלמה במהרה. יש צורך לקרב כל אדם, גם זה הנכנס תוהה לביהכנ''ס, כשמטפחת מקופלת על ראשו, יש צורך לקרבו, אסור ח''ו לגרשו, צריך רק לדאוג שהאנשים בביהכנ''ס ישפיעו עליו ולא שהוא ישפיע עליהם, זאת יש לעשות בתבונה ובעדינות.

אכן קרצ'ינוב של היום שורשיה בקרצ'ינוב שבאיזור מרמורש, אבל כיום היא נושמת אוירא דא''י. חסידות קרצ'ינוב מתמקדת במסירות לזולת בעבודת התפילה, שמים דגש על התפילה, בכך אינה שונה מהדרך שהטביעו מיסדיה, אבל היא משתדלת להתאים עצמה עם המצב ועם האנשים, משום

שכיום שונים האנשים, שונות הבעיות מזה שהיה לפני 100 שנה, הנה לסבא ז״ל היו שני ימים של יו״ט, הוא טבע הרגלים בחצר בשני ימי החג, לנו יש רק יום אחד ויש להתאים עצמנו לכך.

ועוד שח הרבי: כל צדיק והדרך שלו. סבי ז״ל היה אומר: ה׳ יתברך נתן לכל צדיק את ההרגשה כי הדרך שלו היא הטובה ביותר והיפה ביותר. זהו כמו ממשלה שיש לה צבא ובו כל מיני חילות, חיל הרגלים וחיל פרשים. כל חייל צריך להרגיש שהוא הכי חשוב, הכי טוב, אחרת, באם יחשוב שהוא רק ״גלגל חמישי״ לא ירצה להתקדם. ומוסיף הרבי: זה כמו הכלים בתזמורת, כל כלי חייב להוציא את הצליל שלו וכל מנגן בכלי צריך לדעת, כי בלעדי הצליל שלו אין תזמורת וכאשר כל הכלים מנגנים יחדיו, אז ישנה ההרמוניה. כך זה אצל הצדיקים, כולם חשובים, כל דרך היא נכונה, העיקר להעלות ולהתעלות בעבודת ה׳, נאמר - ״וירד משה מן ההר אל העם״ ואח״כ נאמר ״ויעל משה״ קודם כל היה צריך משה לרדת מן ההר, כדי להעלות עמו את האנשים, השיטה - כיצד לרדת וכיצד לעלות היא בידי כל צדיק.

פעם הלכו החסידים אל הרבי, פסעו במשך ימים ולילות, היום להגיע ״לחצר״ קל, נסיעה של מספר דקות, אבל גם כך נשארה ההרגשה של ״הליכה לרבי״, אמרו שחסיד החוזר מן הרבי, נשקלים לזכותו כל הפסיעות שפסע, הן נמדדות יחדיו, אבל ישנם מרחבים רבים בין פסיעה לפסיעה, היום ההליכה לרבי נעשית במכונית, והגלגל משאיר את ״פסיעותיו״ לכל אורך הדרך, הרי שממילא זכותו גדולה יותר. שח הרבי בבת צחוק, כשעיניו הכחולות מבריקות.

המסירות לזולת נשקלת היטב בחצר קרצ׳ינוב, בשביל הזולת מוכנים לוותר על הכל. ״אבי עם כל גדולתו, עם כל היותו עסוק וטרוד, היה עחב הכל כדי לתת סעד לזולת. פעם כשישב וקיבל יהודים, היו נכנסים אליו חסידיו ומפצירים בו, אולי יפסיק מעט, יחטוף תנומה קלה, ארוחה חטופה, ואבא ז״ל היה משיב ״איך אני יכול לאכול ולשתות ולחטוף שינה, כשאני יודע שמסתובבים אנשים מרי נפש בחוץ״. אבא ראה כל אדם בישראל, כאילו זה בנו ואני משתדל לעשות כמוהו. אבא ז״ל כאב לו שכינו אותו כאילו הוא רופא, הוא הסביר את הפסוק שאומרים שלוש פעמים ביום ״רופא חולי עמו ישראל״ וכי הקב״ה הוא רופא, עוסק ברפואה, אלא כשמדובר בעמו - בבניו הוא להם הכל, אבא ורופא, כל דבר שאפשר לעזור. אבא ז״ל כאב את כאבם של אחרים, ניסה לעזור להם, כפי שאב מנסה לעשות לבניו, לא היה רופא אלא ״לשון חכמים מרפא״.

קרצ׳ינוב ברחובות נוסדה יש מאין מאפר העשן של השואה הקים האדמו״ר האב ז״ל את החצר מחדש, הוא בנה את יסודותיה. הבן האדמו״ר הנוכחי ממשיך בהרחבתה. קמה הישיבה, מוסדות חינוך וקרנות והרבי מחלק זמנו בכל זאת ״צריך לחזק את המוסדות, להתבסס בלימודים, להמשיך בדרך שסללו לנו אבותינו הקדושים, לקרב יהודים תחת כנפי השכינה ולעזור לזולת. בגמרא נאמר - ״הקימו ישיבה על קברו״ הישיבה ומוסדות הלימוד, הקשר וההמשכיות בדרכו של אבא ז״ל, כפי שהוא סלל לנו. להעמיק את הידע בלימוד, להדבק במצוותיו, המטרה היא לעבד את ה׳ יום יום לא כדי להיות גדול, אלא זאת העבודה לשם עבודה, עבודה נעשית בכל דרך. גם אנו זוכרים איך אבא נהג להתפלל, איך קם בבוקר, איך נהג ליטול ידיו, איך הלך, בכל דרך אפשר ללמוד.

ועוד שח הרבי ״חייב להיות קשר בין היהודים בישראל ובתפוצות, הם בחו״ל חייבים להכיר את הנעשה כאן״. בזה ממלאה העתונות תפקיד חשוב ועל-כן חשוב שישנה עתונות דתית היכולה להאיר את פעולותיה הגדולות של היהדות הדתית בישראל. תפקידו של האדמו״ר בימנו, אומר האדמו״ר מקרצ׳ינוב, להשריש שם שמים, אהבת שמים, להשכין אחווה בין הבריות ולקרבם לתורה, ליהדות ולחסידות. (37)

תנופה ופיתוח בקרית קרצ'ינוב ברחובות

בקרית קרצ'ינוב ברחובות תחושה מופלאה אוחזת בך, בית הפעילות שמסביב אתה חש ברום הקדושה המיוחדת השורה על הכל. מדוע לא מרגישים בה מרחק כמה רחובות מכאן, בסתם רחוב של העיר רחובות? אתה שואל את עצמך. התשובה מעוגנת עד בימים ראשונים של חסידות קרצ'ינוב, אותה חסידות שמרכזה היה בכפר הקטן שבחבל הטרנסילבני שברומניה וכך מצאנו ב"אורות משה", הבטאון הפנימי של החצר, את התיאור הבא על ימים נוראים בקרצ'ינוב של אותם ימים בהנהגתו של האדמו"ר הקודם רבי דוד משה רוזנבוים זצ"ל, אביו של האדמו"ר הנוכחי רבי מנחם אליעזר זאב שליט"א.

"סליחות" - נהוג אצלנו לקום בהשכמה, פשוטו כמשמעו, אך בחצרו של הרבי זצ"ל לא היתה שאלה זו אקטואלית כלל, כי הרי סעודה שלישית נמשכה עד מאוחר בלילה מעל ומעבר לשיעורו של רבנו תם... מיד אח"כ ברכת פרידה מרבים שחיכו כבר משעת צאת השבת והללו ששבתו במחיצתו, ברכת הבדלה וסעודת מלוה מלכה. רגיל היה לומר - קבלה היא בידנו מאבותנו הקדושים עד הבעש"ט הקדוש, כי אליהו הנביא היה נוכח בהבדלה של צאצאנו, אם יהיו ראויים יזכו גם לראותו בעליל עם ההכנות "לסליחות". טבילתו במקוה - הגיע גם הזמן לסליחות.

בעריכת השולחן בלילה דראש השנה היתה לו עבודת קודש מיוחדת עם חלוקת ראש של כבש, היה מתבטא ביטויים גלויים שידעי דבר הבינו משמעותם ואלה שהיו צריכים לישועה בבני חיי קיבל ממנו עצם והפטיר בל"ק: נא דיר אבן (עצם ביידיש) או שלחתי לו ראש וכד'. סיפר יהודי שהרב זצ"ל אמר בליל ר"ה: "נתתי לך ראש, ונתתיך לראש" ובשנה זו אכן עלה לגדולה.

במלכיות - זכרונות - שופרות היתה לו נעימה מיוחדת מלאת חן, אעפ"י שרגיל היה לספר שבצעירותו היה לו קול נאה, במיוחד פעם אחת בילדותו סילסל בקולו, קרא לו אביו ואמר לו: אין ברצוני לגדל חזן שקולו יערב לשומעים, כי אם ש"ץ שיהיה ערב לקול "שומע קול בכיות".
בין כסה לעשור היו רבים שבאו להתברך בפניו עד שכמעט לא היה לו פנאי לנוח קמעא. ברכות הפרידה עד עלות השחר ממש ומיד אח"כ "סליחות" ותפילות ואכן חשנו את המשמעות של ימים אלה הנקראים ה"ימים הנוראים" והיכן הלילות כיום יאירו.

כבימים עברו. הקדושה שאפפה את חצר קרצ'ינוב בגלות רומניה ולאחר השואה, בא"י שבה וחחרת מידי חדש אלול אל החצר. חסידים הנקלעים לכאן בתקופה זו מכל קצות הארץ והעולם, מספרים על האמונה החזקה המתוספת להם והתקווה המוחדרת בהם לשנה טובה יותר, אמונתית יותר. אמונה פשוטה וכנה זו היתה מאז ומתמיד מסממניה של חסידות קרצ'ינוב. על יחסיה השונים: פרמישלן נאדבורנה וכו' מידות ואצילות התגלמות המושג הנעלה עבדי ה' בהמשך שרשרת הזהב מימי הבעש"ט.

מצריף לקריה מפוארת. כל אלה מתגלמים בקריה המפוארת ברחובות על מוסדותיה ומפעליה השוקקים, תלמוד התורה והישיבה הכפילו את מספר תלמידיהם, רוח תורה מתערב כאן עם רוח הפרדסים שמסביב והכל נארג למקשה אחת שלמה. בקורת רוח רבה מספרים לך ראשי החצר ובראשם ר' יואל יוסף בוקסבוים על הגידול המתמיד והפיתוח.
כשהם נזכרים בהתחלה המיצערת של הצריף העלוב, הגרעין של קרצ'ינוב, כשהמדינה היתה בחיתו-לים בשכונה התימנית ברחובות. קשה להאמין ולהשוות שהגידול היה כה אינטנסיבי ומהיר. הדחיפה הראשונית באה בשל החסידים שנתקפלו סביב האדמו"ר הקודם רבי דוד משה שהסתלק לעולמו לפני עשר שנים בט"ו תמוז. הרבי זצ"ל מוצל מאש התופת הנאצית, בעל כושר הנהגה טבעי ומחשבה טהורה שעזר לו להורות ולתת עצה טובה, הדרכה נכונה והוא הושיע רבים מתחלואיהם, חביבותו, פשטותו, צחוקו הנעים הירוו לבבות רבים, מעגל החסידים הלך והתפשט והקריה החלה לשגשג.

עם פטירתו של הצדיק המשיך את דרכו בנו יבל״א האדמו״ר ר׳ מנחם אליעזר זאב, צעיר, אך בעל סגולות מיוחדות לחדור לנפש האדם. ההמונים מצטופפים בכניסה לחדר המרווח. כימים ימימה החסידות היא המקשרת בין הקרובים והרחוקים משום שלחסיד ישנה הגישה הנכונה והדרך אל האנשים שרחקו - אומר האדמו״ר: צריך כאן הרבה תושיה ללכת בין הטיפות, להשתמש בכפפות משי ובדרך זו אפשר לעשות הרבה. כדי להעלות אנשים, על הרבי לרדת אליהם.

קרוב רחוקים. האדמו״ר מודע לפתיחות הרבה כלפי הדת המאפיינים את הציבור הישראלי הרחב בימים אלה. הוא רואה את נציגיהם מסתופפים בצילו. אלה שנתרחקו ממתינים לשמוע מילה מחממת, ברכה, יהודים, כמאמר סבא זצ״ל - באים אל הרבי להיוושע. באותם ימים ביקשו שהעז תתן מחלבה והדבורה מדיבשה, היום מבקשים דברים אחרים, אבל העיקרון שווה והתוספת - כאז כן עתה - גם היא דומה: כשהם יוצאים מכאן הם מצוידים במעט רוחניות. באחת השיחות הסברתי את דברי משה רבנו שאמר ליתרו: ״והודעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו״. כשהם באים - אני מודיע להם את חוקי אלקים ותורותיו, זוהי משימת הרבי. כשלמישהו יש לו צרה - הוא מוצא כאן דלת פתוחה, אוזן קשבת, מילה חמה, עצה ורפואה, הוא מתקשר לכאן כבחממה וכאן יכול למצוא את גידולו, זהו תפקידו הראשוני של הרבי.

מכל החוגים מצטופפים בפתח. האדמו״ר מקרצ׳ינוב- ער ועירני לגבי כל מה שקורה במדינה. הוא משלב בדבריו התיחסות לעניני דיומא ובמיוחד חשוב ויקר לו כל שקורה ביהדות הדתית, את נציגיה של כל קשת היהדות הדתית וגם את נציגי העולם החילוני, ניתן לראות כאן בערבי חגים ובאירועים חגיגיים של החצר. באחרונה, בטקס הכנסתו בבריתו של אברהם אבינו של ילדו הששי של האדמו״ר, יכולת לראות כאן את השמן והסולת מישראל ומהעולם היהדי כולו. רבנים, שרים, חכי״ם, ראשי ערים, אנשי מדע כלכלה ועסקנים - מוצאים מנוחה נפשית בשיחה עם האדמו״ר וזה אין לו שעות, ביום ובלילה דלתו אינה פוסקת מלסוב על ציריה. חסידות קרצ׳ינוב מתמקדת במסירות לזולת בעבודה בתפילה. כאביו זצ״ל אין האדמו״ר נותן מנוחה לעיניו, או משביע נפשו בארוחה עד שלא קיבל את כל המצטופפים בחוץ. אבא ראה כל אדם מישראל כאילו היה בנו ואֲני משתדל לעשות כמוהו.

המשך והתחדשות במוסדות הלימוד, בקרנות החינוך, במפעל הצדקה, במפעל בית האבות המפואר, הנלווים לקריה המתפתחת רואה הרבי המשך הקשר עם דרכו של אביו זצ״ל. העמקת הידע בלימוד, דבקות במצוות, עבודת ה׳ הנעשית בכל דרך. תפקידו של האדמו״ר בימינו להשריש שם שמים, אהבת שמים, להשכין אחווה בין הבריות, לקרֲבם ליהדות ולחסידות.

כוח דומיננטי. באחרונה קיים האדמו״ר מגעים עם גורמים שונים באשר להרחבה והגידול של הקריה. עשרות אברכים ובני משפחתם רוצים להסתופף בקרבתו מתדפקים על הדלת, אך הם נתקלים בקושי של פתרון בעית הדיור, זו מחמירה בשל חוסר הקרקעות באיזור. האדמו״ר שכבר ענין גורמי בניה באפשרות הבינוי, הפיתוח וההרחבה (כולל בשיטות הבניה המתועשת שמנהיג עתה מר מרידור) והתחזית היא כי תיבנה מאות יחידות דיור, כאמור למכשול בדרך למימוש התוכנית עומדת בעיית הקרקע לבניה והאדמו״ר עומד בקשר הדוק עם משרדי הממשלה והרשויות השונות כדי להשיג פתיחות, גמישות והבנה, שיעזרו לפתרון הבעיה הכאובה באופן דחוף. אחד מהנוטלים חלק רב במעמסת פיתוחה של הקריה הוא ר׳ בנציון אונגר, יהודי שעזב מנעמי ניכר בארה״ב, עלה ארצה, השתקע בחולון והוא מפתח פרוייקטים מסחריים בקרית גת וערים אחרות. כחסיד נאמן ונלהב לרבו, אינו חוסך מאמצים להרים תרומות ולגייס משאבים לפיתוחה של הקריה. רב״צ אונגר תרם את בנין הת״ת החדש ואיפשר לתלמידי דבית רבן לעסוק בתורה בתנאים מרווחים. הוא עצמו יליד קרצ׳ינוב, מהבודדים ששרדו אחרי השואה, וכך הוא מוצא חובה קדושה לעצמו להנציח את בני עירו שניספו ע״י גלעד חי בקרית קרצ׳ינוב, ברחובות. כך נסגר המעגל מעבר והווה מתאחדים בעיר הדרומית. (38)

חתונה בחצר האדמו"ר

אולם ההמתנה הארוך והצר קימעה שליד חדרו של הרבי היה גם באותו יום מלא מפה אל פה בשעת צהריים מאוחרת המתינו בו רבים, אלו הלבושים בבגדי חג, קפוטות שיראין ואבנט משי, ואלו הלבושים בפשטות בגדי חול, יהדים של יום יום. הפעם שלא כרגיל אין הגבאי - יהדי בעל ארשת פנים אצילים שזקנו הלבן יורד על חזהו - קובע את התור, הוא רושם את "הקויטליך" אותם פתקים שבהם כותב הממתין את שמו ושם אמו ואת רצונו של כותב הבקשה מהרבי. הפעם לא יתיחד האדמו"ר עם כל אחד בנפרד כדי לשמוע למכאוביו ולבקשותיו ולמצוא להם מזור, היום זו "שעת רצון", בעוד שעות אחדות תיכנס אחותו של האדמו"ר לחופה. זכתה פייגה בת ה-16 לשידוך הגון עם אברך עילוי שמנבאים לו עתיד גדול, הרי עוד מעט יעלה אף הוא לכס האדמו"ר וינהג קהילתו ביד רמה. ביום כזה מחלק האדמו"ר ברכות מלוא חופניים ואיזה יהדי שהוא חסיד הרבי מקרצ'ינוב או מנאמניו לא ינצל שעת רצון זו ויבקש ברכה בעדו ובעד ביתו.

שרים בממשלה באים לבקש מזור בקרית קרצ'ינוב של היום שקמה בפרבר רחובות, שורשיה בקרצ'ינוב שבאיזור מרמורש, רומניה, שם צמחה והתפשטה בקרב היהודים שחיו בכפרים הקטנים הרבים בחבל טרנסילבניה, אל אדמוריה צאצאים ישירים של הבעש"ט, מיסד החסידות באו פשוטי העם, קשי יום, לשאול על העז החולה ועל כוורת הדבש שתנובתן פחתה ויצאו משם מעדדים ועם קצת יותר יר"ש, כפי ששח לנו הרבי הנוכחי דור תשיעי למיסד החסידות.

שימעם של אדמורי קרצ'ינוב יצא בכל העולם היהודי במסירותם לזולת וכן כ"עושי נפלאות" ומרפא חולים. יהדים ונכרים כאחד היו באים לחצר הרבי כדי לקבל תרופה וברכה למחלותיהם. האגדות על מעשי נסים שחוללו קיבצו סביב "חצר" זו המונים חסידים ומתנגדים כאחד, שהיו צובאים על פיתחו של האדמו"ר ומחכים למלה גואלת. במיוחד יצא שימעו של אבי האדמו"ר הנוכחי "כפועל ישועות", כאשר קמה קרצ'ינוב ברחובות "יש מאין מאפר השואה" האדמו"ר רבי דוד משה שהגיע ארצה כמעט בגפו, החל להקים מחדש את "החצר" שנהרסה כליל בשואה. הוא לא הלך לבני ברק, "שם יש מספיק תורה", היה נהוג לומר, אלא לרחובות, שרבים מתושביה באו עם העליה השלישית מאיזור קרצ'ינוב. עד מהרה התחילו להתקבץ סביבו חסידים וסתם יהדים שהסתופפו "בחצר" למצוא ניחומים למכאוביהם, שימעו "כעושה נפלאות" עשה לו כנפיים, סיפורים התהלכו של חולים חשוכי מרפא שנרפאו לאחר שביקרו אצל הרבי, על נשים שילדו לאחר שנות עקרות רבות, על שרים שבאו להתיעץ עמו והוא הקשיב לכולם, ניסה לעמוד בלחץ הגדול של הזורמים לחצרו וביקשו את ברכתו.

לפני 12 שנה נפטר האדמו"ר ברומניה, כאשר פקד שם את קברי אבותיו ובנו ר' מנחם אליעזר זאב, אחד משני בניו התאומים עלה על כסאו. האדמו"ר הנוכחי מהווה כבר דמות חדשה בנוף האדמורות, זהו רבי שגדל בין פרברי רחובות ונשם את אוירה של המדינה. אדמו"ר המעורה היטב בהתרחשויות הפוליטיות בישראל ששפתו העברית צחה והוא שולט בה ברהיטות, רק לפעמים, בעיקר כשהוא מצטט אימרות קודמיו מתבל שיחתו ביידיש.

לילה לילה צובאים עשרות יהודים על פיתחו ומבקשים את עזרתו והוא יושב ומאזין, לפעמים מסתפק במתן עצה, בברכה, ולעתים רושם מרשם כדרכם של רופאים בעברית או בלטינית לפי הצורך ויש בתי מרקחת המכבדים את מירשמיו. מפה לאוזן מספרים ברחובות על חולים שהגיעו בשארית כוחותיהם לחצרו ונרפאו.
שרים נכבדים בממשלה, באים באישון לילה לשמוע את דעותיו של הרבי ולפעמים גם לבקש מזור למחלה, האדמו"ר עצמו שותק, אינו מוכן להרבות מלים על פעלו, אך חסידיו אומרים במקומו: התרופות הן סמליות בלבד. אנחנו מאמינים שבכוח תפילה אפשר לפעול ישועות, אבל דרכו של הרבי שלא לחרוג מדרך הטבע.

עם זאת פרץ לו האדמו״ר דרך חדשה בהנהגת חצרו. חסידות קרצ׳ינוב משתדלת להתאים עצמה למציאות ולאנשים: היום האנשים שונים והבעיות שונות מאשר לפני מאה שנה. כל צדיק והדרך שלו. סבי ז״ל היה אומר: ה׳ יתברך נתן לכל צדיק את ההרגשה, כי הדרך שלו היא הטובה ביותר והיפה ביותר. כל דרך היא נכונה, העיקר לעלות ולהתעלות בעבודת ה׳.

צעירי החסידים משרתים בצה״ל בראש שולחן, רחב מידות, הניצב במרכז החדר לבוש בגלימת משי, כיפה השזורה בחוטי זהב יושב האדמו״ר. השולחן מכוסה מפה לבנה, בקצהו השני מונחת טלית בתיק משי כחול, שעון גדול על ערימת ״קויטליך״, לידה קופסת סיגרינת רקועה כסף, מצות, פעמון בעל ידית ארוכה וכוס תה מלאה עד מחציתה. עיניו הכחולות בוהקות, בזקנו האדמוני מבצבצות כבר שערות שיבה, אין זה קל לשמוע כל-כך הרבה צרות בכל יום. פיאותיו מסולסלות על אזניו, היום הוא כולו נינוח, משוחח בעירנות עם הסובבים אותו.

אכן זכה ואחותו פייגה תיכנס לחופה. הרי מאז כשאביו האדמו״ר נפטר והשאיר אחריו 13 יתומים, סמוכים אחיו על שולחנו והוא הדואג לכל צרכיהם ומחסורם. הוא השיא ששה מאחיו ואחיותיו לחצרות חסידים גדולות ועתה גם את אחותו בת ה-16. הדלת נפתחת לרגע וקבוצה גדולה של יהודים מתפרצת פנימה, מנשקים ידו ותוחבים את ״הקויטל״, הוא מברך כל אחד ואחד. את המכרים הוא מכנה בשמותיהם ואילו לחדשים הוא מאיר פנים בחיוך שובה לב.

״כדי להעלות אנשים צריך הרבי לרדת אליהם״ אומר הרבי. הוא אינו יכול להשאר למעלה. דעותיו שקולות גם בעניני יום יום. הוא מודע היטב למצב ואינו מהסס לומר: ״צריך לוותר הרבה למען השלום״. ידוע כי פיקוח נפש דוחה אפילו שבת. צריך לגלות אומץ לב, כדי לקדם את השלום. באחרונה החלו צובאים על דלתו גם ערבים מרצועת עזה והוא שומע אותם ומעניק ברכה, שנה לפני פטירת אבי ז״ל - מספר האדמו״ר - יצאתי אתו לסיור ברומניה להשתטח על קברות הצדיקים. יהודים רבים שהכירו את אבי הצטופפו לידו ובקשו את ברכתו, היו ביניהם גם נוכרים רבים ואבא האציל את ברכתו גם עליהם, הוא אמר לי תדע לך שיש סגנון ברכה לכל אדם ואדם בתבל, לכל אחד הברכה שלו. ועיניו הכחולות נוצצות בחדווה.

על אף שבכל שעות היום הוא מוקף בעדת חסידים צעירים המוכנים ללכת אחריו ״באש ובמים״ נראה האדמו״ר בחדר בצמרת. לפעמים בעת השיחה עמו, נדמה שיפשוט עוד מעט את גלימת האדמו״ר ויחזור להתרוצץ יחף בין העצים בפרדסים, כפי שעשה בהיותו נער. שוב נפתחה הדלת ושוב מרשים לקבוצת יהודים נוספת להתקרב אל הרבי. התמונה חוזרת על עצמה. האברכים השומרים על הדלתות יחדעים את המלאכה, רובם שירתו בצה״ל. זוהי אחת מחצרות החסידים שרוב צעיריה משרתים בצה״ל. צריך לעשות יותר להקים את קרנה של ישראל, לשכנע את היהודים לבוא אליה ולגור בה, גם הרבנים צריכים לתת יד לכך, קובע הרבי.

דלת צדדית נפתחת ח״כ יחזקאל פלומין מגיע מירושלים היישר מן הדיונים הקדחתניים על איוש תיקי החוץ והבטחון. הוא קד קידה לרבי. מספר לו על השתלשלות העניינים. אחריו מגיע השר מודעי וח״כ הרב שלמה לורנץ. נפתחת ישיבת קבינט חדשה. המון צובא על פיתחו של האדמו״ר, רבים מהם טרם הגיעו אל ״החצר״ סרים לבית העלמין הישן של רחובות. שם בקצה נמצא קברו של האדמו״ר האב, שמעליו נבנה חדר גדול ממדים ״אוהל״ בשפת החסידים. כאן ליד הקבר באים מדי יום עשרות אנשים להדליק נרות, להשאיר ״קויטליך״ ולבקש רחמים וישועה.

חצר מלכות מתחתנת עם חצר מלכות. היום שעה קלה לפני שהרבי נכנס לחדרו, ביקר ב״ציון״ של אביו, עתה חזרה משם הכלה לאחר ששפכה תחינה על קברות הוריה. עוד מעט תגיע שעת החופה, האברכים מפנים את הקהל מהאולם. צלצול טלפון באולם הצדדי. הכלה מבקשת רשות לבוא אל אחיה הרבי לקבל את ברכתו. נוסף להיותה אחותו, היא גם חסידה של האדמו״ר. שעות הערב מתארכות, שורות הפנסים הצבעוניים שנמתחו על בתי הקריה דולקים באור יקרות, אלפים מצטופפים ברחובות, לבושים בגדי שיראין, המכנסיים תחובים לתוך הגרביים, אלו בגרביים לבנים הם אברכים שהגיעו

לפרקם ונשאו כבר אישה ואלו בגרביים שחורים הם עדיין פרחי אברכים, כולם נושאים מבטי הערצה לעבר שיירת המכוניות המורידות ״נשיאים בקודש״ בעלי הדרת פנים ״כמראה כהן״ גם השרים וחברי הכנסת המגיעים במכוניותיהם זוכים להתעניינות. אולם הערצה גם של נשים שלראשיהן שביסים וכובעי מגדלים שלוחה אל האדמורים ולראשי הישיבות. באולם הגדול של הישיבה יושב החתן, רבי שלום טברסקי, נכד האדמו״ר מפלטיצ׳ן, המיועד לעלות על כס סבו לאחר שיסיים את לימודיו. אנשי סוד יחדעים לספר, כי הוא גדול בתורה וישקיע עצמו באוהלה של תורה והאדמו״ר שעמד על קנקנו בשיחה מיד ראה שמרגלית טובה נתגלגלה לידו. עוד כשנה ילמד האברך בישיבת בלז הגדולה בירושלים ליד האדמו״ר של בלז הרב שלום ישכר רוקח, מי שנחשב לאחד המוחות המזהירים בחסידות שכונה ״הינוקא״ ושעלה טרם ימלאו לו 17 שנה לכהן פאר כאדמו״ר מבלז. כאן לצידו של גאון זה ילמד את אורח האדמורים את גינוני המלכות, את העוצמה הטמונה במנהיגותם ואז יחזור עם הרבנית הצעירה פייגה אל קהילתו בניו-יורק המצפה לו בדריכות ובאהבה.

הס מושלך באולם, האדמו״ר מגיע. הוא מהלך בנחת. הפעם הוא חובש לראשו שטריימל מהדר ואבנט רחב ממשי לבן עוטר את קפוטת הזהב. הוא ניגש אל החתן ומברכו. עוד מעט יכרוך את זרועו בזרוע החתן ויחד עם אביו החתן יצעדו לאולם הגברות שם יושבת כבר פייגה הכלה, לבושה בשמלת תחרים כחולה ״התכלת השמים לטוהר״ אמר לה אחד מותיקי החבורה ״בחצר״ שקועה באגם פרחים וסביבה חברותיה מביה״ס ונשות הקריה. הדוחק רב, האברכים מפנים דרך לפמליה הכבדה. משלבים זרוע בזרוע, כשהאגרופים צמודים לחזה ודוחקים לאחור את אלפי הסקרנים העושים מאמצים להיות מה שיותר קרוב אל הרבי. עתה ניגש החתן ומוריד קל את ההינומה על פניה של הכלה, החתן מובל לחופה. משני צדיו הרבי והאב, מאחוריהם בני המשפחה כשבידם נרות הבדלה גדולים.

החופה עצמה ניצבת במשטח קטן שבחצר הבית, גדר ברזל סוגרת את הכניסה לרחבת החופה, רק דלת קטנה מאפשרת כניסה, זו סגורה. לידה שני אברכים גבֹרתנים הנותנים אישור כניסה רק לנכבדים דגולים לפי כרטיסים שניתנו מראש. על הבית במרפסת שבארבעת קירות הבנין מצטופפים אלפי אברכים המציצים למטה לראות את המחזה. החתן מובל אל מתחת לפרוכת, כולו אחוז שרעפים, שפתיו ממלמלות תפילה. האב והאדמו״ר ממשיכים להחזיק בו. שוב נפתחת הדלת והכלה כשהינומה לבנה אטומה מחפה כליל על עיניה מלווה באם החתן ובגיסתה הרבנית, מגיעה אל החופה. הן סובבות את החתן שבע פעמים, כשמסיב מעל הגדרות, המרפסות והחדרים משמיעים האלפים ניגון עצוב מלא דביקות. תמו הסיבובים, הכלה שאינה רואה דבר, עומדת כשגופה רוטט. האדמו״ר מבלז שעד כה היו עיניו עצומות נראה מתקרב אל החופה ומתחיל בעריכת הקידושין. עוד מעט ו״מזל טוב״ פורץ בין המוזמנים ושירה אדירה של ״קול רינה וישועה באהלי צדיקים״ נשמעת מכל עבר. ר׳ שלום מאיר מחצר פלטיצ׳ן נשא לאשה את אחותו של האדמו״ר מקרצ׳ינוב דור תשיעי לבעש״ט חצר מלכות בחצר מלכות.
התזמורת פצחה בזמר, וניגון רדף ניגון והחסידים מצטופפים ועומדים על בהונות רגליהם לראות את רבם ובחוץ נישא ריח תפוזים מפרדסי רחובות ומילא את הקריה. (39)

נאדבורנה

אבי שושלת נאדבורנה - ר׳ מרדכי מייערס, ששינה את שמו ללייפער, ממנו יצאו עשרות אדמורים שברובם הגדול כיהנו בטרנסילבניה. ר׳ מרדכי היה בנו של ר׳ ברצ׳ה מנאדבורנה שהיה בן אחיו של ר׳ מאיר מפרמישלן, ובשנת תר״ח נתמנה כאדמו״ר בנאדבורנה בהסכמת דודו ר׳ מאיר״ל מפרמישלן שהיה רבו. עקב מחלוקת עם אחיו ר׳ אהרן ליב עזב את נאדבורנה ועבר לקאווישד שבהונגריה וממנה לבושטנא שבמרמורש, הוא היה חתנו של ר׳ שמואל טויבס, רבה של יאש.

היה מפורסם במופתיו שקובצו בספרים ״גדולת מרדכי״ ו״תפארת מרדכי״. היה גם מפורסם בגדולתו בתורה ובפזרנותו הבלתי רגילה לצדקה. מבני משפחתו וצאצאיו של ר׳ מרדכי בושטנא ישבו רבים בחבל ארץ זה. אחיו ר׳ יוסף ישב בבורשה. הוא היה תלמידו של ר׳ מרדכי, עליו הועד שמימיו לא עסק בשיחה בטילה והיה נזהר אפילו משיחת חוליז של תלמידי חכמים.

בנו של ר' מרדכי - ר' מאיר כיהן כאדמו"ר בקרצ'ינוב, היה מפורסם במופתיו ובקמעותיו, הוא היחידי מאחיו המרובים שהורשה ע"י אביהם לכתוב קמיעות. היה ידוע ברצינותו ובדביקותו, אמרו עליו שמעולם לא חייך. קנאי בדרכיו ודרש שלמות מחסידיו. נפטר בכ"ט סיון תרע"ח (1918).

בנו ר' יוסף מבורשה ר' יחיאל מילא את מקומו בה, אולם עבר למ. וואשארהלי. הוא נפטר בתרפ"ט. בנו, ר' מאיר, שמילא את מקומו היה מפורסם כמסתגף ובעל מופת. נספה בשואה.
נכד אחר ר' איתמר בן ר' ברצ'ה, בנו של ר' מרדכי ישב בבושטנא, מקום ישיבתו של סבו, הוא נספה בשואה. אחיו של ר' איתמר זה - ר' דוד ישב בבאניה. אף הוא נספה בשואה

מבניו של ר' מאיר מקרצ'ינוב ישבו במרמורש, בנו - ר' אליעזר זאב שירש את מקומו בקרצ'ינוב, היה מפורסם באהבת ישראל ובתפילותיו הנלהבות. בעיקר עורר תשומת לב בהרחת הטבק המתמדת שלו, שחסידיו ראו בכך ענין מיוחד, אפילו על מקלו היתה קופסת טבק, ממנה היה מריח כשהיה בדרך. נספה באושביץ בכ"ז אייר תש"ד. בנו של ר' אליעזר זאב - ר' משה דוד עלה, לאחר שעבר את אימי השואה לא"י והתישב ברחובות בה נהרו אליו המונים, בעיקר התפרסם ברפואותיו, הקים ישיבה בשם "שער אליעזר". נפטר בי"ז תמוז תשכ"ט. בנו ה-21 ממלא את מקומו, בן אחר של ר' משה זאב ר' שמואל שמלקא כיהן כאדמו"ר בביטשקוב, מפורסם כגדול בתורה, סבו - ר' מאיר מקרצ'ינוב אמר עליו נפש עדינה עשויה משי.

אחיו של ר' אליעזר זאב - **ר' יעקב ישכר בער** ישב בסלוטפינא, בסוף ימיו עבר לסיגט ובה נספה בשואה. אח אחר - **ר' יצחק**, כיהן כאדמו"ר בראחוב. לאחר מכן עבר לווישאוע ואת מקומו בראחוב מילא אחיו - **ר' מרדכי**. **שני אחים אלה נספו בשואה**. בנו של ר' יצחק **האדמו"ר ר' אליעזר זאב** עלה לא"י והקים בית מדרש ברמת-גן. גם חתנו של ר' מאיר מקרצ'ינוב - **ר' פנחס שפירא** כיהן כאדמו"ר במרמורש בעיירה קעכניה. מפורסם היה בבקיאותו המדהימה. תורתו בספר "צפנת פענח" שהוציא לאור חתנו האדמו"ר מקאליב היושב כיום בראשון לציון.

ר' דוב ברצ'ה מסטמר היה בנו של ר' מרדכי מנדבורנה בושטנה הוא כיהן כאדמו"ר בבוכניה שבגליציה. ממנה עבר לסליש ובסוף ימיו עבר לסטמר. הוא הצליח לרכז מסביבו חסידים רבים, הצטיין בגדולתו בתורה והיה אומר דברי תורה במשך שעות מרובות. נפטר כ"ב באלול תרס"י (1906)

ר' יוסף מסטמר היה בנו של ר' דוד ברצ'ה וממלא מקומו. היה תלמידו של ר' יהודה גרינוולד מסטמר, מסטמר עבר לקראלי ובשנת תרפ"ו עבר לארה"ב והיה אחד מגדולי האדמורים בה. בירושלים כולל על שמו, בנו - ר' אברהם אבא עלה לארץ והקים מרכז חסידי באשדוד. ר' אהרן משה, אף הוא בנו של ר' ברצ'ה ישב באורדיה ונספה. כאחיו למשפחה זו נמנים גם האדמורים - ר' בנימין לייפר בן ר' יחיאל מבורשה שישב בקלוז' אחיו דב בער לייפר שישב באורדיה. הוא נספה כאחיו באושביץ לאחר שראה תחילה במות כל ילדיו. שני אחים ר' לוי יצחק שכיהן כאדמו"ר בארד ור' אהרן אריה שכיהן כאדמו"ר בטמשבר ניצלו מן השואה ועלו לארץ, הראשון ישב בחיפה ונפטר בכ"א תמוז תשכ"א. השני ישב בירושלים ונפטר בב' ניסן תשכ"ז, שניהם נחים זה ליד זה בירושלים. בניו של ר' אהרן אריה ממשיכים את אדמורותו - ר' יחיאל בירושלים ור' יוסף בפתח-תקוה. ר' יחיאל מ"מ אביו בירושלים. ר' יוסף היה אדמו"ר עוד בטמשבר וקידש את השם כשהיה במחנה עבודה פאנקולה שברומניה. שני אחים אחרים הם ר' משולם זלמן אדמו"ר מטמשבר בברוקלין ור' לוי יצחק היושב בירושלים. (40)

בית קאליב

התוכן	עמוד
הצדיק מקאליב	76
הזמר בקאליב	78
רבי יצחק אייזיק טויב	78
חסידות קאליב בישראל	80
"ופרצת" בנוסח בית קאליב	83

האוהל של הרב יחיאל יהודה מראזדל במרגרטן.

המדרש הגדול במרכז קרית קאליב בראשון לציון.

כינוס של יי ב במסגרת ארגון ״גירסא דינקותא״.

הצדיק מקאליב

יש סיפורים על זרם נסיעה שרק צדיקים משובחים לעילא ולעילא זכו לשכמותו,לפי אותם סיפר רים היו גדולי ,,הכוכבים,, שבשמי החסידות שבמלכות פולין מדברים בהתפעלות לעמיתיהם על האור הגדול המגיע אליהם ממדינת הגר מאת צדיק יחיד ומיוחד בקשרי רוח הקודש ובהקרנת קדושה על בעלי נפש הבאים אליו ואותם עמיתים ומקורבים של צדיקי הדור אנשי מעלה גם הם היו מכתתים רגליהם כמה שבועות מעיר לעיר מגליציה, מפודוליה ומפולין עד לעיירה קאליב כדי לשבות שבת אחת במסיבתו של ר' אייזיקל ולקלוט את כל ההתעלות שאפשר להשיג מקירבתה של התקשורת עם העולמות העליונים.

וכעת נעביר לפני הקורא את המסורת שנשתמרו בפיותיהם של בעלי ההיסטוריה והאגדה שבתולדות החסידות. הסיפורים נעתקו מתוך ספורים חסידיים ככתבם וכלשונם. הסיפורים דלהלן נאספו ע"י הרב ישראל ברגר בספרו "עשר צחצחות" שנדפס בשנת תרס"ו (1906) בפטריקוב שבפולין, המחבר היה לפי מוצאו ממשפחת יהודים פשוטים והודות לשקידתו והצלחתו בלימודי תורה וחסידות, עלה לרבנות בעיירה לאפוש שבצפון טרנסילבניה ובעוד מקומות בצפון הונגריה.

ר' אייזיקל שעד גיל 14 ומעלה היה מעורה בלשון ובהווי של סביבתו הכפרית גם הלא יהודית, לא התקשה למצוא שפה משותפת עם הנוער הסורר במקצת והודות לסגולותיו האישיות המצטרפות ליחסי חיבה וקירבה בינו ובין הבריות, הצליח תמיד למצוא את הטון המתאים להשפיע, לקחת לבבות ולעשות נפשות. "להוציא נשמה'לה מגופו של אדם, לכבסה ולחובטה ולסחטה ולשוטפה כמו שהגויה מכבסת מלבושים זהומים במימי הנחל ולהחזירה אח"כ נקיה לתורה".

הרב הקדוש ברוח חכמתו ביטל לגמרי בגלילותיו את המנהג ההיע של הריקודים על החתונות בחורים ובתולות, כי הוא היתנה עם כל אנשי הגלילות שלו סאבולץ' "שבלעדיו אינם רשאים לעשות שום חתונה, כי הוא ירצה להיות בעצמו בכל חתונה. ושתי חתונות לא היו רשאים לעשות ביום אחד בכל גלילותיו, כדי שיוכל להופיע בכל אחת ואחת וכן היה. וכאשר נתקבצו הבחורים והבתולות והכלי זמרים ניגנו בקול אז פקד הוא על המנגנים, איך ומה ינגנו ויזמרו ובהציגו לפניהם את ריקודיו הראה להם כי המה לא ידעו ולא יבינו איך לרקד ולשמח בשמחה של מצוה ומובן מאליו כי ברחו לנפשותיהם, כי נתבישו.

בחורים עבריינים-ליצנים נהפכו לאדמורים. הרב האלקי מקאליב החזיר אלפי ישראל בתשובה. הוא היה האור הראשון אשר האיר והבריק מניצוצי מרן הבעש"ט במדינת אונגרן. הוא תיקן כמה נפשות שהיו משוקעים בעומק הקליפות במיני עבירות חמורות והחזירם בתשובה עד שזכו להיות צדיקים מפורסמים על פני תבל.

סיפר אחד מתלמידיו אשר היה גדול הדור מפורסם בגאונות וקדושה, כי בנעוריו היה הגדול הנ"ל כאחד הקלים ר"ל.פעם אחת היה הרב הקדוש מקאליב בק"ק טוקאי לשבת קדש ונסע הנ"ל עם חבר אחד לשם גם הוא לאותה שבת לעשות ליצנות מהצדיק כמנהג הליצנים שבדור ויהי בבואם בעש"ק אל החדר בו היה הרב הקדוש ישן אז שנת אחה"צ, שבסעדת הלילה יוכל להאריך בישיבה ובזמירות ושמחה ושיחות תורה עם הבאים למסיבת שולחנו הטהור, והיה שוכב ופניו אל הקיר, הן העידו שני האנשים הנ"ל, שבאותו רגע, כשראו רק את השערות שעל ראשו הקדוש עמד ממשכבו ובטרם נתן להם לבבם לשוב בתשובה בהתעוררות שלא הרגישו כמוה והוא הקדוש עמד ממשכבו ובטרם נתן להם שלום ראו שהוא הלך למטבח ואמר לבעלת הבית: את תתכונני לשני אורחים נוספים, שני צעירים אלה עד עתידים להיות יהודים כשרים והגונים מאד. אח"כ נתן להם שלום והם נשארו אצלו אף אחר השבת ונעשו בעלי תשובה ועלו מעלה-מעלה עד שנעשו צדיקים מפורסמים בעולם.

אחד התלמידים שלו היה ר' יחזקאל פאנט שהיה רב המדינה בקרלסבורג זיבנבירגן. אבי השושלת האדמורות לבית פאנט ולנשיאות כולל זיבנבורגן שמושבה היה בעיר דעש. רבו העיקרי בחסידות היה ר' מנחם מנדל מרימאנוב ואחרי פטירת רבו היה נוסע אל ר' אייזיקל מקאליב.

באיגרת בקשתו לראשי הקהילה בדבר הוספה למשכורתו הוא גם כותב שהוא סובל מחולשה וממחלה, דבר הקשור בהוצאות מרובות. לעת זקנה הציקה לו הגרדת עד כדי כך שלעתים קרובות לא היה ביכולתו לסבול את הבגדים על גופו והיה מכסה את גופו במלבושי כסות של נייר ומהלך יחף או בנעלי קש ואפילו הכיסוי לראשו היה עשוי נייר, רק ה"ארבע כנפות" לקיום מצות ציצית היה בד ולפעמים היתה גם תלבושת זו קשה מדי בשבילו והיה שוכב ערום לגמרי.

פעם שאלוהו הרופא איך יכול הוא לסבול את יסוריו הקשים? וכי זהו בגדר האנושי לסבול זאת? השיבהו הרבי שכידוע ממרקין היסורים את עוונותיו של אדם וממתיקין את דינו שלמעלה ועל שאלת הרופא כיצד יכול הצדיק לזמר תוך נשיאת מכאוביו הגדולים, סיפר לו הצדיק - מעשה ברועה שהיה מהלך לפני עדרו באפילה שבמעבה היער ומוליכן בקולות הניגונים שהוציא מחלילו. הפיל קצהו של ענף אחד את החליל מידו ובחשכה לא יכול למצאו, המשיך הרועה את דרכו בקול בכי והצאן המשיכו ללכת אחרי קול בכיו, כי גם ביסורים יש יופי ואור ומי שלמד לתפוס יופי מאור זה נעזר הוא בו למציאת דרכו באפילה שמסביבו.

ר' יעקב יצחק החוזה מלובלין אמר על סדר פסח של הרב מקאליב שהוא יחיד בדורו ואין אור כזה בכל העולם. בין הניגונים היפים שהקאלובי העלה אותם למדרגה גבוהה בעבודת הבורא היה לו ניגון יפה מאד בשביל הפיוט "אדיר במלוכה" שבהגדה של פסח שירש אותו מרבי דוב בער ממזריץ' ור' אייזיקל אמר שהרבי ר' דוב לקח אותו מרועה אחד בשדה מפני שזהו שיר שהלויים היו אומרים אותו בבית המקדש.

לפני עריכת ה"סדר" התהלך ר' אייזיקל אנה ואנה, כדי לסחוב את הזמן ללא צורך ולהשהות את התחלת הסדר. הדבר היה למורת רוחה של כלתו, כי בביתה לא ראתה התהגות כזאת, ומה גדלה השתוממותה שבשעה 11 פותח את דלתו והנה נגשת ונעמדה לפני הבית מרכבה רתומה לשני סוסים ובה יושבים אדונים וגבירות והרבי מקבל את פניהם בידידות ומתחבק ומתנשק עמהם ומשוחחים אתו כידידים ותיקים. אחרי שהות קצרה נסעו לדרכם ואח"כ פתח בעריכת הסדר. אביה שאל אותה אחרי פסח, מה ראתה אצל חמיה, סיפרה לו בתרעומת רבה את חוויותיה מליל הסדר, אמר לה אביה ר' צבי הירש מזיצ'וב - דעי לך שהאדונים והגבירות שראית היו שלושת האבות וארבע האמהות, כי חמיך הקדוש לא רצה לישב אל הסדר עד שיבוא קץ הגאולה ונעשה רעש גדול בעולמות העליונים עד שבאו האבות והאמהות הקדושים ואמרו לו שעדיין לא הגיע הזמן.

פעם בעיר'כ לפנות ערב כשכולם כבר עומדים בבית הכנסת לבושים קיטלים ועטופים בטליתות ושופכים דמעות באמירת "תפילה זכה" פנה ר' אייזיקל אל הגביר ר' יעקב פיש שירתום את העגלה שלו ויסע אתו לטייל קצת. אחרי דקות מספר כבר עמדה העגלה לפני ביהכנ"ס ושניהם יצאו בלבוש טלית וקיטל, עלו עליה ונסעו אל מחוץ לעיר. נעמדו לפני שלולית מים בשפע מלא עד מותניים. הצדיק התפשט במהירות רבה את כל בגדיו, קפץ לתוך המים וטבל בהם פעמים רבות. ר' יעקב לא ידע מה לעשות, בינתיים התנגב הצדיק והתלבש במהירות, עלו על העגלה וסמוך לפני שקיעת החמה כבר היו בבית הכנסת, התיצב לפני העמוד ופתח ב"כל נדרי". במוצאי יוה"כ התנצל וביקש מהרבי שיסביר לו את ענין המים שהיו אתמול בשדה, השיב לו הרבי, אותה שעה עברה שם בשדה בארה של מרים ומיהרתי לתפוס בה טבילה.

ר' אייזיקל היה נוטה לבדיחות דעת, מחונן בהומור מבריק, פעם הצטיינה תפילתו בתפילת "נעילה" למעלה מהרגיל. בסיום התפילה ברכוהו ב"יישר כח" נלהבות. השיב להם בענווה כמתגונן מפני שבחים לא לו: "רבותי מה אתם טופלים עלי הכל"? אהרן הכהן עזר לי היום בתפילה. חאנשים קפאו כנדהמים, אהרון הכהן... על זה העיר להם הרבי ביידיש - חסידים שוטים, הכל הם מאמינים!

ר' יצחק אייזיק שמנעוריו היה מתהלך עם הרועים שבערבה המאדיארית ומתרשם מקרבתם אל הבריאה ותפיסתו הזימרתית היתה מעמיקה ומרחיבה היה קולט את שיריהם ואף מסגלם להבעת רחשי עצמו, ביחוד נתפס לשירים שנוצרו על נושאים מהטבע: נוף הערבה תחת כיפת הרקיע השלי-מה, מוצאי בוקר וערב, יין, חברותא, בעלי חיים שבבית ובמרחב, געגועי נער לנערה, שיחרור המולדת ועוד היסוד הפטריוטי תפס מקום רב יחסית בשירת העם ההונגרי בגלל המהלך ההיסטורי המיוחד של אומה זו, אחרי מאות בשנים ממלכתיות עצמאית נשתעבדו לשלטון הטורקי ואח"כ לקיסר האוסטרי.

בראשית המאה ה-18 התמרדו בהנהגת "הקורוצים" והובסו ומאז הכביד השלטון הוינאי את ידו עליהם ורק שלא בנוכחות אנשי הכוחות הקיסריים היה מותר לזמר קינות על כבלי המולדת ומשאלות להשתחררותה, אך בכך ראה הצדיק דימוי-גורל בין עם ישראל להונגרים ואת הכשרות של שיריהם הפטריוטיים להבעת הבקשות של עם ישראל לגאולה שלמה במהרה ושירי האהבה השגורים בפי הרועים היו כשרים כמות שהם בלי שום דימויי - תחליף לשמש המשך שבע"פ לשיר השירים אשר לשלמה שכידוע ומקובל הרי הם במעלת קודש הקודשים ומשמשים ביטוי נעלה ליחסי האהבה שבין חקב"ה לכנסת ישראל ובנוסח זה ובמשמעות זו היו מושרים בפיות הרבי וחסידיו והמוני סתם יהודים בהונגריה כמו בפיות הרועים, רק בשיר אחד - "קרא התרנגול" שילב הרבי בתוך הנוסח ההונגרי משפט קטן בעברית: "ייבנה המקדש עיר ציון תמלא" ואחרי חצי שורה שוב תשלוב עברי "מפני חטאינו גלינו מארצנו" ובכך נקבע הערך הישראלי של השיר כולו.

בכל ניגונו מקור השראת קדושה. המסורת יודעת לספר שכל השומע נעימת תפילתו היה מגיע להתפשטות הגשמיות ור' חיים מצאנז היה מזמר "שלום עליכם" לפתיחת סדר הקידוש לסעודת ליל שבת בניגון קאלובי בהתלהבות עצומה עד שבטלו כוחותיו הגופניים. כן נשתמר במסורת החסידית שבכוח הניגון של הקאלובי להחזיר למוטב את הנידח שבנידחים והוא מסוגל להחזיר בתשובה ולקרב את הלבבות של ישראל לאביהם שבשמים.

מורי העם החסידים שמו בפי חניכיהם, חסידיהם, את השירה בלשונות הגויים ובניגוניהם זמירות דומות לשלהם בלשון ובצורה, אבל שונות בתוכן מדברות בשבח כנסת ישראל, בדביקותה בהקב"ה ומביעות געגועים לגילוי שכינה ולגאולה שלימה, וכשם שבנוסח חב"ד נקלט יפה הזמר הבילורוסי "קא-טא-רי-אי-נה מו-לו-די-אי-דה", כך בנוסח קאליב הזמר ההונגרי "סול או קוקוש מאר".

בין חבריו נמנה הזמר ששמו העברי "יער יער", בן קיבל הרועה על גדלו של היער המרחיק אותו מהשושנה ובמקביל קיבל הרבי על גורל הגלות המרחיק את ישראל מהשכינה. (41)

ר' יצחק אייזיק טויב

ר' יצחק אייזיק טויב נולד בכפר סערענץ' מחוז זמפלין בשנת תקי"א, אביו ר' יחזקאל היה איש אמיד והיה חוכר שדות וכרמים, בילדותו למד מפי מלמד מגליציה. בנעוריו גלה יצחק אייזיק מביתו ללמוד תורה בבית מדרשם של צדיקי גליציה ר' שמעלקא מניקלשבורג ואצל ר' אלימלך מליז'נסק. אצלם למד תורת הנגלה והנסתר וגם דרכי חסידות ויצא משם כשהוא חסיד מושלם ובקיא בש"ס ופוסקים.

בשובו להונגריה נתקבל כרב בעיר קאליב והגליל ושם ישב על כסא הרבנות עד פטירתו ז' אדר שני תקפ"א. שמו כצדיק ומנהיג עדת חסידים נתפרסם גם מעבר לגבולות הונגריה, ביחוד מצאו נגוניו מהלכים בקרב חצרות אדמורי גליציה ופולין.

האדמו"ר, ר' נפתלי רופשיץ והאדמו"ר ר' חיים מצאנז היו שרים את נגוני קאליב בכל ליל שבת לפני הקידוש היה ר' חיים מצאנז שר את הניגון הקאליבי שהוא שיחה קודשא ברוך הוא ושכינתיה והשיר פותח במלים: כלה, כלה, איכה (כלה כלה וואו ביסטו?) והכלה, היא השכינה עונה לעומתו: אנה הלך דודי (חתן חתן וואו גייסטו?) וכו'.

בין השאר ידועים הניגונים שהצדיק מקאליב קיבל מהרועים. על אחד הניגונים, שהוא גאל אותם מפיהם של הרועים, כי הניגון הזה היה שבוי אצלם חה הניגון של המזמור "על נהרות בבל" וכן היה שר את הפיוט "אדיר במלוכה" שבהגדה של פסח, בניגון שקיבלו בירושה מהמגיד ר' בער ממזריץ' ואמר שהרבי ר' בער שמע את הניגון הזה מפי רועה מלאכי והוא הניגון שהלוים היו שרים אותו בבית המקדש. ניגון זה היה שר תמיד הרבי מצ'ורטקוב, בנו של הרבי מרח'ין.

בין שירי הרועים אשר הצדיק מקאליב תרגמם מהונגרית ליידיש ייחד אותם לשיחת קודש בין הקב"ה וכנסת ישראל ידוע שיר היער. שיר זה אשר המאדיארים היו שרים לכבוד בחירת לבם שושנה, היה:

יער, יער מה גדול אתה
שושנה, שושנה מה רחוקה, הינך
אלמלא היער לא גדול היה
אזי השושנה קרובה אלי היתה יותר
ומן היער אילו הוציאוני
אזי יחד היינו אני והיא.

והקאלובי עשה ממנו את שירו שיר הגלות במקום היער.

גלות, גלות מה גדולה את
שכינה שכינה מה רחוקה הינך
אילמלא הגלות כה ארוכה היתה
אזי השכינה קרובה אלי יותר היתה
ומן הגלות אילו הוציאוני
אזי ביחד היינו השכינה ואני

ועד שיר עממי אשר הצדיק הקאלובי סיגל אותו אף הוא לשיריו שהיה שר אותו בלשון ההונגרית וזה תרגומו:

התרנגול כבר קרא - השחר עלה -
בעבי היער צפור פרחה לה -
הוי מי את הצפור נא אמרי, מי -
כנף רננים ירוקה צהובת הרגל -
חכי נא צפורי, חכי חמדת נפשי -
אם ירצה הא-ל - לך אהיה לעד -
הוי אימתי יבוא הדבר, אימתי יקום -?
יבנה המקדש עיר ציון תמלא - אזי
יבוא הדבר - אזי יקום.

את השירים של הצדיק מקאליב היו שרים יהדי הונגריה בחתונות ובשאר שמחות. בשירים ובניגונים אלה היו מתנים יחד עם הצדיק מחבר השירים את יסורי השכינה ואת הכיסופים והתקווה ליום הגאולה, כדי לקיים בזה "אם אשכחך ירושלים, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" וביחוד היה מקובל הניגון "על נהרות בבל" שהצדיק מקאליב קבלו מרועה אחד.

הצדיק מקאליב היה כל ימיו בעל יסורים, העור על גופו היה נגוע עד שכמעט לא יכול היה לסבול שום בגד עליו ומסופר שלעת זקנתו היה מתעטף בבגדים עשויים נייר "יסורי איוב סבל ויחד עם זאת לא התלונן ולא התמרמר וקיבל את יסוריו באהבה והיה תמיד שמח ומשמח אחרים.

הוא בעצמו היה יוצא בריקוד לפני הכלה ושר "כיצד מרקדין" והוא בעצמו היה מנצח על הניגונים והריקודים ועל ידי כך מנע מבחורים ובחורות לרקד ביחד. גם בשעת תפילתו היה רוקד ברוב שמחה ודבקות ותוך כדי כך היה משכיח את יסורי גופו.

מפה לפה נמסרו שיחותיו ואמרותיו של הצדיק מקאליב, אפיינית היא אחת משיחותיו ששם פעם בליל שבת, בשעה ששר את הזמר ״כי אשמרה שבת״ והגיע אל החרוז על כן אכבס בו לבי בבורית״ הפסיק ושאל ״הלא בורית אינם מכבסים אלא מכבסים בבורית״ ומיד השיב ״קדושת השבת מטהרת ומזקקת את לבו של האדם מישראל ויכול הוא לזכות בכח טהרתו זו לכבס לבבות אחרים, כמו שמכבסים בבורית, היינו לבו יהיה כבורית המכבסת״.

גדולי הדור העריכו וכיבדו את הצדיק מקאליב. החתם מלובלין אמר עליו: הסדר של ליל פסח של הרב מקאליב הוא יחידי במינו בעולם ואין כאורו בכל העולם. והרבי מצאנז אמר עליו ששלוש פרסות מקאליב מרגישים את קדושתו של הצדיק היושב שם.

החתם סופר פונה אליו (אגרת סופרים עמ׳ 38) בין מעריציו של הצדיק מקאליב היה גם הגאון ר׳ במכתבו אשר כתב בתואר זה. על ראש צדיק ונשגב, חסידא ופרישא, הרב המאור הגדול מר״ה אייזיק ר׳ יחזקאל פאנט ובהיותו רב בתחילה בעיר טרצ׳יל היה נוסע לראש השנה אל הצדיק מקאליב. הצדיק מקאליב נפטר ביום ז׳ אדר תקפ״א בהיותו בן שבעים. (42)

קאליב

מיסדה ר׳ יצחק אייזיק מקאליב, מיסד החסידות בהונגריה. נכדו **ר׳ פנחס חיים טויב כיהן** כאדמו״ר במארגרטין שנים מרובות. נולד בשנת תרכ״ז וקיבל בחסידות מר׳ אליעזר צבי מקומרנה מתרמ״ו, רב ברחדיל. היה מגדולי הדור בקבלה, נפטר י״א תשרי תרצ״ו. **בנו - ר׳ יחיאל יהודה** מילא את מקומו ברחדיל ובמרגרטן. חיבר ״לב שמח החדש״ וספרים אחרים שאבדו בשואה, נפטר י״ט באב תרצ״ז.

בנו של ר׳ יחיאל יהודה ר׳ מנחם מנדל טויב, שניצל מן השואה הוא כיום האדמו״ר מקאליב בראשון לציון, בה הקים שיכון מפורסם. ידוע בנגינותיו. (43)

חסידות קאליב בא״י

הצדיק המפורסם רבי אייזיקל מקאליב זצ״ל הוא אבי השושלת שסלל את הדרך לחסידות המפורסמת של בית קאליב ושמנגינותיו הנעימות והחודרות חדרי בטן מושרות בכל תפוצות ישראל. האגדה מספרת, כי הצדיק רבי לייב שרה״ס זצ״ל שעבר בהונגריה גילה את נפשו הנשגבה של הצדיק מקאליב, שלאורו הלכו אח״כ חסידים רבים מכל הארצות.

הנגינות הללו ערבות לאוזן ובפרט כשהן נשמעות כיום מפי נינו האדמו״ר רבי מנחם מנדל מקאליב שמלבד תכונותיו ופעלו המרובים ניחון בקול ערב מצחד לבבות, דמעות זולגות מעיני השומעים את נעימות קאליב כשהן יוצאות מפיו. אלפי איש מכל הארץ באים בז׳ אדר לראשון לציון ליום ההילולא של אבי השושלת, כדי לבשר את המשך השושלת ומתבשמים מדברי תורתו וזמירותיו מצחדות הלבבות.

האדמו״ר שליט״א הוא בנו של הצדיק רבי יהודה יחיאל זצ״ל אב״ד רחדול, בנו של הצדיק המקובל רבי פנחס חיים מרוזדול זצ״ל. בנו של הצדיק ר׳ יהודה יחיאל זצ״ל אב״ד רחדול, בנו של הצדיק רבי משה חיים טויב זצ״ל, בנו של הצדיק הקדוש רבי אייזיקל מקאליב זצ״ל. ששה דורות ממשיכי בית קאליב את השושלת הקדושה שלא נפסקה. אביו של האדמו״ר שליט״א וסבו הקדוש זצ״ל בא בימי מלחה״ע הראשונה למרגרטין שבטרנסילבניה וניהלו שם אדמורות ברוב עם, תפילותיו הנלבבות של הצדיק מרוזדול חדרו לנשמה ובעיקר בחזרו כ-40-30 פעם בבכיות ויללות על הפיסקא ״הבן יקיר לי אפרים״ לא היתה עין שלא זלגה דמעות אתו ואף ילדים. אם כי היה זה כבר בשעות מאוחרות של היום כשכולם עייפים ובפרט יום הכיפורים. את עבדתו בקודש אין לשער ואין לתאר. היה רגיל לעשות גם גלגולי שלג. ידענותו הגדולה הלא הם כתובים בטוב טעם ודעת ובהרחבה בהקדמה לספר ״אוהל מועד״ שהוציא נכדו הרבי מקאליב בא״י.

בשואה ניספו כל בני המשפחה, נשאר לפליטה הבן הצעיר - האדמו"ר רבי מנחם מנדל שליט"א שעבר בגהינום של מטה בשואה, סבל באופן לא יסופר, אך רוחו לא רק שלא נשברה, אלא חושלה פי כמה וכמה. הוא נשא לאשה את בתו של הגה"צ מקעכניא זצ"ל, התישב אחרי השואה בארה"ב, אך החליט לעלות ארצה ולהנציח את שם קאליב בפעלים מגוונים להרמת קרן התורה והחסידות. חייבים אנו לומר, כי הצליח באופן יוצא מהכלל והגשים דברים שאיש לא האמין שהינם ניתנים להגשמה. שם קאליב מפורסם בא"י כמגדלור של תורה וחסידות שרכש לעצמו מעמד, אימון וכבוד בפעולות אהדות של בנין ויצירה ושל החדרת דבר ה' בדרכי נועם בכל החוגים.

שכונה וביכנ"ס האדמו"ר שליט"א בא יחידי עם זוגתו הרבנית תחי' ללא כסף בכיס, אך תכניותיו הרקיעו שחקים וכעת אחרי שאנו מכירים את אשר פעל ועשה אנו נוכחים לדעת מה אמת הוא הכלל "אין דבר העומד בפני הרצון" ובפרט רצון נחוש ובלתי נרתע כזה של האדמו"ר מקאליב שליט"א. קודם הקים האדמו"ר שליט"א קריה חסידית יפה ונהדרת בראשון לציון, במרכז הקריה עומד ביה-כנ"ס מהגדולים בארץ המכיל אלפי איש. הפנים של ביהכנ"ס מפליא כל רואים. ציורים אמנותיים על גבי ציורים מדגימים פרקי תנ"ך, שבטים ומזלות, נברשת נדירה מפיצה אור נגוהות מכמה מאות נורות. ביומא דהילולא ובהזדמנויות הוא מלא מפה לפה. מסמכים ותעודות מעלים על נס פעולותיו השונות ומבקשים ממנו מכל החוגים להמשיך בה. לפלא היא הגישה הפסיכולוגית של האדמו"ר שליט"א שהצליח למצוא מהלכים בין קרובים ורחוקים והוא יכול היום להתפאר: עבידנא לתורה שלא תשתכח מישראל.

מפעלי תורה מפוארים. האדמו"ר מקאליב שליט"א הקים מוסדות תורה וחסידות מפוארים בקרייתו והוא מטפל בכל פרט ופרט ביעילות יוצאת מהכלל. הוא הקים "תלמוד תורה", ישיבה וכולל, אולם הוא אינו מסתפק ביש וקיים, הוא מחפש תמיד דרכים חדשות להחדיר תורה ואמונה בעם. הוא החיה וחידש את המושג "בר ביה רב דחד יומא" בקביעת יום לימוד בתורה בצוותא, בהשתתפות גדולי תורה וטובי המרצים. יוזמה ברוכה זו זכתה להצלחה מרשימה בכל קצוות הארץ מאילת עד ים ומדן עד באר-שבע. רבבות נטלו כבר חלק בימי עיון ולימוד אלה ויצאו מהם בסיפוק נפש רב ובמטען רוחני עשיר.

האדמו"ר ניצל מכשיר רב השפעה זו לקירוב רחוקים. הוא יזם וערך ימי עיון תורניים במרכזי הרפואה בארץ, הפגיש מאות רופאים עם גדולי תורה מחוגים שונים כדי שיכירו את דעת התורה על רפואה ובעיותיה. מפגשים אלה הוכתרו בהצלחה ועשו רבות להחדרת אור תורה גם בלבבות רחוקים מהמעינות, הושמעו בהם הרצאות תורניות. את ההרצאה המרכזית נשא תמיד האדמו"ר שליט"א, אשר כתוספת גם שר שירי השתפכות חסידיים ששבו לבבות. על עצמת החויה במפגשים יעידו שני מכתבים כדלקמן: האחד מבית החולים המרכזי בבאר-שבע והשני מביה"ח קפלן ברחובות. כותב פרופ' שמעון גליק מביה"ח המרכזי בנגב דלקמן:

כבוד האדמו"ר מקאליב שליט"א!

רציתי להביע לכבדו את התרשמותו החיובית של הקהל הגדול והחשוב שהשתתף בתכנית "בר ביה רב דחד יומא" מוקדש לנושא רפואה, שהתקיימה בבאר-שבע לפני שבוע. ההשתתפות המירבית של קרוב ל-150 איש היתה מעל כל ציפיותנו, איכות ההשתתפות גם היתה מרשימה. מבין הנהלת ביה"ח לא נעדר אף אחד. רוב מנהלי המחלקות שהיו בעיר השתתפו ורובם נשארו 5 שעות עד תום התכנית. הארגון היה למופת, הכל נעשה בטוב טעם והתוכן היה מאלף. כבר עבר שבוע מאז התקיימה התכנית, ועד מורגשים הדים חיוביים מכל צד. המאורע השאיר רושם חזק על צבור הרופאים במרכז הרפואי שלנו. אנו תקוה שהתכנית הזאת - הראשונה במינה - תהא רק ההתחלה לשורה של תכניות דומות במוסדות רפואיים בכל רחבי הארץ. נשמח מאד לארח תכנית שניה אצלנו בעתיד, אם זה ניתן.

בשם הנהלת ביה"ח
הפרופסורים וחברי הפקולטה שהשתתפו
ובשם הצבור הרחב והמגוון שנהנה מהתכנית
יישר כח, תחזקנה ידיכם.
ברגשי כבוד: פרופ' שמעון גלוקי יו"ר החטיבה הפנימית.

ד״ר ש. ענבתי, סגן מנהל ביה״ח קפלן ברחובות, כותב את הדברים כדלהלן:

לכבוד
ר׳ מנחם מנדל טאוב שליט״א
האדמו״ר מקאליב
קרית קאליב ראשון לציון.

כבוד הרב,

בשם רופאי והנהלת ביה״ח קפלן ברצוני להודות לכם על הערב המאלף שהתקיים ביוזמתכם בביה״ח קפלן ב- 3.11.76 (תשל״ז) בנושא ״הרפואה באור היהדות״. כידוע לך ההשתתפות היתה מעל ומעבר למצופה. בפגישות מדעיות רפואיות אין מצליחים לרכז בערב אחד כה הרבה רופאים עם מרבית מנהלי המחלקות. הצלחת הערב היתה גדולה ועדיין לא פוסקים מלהגיע רשמים והדים חיוביים. הרצאות הרבנים היו מענינות ומרתקות. מרבית ״הגויים״ שברופאים הפכו בערב אחד של ״בר ביה רב דחד יומא״ לצמאי תורה ודעת. הם אוו לספק את סקרנותם של רופאים העוסקים בהצלת נפשות מדי יום כיצד התורה רואה זאת, ומה דעתה בנושא, ואז הובהר להם בין השאר כי יום יום הם עושים מעשי קדושה, מטפלים בצלם אלקים. לאור זאת שהתרומה לרופאים בערב זה היתה גדולה, החליט ביה״ח קפלן להשתתף במחצית ההוצאות הכספיות.

בשם הנהלת ביה״ח אני מאחל לך הצלחה ביום עיון כזה בשאר בתיה״ח לפחות כמו שהיתה בביה״ח קפלן.

בכבוד רב,
ד״ר משה ענתבי, סגן מנהל ביה״ח.

מסעו של האדמו״ר שליט״א במגמה של קירוב רחוקים מקיף גם ביקורים בקיבוצים, במושבים חילוניים, שגם שם דבריו מוצאים אוזן קשבת ושירתו משתפכת בצלילים חסידיים המעוררים את הנקודה היהודית בלבבות. גם משם יש לאדמו״ר מכתבי תודה והוקרה ובקשות לערוך ביקורים נוספים ולקרב לב ישראל לאביהם שבשמים.

פעולות הדרכה וחינוך. במתכונת הפעולה הנרחבת בין האנשים נערכות עצרות חינוכיות ותורתיות לנשים ביזמת הרבנית שליט״א, שכוחה רב בארגון ושהצליחה לארגן עצרות נשים לעשרות בכל חלקי הארץ, בשם ״חכמת נשים״ להורות בית יעקב אורחות חיים. בעצרות אלו ניתנות הרצאות מגוונות באמונה והשקפה, טהרת המשפחה היהודית ונושאים מגוונים שונים המכוונים אל הבת הישראלית, פעולה זו עשתה הד ורבו הדורשים אחריה בכל מקום. גדולי תורה וחינוך משתתפים בה.

האדמו״ר שליט״א לא הסיח דעתו אף מילדי ישראל וארגן בשבילם תנועה בשם ״אגד״ (״ארגון גירסא דינקותא״) בה הוא מטפל אישית במסירות אבהית. לכל ילד וילד מגישים מבצע חידונים לנוער בהלכות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, חידון יפה הוגש לחגים וחידון מפואר לחנוכה ועוד היד נטויה.

כך מוגשמות מדי פעם בפעם תכניות חדשות בצורות ובאופנים שונים לכל חוגי האוכלוסיה. כמו״כ מוקמים מוסדות תורניים חדשים בכל פינות הארץ, בטבריה הוקם ביכנ״ס מפואר על-יד מלון גיברמן ולידו מקוה טהרה. בירושלים נפתחה ישיבה, ארגון ״אגד״ פתח משרד ברח׳ גאולה בירושלים וגם ספריה תורנית לנוער. במשך 4 שנות קיומן של תכניות ״בר ביה רב דחד יומא״, הפך הדבר לנוהג עממי קבוע לקבוע יום תורה בחברותא. במקומות רבים נשנות תכניות אלו שוב ושוב. בחולון למשל נערכה התכנית כבר שמונה פעמים. בבני ברק נפתחו באחרונה ״שטיבל״ של קאליב עד היום כבר קיימים 16 מוסדות, מועסקים 53 פקידים והתקציב השנתי של המוסדות למיליונים של ל״י לשנה.

מעופו של האדמו"ר מקאליב שליט"א מרשים ומרצו הוא רב ובכוח נעורים הוא עסוק בהחזקת הקיים והוא רוצה להרחיב את הפעולות ולהקים מוסדות חדשים. עד היום נשא האדמו"ר את המעמסה הכבדה בכוחותיו בלבד, אך חובת הציבור החרדי להטות שכם ולתת תרומתו הנדיבה והרחבה כדי להקל את העול הכבד הרובץ על שיכמו של איש מורם מעם. מנהיג עדה שחידש את חסידות בית קאליב על הר ציון וירושלים זכותו של אבי השושלת מרן רבי אייזיקל מקאליב זצ"ל תגן על המפעל הנהדר שהקים הרבי מקאליב שליט"א בדם לבו ועל כל העתרים והמסייעים להמשיך שושלת הפעולה והקדושה של חסידות קאליב בדור הששי לקיומה. (44)

"ופרצת" בנוסח בית קאליב

האדמו"ר מקאליב שליט"א הוא הציר המרכזי שעליו נישאת רשת המפעלים המסועפים של אגודת חסידי קאליב בארץ הקודש. מפעליו אלה כוללים מוסדות תורה וחסד ומפעלים רב ממדים בהיקף ארצי, כשמטרה אחת להם - הפצת אור היהדות, החסידות והתורה בקרב המוני כלל ישראל.

קשה להבין כיצד ומהיכן לוקח לו האדמו"ר מקאליב, כשרק קומץ קטן של מזכירים וגבאים מסורים עומדים לימינו את היכולת לשאת בעולם של מפעלי ענק, כשבמקומות אחרים כל אחד מהם מצריך מנהל וצוות שלם.

מוסדות תורה. קרית קאליב בראשון לציון, משכן קאליב בטבריה, אור קאליב בירושלים, קול מנחם בבני ברק, אלו הם נקודות האור ששתלה קאליב במפת מפיצי הדת בארץ, השנים הראשונות זכות מיוחדת להן בהיותן משימות חלוציות מובהקות שהאדמו"ר מקאליב לקחן כאתגר.
קרית קאליב הוקמה בעיר ראשון לציון, למרות הפצרותיהם המרובות של חסידים ואוהדים, שביקשו מהאדמו"ר שיבנה שיכונו וקריתו בבני ברק או ירושלים, בכל זאת, אף שהיה הדבר בימי המיתון הכלכלי על אף הקשיים המרובים הצליח להקים קריה לתפארת הפוללת מוסדות תורה ובית מדרש גדול ומרכזי מהיפים והחדורים ביותר בישראל ובתפוצות. למקום זה באים בימי שבת וחג וסתם בימי פגרה אלפי חסידים ומעריצים להסתופף בצילו של האדמו"ר לשמוע קול דברו ולהנות מזמירותיו.
משכן קאליב בטבריה. אותו הקים האדמו"ר על שפת הכנרת במקום חמי המרפא, מה חידוש יש בו? עסקני המקום אומרים כי עד היום היה קשה ליהודי חרדי לבוא ולהשתכן לזמן מה לצורך מרפא בטבריה משום שחסר מקום מרכזי לתורה בו יוכל כל אחד להכנס ולהתפלל, ללמוד דף גמרא, להתעמק בשעור עיון. עד שבא האדמו"ר מקאליב וחולל מהפכה ע"י הקמת משכן קאליב, שנהפך מיד למקום תורה ובו כולל אברכים, מקוה טהרה ואכסניא לבאים לחסות בשבתות בעת שהות האדמו"ר בטבריה, מקום זה משמש מקום תורה ואכסניא לכולל האברכים לבני עדות המזרח בעיר.

מכאן עבר האדמו"ר לירושלים ורכש בנין נאה למרכז חסידי חדש, באיזור שרוב משתכניו אינם נמנים עם אנשים המסתופפים בצל החסידות ותוך פרק זמן קצר נפתחה הישיבה למצטיינים צעירים ישיבת "**אור קאליב**". צוות נאמן מופקד על פיתוחה הרוחני והגשמי של ישיבה זו. בראש הישיבה עומד הרב יוסף טויסיג שרבה הצלחתו בביסוס הרוחני שהקנה לישיבה, כשלידו צוות מסור בראשות המשגיח הרוחני הרב אברהם גולדשטיין. הישיבה הנמצאת בלבה של קרית איתרי מונה כבר כיום 40 בחורים כשרבים מתדפקים על דלתותיה ונענים בשלילה מחוסר מקום.

את בית המדרש "**קול מנחם**" פתח האדמו"ר בעיר התורה והחסידות בבני ברק, לאחר הפצרות רבות מצד אנשי בית קאליב. לאחר מאמצים נמצא מקום מתאים בח' רבי עקיבא 144 ובמקום מתנהלים חיי תורה ועבודה ואף כולל ערב לאברכים קיים במקום.
ליד כל אותם מוסדות ומרכזים רוחניים נוסדו קופות גמ"ח ומפעלי חסד שונים, והכל תחת חסותו ופיקוחו האישי של האדמו"ר. פעמים מספר מתאחדים כל המרכזים לבית קאליב בחצר האדמו"ר בראשון לציון, לשם מתאספים חסידים ואנ"ש לשמחת בית השואבה בסוכה הגדולה, שם מתקיימות שמחה יהודית אמיתית. כן מתכנסים בהקפות שניות של שמחת תורה, ימי פגרא וימי זכרון.

מפעלים כלל ישראליים. ״בר ביה רב דחד יומא״ זכו להתקבל ע״י כלל ישראל ובתפוצות ללימוד התורה ולליבוך בעיות לאור היהדות והתורה, אולם לפי הערכות של עיתונים יומיים המסקרים מדי פעם את אירוע ״בר ביה רב דחד יומא״ הרי שכבר השתתפו עד היום למעלה מ-100 אלף איש. צא חשוב, כמה אלפי שעות יקרות של תורה נוספו לכלל ישראל וביחוד שעותיהם של אנשי עמל ויגיעה, אנשים העומדים ומפרנסים משפחותיהם בזיעת אפם ובכל זאת מצאו להם יום אחד במסגרת מפעל זה, לצאת משיגרת עבודתם ולהתמסר ליום שכולו תורה. יום שכולו עונג רוחני. האדמו״ר מקאליב על אף עיסוקיו הרבים, תמיד נמצא בחברתם של אותם יהודים, אם לסעודת צהריים חגיגית הנעשית במקום, אם לנעילת היום, אם בפתיחתו, וכל זה כדי לעודדם ולהמריצם לקבוע עתים לתורה, כדי להכניס רוח מרגינה לאותו יום ע״י דרוש ומאמר או ניגון שובה לב, אין זה חשוב, אם היום נערך בכרמיאל שבצפון או בבאר-שבע שבדרום, תמיד ימצא האדמו״ר זמן פנוי לאותם יהודים חביבים.

חכמת נשים. במקביל לימי ״בר בי רב״ לגברים, נערך מדי פעם ״חכמת נשים״ חצאי ימים וערבים מיוחדים לשעות עיון ולימוד נושאים שונים לאור היהדות. בדרך כלל סובבים נושאים אלה על תפקידה של האם היהודית והאשה הישראלית על תפקיד האם כמחנכת הדורות. אף בתכנית זו זכה האדמו״ר מקאליב ואלפי נשים מכל החוגים והשכבות להשתתף בימים אלה.

הרפואה באור היהדות. בנושא זה נערכו ע״י האדמו״ר מס׳ ימי עיון מרכזיים לרופאים ופרופסו-רים, ראשי מחלקות בבתי חולים, אחים ואחיות ושאר הצוותים בבתי חולים בבאר-שבע, קפלן והדסה בירושלים. בערבים אלה משמיעים מרצים נכבדים מראשי יהדות התורה הוגים ונואמים ובראשם יזם הרעיון האדמו״ר מקאליב את השקפת היהדות הנאמנה בנושאים העדינים. נושאים המהווים ענינים של פיקוח נפש וכו׳ הם שומעים מה טמון בחובו של המאמין בגישתו לבצע ניתוח. השקפת היהדות בנושאי הפלות מלאכותיות, ניתוחי מתים, שבת בבי״ח, והסברים מקיפים מה טמון מתחת לדרישו-תיהם של הדתיים בענינים המוזכרים לאור השקפת היהדות הדתית. לכבוד ימי עיון אלה חיבר האדמו״ר את ״תפילה לרופא״ שהתקבלה בהתרגשות רבה בקרב הרופאים בבתי-החולים.

ארגון גירסא דינקותא. המפעל השני בגדלו ממפעלי האדמו״ר, הוא ארגון הנוער הארצי ״ארגון גירסא דינקותא״ ״גדי״. מטרתו להחדיר את לימוד ההלכות וההתנהגות שבין אדם לחברו בקרב הנוער, על הקמת הארגון הוכרז בשורה כל כינוסים ברחבי הארץ, בהם נטלו חלק אלפי ילדים, הוריהם, ומחנכיהם. בכינוסים הוסברה להם צורת עבודת הארגון אשר עיקרה הוצאת דפים שבועיים, חוברות לעבודה עצמית, חוברות חשבון הנפש, אשר ייכנסו למערכת הלימודים השנתית בבתיה״ס הדתיים. כינוסים כאלה נערכו עד כה בירושלים, בני ברק, ראשון לציון, חיפה ועכו. כמו״כ נערכו כינוסים מיוחדים למנהלי בתיה״ס בהם שילבו ראשי מערכות החינוך בתכנית המוצעת. בכינוסים אלה הנעימה בזמירותיה מקהלת ״אור קאליב״ עם ילד הפלא נפתלי מנדלזון. כל משתתף קיבל קונטרס ״חשבון הנפש״. קונטרסי הכנה לתורה מפרי עטו של האדמו״ר, בקרוב תיפתח במסגרת הארגון שורה של ספריות לנוער הדתי שבהן יהיו רק ספרי ילדים ונוער ברוח המסורת והדת. משרדו הראשי של הארגון הוא בירושלים במרכז העירוני ״גאולה״ ועל ידו עתידים לו סניפיו בבני ברק ובחיפה.

מפעל נוסף הקיים במסגרת הארגון הוא ״יד לתלמיד״ זוהי קרן מיוחדת שנתרמה ע״י האדמו״ר כדי לעזור למשפחות נזקקות בצפון הארץ במימון ביגוד, נסיעות ילדיהם למקומות לימוד מתאימים ברוח הדת והמסורת. במסגרת הארגון פועלים אף חברות ״תהלים״, חברות משניות ומתמידים בשם ״שונה הלכות״ בהם לומדים התלמידים חומר המסופק ע״י הארגון. (45)

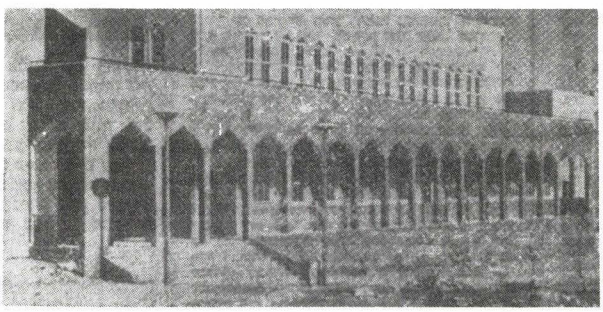
בית צאנז

התוכן	עמוד
הרה״ג ר׳ חיים יצחק אייזיק הלברשטם	87
שושלת צאנז	87
חגה של קרית צאנז	88
קריה של תורה, עבודה וחסידות	89

האדמו״ר מקלויזנבורג שליט״א.

רבי חיים יצחק אייזיק הלברשטאם,
אב״ד סלאטפיני.

בית המדרש המרכזי בקרית צאנז בנתניה.

הרה"ג ר' חיים יצחק אייזיק הלברשטאם

היה משושלת צאנז. כבר בצעירותו הפתיע בכשרונותיו הברוכים ובגדלותו בתורה, בצדקתו ובמידותיו התרומיות. הוא היה בנו של האדמו"ר הרה"צ ר' יהושע מדאלינא הי"ד, בנו של הרהגה"צ ר' משה אב"ד ברדיוב, בנו של הרה"צ ר' ברוך אב"ד בגארליץ, בנו של הרהגה"ק רבנו חיים הלבר-שטם "בעל דברי חיים" מצאנז.

רבי יהושע מדאלינא היה חתנו ומ"מ של הרה"צ ר' יהודה צבי מדאלינא, משושלת הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב. מפני פחדם של הקוזאקים, אשר חדרו לגליציה עברה המשפחה אחרי מלחמת העולם הראשונה להאלמין בטרנסילבניה. לחצרו זרמו חסידים מכל הסביבה. ניהל שולחן כמקובל וארבע הקירות בבית מדרשו הגיעו האצטבאות עד התקרה מלאים בספרי קודש יקרי ערך. היו לו מעריצים רבים. לבנו לרבי חיים יצחק אייזיק יצאו מוניטין ושמו יצא לתהילה. הוא היה חתנו של האדמו"ר "בעל עצי חיים" אב"ד סיגעט ובצילו הלך מחיל אל חייל ועלה במעלות החכמה והקדושה.

בשנת תרפ"ה התקבל רבי חיים יצחק אייזיק לכהן פאר כראב"ד בקהילת סלאטפיני. בהיותו עוד אברך צעיר, אבל הצליח מיד למלא את כל התפקידים הרבניים והציבוריים בצורה מרשימה ומעוררת כבוד. אחרי שנרגעו הרוחות בגאליציה, עזב אביו הרה"ג ר' יהושע את האלמין לדאבון הקהילה והח-סידים הרבים וחזר לדאלינא בגליציה.

רבי חיים יצחק אייזיק ניחן בקול ערב ומלבב, אשר חדר ללבות האנשים. חסידי דאלינא באו בהמוניהם להסתופף בצלו וגם רבים מבין תלמידי חותנו, ביחד רבו המשכימים לפיתחו בימים הנוראים. בנוסף על כל פעילויותיו ניהל בסלאטפיני ישיבה גדולה עם מאות תלמידים, בהם טיפח אהבת תורה ויראת שמים ומידות טובות. בשנת תרפ"ט, אחרי שסופחה מרמורש וגם העיירה סלאט-פיני להונגריה החלו הגזירות הרעות. החיים נעשו קשים מיום ליום. בשבת חנוכה תש"ג קיבל מכתב מפורט ובו תיאור על מות הקדושים של אביו ואמו וכל בני משפחתם בדאלינא, כפי שנודע אספו הרוצחים הנאצים את כל אנשי הקהילה לרחבת העיר ובמעמד כל העיר הוציאו להורג בתליה את כ"ק האדמו"ר רבי יהושע הי"ד. הרב הזדעזע כ' האסון הנורא. לאחר השמדת יהדי פולין ומזרח אירופה החליטו הנאצים כי הגיעה שעתה של יהדות הונגריה להשמידה ולחסלה.

בפרוס חג הפסח תש"ד רוכזו כל היהדים מן הסביבה לתוך הגיטו אשר הוקם בסלאטפינא ומיד אחרי החג הועמסו דיירי הגיטו לתוך רכבות משא והובלו לאחד המחנות באושביץ. ביום ב' סיון תש"ד הגיע ר' חיים יצחק אייזיק הלברשטם למחנה ההשמדה ובאותו יום מסר את נפשו על קידוש השם, ואשתו הרבנית פעסי בת הגה"צ ר' חיים צבי טיטלבוים בעל עצי החיים וחמשת בניו. שתי בנותיו הבכירות של האדמו"ר והן הרבנית חנה אשת הרה"ג ר' יואל טיטלבוים אב"ד קיראיהאז בברוקלין והרבנית סימה ברכה אשת הרה"ג ר' צבי הלברשטם, הרבי מצאנז האדמו"ר מרידניק, שתיהן בנו בתים נאמנים והקימו דורות ישרים לשם ולתפארת. (46)

שושלת צאנז

שושלת צאנז מיסדה ר' חיים האלברשטאם מצאנז צדיק וגאון מפורסם. בנו הצעיר - **ר' ישעיהו מצ'חויב** אשר פרק זמן כיהן כאדמו"ר בסטמר, יתר שנותיו כיהן כאדמו"ר בצ'חויב על שמה גם נתפרסם. היה חתן הצדיק ר' יחיאל מקרילוויץ ובזווגו השני חתן ר' יעקב צבי מפאריסוב. נפטר בכ"א תמוז תש"ג בעיצומם של ימי מלחמת העולם השניה.

נכדו של ר' חיים מצאנז - **ר' יעקב שמעון** שאף הוא כיהן כאדמו"ר בצ'חויב היה בנו של ר' יחזקאל שרגא משינווא בנו של הצאנזאי. משנת תרע"ד כיהן כאדמו"ר בקלוז'. בית אביו היה מוצאו

ממשפחת עשירים מפורסמת בסאניק שבגליציה. בנו - ר' **אברהם אביש** היה אדמו"ר בבוטושאן. ר' יעקב שמעון היה מפורסם כפיקח ובקי בעניני העולם. במותו הקימו אוהל על קברו. הוא נפטר בז' סיון תש"א.

היחידי מנכדיו של ר' חיים מצאנז שכיהן גם ברבנות קלויזנבורג בקלוז' (בטרנס) הוא ר' **יקותיאל יהודה הלברשטם**, רבה של קהילת החסידים בקלוז' (ספרדים). הוא היה חתנו של ר' חיים צבי טיטלבוים מסיגט בעל "עצי חיים" ורוב החסידים בקלוז' היו מחסידי סיגט.

אביו ר' צבי הירש מרידניק היה בנו של ר' ברוך מגורליץ, בנו של הצאנזאי. בתקופת השואה קנה לו ר' יקותיאל שם עולם. הוא הצליח בכל ימי האפילה הנוראים לשמור על קדושתו וטהרתו, אחרי השחרור היה רוח החיים בארגון היושבים במחנות והחיים הדתיים בהם. מן המחנות יצא לארה"ב ושם נספחו אליו אלפי חסידים, בעיקר מיוצאי המחנות. עלה לא"י והתישב בנתניה, בה הקים שיכון חסידים מפואר. שיכון דומה הקים גם בירושלים. גאון מופלא בתורתו ובעבדת ה' שלו. (47)

חגה של קרית צאנז

לפני יובל שנים בשנת תשט"ז כשברחבי המדינה עוד הורגשו עקבותיהם של שנות הצנע והמצוקה וגרמו גנדהי שינה לרבים מתושבי המדינה ולאט לאט ניכרה ירידה במימדי העליה, החליט ר' יקותיאל הלברשטם הידוע "כקלחנבורגר רוב" להעתיק מקום מושבו מאמריקה לישראל ולהניח יסודותיה של קריה חסידית בנתניה, היא תשמש כמרכז רוחני של האיזור ותספק מקורות פרנסה לתושביה. חצי יובל השנים שחלפו מאז הוכיחו שחזונו של האדמו"ר לא היה חיזיון שוא, קרית צאנז הפכה לחלק בלתי נפרד מנתניה ותושביה - הדתיים והחופשיים כאחד - מאושרים שהרבי בחר להקים בה קריתו.

היוזמה החלוצית של האדמו"ר. הרב יקותיאל הלברשטם, מצאצאיו של הצדיק בעל "נועם אלימלך" הינו היום האישיות הבולטת ביותר בממלכת חסידי צאנז. חייו ופועליו יכולים לשמש נושא לרומן מרתק. חיים אלו מלאים סבל ושמחה של קידוש השם וקידוש החיים. טעויות גדולות ובעקבו-תיה טרגדיות. בהיותו הרבי מקלויזנבורג השתייך האדמו"ר לאותו מחנה גדול של יהדים חרדים שלא ראו בעין יפה את הרעיון הציוני, אך בחזרו מאושביץ, שם אבדו כל משפחתו (רעיה ועשרת ילדיו) זז משהו בנפשו פנימה של הרבי. עובדת היותו "שם" אילצה אותו לערוך חשבון נפש מעמיק וכך החליט להקדיש חייו לשיקומה של שארית הפליטה לחיזוק הדת והאמונה. הוא לא חזר לעירו קלויזנבורג אלא נשאר במחנות העקורים והפיח רוח חיים ותקוה בנפשם של היתומים והמשפחות ההרוסות. כבר שם במחנה העסיק אותו הרעיון להביא חסידיו לא"י. כדי שלא לבוא בידים ריקות נסע קדם לאמריקה כדי לארגן חסידיו וכעבור שנים מעטות עלה ארצה. הקמת קריה חסידית - באותם הזמנים - לא היתה משימה קלה. יזמתו היתה ראשונית נחשונית ובעקבותיה הלכו גם אחרים.

המקטרגים בקרב החרדים. בחוגים חרדיים בחו"ל לא ראו בעין יפה את צעדיו של האדמו"ר והחלו ללחוש בתחילה מפה לאוזן, אח"כ בקול רם, שהצאנזר מכר נפשו לציונים רח"ל. האדמו"ר לא הפך לציוני, היה רק אוהב ישראל וא"י, אולי במידה גדולה יותר מאחרים והוא הסיק מלא המסקנות מהשואה והצהיר שעתידו של העם מובטח רק בא"י. כשמקטרגיו העלילו עליו שעובר לגור ב"ארץ הכופרים" בה לא ניתן לחיות חיים דתיים, ענה להם ללא משוא פנים: ניתן לחיות בארץ חיים יהדיים מלאים את הדעה המרושעת מפיצים אלה שמחפשים כיסוי דתי לעובדת הישארותם בגולה, כששאלו אותו מדוע בחר דווקא בנתניה, הרי קיימות ערים בעלות צביון דתי מובהק וראוי שבאחת מאלו יבחר, ענה להם: אסור לבנות גיטאות ליהדות הדתית בא"י.

בן גוריון קיבל בזמנו את הרבי לשיחה מס' פעמים והבטיח לו תמיכת המדינה במימוש תכניותיו, הלואי - אמר לו בן גוריון - והיית מצליח להביא לכאן את מרבית היהדות הדתית שבארצות הגולה הייתי מוכן להשלים עם עובדת רוב דתי "רק שיבואו". על שאלתו של בן גוריון מדוע אינו מקים את הקריה בנגב או בגליל, הרבי ענה - בעהי"ת נגיע גם לשם. תשובתו בת חמשת המלים היתה כמעט נדר, כיום קיימים מרכזי צאנז במקומות רבים בארץ.

המגשים הגדול. האדמו״ר אינו רק גדול בתורה וראש לחצר חסידית גדולה, הוא גדול גם בהגשמה, בעל חוש בעניני יום. בקריתו לא נעשה דבר ללא ידיעתו והסכמתו. הוא מחליט איזה מוסדות יקימו בקריה, הוא מזמין את תכניות הבניה. בעצמו בדק את התכניות ואת ביצוע העבודה, התפנה למשא ומתן עם קבלנים, דאג לאיסוף הכספים הדרושים לבניה ולפיתוח ובעצמו בחר בעתריו. לפני שנים מספר חלה קשה ונאלץ לחזור לאמריקה לטיפול, אך גם בהיותו מרותק למיטת חליו העסיק אותו גורל הקריה, דאג שבהעדרו ימלא את מקומו בנו הרב צבי אלימלך הלברשטם, רב הקריה. דאגה מיוחדת הקדיש האדמו״ר לפאר מוסדות הקריה: בית החולים ״לניאדר׳ מוסד רפואי שקם לפני שלוש שנים וכיום הוא אחד המוסדות הרפואיים היפים בארץ, בהתמדה מרחיב מחלקותיו, רוכש לו ציוד משוכלל ונותן שירות לאלפי ניזקקים של העיר והסביבה. הרב מאיר איזמן, מנהל יחסי הצבור של ביה״ח מוסר לנו על שמו הטוב של המוסד ומסירות רופאיו ועובדיו. שם טוב זה הגיע אל מעבר לגבולות הארץ. החדות לכך מתארגנת במדינות שונות באמריקה ובארצות אירופה חוגים של ״ידידי לניאדר׳ ובעזרתם ביה״ח משפר בצורה ניכרת שרותיו.

דרשתו של האדמו״ר. בעת הנחת אבן הפינה של הקריה נשא הרבי דברים שרישומם מורגש עד עצם היום הזה. בדרשה זו היה כלול ה׳אני מאמין״ שלו בנוגע לעתידו של העם היהדי ומדינת ישראל. הרבי אינו עוסק בפוליטיקה, אינו מביע דעה בפומבי בעניני דיומא, אותו מעסיקה ומטרידה שאלה אחת: עתידו של העם. כל מילה שנאמרה אז לפני 25 שנה, כוחה יפה גם היום. ראויה דרשה שיצוטט ממנה לפחות משפטים אחדים --- למה אנו צריכים בזמן כזה, בו אפשר לעלות לא״י וגם יש בה קיבוץ גדול של שלומי אמוני ישראל לראות בכל הפינות הנידחות בעולם איך שיהדי אחד או שניים יושבים בין המון גויים. דעתי שבזמן כזה חיוב גדול הוא לעלות לא״י ולהאחז בה ע״י קיום התורה והמצוות. אני אומר דברים אלה אע״פ שהדבר מנוגד לרצונה של המדינה בה הייתי גר. ראה ראיתי ויהדע אני כמה נסיונות ״מסירות נפש״ סייעתא דשמיא צריך בחו״ל כדי לשמור תורה ולחנך הבנים והבנות ברוח ישראל וכאן עם כל המגרעות יכול כל אחד לעבוד כרצונו וכדרכו, בטוחני שדבר זה הוא רק בזכות ארעא דישראל ובטוח אני שזכות תורת ישראל, הצדיקים והחסידים החיים כאן תעלה אלהי ותגן גם על האחרים וינצלו מידי ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהם---
פעמים רבות חשבתי על גורל משפחתי ושאלתי עצמי, מדוע נשארתי לבד בחיים? ביום זה, בזמן הנחת אבן הפינה יכול אני לקבוע: לרבות העולמים היתה בכך כוונה שאוכל לתת יד לבניית קריה קדושה זו. (48)

קריה של תורה עבודה וחסידות

בשבילי העפר ליערות הסבוכים, דחקו קלגסים נאצים בקבוצה של יהודים, היכו בהם השפילום ועינו נפשם בגזירה שלא תבוא ולו גם טיפת מים לשפתותיהם היבשות. בין אנשי הקבוצה בלטה דמותו הזכה הרבי מקלויזנבורג שביקש מאנשי הקבוצה הסובלים לסבול בדומיה. ״עד שירחם״ זה נסיון לראות כמה יכול האדם להחזיק מעמד ללא שתיית מים, הסבירו הקלגסים ובת שחוק מרושעת עלתה על שפתם כשאת צמאונם שלהם ראו ללא ספק ואפשר מתוך רצון להרגיזם.

כמה מן הצועדים כשלו, לא יכלו עוד להמשיך כשגרונם יבש וניחר. אחר כשהורו להם מלויהם הגרמנים לשבת על הקרקע, אזר הרבי עוז בנפשו והורה להם לחפור בקרקע היבשה, ואז מעידים ואומרים שרידי החבורה, כשחפרו באצבעות רוטטות בקרקע, אירע נס של ממש וקילוחי מים עלו לפתע מן האדמה, זרמי מים דקיקים, ששברו את צמאונם של היהדים, מדיירי מחנה ההשמדה הסמוך. בלי ספק יש משהו סמלי בסיפור אמיתי זה שאירע בימי מלחמת העולם השניה לגבי המשך דרכו ופועלו של הרבי מקלויזנבורג - צאנז, שאיבד את אשתו ועשרת ילדיו במחנה ההשמדה, אך השכיל שלא לאבד את צלילות הדעת והרצון העז גבר בקרבו לחיות ולהמשיך לחיות ולבנות, לשקם, להקים מחדש את מה שנהרס בכבשניה של אירופה.

עוז ומסירות. היו שתמהו מנין הכוח והעוז של הרב שנתיסר כל-כך והוא נכון שוב לעמוד במבחני זמן כשבראש דאגותיו היתה השאיפה לאסוף וללקט את שארית הפליטה וכך בהתלהבות של ממש, בסיוע פעיל של אנשי הצבא האמריקני וגנרל אייזנהואר בראשם-אץ רץ ברחבי גרמניה מהכא להתם, תוך שהוא מנצל את כל שעות היממה כדי לעודד יהודים השבורים והרצוצים עבורם הקים את מוסדות תורה וחסד ונטע בהם שוב את רוח האמונה בבורא עולם. קח למשל את המעמד של הקבלת פני המשחררים במחנות כשיצא אחוז ודבוק בספר תורה שוב לא ישכחו אלה שהיו שם, כן גם נסיעותיו ותפילותיו החפוזות במהלך הנסיעה ופה ושם גם עיון בגמרא, כל אלה עוררו שוב אצל רבים נימים חבויים ורצון עז להתחיל את הכל מחדש.

רבים משארית הפליטה ניצלו לא במעט בזכות מסירותו זו של הרבי. גם בארה"ב המשיך במפעליו הברוכים והאיץ גם בחסידיו. הקים מפעלי תפארת כשאלפי יהודים מוצלים מאש באו שוב לשכון במחיצתו של רבם הנערץ. ומבניה מרשימה של קרית צאנז - קלויזנבורג בארה"ב עד להקמתה של קרית צאנז בנתניה. היום לפני 25 שנה היתה הדרך קצרה גם בתחום זה. מסתבר צריכים היו להעז, והרבי העז כשם שגם היום הוא ממשיך ומעז להקים אף מרכז רפואי גדול לאחר הצלחה מרשימה של הקמת בי"ח בקריה הנתניתית שלו.

כשבא הרבי מקלויזנבורג-צאנז לא"י והעלה את המחשבה להקים את הקריה שהיא חלוצת הקריות החסידיות המקובלות כיום, לא הכל האמינו בכח ההצלחה. דוד בן-גוריון המנוח היה בין הנלהבים והורה לכל הגורמים לסייע להעמיד שטחים כפי הצורך ולהקביל את פני הרבי וחסידיו מארה"ב "בכל הכבוד הראוי".

"ראר' אמר אז הרבי לחסידיו, בתחילה אמרו לקריתנו קרית צאנז ליד נתניה, אבל יבוא יום ויאמרו "נתניה שליד קרית צאנז" ואם חזון זה טרם הוגשם, הרי ששאר החזונות שהעלה הרבי קרמו עור וגידים והיום קרית צאנז היא קריה הומה ומהמה במאות משפחות של חסידים ואנשי מעשה, שכרכו יחדיו את עולם התורה, העבודה והחסידות והם מעורים בכל אורחותֵ החיים של עיר השרון. נתגשם גם חזונו של הרבי שבמקום שדתיים יזדקקו לשירותיהם של חילונים יבואו אלה לקבל השירות אצלנו ותוך כדי כך יתבשמו גם מעולמו של תורה. כל זה אמור בינתיים לגבי ביה"ח ע"ש "לניאדו" המשרת אוכלוסיה של 120 אלף נפש והשירות הרפואי בו שהוא ברמה גבוהה הפך לשם דבר.

שילוב הדורות. קרית צאנז משופעת במוסדות תורה וחסד והיא מתנהגת ע"י בנו של הרבי הרב ר' צבי אלימלך ולידו חבורה נלהבת של חסידים צעירים, ביניהם הרב גרשון לידר, ר' אברהם ברוך וינקלר, שמעון שער, מילדיה הראשונים של הקריה ועוד. אשר יחד עם ותיקי הותיקים עושים גם היום לקידומה. נעים להלך בחוצותיה של קרית צאנז, קריה שמדרכות וכבישים סלולים בה וגושי בתים המאוכלסים במאות משפחות ובתוך בתי הכנסת, בתי המדרש, מתוכם בוקעים ועולים קולות לומדי תורה חאטוטי הגן ועד לישיבה הקטנה והגדולה, בתי האולפנא לבנות, ביה"ס המיוחד לאחיות דתיות המהוות את עתדת סגל האחיות של ביה"ח. בסמוך מעונות לילדי חסות, בתי זקנים ובתי מדרש לאברכים, לידם מפעלי יהלומים וסריגה בבעלות אנשי הקריה. בקצה המערבי ניצב בית המלון של קרית צאנז ששם טוב יצא לו בכל הקשור לאירוח של רמה, באוירה יהודית ובתנאים משופרים היכולים להתחרות בשאר בתי המלון שעיר השרון מצטיינת בהם, אך גיאות אנשי הקריה בצד מוסדות התורה והחסד בביה"ח ע"ש לניאדו, ביום שמחת חצי היובל תונח אבן פינה למרכז הרפואי שיופעל ליד בית החולים במעמד חגיגי.

בי"ח - סיפור הצלחה. הרבי סבר בתחילה כי אין כיום להקים ישוב ללא בי"ח ומה גם שקיננה בו המחשבה להקים מוסד רפואי שיפעל באוירה דתית ויבטיח את שירותיו המעולים לכלל יהודי הסביבה. לא קלה היתה דרך ההגשמה אך במרוצת השנים האחרונות קם אמנם הפלא הזה כשרבים מתושבי השרון באים מדי יום ביומו לקבל שירותים וסיעוד בשורה של מחלקות רפואיות ורופאים מומחים במרבית תחומי הרפואה עומדים לרשותם. בציוד היקר הושקעו מליוני לירות וכדברי של הרב גרשון לידר גזברו של ביה"ח, כל הזמן נמשכת למעשה הבניה וחונכים מדי פעם עוד ועוד מחלקות. הגיעו הדברים לידי כך שתיירים מחו"ל באים לכאן לקבל טיפול ונשים מבני-ברק מעדיפות ללדת את ילדיהן בבי"ח זה דווקא. ולא מעט מהן שוהות מספר ימים לפני כן בבית המלון הסמוך.

וכך בבנין נאה ומרשים של ביה״ח הבולט ביפי חזותו ובשפעת צבעי קירותיו וכתליו, בקיונו ובמסירות עובדיו פועלים מחלקת יולדות וגניקולוגיה, חדרי לידה, ניתוח, מחלקה פנימית ויחידה לטפול נמרץ של חולי לב. חדר מיון ומחלקה לדואליזה ומרפאת חוץ. בביה״ח עובדים רופאים בעלי שם שרובם ככולם הם דתיים ובראשם המנהל ד״ר מרדכי גרשטין תושב כפר הרואה, מהם אחוז ניכר של עולים מארה״ב, מומחים בתחומי קרדיולוגיה, העיניים, העור, היעוץ הדיאטטי ועוד. בכל ימות השבוע רבה פעלתנותם של אנשי ביה״ח. אך בימי שבת וחג כמו חופפת על ביה״ח אוירת הקדושה וכל המבקר במקום חש בייחודו של בי״ח זה, אוירה מיוחדת זו משפיעה בלי ספק גם על שוכני ביה״ח והמבקרים ואלה יודעים לכבד רגשות. מעיד ואומר ר׳ גרשון, הסבור כי עתה עם הקמת המרכז הרפואי שיכלול מבנים חדשים ומשוכללים, ביה״ס לאחיות מוסמכות, חדרי מעבדות ומחלקות נוספות של ביה״ח תביא תנופת הקידום עליה הגה וחלם האדמו״ר מקלויזנבורג צאנז לשיאה המרשים. מאמצי חסידי הקריה להגשים משאלותיו של הרבי בסיוע פעיל וישיר של חבר הנאמנים מוקירי הקריה ומפעליה היושבים בארץ ובחו״ל נותנים אותותיהם בכל. תכניות ההרחבה של המרכז הרפואי אינן פוגעות בהמשך מעשה הבניה של הקריה עצמה, מדי כל שנה מקימים בניני מגורים נוספים לקליטת בני דור ההמשך וחסידים נוספים, אומר ר׳ שמעון שער מילדיה הראשונים של הקריה, ר׳ שמעון ועמיתו הם בבחינת התגלמות אמיתית של שאיפת האדמו״ר להקים קריה בלבו של כרך גדול ולהבטיח רצף הדורות, הרבי עשה זאת מתוך אמונה עמוקה שבכוחה של הקריה יהיה לא רק להבטיח אורחותיהם של החסידים ובני בניהם, אלא שגם שזו תאציל מרוחה על הסביבה הקרובה והרחוקה ומה שהיה אז לפני 25 שנה בגדר של חלום היה כיום למציאות חיה ומרנינה. (49)

בית ספינקה

התוכן	עמוד
בית ספינקה	94
שושלת ספינקה	96
ספינקה	97
רבי יצחק אייזיק זצ"ל	99

רבי יצחק אייזיק מספינקא

רבי נחמן מספינקא

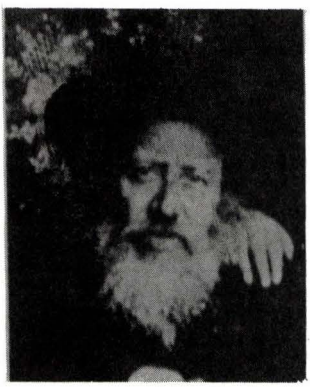
רבי יעקב יוסף מספינקא

רבי יצחק אייזיק מספינקא
בבית ההבראה בלוהאקוביצה ב-1934.

רבי יוסף מספינקא (השני)

רבי צבי מספינקא

בית ספינקה

ספינקה - עיירה ליד סיגט. אפשר ושמה לא היה זוכה לכלל פירסום, אלמלא אותו אור שנוגה עליה תרח למרחקים בדמותו של הצדיק **האדמו"ר רבי יוסף מאיר זצ"ל**, שנתפרסם כבעל "אמרי יוסף" וכמיסד שושלת ספינקה עד ימינו. הוא לא בן ולא נכד לאדמו"ר, אלא צמח מעצמו בלימוד התורה ובדרך החסידות. במשך שבעים שנה זרח אור זה והאיר את כל מרמורש וטרנסילבניה. אור זה האיר על כל הסביבה על ידי עצמו ועל ידי בנו ה"חקל יצחק", שהוכתר להיות ממלא מקומו לאחר הסתלקותו.

חסידות זו נוצרה מכוח משיכה טבעי של ההמונים אשר שמו עיניהם בצדיק בעל "אמרי יוסף" וראו בו את המורם מעם. חסידות זו היתה חלק בלתי נפרד של הישות היהודית ברחבי הונגריה, שאבו מתורתה, התחממו לאורה, העריצוה עד תום והלכו אחריה בעינים עצומות.

המיוחד באדמורי ספינקה שידעו לחפש ולמצוא את היהודים הפשוטים ואנשי העמל מלומדי סבל ותלאות, אשר את כל שנות חייהם השקיעו בעבודת האדמה. את כל אלה השכילו לקרבם ולהראות להם את דרך התורה. האדמו"ר רבי יוסף מאיר נולד בשנת תקצ"ח, אביו ר' שמואל היה ראב"ד בעיר מונקץ'. סבו - רבי אברהם התחנך בביתו של הרה"צ רבי יצחק אייזיק טויב, מקאליב.

בהיותו בגיל בר מצוה נסע ללמוד בישיבתו של הגאון מהר"ם אש באונגבר, היתה זאת ישיבה ברמה גבוהה, אשר קיבלה רק בעלי כשרונות. כבר אז היה נהוג להתפלפל ולסתור את דברי הגאון.

לאחר פטירת הגאון מהר"ם אש בשנת תרי"ב, המשיך ללמוד אצל בנו הג' רבי מנחם אש. משם עבר לחוסט ולמד בישיבתו של רבי שמעלקי מסליש בעל "צרור החיים". נשא אשה פעמיים והתאלמן. בינתיים גר בבורשה ובמונקץ'. בא אל האדמו"ר ר' יצחק אייזיק מזיצ'וב, כשהיה שבור ורצוץ, מלומד יסורים ונסיונות קשים. באותו זמן ניצנץ לו פתח של הצלה מן העיירה ספינקה. שם נשא לו את אשתו השלישית. היא ואביה קיבלו על עצמם לספק את מלוא צרכיו, כך עבר ביחד עם בנותיו לגור לספינקה

רבו המובהק היה רבי יצחק אייזיק מזיצ'וב וממנו קיבל את עיקר תורתו, כאשר נסתלק רבו בתרל"ג היה ר' יוסף מאיר הממשיך את מורשת ומסורת זיצ'וב. הוא הנהיג בחצרו את נוסח התפילה ואת נוסח הזמירות של בית זיצ'וב וכל חסידי שושלת זו, אשר במרמורש דבקו באדמו"ר מספינקה. ספינקה היתה תוך זמן קצר כתובת לכל יהדי הסביבה. לספינקה זרמו המוני עם ופשוטי עם. איש איש עם צרור כאביו ויסוריו המציקים לו ובאים לבקש מאת הרבי עזרה וסעד, עצה ותושיה, ברכה וישועה, חסידות ספינקה הלכה וגדלה משנה לשנה, שבילי העיירה המו תמיד חסידים ואנשי מעשה. כל אלה הפכו את העיירה הקטנה והשקטה למרכז חסידי תוסס ומפורסם.
האדמו"ר בעל "האמרי יוסף" נפטר בגיל שבעים ושתים. י' אייר תרס"ט ועל מקומו הוכתר בנו **הרה"ק ר' יצחק אייזיק** כאדמו"ר השני לבית ספינקה. עד מהרה התפרסם שמו כגדול בתורה, חריף ובקיא. ייסד בחצרו ישיבת "בית יוסף". כאשר פרצה מלחמת העולם הראשונה נאלץ לעבור מספינקה למונקץ', בעיר זו קבע את בית מדרשו וישיבתו. המונים נהרו לחצר ספינקה במונקץ'. הם דבקו בצדיק ונקשרו אליו בעבותות של אהבה בכל לבם ונפשם.

בשנת תרצ"ב עבר לסליש, שם ניהל ר' שמואל שמעלקי קליין בעל "צרור החיים" ישיבה גדולה, בעיר זו הקים גם בעל "חקל יצחק" בית מדרש גדול וישיבה מפורסמת "אמרי יוסף" ע"ש ספרו של האדמו"ר הראשון מספינקה - רבי יוסף מאיר.

כמו אביו בעל "האמרי יוסף" נחשב גם הוא לאיש מופת, אשר מעטים כמותו. אנשים מדוכאים, למודי סבל ומלאי תלאות היו מביאים בפניו את בעיותיהם שוטחים את תחינותיהם ומבקשים עצה וברכה. לא היה גבול להשתפכות הנפש של הרב מספינקה בימים הנוראים. התפילות נאמרו בנעימה אשר הרעידה את כל מיתרי הלב של השומעים והכניסה את כולם לאוירה של התעלות הנפש. המנגינות הנפלאות והנוגות בנוסח זיצ'וב חדרו עמוק ללבותיהם של המוני החסידים.

החגים והמועדים בבית ספינקה היו חוויות מיוחדות, כל אחד בפני עצמו, שיא שמחת החגים היה בשמחת תורה, מעגלי הריקודים בעת ההקפות והשירה האדירה מפי מאות התלמידים והחסידים היו מרעידים את העיר כולה. מי שלא ראה ולא זכה לחזיה זו - לא ראה שמחה מימיו. הוא היה מפורסם ביותר כפועל ישועות.

החיים השקטים בסליש הופרעו בספטמבר 1938. ים של צרות ויסורי שאול ניתך אז על כולם. חיי היהודים ורכושם נעשו הפקר לרוצחים צמאי דם והפכו את חייהם לגהינום עלי אדמות. באותם ימים של סופה וסער נעשתה חצרו של הרבי מספינקה הכתובת ליהודים האומללים אשר באו לשפוך לפניו את לבם ולבקש עצה ותושיה.

גזרות הרשע של הממשלה ההנוגרית תכפו וגברו ואף לא פסחו על ביתו של הרבי. בשנת תש"ד התפרצו שוטרים הונגריים לביתו, חיפשו אחר כסף, מטבע זר. הם שדדו מכל הבא לידם. מהלומות כבידות הם הנחיתו על ראשו של הצדיק. בשום פנים לא היה מוכן לחפש מקום מקלט, לעזוב ולנטוש את קהל עדתו.

באסרו חג הפסח תש"ד הקימו השלטונות הגרמניים את הגיטו בסליש. כוס התרעלה עברה גם על בית ספינקה. למעלה מעשרת אלפים יהודים מן העיר והסביבה ובתוכם גם האדמו"ר בעל "החקל יצחק" מספינקה ובני משפחתו רוכזו לתוך הגיטו הזה.
יהודי סליש גורשו לאושביץ בשלוש משלחות. האדמו"ר ומשפחתו יחד תשע נפשות במשלוח השלישי, אשר יצא בר"ח סיון תשל"ד. במשלוח זה היו אלפים יהודים. במשך כל הדרך שר את הפסוק: "וטהר לבנו לעבדך באמת". הוא ניחם את ידידיו באמרו: אל תפחדו, אנחנו הולכים לקראת המשיח... בדרך אל המשרפות זעק האדמו"ר מספינקה בהתלהבות של קדושה את הפסוק: "אש תמיד תוקד על המזבח, לא תכבה".

עם עליית נשמתו נעלמה דמות הפאר של אחד מענקי התנועה החסידית עטרת תפארת אדמורי הונגריה טרנסילבניה וצ'כוסלובקיה. נהרס מגדלור שהקרין אורו מן העיר סליש למרחקים במשך תקופה של שלושים וחמש שנה.

ספינקה אחר השואה. האדמו"ר השלישי לבית ספינקה הינו אוד מוצל מאש **האדמו"ר ר' יעקב יוסף וויס.** אביו - **ר' ישראל חיים** היה בנו בכורו של האדמו"ר מספינקה. האדמו"ר קבע את משכנו בארץ שברנמניה, שם אירגן את העזרה הדרושה לקליטתם וסידורם של המוני הפליטים אשר זרמו למדינה מכיוונים שונים. דף מזהיר רשם האדמו"ר מספינקה בעת ההיא, דף של פעולות ומעשים כבירים לטובת שארית הפליטה. משם עבר האדמו"ר לארצות הברית והקים בברוקלין את המרכז החדש ובו הוא ממשיך לשזור מחדש את שרשרת הזהב של אבותיו הקדושים. מוסדות התורה הועברו לבורא-פארק.

חסידות ספינקה בישראל. גם ציבור חסידי ספינקה בישראל אינו טומן ידיו מעשיה ומפעולה בהתאם להדרכתו של האדמו"ר. עידוד רב הם מקבלים מביקוריו התכופים של האדמו"ר בישראל. במרכז העיר בני ברק מתנוססת לתפארת ישיבת ספינקה אשר נוסדה על ידי הרבי. בנין הישיבה מתנוסס על חמש קומות והוא מכיל בית מדרש גדול, היכל מפואר ללימודים, פנימיה משוכללת וכו' בבני ברק הוקם הכולל לאברכים "נר לאברהם" להנצחת זכרו של הרה"ג ר' אברהם אביש, בנו של האדמו"ר מספינקה אשר נקטף בדמי ימיו. הוא היה אברך גאוני מוכשר ומקובל.

חסידי ספינקה בירושלים ובפתח-תקוה מפתחים פעילות מסועפת בצורת רשת של מוסדות תורה ומפעלי צדקה וחסד.
בר' אייר תשל"ב העביר האדמו"ר ר' יעקב יוסף את ארון זקנו בעל "אמרי יוסף" ממקום קבורתו בחו"ל להטמנה בארץ. הארון הוטמן בחלקה המיוחדת של ספינקה בבית העלמין שבפתח-תקוה והוקם עליו אוהל, כדי להתיחד עם זכרו הקדוש של מיסד שושלת ספינקה ולהמשיך את המנהג הקבוע בהונגריה ובצ'כוסלובקיה.

הנכד השני לבעל ״חקל יצחק״ הוא הרה״צ ר׳ שמואל צבי הורוביץ, בנו של הרה״צ ר׳ אברהם אביש, אשר היה חתנו של האדמו״ר מספינקה, הוא קיבל את חינוכו על ברכי האדמו״ר בעל ״החקל יצחק״, גם הוא עבר את מוראות השואה באושביץ. קודם התישב במחנה הפליטים בפלדפינג ובתש״ח עבר לארצות הברית. את בית מדרשו ייסד בניו-יורק, אחר כך עבר לויליאמסבורג.

הרה״ג ר׳ צבי הירש כהנא אב״ד ספינקה. מבין הרבנים וגדולי התורה במרמורש, זכה וניהל את עדתו במשך ארבעים שנה מתרס״ד עד תש״ד, אביו ר׳ נחמן כהנא בעמח״ס ״אורחות חיים״ על שר״ע או״ח, אשר כיהן בתור אב״ד ספינקה והיה בנו של הרה״ג ר׳ אריה ליב כהנא בעמ״ס ״דברי גאונים״ על שר״ע חושן משפט וכיהן כדומץ בסיגט. הגר׳ צבי כהנא היה חתנו של מיסד שושלת ספינקה ר׳ יוסף מאיר בעל ״אמרי יוסף״. חיבורו של ר׳ צבי הירש עשה רושם גדול בעולם התורה. הוא השאיר בכתובים ספר ״ישיב משפט״ ה׳ חלקים גדולים על שר״ע חושן משפט, חיבור גדול על דבר אגדה חדרוש על התורה, חיבור שר״ת וכן חיבור בעניני רפואות וסגולות. הספר הראשון והאחרון נשארו לברכה, אולם היתר הושמד על-ידי הנאצים.

בגיל שמונה עשרה בתרס״ב נשא לו לאשה את בת הרה״ג ר׳ ברוך רובין אדמו״ר מקולומאי בגערלא, הוסמך ע״י הרבנים ר׳ יהודה גרינפלד, אב״ד סנמיהאי, הרה״ג ר׳ משה גרינוואלד, אב״ד חוסט, בעל ״ערוגת הבושם״ והרה״ג ר׳ יהודה גרינוואלד אב״ד סטמר בעמח״ס ״שבט מיהודה״. עלה על כס הרבנות בספינקה בתרס״ד לאחר פטירת אביו, במשך ארבעים שנה ישב בספינקה וניהל את רבנותו ביד רמה.

ביום ז׳ בסיון תש״ד הובא לאושביץ יחד עם בני קהילתו ותושבי גיטו טעטש. מבניו נותרו לפליטה בנו הרה״ג רבי נחמן׳ כהנא אשר קבע את בית מדרשו בבני ברק, שם יסד את הכולל ״לקוטי מהריא״ לאברכים מצויינים וכן בנו הרה״ג רבי יוסף מאיר כהנא, אדמו״ר מספינקה בירושלים. הרה״צ רבי נחמן כהנא האדמו״ר מספינקה בבני ברק הוא אחד האישים הדגולים והחשובים בישראל בכלל ובבני ברק בפרט. במשך ארבעים וחמש שנה היה מורה הוראה בקרלסבורג לפני המלחמה וכראב״ד בקלויזנבורג אחרי המלחמה. הוא נחשב מבין האמדורים הבולטים בבני ברק. נוהג נשיאותו ברמה וחסידים ואנשי מעשה באים להנות מאור תורתו והנהגתו החסידית. (50)

שושלת ספינקה

שושלת רבת השפעה במרמורש מיסדה היה ר׳ יוסף מאיר וויס, הוא היה בנו של ר׳ שמואל צבי ראב״ד מונקאץ׳. בי״ח אדר אדר תקצ״ח והיה תלמידם של ר׳ שלום מבלז, ר׳ מנחם מנדל מויז׳ניץ ר׳ חיים מצאנז ותלמיד מובהק לר׳ יצחק אייזיק מזיצ׳וב. עם פטירתו של רבו המובהק נתמנה אדמו״ר בספינקה ואלפים היו חסידיו. חיבר ספר ״אמרי יוסף׳ על התורה. נפטר בר׳ אייר תרס״ט. ארונו הועלה לארץ בשנת תשל״ב.

בנו - ר׳ יצחק אייזיק מילא את מקומו כאדמו״ר בספינקה. הוא השתדך בבית זיצ׳וב. היה מפורסם גם בגדולתו בהלכה ובתפילותיו הנלהבות. מספינקה עבר לסליש. ניספה ע״י הנאצים בי״ג סיון תש״ד. ספרו ״חקל יצחק״ ניצל בדרך נס מן השואה ונדפס בניו-יורק בשנת תשכ״ב. כתב גם תשובות שנדפסו בניו-יורק בתשכ״ו, בין אלה שר׳ יצחק אייזיק עמד בקשרי שרת הם ר׳ יצחק אלחנן ספקטור מקובנא, ר׳ שלום מרדכי מרזין ור׳ חיים חזקיהו מדיני.

נכדו - ר׳ יעקב יוסף, בן בנו ר׳ ישראל חיים הוא כיום אדמו״ר לבית ספינקה, הקים בית מדרש מפואר בבני ברק ועומד להקים שיכון מיוחד לחסידיו בא״י.

חתנו של ר' יצחק אייזיק - ר' אברהם אביש הורוביץ כיהן אף הוא כרב בטרנסילבניה בקראלי. ר' אברהם אביש היה בעצמו נצר לבית אדמורים מפורסם - ראפשיץ. אביו ר' נפתלי היה בנו של ר' מאיר מדזיקוב. הוא נולד בשנת תרנ"ז במליץ. לאחר נשואיו עבר לבית חותנו בספינקה. מפורסם היה בהתמדתו הבלתי רגילה ותוך זמן מועט נתפרסם כגאון וכלמדן. קהילת קראלי בחרתו לרב. בחירה זו היתה מלווה במחלוקת קשה, שעוררה הדים רבים וקשים לא רק בעיר עצמה אלא במדינה כולה. הוא הקים בעיר ישיבה גדולה בשם "בית אברהם". עם מרבית קהילתו הועבר לאושביץ ושם ניספה, בנו - ר' צבי הירש הורוביץ הוא האדמו"ר מקראלי - ספינקה בניו-יורק.

חתנו של ר' יוסף מאיר - ר' נחמן כהנא כיהן כרבה של ספינקה ופירסם את הספר "אורחות החיים" על שו"ע אורח חיים.
שניים מנכדיו של ר' נחמן כיהנו באדמורות - ר' יוסף מאיר במישקולץ ובאונגבר. הנכד השני - ר' נחמן כהנא כיהן כאדמו"ר באלבה יוליה החל משנת תרפ"ט. אחרי השואה כיהן ר' אב"ד בקלוז'. בתש"י עלה לארץ כרב ואדמו"ר בבני ברק. בה הקים ישיבה בשם "ליקוטי מהרי"א" מזיצ'וב. גם אחיו ר' יוסף מאיר הוא כיום אדמו"ר בירושלים. שניהם הם בני ר' צבי שמילא את מקום אביו - ר' נחמן ברבנותה של ספינקה.

בן אחר של ר' נחמן - ר' מרדכי שימש כרב בקעכניה. בנו ר' צבי הוא האדמו"ר מספינקה בארה"ב. (51)

ספינקה

ר' יוסף מאיר ווייס זצ"ל בעל "אמרי יוסף" מספינקה היה המיסד האחרון של שושלת חסידית חדשה במזרח אירופה הנמשכת עד היום. אביו הגאון ר' שמואל צבי היה ראש בי"ד במונקץ' הצדיק בעל אמרי יוסף זצ"ל היה מיסד שושלת חדשה. התמדתו ופעליו הנפלאים סללו לו את הדרך לפתיחת שער חדש לאדמוריות. דרכו באו אח"כ אלפים מישראל. אורו של בעל "אמרי יוסף" זצ"ל בקע ועלה ממקום שהיה תפוס כולו ע"י אחרים.

ספינקה הוא כפר במרמורש, אליו לא הגיעה רכבת ואף לא אוטובוס. מרמורש מאוכלסת היתה ברבבות בית ישראל, שכולן דביקות וקשורות היו לאדמוריהם וצדיקים מפורסמים. האוכלוסיה במרמורש יחידה היתה באופיה וצורתה בכל תפוצות ישראל, כל בניה יהודים תמימים היו ואנשי עבודה ועמל אם בחקלאות ואם בשאר המקצועות. הם היו חוטבי עצים ביערות, חוצבי אבנים ועובדים קשה על מחייתם כל ימות השנה. אין לתאר את צביונה המפליא של תפוצה זו, למי שלא הכיר אותה, כולה היתה שומרת תורה ומצוה, שבכל ימות החול הם חיו בהשראתה של שבת ובכל ימות השנה בהשראתה של ביקור בחצר הרבי אם בקרבתם ואם מעבר להרי הקרפטים. הצדיק רבי יוסף מאיר ווייס חי בסביבה זו בהשראתו של מורו הגה"ק ר' יצחק אייזיק מזיצ'וב זצ"ל שכמעט ולא היו לו חסידים ומעריצים בכל האיזור. הוא התפלל נוסח רבו הקדוש בזעקה פולחת לב, יגע כל ימיו ושנותיו על תורת הנגלה והנסתר. בבית חותנו העשיר והרעיף של תחיה והתחדשות לקרוב ולרחוק, הוא ברח מהרבנות ועסק בתורה עבודה וגמ"ח. עלה והתעלה במדרגות מיום ליום, בחושבו כי יצליח להסתיר עצמיותו ולעשות מלאכת הקודש שלא על מנת לקבל פרס של מנהיגות רוחנית. אך רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום.

פתאום הגיח אורו הנפלא מהכפר הנידח. פתאום החלו לנהור אלפים מקרוב ומרחוק לראות מאור פניו ולהתבשם מקדושתו וצדקתו. פתאום נודע ברבים כי אור חדש הופיע בשמי מרמורש המקרין על סביבתו ועל כל קצוי הונגריה וטרנסילבניה של הימים ההם. ומשזרח אורו כבר לא נכבה עד היום הזה. אדמוריותו הטביעה חותמה על אלפים ורבבות, תפילותיו היו כשאגת הארי ומזעזעות לבבות. טבעו יצא כגאון עולם בהלכה, כבעל מקובל מיחידי סגולה. כזורע צדקות ומצמיח ישועות וכאיש מופת ובעל רוח הקודש.

את סיפור תולדותיו ומסכת פעליו הנפלאים מספר בנו הקדוש בעל ''חקל יצחק'' זצ''ל בהקדמתו לספר אביו ''אמרי יוסף'' על התורה. כידוע המשיך בנו את אדמוריות ספינקה עד השואה, בה נספה הוא עם אלפי חסידיו. הוא המשיך מסורת אבותיו בעבודת ה' במסירות נפש, בהתמדת לימוד התורה שאין לתאר ולספר. בגאוניות מפליאה ובידיעה בלתי מצויה בתורה. אך נוסף על כל אלה ניחון בעט סופרים וכשרון תיאור. כעשרה פרקים בהקדמה ''לאמרי יוסף'' הכניס עולם מלא של מושגים וערכים ופרקי הוד נפלאים על אביו הקדוש שמעטים דוגמתו בספרות החסידית.

הרוצה להכיר את גדולתו של מרן בעל אמרי יוסף זצ''ל, יקרא את ההקדמה ויעמוד משתומם ומתפעל לתוכן ולצורה של התיאורים הנשגבים בהם הצליח לחשוף בפנינו מגנזי אביו הקדוש. אם יבוא מישהו אחריו לעשות זאת רק ימעיט את הדמות המזהירה ממנה השתלשלה ובאה שושלת רבתי וחסידות ספינקה הידועה והמפורסמת.

רבי סנדר וויס זצ''ל גם הוא בספרו ''פאר יוסף'' מביא דברים נפלאים אשר ראו עיניו ושמעו אזניו מחסידים נאמנים על פלאי התנהגותו ומעשיו של מרן בעל אמרי יוסף זצ''ל, אך הוא מוקדש לעובדות מסויימות בלבד בעוד שהיקף התיאור הנאמן של מרן בעל ''חקל יצחק'' זצ''ל הוא מושלם בפרטי פרטים והוא מהווה מסמך נדיר יחיד במינו בספרות החסידית. הוא משולב באמרות חסידיות מרשימות ומוסר את כל סדרי תולדותיו של אביו הקדוש. חביבותו בעיני צדיקי דורו וראייתם מראש את הסתעפות מנהיגותו. הוא כותב על מידתו הנשגבת. צדקת פזרונו הגדולה וגודל מדרגותיו. הוא מספר על רוח קדשו המופלא לחזות את הקורות במקומות רחוקים ואת הצפוי להיות. הוא מספר כי בשנת תרס''ד כאשר חלה את מחלתו נגלה הדבר מראש למרן בעל ''חקל יצחק'' אך אח''כ נשכח הדבר מלבו ונגזרה הגזירה. הוא חלה ונפטר בשנת תרס''ט.

ועד רבים הפלאים בהקדמתו של בעל ''חקל יצחק'' זצ''ל אותם הוא מסיים בדברים כדלקמן ואתה קורא נעים אחרי אשר הראיתיך לדעת את קדושת כ''ק אבא מורי זצ''ל אל תדמה בנפשך כי הפרזתי ח''ו על המידה באיזה מקומם של השבחים, דע אחי נאמנה, כי לא הגדתי אף החצי מגדולת קדושתו, כי נלאיתי לפורטם וגם מספורי נפלאותיו, אפס קצהו תראה, הנחתי את הספק ותפסתי את החדאי. דברים הברורים לי בלי כל ספק ואף גם זאת אשר כל כך הארכתי ואת קסתי דרכתי ועד העשירי משכתי לא לכבודו עשיתי כי אם להחזיע מעשי אלהינו ית''ש וחדרכי עבדיו הצדיקים למען נלמד ליראה את ה' ית''ש ולאחוז בדרכי אבותינו הקדושים והטהורים, לילך במסילותיהם ולהתנהג כמנהגיהם.

מיסדה של שושלת ספינקה זכה ויצאה ממנו שלשלת גדולה וקדושה, ראשי אלפי ישראל בהונגריה, רומניה, טרנסילבניה וצ'כוסלובקיה. בנו הקדוש בעל ''החקל יצחק'', רבי ישראל חיים זצ''ל והר' רד''ק ר' נפתלי מבולקה זצ''ל לא זכו לנהל עדה והלכו עם עדתם ועם אביהם הקדוש למשרפות אושביץ הי''ד.

נכדו הצדיק רבי יעקב יוסף שליט''א שניצל מן המחנה זכה להקים שוב מסד למורשת אבות אבותיו, לייסד מוסדות לתורה ולהיות רבם של שרידי חסידי ספינקה.
חתנו הקדוש ר' אברהם אביש הורוביץ זצ''ל אב''ד דק''ק קראלי קידש אף הוא ה' הי''ד. בנו הצדיק ר' הרשלי ששרד לפליטה זכה להקים אדמורות בויליאמסבורג ולהדריך רבים בתורה ובחסידות. חתנו של ''אמרי יוסף'' זצ''ל, רבה של ספינקה הקים שושלת של גאונים וצדיקים. הגה''צ רבי נחמן כהנא זצ''ל ניהל עדה חשובה בבני ברק והיה מפורסם וכן אחיו הצדיק ר' יוסף מאיר זצ''ל מירושלים. ביניהם ממשיכים דרכם בקודש הרבי משה אליקים שליט''א בבני ברק והרה''צ ר' מרדכי דוד שליט''א בירושלים.

גם חתנו של רבי נחמן כהנא זצ''ל רבי נפתלי אשר ישעיהו מושקוביץ הי''ו קבע דירתו באשדוד וממשיך מסורת אבותיו הקדושים בהרבצת תורה וחסידות בבית המדרש אשר הקים בשכונה החרדית שנבנתה. כל צאצאי ספינקה ויוצאי חלציו של בעל ''אמרי יוסף'' בכל הסתעפויותיו הם רבנים תלמידי חכמים ומפיצי תורה ויר''ש בכל מקום הימצאם. אכן יש להודות ולברך את ה' על שלא יבש המעין ולא נקצץ האילן ואשו של אותו צדיק עודו מחמם אף כיום לבותיהם של רבים מבית ישראל. הדבקים במקור מחצבתם בקודש שואבים תורה ויר''ש מבאר חכמתו ויראתו. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל.
(52)

רבי יצחק אייזיק זצ"ל

למעלה משנות דור עברו כבר מאותו יום מר ונמהר לעלותו על המוקד של רבנו שר התורה והחסידות רבי יצחק אייזיק וויס זצ"ל שהובל לאושביץ יחד עם בניו וקהל חסידיו הי"ד. ככל שאנו מתרחקים מאותה תקופה מרגישים אנו בחסרונו והיעדרו של אותו צדיק. כמה הוא היה משפיע אילו היה בתוכנו בימים קשים אלה, כמה עידוד וחיזוק היה מרעיף עלינו שלא ניפול ברוחנו כאשר אויבנו מסביב מצחצחים חרבות שלא ניתן לשר היאוש להשתלט עלינו ונמשיך בחיים הרגילים מתוך אמונה ובטחון. כמה עידוד רוחני היינו מקבלים ממנו בימים אלה, הוא חסר לנו ואין לנו תמורתו.

גדול היה האיש, איש האשכולות שהכל בו, כל מידה טובה שמנו חכמים. המידה המרכזית אצלו היתה אהבת התורה והתמדתה. בכל כוחו עמל בתורה. וכה כתב האדמו"ר שליט"א בהקדמה לקונטרס "חסידות ספינקה ואדמוריה" לכל אדם ואדם ובפרט לבני עליה ישנה מידה אחת מרכזית שממנה מסתעפות וניזונות כל שאר המידות ובהם גם המידה המרכזית מקבלת אור ויונקת מכל שאר המידות כי לא תיתכן שלמות מוחלטת באחת המצוות בהעדר יתר המצוות. אהבת התורה והתמדתה היתה גולת הכותרת אצלו.

גדולות ונצורות מסופר על התמדתו בלימוד התורה. האדמו"ר שליט"א סח במסיבת רעים ששמע מן הגאון ממישקולץ בעל "יגל יעקב" זצ"ל שהיה בחברותו של רבנו ולמדו ביחד בצעירותם מהתחלת החורף עד חנוכה, במשך חודשים אלו הספיקו לסיים את מסכת עבודה זרה עם כל הראשונים "ויורה דעה" הלכות יין נסך, במשך שני ימים היה האדמו"ר זצ"ל לומד מ"ה שעות רצופות וישן 6 שעות וכיוון שפחד שמרוב עייפות יישן יותר מדי, פקד על הרב ממישקולץ שיעיר אותו ע"י שפיכת מים קרים. לא רק בעצמו התמיד בלימודו אלא חינך תמיד את תלמידיו להתמדה גדולה והקפיד על-כך.

הנה הגיע אותו יום מר, הרכבת יצאה לדרכה, כשבקרונותיה דחוסים אלפי איש, ביניהם ילדים קטנים ופעוטות, אין אויר לנשימה ואין מקום להושיב את גל העצמות. המסתכל החוצה דומה עליו כאילו כל המקום עומד להחרב בתוך האש הגדולה האוכלת ומכלה את הכל ובאחת הפינות, יושב רבנו מכונס בתוך עצמו. לוהט באש קודש, כשמסביב בניו הגדולים הצדיקים ורבים מקהל חסידיו, האדמו"ר זצ"ל מוכן לרגע הגדול למסור את נפשו למען קדושת שמו יתברך, שפתותיו אזנן פוסקות מללחוש את הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח ולא תכבה" וכשאחד מחסידיו אחר עוז וניגש אליו בבכי קורע לב בשאלה, מה היה לנו. מרגיעו רבנו באמרו: "אנו מקרבים את ביאת המשיח צדקנו" לא עברו ימים ספורים ועלה על המוקד במחנה ההשמדה אושביץ הי"ד. הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" היה צוואה קדושה לכל הנשארים להמשיך את שלשלת הקדש ואמנם האש הגדולה שהוצתה ע"י רבנו בעל האמרי יוסף זצ"ל ובנו רבנו "חקל יצחק" מוסיפה לבעור ולהפיץ אורותיה. חסידות ספינקה ממשיכה בדרכה, כשמסתופפים בצילה המוני חסידים המוסיפים כבוד ופאר ליהדות הנאמנה. ספינקה חידשה את נעוריה על אדמת אבות, אליה נקלטו אודים מוצלים מאש כשבראשה עומד נכדו וממלא מקומו רבי יעקב יוסף שליט"א הממשיך להנהיג ביד רמה את חסידות ספינקה והמונים מתענגים על תפילותיו בנוסח זדיטשוב-ספינקה המרטיטות לב ונפש ועל דברי התורה הנאמרים מפיו.

ישיבת ספינקה ומוסדותיה אשר מוניטין יצאו להם קמו מחדש ורבים מתדפקים על שערי הישיבה שבראשה מכהן הרב ר' יעקב הניג המפורסם בעולם התורה והישיבות, כולל אברכים, "נר אברהם" ע"ש הרב אברהם אביש זצ"ל שנקטף בדמי ימיו, לומדים עשרות אברכים המשתלמים בהוראה, בהדרכת ראש הכולל הרב יצחק אייזיק וויס. לאחרונה ניכרת פעילות רבה והתרחבות מוסדות ספינקה בארץ ויש לציין את הקמת התלמוד תורה במרכז בני ברק שבה לומדים היום עשרות ילדים, הקמת "ישיבת המתמידים" למען קידומם ופיתוחם של המוסדות הוקמה ע"י האדמו"ר שליט"א, "אגודת נציגי יום" כדי לסייע בהחזקת המוסדות. (53)

הנס בספינקה

כפר קטן הנמצא על חוף הטיסה בצד הרומני. היום אין נפש יהדי שם. רק בתי-כנסת העומדים בחורבנם ובית הקברות מעידים שפעם חי כאן קהל גדול של יהדים. בבית העלמין באוהל מיוחד נמצא קברו של מיסד שושלת ספינקה - הרב יוסף מאיר וויס זצ"ל. ביום ההילולא היו באים לכאן מכל הסביבה לפקד את קברו, להדליק נרות ולהתפלל.

ספינקה הוא שם דבר אצל השרידים אשר זוכרים עוד כשהיתה מרכז החסידות. שושלת ספינקה נוסדה לפני כמאה שנה. זה היה בתקופה כשהחסידות היתה לתנועה תקפנית ברצותה לתפוס מקום מרכזי בהנהלת הקהילות וכשהחריף המאבק בין החצרות של הרביים. הסיפור על ייסוד השושלת הוא פשוט ביותר. ר' יעקב בש מספינקה השיא את ביתו. חתנו נשאר בביתו והתנהג ברוח ישראל סבא ופתאום היה לרבי מיום אחד למשנהו היו לו חסידים, קבל, קוויטליך, והתנהג כמו כל רבי של חסידים. מובן שהיו לו הרבה מתנגדים שניסו לעשותו ללעג ולקלס, אבל הוא ניצח במבחן ובמשך הזמן נהרו אליו חסידים לאלפים ולרבבות.

כשר' יוסף מאיר נפטר היה כבר לשושלת שלו יסוד איתן. גם יורשו התנהג בפרישות ולמוד "הקבלה" היה במרכז התעניינותו. במלחמת העולם הראשונה נאלץ ר' יצחק אייזיק לברוח מספינקה והתישב במונקץ', דבר שהרגיז את הרבי ממונקץ ועבר לגור לסליש, שם הקים את חצרו, בית מדרשו, וניהל ישיבתו הרמה, אליה נהרו מכל קצות המדינה.

לספינקה בא רק ליום ההילולא והתפלל ליד קברו של אביו הקדוש לטובת חסידיו ולטובת עם ישראל. בגיל 80 עלה על המוקד ונשרף על קדה"ש באושביץ. אחרי השואה הושיבו חסידיו על כסא האדמורות את נכדו את ר' יעקב יוסף, הוא הקים את חצרו בארה"ב, אבל בשנים האחרונות העביר את נקודת המרכז שלו לישראל. ליד פתח-תקוה רכש קרקעות להקמת שיכון לחסידיו, בנין לישיבה ותומך לכל מוסדות החסידים. (54)

התוכן	עמוד
האדמורים במקום מושבם	102
רשימת גדולי תורה וחסידות לפי א-ב	104
האדמורים לפי השושלת	82

האדמורי"ם במקום מושבם

בית בלז

מבית בלז ישב במרמורש הצדיק ר' חנוך הניך טיטלבוים, הוא היה נכדו של הצדיק המפורסם ר' שלמה מאיר מסאסוב, שהיה בנו של ר' חנוך מאולסק, חתנו של הבלזאי הראשון - ר' שלום. זכותו למרמורש היתה בתוקף היותו חתנו של ר' חיים צבי טיטלבוים הצדיק מסיגט ואכן לאחר ששימש דיין בסאסוב עבר לסיגט לאחר מלחה"ע הראשונה ושם ניהל עדה גדולה של חסידים. הוא ניספה בשואה.
בנו - ר' חנניה יו"ט ליפא שהיה חתנו של ר' יואל טיטלבוים מסטמר, דחדו ניצול מהשואה, הוא עבר לארה"ב ושם נשא אשה שניה. עלה לא"י והקים בה שיכון מפואר בשם "ישמח משה", בו בית מדרש מפואר וישיבה, אולם נסתלק במבחר ימיו בשנת תשכ"ח.

בנו הנער יוסף דוד הוכתר כממלא מקומו, היה מפורסם ע"ש עיר רבנותו סנמיהאי, אולם בארץ חזר לשם אדמורות של אביו - הרבי מסאסוב. נצר אחר לבית בלז הוא ר' חנוך דוב זילברפרב מקוי-דנוב. (55)

בקלוז' - קלויזנבורג

עלינו להזכיר צדיקי חסידות אחרים שהקימו בה חצרותיהם, אף כי אין הם מיצגים שלשלת של אדמורים.
ר' אשר אנצ'יל ליכטנשטין, בן אחיו וחתנו של ר' הלל מקולומיא הוא קרא לעצמו - האדמו"ר מקולומיא.
ר' לוי יצחק מיכאלוביץ, שהיה נקרא בשם האדמו"ר מברודי. היה מצאצאיו של ר' יחיאל מיכל מזלוצוב, בנו - האדמו"ר ר' יחיאל מיכל ניספה באושביץ, בנו השני ר' שלום עלה לארץ, מכאן עבר לארה"ב ומכהן כאדמו"ר מבראדי.
ר' משה דוד אשכנזי, האדמו"ר מלמברג, לאחר מכן עבר לבערלאד.
ר' שמעון שיף, האדמו"ר מליז'נסק על שהיה מצאצאיו של ר' אלימלך מליז'נסק.
ר' מנחם מנדל פרידלנדר, האדמו"ר מבורגו פרונד שהצטיין בהדרת פניו.
ר' יחזקאל רוטר, האדמו"ר מהאדאס, מפורסם היה בדביקותו בתורה. נסע כחסיד לשינווא ולבלז.

גערלא

בגערלא ישבו שני בתים שהשתדכו זה בזה ושניהם הגיעו לשם בתקופה מאוחרת. האחד מוצאו מבית קאליב, מהם ישבו בטרנסילבניה - הוא ר' משה עזרא טויב, שהיה בנו של ר' פנחס חיים מרוזדול-קאליב, הוא נהרג עם כל משפחתו בשואה באושביץ בעיב שבועות תש"ד, הוא היה חתנו של ר' ברוך רובין מגערלא.
השני משתייך לבית רופשיץ ר' ברוך רובין בן ר' מאיר רובין מדומברובה, הוא נולד בה' אדר שני תרכ"ד, חתן ר' מנדלי מזיצוב. כיהן כרב בריזדאביץ ולאחר מכן אדמו"ר בקולומיא וממנה עבר לגערלא, בה הסתופפו בצילו מאות חסידים. חיבר "שארית ברוך". נפטר בא' דרח' טבת תרצ"ו.

בנו - ר' יעקב ישראל רובין שנולד בא' טבת תרמ"ה היה חתן ר' משה מסוליצה מתרמ"ח אדמו"ר בסס-רעגען שבטרנסילבניה. הצטיין בהכנסתם לביתו של עשרות פליטים מפולין. נשארו ממנו כתבי יד. ניספה באושביץ בט"ו בסיון תש"ד.

בנו - ר' יוסף מאיר נפטר אחרי השחרור במחנה טרזינשטאט בכ"א כסלו תש"ה והובא לקבורה בטבריה ביום ר' חשון תשכ"ה. היה גדול בתורה. כמה מבניו ניצלו מהשואה והם מכהנים כאדמורים בארה"ב - ר' שמואל שמלקי - אדמו"ר מסוליצה, ר' מנחם מנדל - כאדמו"ר מסליש, ר' מרדכי דוד, כאדמו"ר מסס-רעגען. (56)

פריינד שושלת אדמורים חדשה

ר' יהושע העשיל פריינד בן למשפחה עשירה ומכובדת (אחיו של ר' חיים פריינד מסטמר) נולד בשנת תרט"ז והיה תלמידו המובהק של ר' חיים מצאנז ור' יקותיאל יהודה מסיגט. מילדותו מסתגף וחי חיים של קדושה וטהרה - רב באנטרדם ונאסד, קנאי ותקיף בדעתו שאסר את הכל, עם זאת פיזר את כל כספו לצדקה.

ר' יהושע העשיל היה חתנו של ר' מרדכי יהודה לעוו מאנטרדם ומילא את מקומו. נפטר בי"א אלול תרצ"ב ונטמן בסטמר, עיר מגורי אביו.

זיצ'וב (ניר עקיבא)

נכדו של ר' ישכר דוב מוורצקי כיהן כאדמו"ר החל משנת תרפ"ב באורדיה. הוא נולד בשנת תרנ"ו. תלמידו של ר' שלום מרדכי מברז'אן בניגלה ושל ר' ישכר דוב מבלז בחסידות. חתן הגאון ר' חיים ירוחם מאלט שטאט. בשואה נשלח לאושביץ ובגלגולים שונים הועבר למחנה הולדהחן, בו נפטר בט"ז סיון תש"ה.

בנו ר' נתן שהיה אחד מרבניה המוכרים באורדיה הצליח להינצל מהשואה והוא כיום האדמו"ר מזיצ'וב בפתח-תקוה, כמ"מ דודו ר' מנשה יצחק מאיר איכנשטין.

אחיו ר' יהושע, כיהנו גם הם באדמורות - ר' מנשה יצחק מאיר ור' שלום, שישבו בקלח'. ר' מנשה יצחק מאיר הקים מרכז חסידי בפתח-תקוה ונפטר בכ"ז טבת תשל"א, ר' שלום הקים מרכז בצפת.

ביקסאד

בביקסאד שליד סטמר ישב הצדיק ר' אליעזר פיש. נולד בשנת תר"ם. תלמיד ר' מרדכי יהודה לעוו, מגדולי הרבנים בהונגריה, אחר נישואיו עבר לסיגט. שם היה תלמידו החביב והמובהק של בעל "עצי חיים". בשנת תרס"ה נבחר כדיין בניר אגדאן. ממנה עבר לביקסאד, היה מרבה בסיגופים, הקים בביקסאד ישיבה גדולה ובה מאות תלמידים, מביקסאד עבר לסטמר, היה ידוע גם בפזרנותו לצדקה. עם בני הקהילה הועבר בכ' סיון תש"ד לאושביץ ובאותו יום נהרג עם בנו ר' חיים משה, בנו - ר' חיים צבי ניצל מן השואה והוא כיום האדמו"ר מביקסאד בארה"ב. הוא הוציא לאור את ספריו של אביו "שם אליעזר" על התורה. גם חתנו - ר' משה אריה לעוו מכהן כאדמו"ר בארה"ב, לאחר שעבר בשנת תרפ"ט כיהן כאדמו"ר בטעמעשוואר.

ר' אהרן ראט

צדיק מופלא. הוא היה בן למשפחה פשוטה. קיבל בחסידות מר' יוסף רוטנברג מקוסוני, ר' צבי אלימלך מבלאזוב ור' ישראל מויז'ניץ. מצויין היה בעיקר בעבדת התפילה שלו. לאחר מכן ישב בבערעגסאס ובירושלים. חסידיו נקראים "שומרי אמונים" ע"ש ספרו. בפטירתו השאיר אחריו עדה נכבדה, המנוהלת ע"י בנו ר' אברהם חיים שהוא דמות נמרצת ופעילה והקים בית מדרש ושיכון לחסידיו וע"י חתנו ר' אברהם יצחק קאהן.

ר' אהרן ראט נולד בשנת תרנ"ד באונגבר. נפטר בירושלים בר' ניסן תש"ז, חיבר ספרים רבים שנפוצו באלפי טפסים, ביניהם - אגודת שומרי אמונים, אהבת הבורא, אסיפת המכתבים, דרכי אהרן, טהרת הקודש, מבקש אמונה, מצוותיך שעשוע, נועם הלבבות, עבודת הבורא, שולחן הטהור, שומר אמונים. שני ספריו אלה הם הנפוצים ביותר. (57)

פולינא

נזכור את הדמות הפלאית של ר' מרדכי אליעזר וועזעל מהכפר פולינא. הוא נתגלה לפתע בשנת תרפ"ו כעושה פלאים והמונים המונים נהרו אחריו. לעניים היה מלאך המושיע, כל אשר לו נתן לאחרים, כך הועד עליו. לאחר שנתיים קיבל שיתוק והציבור חדל לבוא אליו. הוא ניספה באושביץ בשנת תש"ד. (58)

רשימת גדולי התורה וחסידות לפי א"ב

באהם ר' יצחק
הדיין מקראלי חסידו המובהק של ר' חיים מצאנז, הוא שהוציא לאור את "הישמח משה" על במדבר דברים. עלה לא"י ונפטר בירושלים בתרמ"ח. מצבתו נמצאת בהר הזיתים.

גרוס ר' שמואל
מקראלי נולד בשנת תרנ"ח בבערבעשט. תלמיד ר' חנניה יו"ט ליפא טייטלבוים בעל חתן ר' ישעיהו מקרסטור, בביתו בילה 16 שנים. בשנת תרפ"א נבחר כרב בעיירה ריטשה. בשנת תרפ"ו נבחר כרב בבערבעשט. בשנת תרצ"ב נבחר כרב בקראלי לקהילה האורט. במקום, הוא הקים ישיבה גדולה. כביית סיגט היה קצוני מאד בהשקפותיו ורדף את כל המפלגות היהחדיות גם החרדיות. ב-7 ליוני 1944 גורש עם יהדי קראלי לאושביץ. שם נפטר ב' סיון תש"ד. כתביו נתגלו בדרך פלאית ותלמידיו הדפיסום בשם "עלה שמואל" הכולל חידושי תורה על התורה מועדים וקצת שו"ת להלכה.

דאבנער ר' חיים אלתר
מסרט נולד בשנת תר"ך, נכד ר' מנדלי מקוסוב והבעש"ט, נסמך להוראה ע"י ר' יצחק אהרן איטינגר אב"ד לבוב ואחרים. בשנת תר"ן נבחר כרב במוסוב ומתרס"ב רב בסרט עמד בראש ישיבת "תמרין דאוריתא".

הורוביץ ר' פנחס
דיין בקוסוב ובגרוס ואחדיין, מחבר "פתחי זוטא" מתלמידי ר' חיים מצאנז. נפטר בן 80 בט"ז אלול תרצ"ח.

וינברגר ר' שמואל זלמן
רבה של מרגרטין, מילא את מקום אביו, ר' יהושע צבי כרב העיר. הוא אף עמד בראש ישיבה גדולה שהיתה מפורסמת בכל המחוז. נפטר בי"ד כסלו תרצ"ד.

ולדמן ר' יעקב צבי
אב"ד בורשה. חתן ר' ברוך בינדיגר מהאנישוויץ, מתלמידיו המובהקים של ר' חיים מצאנז. נפטר כ"ז באב תרמ"ג.

וינברגר ר' מרדכי עזריאל
הרב ממרגרטין: נולד בשנת תרס"ז. בן 27 כבר נבחר כמ"מ אביו ברבנות העיר ובראשות הישיבה. נסע אל אדמורים רבים ונהג מנהגי חסידים. היה מפורסם בדרשותיו הלנהבות, בין ראשתי המגורשים ממרגרטין לאושביץ בשנת תש"ד היה ר' מרדכי עזריאל עם הרבנית וחמשת ילדיהם הקטנים.

טאבאק ר' שלמה לייב
דיין בסיגט. נולד בשנת תקצ"ב למשפחה דלה. תלמידם של ר' יקותיאל יהודה מסיגט, ר' אברהם הכהן שוורץ מברגסאס ור' יהודה מודרן מסיגט. משנת תרי"ח כיהן כדיין בסיגט. מצויין היה בהתמדתו הבלתי רגילה. זכה לשם רב עם הופעת ספרו "ערך שי" על שו"ע, חושן משפט שעליו כותב ר' שלום מרדכי מברזין: ומעט אשר ימצא בדורנו חיבור נפלא כזה, ערך שי נכתב על כל שולחן ערוך וכן חיבר שו"ת "תשורת שי" היה חסידו המובהק של ר' יקותיאל יהודה מסיגט.

טייטלבוים ר' שמואל
מניגרשט נולד בשנת תר"ס. אביו היה נכדו של בעל "ישמח משה" תלמיד ישיבות סיגט וקראלי, חתן ר' יואל כץ, אב"ד ערדאד, מחבר שו"ת "טירת כסף". בשנת תרצ"ב נבחר כרב בניגרשט. חסיד סטמר ובדרך רבו היה קנאי וקיצוני בדעותיו. הקים ישיבה לנערים. בשנת תש"ד נשלח עם אביו ומשפחת חתנו לאושביץ ושם נספתה המשפחה כולה.

טייטלבוים ר' ישראל יעקב יוקל
מברבשט נכדו של "הישמח משה" מילא את מקום אביו ר' שמואל אב"ד גורליץ. לאחר מכן נתקבל כאב"ד מלאמה ובאחרית ימיו נבחר כרב בברבשט ושם נפטר בתרפ"ב.

כהנא ר' יוסף מרדכ בנו של ר' יהודה הכהן הלר בעל קונטרס הספיקות. לאחר פטירת אביו שימש כדיין בסיגט, רוב היום היה מוכתר בטלית ותפילין ומתפלל כל היום בדביקות גדולה. חסיד נאמן לר' מנחם מנדל מקוסוב וכשהרגיש שקיצו קרב נסע לקוסוב ובה נסתלק ב' אדר תקצ"ד ונקבר סמוך לקברו של רבו.

ר' אברהם כץ המגיד מבוטושאן חתנו של ר' ברוך מקוסוב מפיצה הראשון של החסידות במרמורש. נפטר בג' תשרי תקע"ב.

לנדאו ר' יהושע השיל בר' יוסף רב בבודשט.

לעוו ר' מרדכי יודא אב"ד אינטרדם מתלמידיו של ר' חיים מצאנז. נפטר י"ח שבט תרס"ז.

מודרן ר' יהודה מגדולי דורו. מחבר זכרון שמואל. תלמידו של ר' חיים מצאנז. נפטר ד' חשון תרנ"ד, ישב בסיגט.

פולאק יוסף שמעון המו"ל של "בית ועד לחכמים" במשך 20 שנה. היה חסיד בלזאי מובהק. הכין לדפוס ספר "ראשי בשמים" "שדה חמד חדש" כללי ש"ס ופוסקים ואסיפת דינים שהכילו 48 כרכים. נסע אל שלושה דורות מאדמורי בלז והיה מן החשובים שבהם. חלק אחר מן הספר אות ב' הופיע בעיצומם של ימי השואה בשנת תש"ב בסטמר.

פלדמן ר' אפרים פישל גאון וחסיד מפורסם. התגורר בביצ'קוב במרמורש. חיבר את "ידות אפרים" ר'דגל אפרים" הלכה וחידושים על שו"ע. נפטר כ"ג כסלו תרפ"ה.

פלדמן ר' משה ישראל בנו של ר' אפרים פישל. נשא את נכדתו של ר' שלום מרדכי מברז'ן והיה תלמידו המובהק. אחרי פטירתו של הרבי מברז'ן נבחר כרב בדרגמירשט, אולם עסק גם במסחר. היה תלמידו המובהק של ר' חיים מאטיניע. הו"ל את תשובת המהרש"ם את הגהותיו לש"ס בצירוף הערותיו. הכין ספרים נוספים של הרב מברז'ן אולם אלה אבדו בשואה. רק בשנת תרצ"ה הוציא את ספריו "ליקוטי מהרי" על הלכות פסח. ספרו הדרוש הוא "שם ישראל" על הגדה של פסח, אוסף שלם של כתבי יד במקצועות רבים אבד בשואה. בשנת תרפ"א עזב את מסחרו ונבחר כרב בדראגמירשט קכניה וסליש, ב' סיון תש"ד נשלח לאושביץ עם בנו יחידו ר' חיים וחתניו ר' משה שטראהלי ור' משה פרידלנדר.

פרידמן ר' ישראל חיים אב"ד ראחוב. מחבר לקט מהרי"ח ג"ח על סדר התפילה והתנהגות האדם. מתלמידי ר' חיים מצאנז. נפטר כ"ד סיון תרפ"ב.

קופטייל ר' דוד מביסטריץ כיהן כדיין בביסטריץ והיה מתלמידיו המובהקים של ר' חיים מצאנז, מועד עליו שהיה איש קדוש מאד.

רובין ר' ישעיה הכהן אב"ד מיהאיפאלווא. נודע היה בסיגופיו הרבים. נפטר י"ז תשרי תרנ"ד.

רוזנר ר' יהודה הלוי מסקליהיד נולד בשנת תרנ"ב, תלמיד ישיבת פרסבורג, חתן ר' משה יונגרייז, הרב מקאשוי. בשנת תרס"ה נבחר כרב בסקליהיד בה הקים גם ישיבה חשובה, בה למדו כ-200 תלמידים. על אף היותו ממשפחה לא חסידית דבק בחסידות והחל נוהג כמנהגיהם וכמלבו-שיהם והחל דבק בשיטות סיגט-סטמר ובדרכם הקיצונית. בע"פ תש"ד נשלח לאושביץ, שם נספה.

שטיין ר' מרדכי אריה לי ראש אב"ד בגהויס ווארדיין בן ר' ליפמן שטיין מסרדה הלי. מתל-מידיו של ר' חיים מצאנז. נפטר בי"ד ניסן תרכ"א.

שפרבר ר' דוד אחד מגדולי התורה בטרנסילבניה. כיהן כרב בפאליען ריסקווא, בשנת תרפ"ב נבחר כרב בבראשוב. בשנת תש"י עלה לא"י ונפטר בירושלים כ"ה באדר ב' תשכ"ב (1962) מחבר "אפרסקתא בעניא"

שר״ת. הספר נדפס בשנת ת״ש, לאחר מותו הופיע הספר ״מכתם לדחד״ על התורה. הרב שפרבר היה בעל ידיעות רחבות בספרות ההשכלה. הוא נחשב כגדול תלמידיו של ר׳ משה מקוסוב והוא שערך את ספרו של רבו ״לקט ענבי״, הוא גם הביא לדפוס את ספרו האחר של רבו ״אזור האמונה״

שטרן ר׳ מנחם מנדל

רבה הראשון של מרמורש אביו ר׳ שמואל היה בנו של ר׳ מרדכי שנחשב למתישב הראשון במרמורש, הוא נולד בכפר דרגמרשט, בילדותו כבר נחשב לעילוי, נסמך ע״י ר׳ שלום איגרא ושימש כדיין בבית דינו של ר׳ יעקב מליסא שכיהן אז כרב בקאליש. בשנת תקס״ב חזר למרמורש ותמנה כאב״ד בסיגט ולאחר פטירתו של ר׳ יהודה הכהן הלר בעל ״קונטרס הספיקות״ נבחר כרבה של סיגט ומרמורש כולה. נפטר ט׳ אדר תקצ״ד, מחבר דרך אמונה על התורה צרנוביץ תרט״ז.

שטרן ר׳ יוסף

ראב״ד סיגט אף הוא נכדו של ר׳ מרדכי המתישב הראשון במרמורש היה חותנו של ר׳ מנחם מנדל דחדו אב״ד סיגט ומרמורש היה ידידו של ר׳ חיים מקוסוב ולמד איתו שנים רבות. הוא התפאר בעצמו שלמד 140 פעם את השו״ע יו״ד. נסמך להוראה ע״י ר׳ אברהם דוד מבוצ׳אץ. בשנת תקצ״ד נבחר כרב בסיגט אולם קפץ עליו רוגזו של ר׳ אליעזר ניסן טיטלבוים שהביא אתו מכתב מאביו ר׳ משה טיטלבוים מאיהל הסמיכו לכהן כרב בסיגט. ר׳ יוסף ויתר על כבודו והסתפק במשרה ראב״ד. אולם המחלוקת לא פסקה. מלשינים העלילו עליו והוא נאסר. אף כי שוחרר לאחר ג׳ ימים, כתוצאה מהסערה שנתעוררה נאלץ ר׳ אליעזר ניסן לעזוב את העיר נפטר ט״ו אדר בשנת תרע״ח.

שטרן חיים שמואל

רב ומורה צדק בסיגט, בנו של ר׳ יוסף שטרן רבה של סיגט ומשנת תרי״ח כיהן כמורה צדק וכדיין. בנו - ר׳ יוסף שטרן זכה לעלות לא״י. (59)

עלו לא״י

ר׳ ישראל נחמן מדרוהביטש שעמד בראש ישיבה גדולה באורדיה מבית ויז׳ניץ, עלו כולם - ר׳ אליעזר מויז׳ניץ, ר׳ חיים מאיר זצ״ל מגרויס ווארדיין, ר׳ ברוך מסערעט, ר׳ חיים מאיר יהודה מוישאווע. מבתים אחרים עלו לא״י ר׳ אברהם אבא לייפר מסטמר, ר׳ לוי יצחק לייפר מאראד, ר׳ אהרן אריה לייפר מטמשבר ר׳ יקותיאל יהודה הלברשטם מקלוז׳, ר׳ נתן אייכנשטיין מזיצ׳וב, ר׳ יצחק מאיר מזיצ׳וב-קלוז׳, ר׳ שלום מזיצ׳וב-קלוז׳, ר׳ משה דוד מקרצ׳ינוב, ר׳ יצחק מראחוב, ר׳ מנדל טויב קעכניא, ר׳ נחמן כהנא מספינקה קארלסבורג. (66)

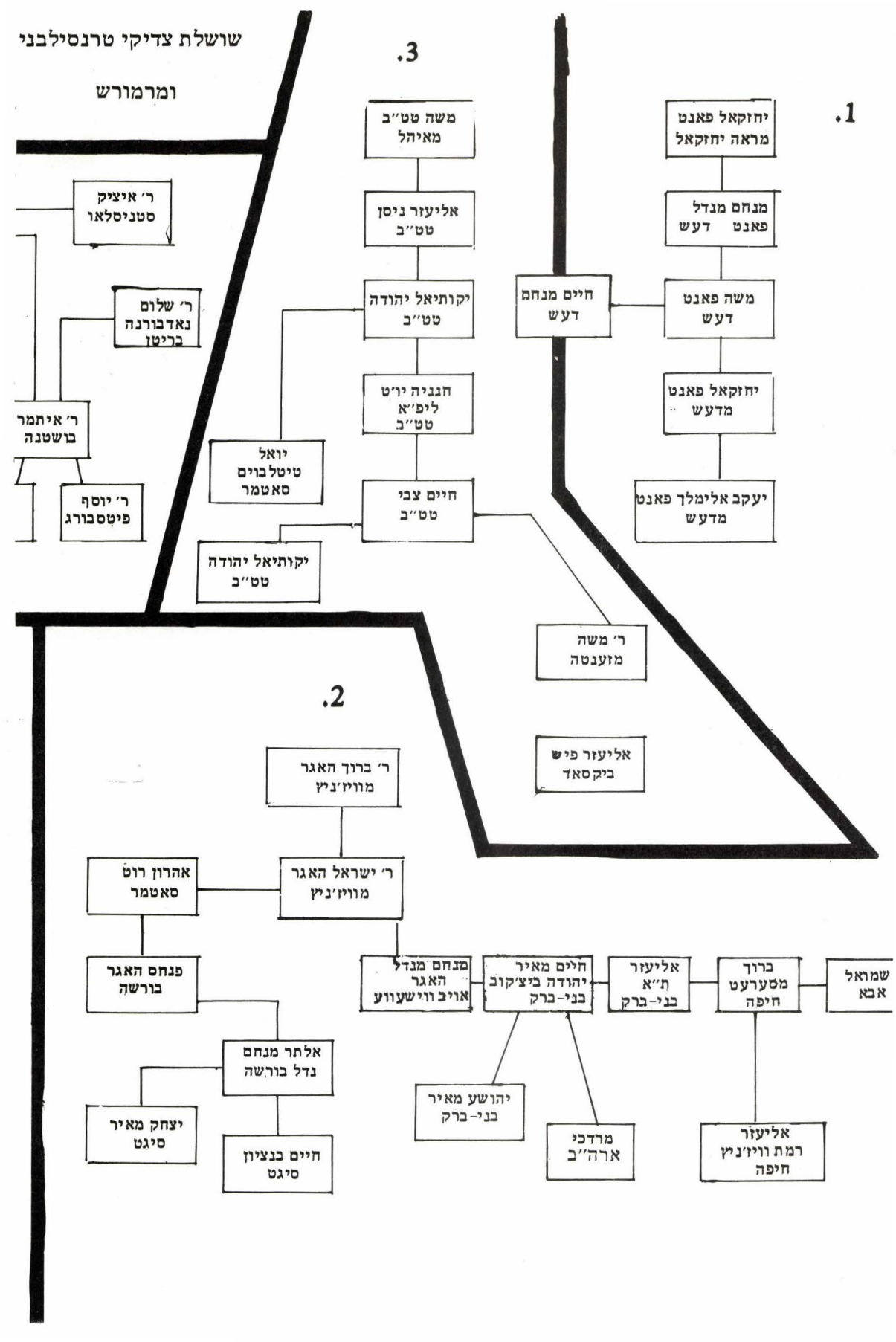
ה ש ם	בעמח״ס	אדמו״ר ב׳	יום הזכרון
שושלת דעש			
ר׳ יחזקאל פאנט	מראה יחזקאל מנחם ציון, שו״ת הגדה של פסח.	רב כולל בטרנסילבניה	כ׳ ניסן
ר׳ משה פאנט	תקנת חבורת ציון	ראב״ד דעש	כ״ג כסלו
ר׳ מנחם מנדל	שערי צדק אבני צדק משפט צדק	״	כ״ד כסלו
ר׳ יעקב אלימלך	מעגלי צדק זכרון יעקב	״ ״	י״ח סיון
ר׳ יחזקאל	כנסת יחזקאל	ראב״ד מארוש אויבר	כ״ג כסלו
בית וויז׳ניץ			
ר׳ ברוך		אדמו״ר קוסוב	כ׳ כסלו
ר׳ מנחם מנדל	אהבת שלום	״	״
ר׳ חיים מאיר	תורת חיים	״	״
ר׳ מנחם מנדל מוויז׳ניץ	צמח צדיק	מיסד בית וויז׳ניץ	״
ר׳ ברוך	אמרי ברוך	אדמו״ר בית וויז׳ניץ	כ׳ כסלו
ר׳ ישראל	אהבת ישראל	אדמו״ר גרויס ווארדיין	ב׳ סיון
ר׳ אליעזר	דמשק אליעזר	״ ״ ובבני ברק	ב׳ אלול
ר׳ ברוך		מסערעט, מיסד רמת וויז׳ניץ חיפה	ב׳ חשון
ר׳ חיים מאיר		ראב״ד וולחוביץ, מיסד קריה בבני ברק	ערב שבת הגדול
ר׳ מנחם מנדל	שארית מנחם	ראב״ד ווישעווע	ג׳ טבת
ר׳ פנחס האגר		ראב״ד בורשה סיגט	י״ג אייר
ר׳ חיים יהודה מאיר		״ ״ ת״א	י״א אייר
בית סיגט			
ר׳ משה טיטלבוים	ישמח משה השיב משה תפילה למשה	מיסד בית סיגט ראב״ד בשינאווא	כ״ח תמוז
ר׳ אליעזר ניסן	אריה דבי עילאי	אדמו״ר דרוהוביץ	״
ר׳ יקותיאל יהודה	ייטב לב ייטב פנים אבני צדק רב טוב	ראב״ד סיגט	י׳ אלול
ר׳ חנניה יו״ט ליפא	קדושת יו״ט	ראב״ד סיגט	כ״ט שבט
ר׳ חיים צבי	עצי חיים שו״ת מס׳ גיטין	״	ו׳ שבט
ר׳ יקותיאל יהודה		״	כ״ה אייר
ית סטמר			
ר׳ יואל טייטלבוים	ויואל משה	אדמו״ר סטמר, מיסד קריה ויליאמסבורג, קרית יואל בב״ב	כ״ו מנ״א

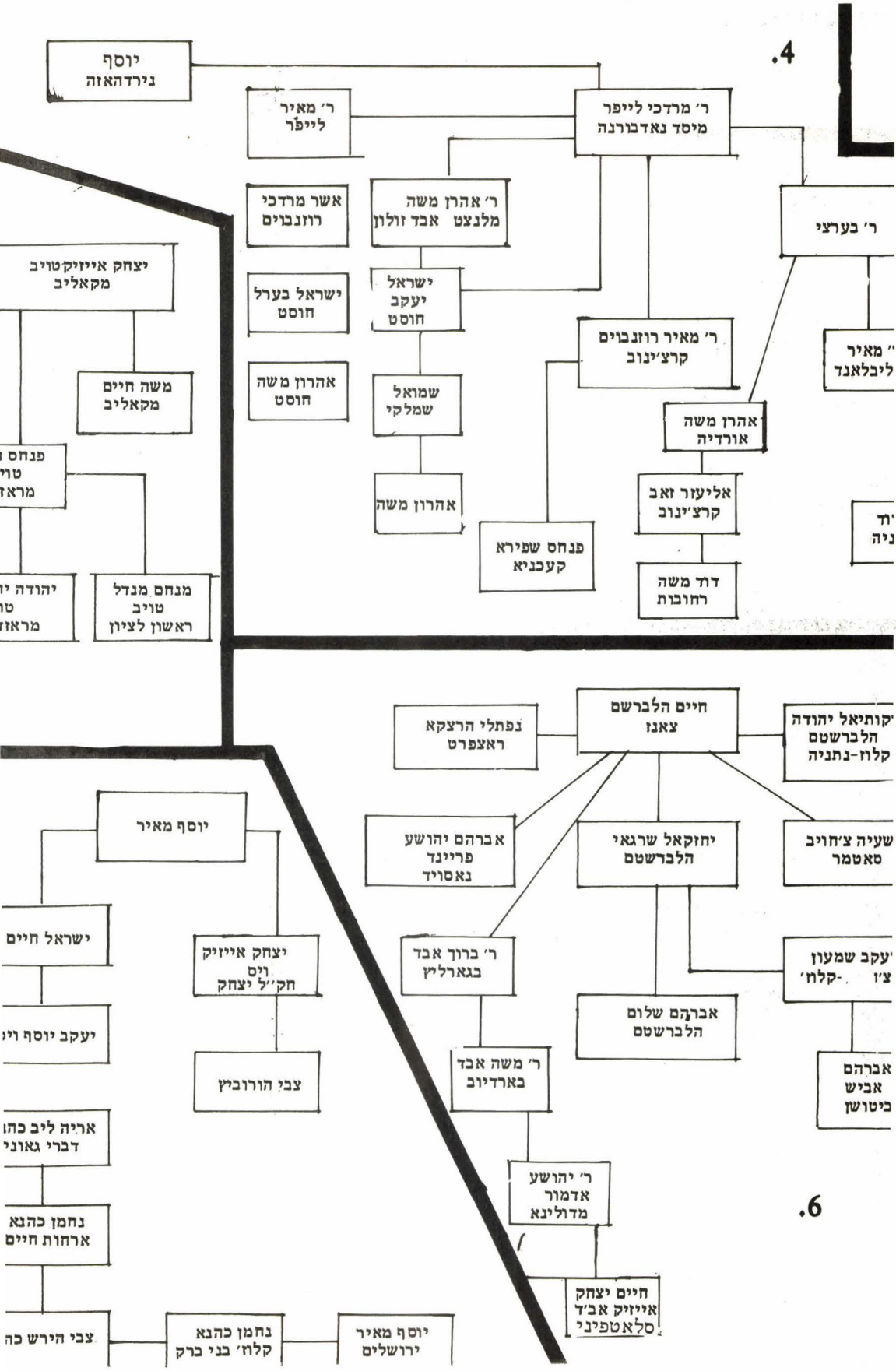
ה ש ם	בעמח"ס	אדמו"ר ב'	יום הזכרון
בית נדבורנה			
ר' מרדכי'לה	מאמר מרדכי	אדמו"ר בבישטענע מיסד בית נדבורנה	א' סוכות
ר' בערצי	-	אדמו"ר בסטמר	כ"ג אלול
ר' מרדכי בר' בערצי	-	" "	כ"ט סיון
ר' מאיר לייפר	-	אדמו"ר בישטענע קליוולנד	י"ב ניסן
ר' איתמר בר' ברצי	-	" " "	ז' סיון
ר' יוסף לייפר	-	אדמו"ר בקראלי	ט"ו אדר
ר' ישראל יעקב	-	אדמו"ר בחוסט	ט' אדר ב'
ר' שמואל שמלקי בר' בר' יעקב	-	" "	כ"ט סיון
ר' לוי יצחק	-	אדמו"ר באראד חיפה	כ"א תמוז
ר' אהרן אריה	-	אדמו"ר בטמשבר ירושלים	ב' ניסן
קרצ'ינוב			
ר' מאיר בר' מרדכי		מיסד בית קרצ'ינוב	ב' תמוז
ר' אליעזר זאב בר' מאיר	רזא דשבת ארבעת ארזים	אדמו"ר קרצ'ינוב בסיגט	כ"ז אייר
ר' דוד משה בר' אליעזר	-	מיסד קרית קרצ'ינוב ברחובות	ט"ו תמוז
ר' פנחס שפירא, חתן ר' מאיר	צפנת פענח	אדמו"ר בקעכניא	
קאליב			
ר' יצחק אייזיק טויב		מיסד בית קאליב	ז' אדר
ר' פנחס חיים טויב		אדמו"ר קאליב במרגרטין	י"א תשרי
ר' יחיאל יהודה בר' פנחס חיים	לב שמח החדש	" " "	י"ט מנ' אב
צאנז			
ר' יחזקאל שרגאי בר' חיים	דברי יחזקאל	אדמו"ר בסטרופקוב	י' טבת
ר' אברהם בר' יחזקאל	דברי שלום	" "	
ר' נפתלי הרצקא זילברמן	זכרון נפתלי	אדמו"ר בראצפרט	עיו"כ
ר' ישעיה בר' חיים		אדמו"ר בסטמר - צ'יחוב	כ"א תמוז
ר' יעקב שמעון		אדמו"ר מקלויזנבורג- "	ז' סיון
ר' יהושע העשיל פריינד	מאור יהושע, שו"ת	אדמו"ר אנטרדם - נאסויד	י"א אלול
ספינקה			
ר' יוסף מאיר	אמרי יוסף הקדמה לקוטי תורה מהש"ס.	מיסד בית ספינקה	ו' אייר
ר' יצחק בר' יוסף	חקל יצחק הקדמה לאמרי יוסף	אדמו"ר ספינקה בסליש - מונקאץ'	רח' סיון
ר' נחמן בר' אריה לייב			ז' סיון

ה ש ם	בעמח״ס	אדמו״ר ב׳	יום הזכרון
יחידים			
ר׳ ברוך רובין		אדמו״ר קולומיא בסאמוש אויבר	ט׳ כסלו
ר׳ יעקב ישראל וישורון רובין	שארית ברוך	ראב״ד סוליצה בסאס רעגען	ט׳ סיון
ר׳ אהרן ישעיהו פיש	קדושת אהרן	אב״ד האדאס	–
ר׳ יחזקאל רוטר	זכרון יחזקאל קונטרס	אדמו״ר בקלויזנבורג	א׳ שבט
ר׳ אליעזר פיש	שם אליעזר	ראב״ד ביקסד בסטמר	כ׳ סיון
ר׳ שמואל גרוס	עלה שמואל	אדמו״ר קראלי – ברבשט	ב׳ סיון
ר׳ פנחס הורוביץ	פתחי זוטא	דומץ׳ באורדיה	ט״ז אלול
ר׳ שמואל זלמן וינברגר		ראב״ד מרגרטן	י״ד כסלו
ר׳ שלמה לייב טאבאק	ערך שי תשורת שי	דומץ בסיגט	–
ר׳ שמואל טיטלבוים	טירת כסף	אדמו״ר ניגרשט	–
ר׳ מרדכי יהודה לעוו	–	ראב״ד אינטרדם	י״ח שבט
ר׳ יהודה מודרן	זכרון שמואל	ראב״ד בסיגט	ד׳ חשון
ר׳ אפרים פישל פלדמן	ידות אפרים דגל אפרים	אדמו״ר ביצ׳קוב	כ״ג כסלו
ר׳ משה ישראל פלדמן	ליקוטי מהר״י שם ישראל	אדמו״ר דרגמרט, קכניא, סלישט	ב׳ סיון
ר׳ ישראל חיים פרידמן	לקט מהרי״ח	ראב״ד ראכוב	כ״ד סיון
ר׳ יהודה ליב רוזנר		ראב״ד וראש ישיבת סקליק׳ד	
ר׳ מרדכי אריה ליב	–	ראש ב׳ד באורדיה	י״ד ניסן
ר׳ דוד שפרבר	אפרסקתא דעניא מכתם לדוד	ראב״ד בראשוב	ט׳ אדר
ר׳ מנחם מנדל שטרן	–	ראב״ד סיגט	–
ר׳ אהרן ראט	טהרת הקדש שולחן הטהור נועם הלבבות אסיפת המכתבים עובדה דאהרן אהבת הבורא דרכי אהרן מבקש אמונה מצוותיך שעשועים עבודת הבורא שומר אמונים	אדמו״ר סטמר	ו׳ ניסן

ביבליוגרפיה

השם	הסימנים
אהרוני שמחה: הצפה י״א תמוז תשל״ה	(37) (39)
אהרוני שמחה: ידיעות אחרונות	
אידלמן ישראל: שערים ח׳ תמוז תשל״ז	(21)
אלפסי: חסידות רומניה: 3–41, 9–35, 40, 50, 56–52	(8) (10) (22) (40) (43) (47) (51)
01–101, 57–59, 41–51, 60, 108–118, 124	(55) (56) (57) (58) (59) (60)
אפשאן בספרו ״בית ישראל״	(13)
א. ראשוני: הצפה	(45)
א.ש. הצפה י״ב סיון תשל״ה	(53)
בוקסבוים יואל: הצפה י״א תמוז תשל״ב	(35)
ברומברג: הקדמה לס׳ האדמו״ר מאיהל, האדמו״ר	
מאיהל: א–י״ב, נ״ה, ס״ב, כ׳	(1) (24) (25) (26) (42)
גורן הנגבי: הצפה כ״א תשרי תש״ם	(38)
גפני אריה: שערים כ״ט סיון תש״ם	(28)
כהן יוסף: עלי ספר 6–191, 124, שערים ב׳ סיון תשל״ו	(4) (18) (61)
מייזליש שאול: הצפה 1979	(29)
נחשוני יהדה: שערים ז׳ חשון תשל״ג, ר׳ אייר	(17) (20) (44) (52)
אוי קלט 11.3.57	
סילאגי טוביה: הצדיק מקאליב 76, 100–77	(3) (41)
פוקס אברהם: הישיבות בהונגריה 323, 326–321 שערים	(5) (9) (30)
פיקרש: הצפה	(49)
רוזמן שלמה: ראשי גלות אריאל י״ז–ל״ח	(11) (14) (15) (16) (23) (27)
ל״ט–ס״ב, ק״א–ק״כ, קעח–קצג, רצה–ש״ה , תנ״ה–תס״ז	(31) (32) (50)
רסל מרדכי: הצפה ואוי קלט	(48)
שוורץ יהדה: תולדות הקהילות בטרנסילבניה	(2) (33) (34)
37, 41, 113–111	
שין דוד: אוי קלט 26.3.72, מרמורש סיגט 970 (7)	(19) (54)
שרון ש. הצפה י״א תמוז תשל״ה	(36)

שושלת צדיקי טרנסילבני
ומרמורש
.1
.2
.3
יחזקאל פאנט
מראה יחזקאל
מנחם מנדל
פאנט דעש
משה פאנט
דעש
יחזקאל פאנט
מדעש
יעקב אלימלך פאנט
מדעש
חיים מנחם
דעש
משה טט"ב
מאיהל
אליעזר ניסן
טט"ב
יקותיאל יהודה
טט"ב
חנניה ירט
ליפ"א
טט"ב
חיים צבי
טט"ב
יואל
טיטלבוים
סאטמר
יקותיאל יהודה
טט"ב
ר' איציק
סטניסלאו
ר' שלום
נאדבורנה
בריטן
ר' איתמר
בושטנה
ר' יוסף
פיטסבורג
ר' משה
מזענטה
אליעזר פיש
ביקסאד
ר' ברוך האגר
מוויז'ניץ
ר' ישראל האגר
מוויז'ניץ
אהרון רוט
סאטמר
פנחס האגר
בורשה
אלתר מנחם
נדל בורשה
יצחק מאיר
סיגט
חיים בנציון
סיגט
מנחם מנדל
האגר
אויב ווישעווע
חיים מאיר
יהודה ביצ'קוב
בני-ברק
יהושע מאיר
בני-ברק
מרדכי
ארה"ב
אליעזר
ת"א
בני-ברק
ברוך
מסערעט
חיפה
אליעזר
רמת וויז'ניץ
חיפה
שמואל
אבא

.4
יוסף
נירדהאזה
ר' מאיר
לייפר
ר' מרדכי לייפר
מיסד נאדבורנה
אשר מרדכי
רוזנבוים
ר' אהרן משה
מלנצט אבד זולון
ר' בערצי
יצחק אייזיקטויב
מקאליב
ישראל בערל
חוסט
ישראל
יעקב
חוסט
ר' מאיר רוזנבוים
קרצ'ינוב
משה חיים
מקאליב
אהרן משה
חוסט
שמואל
שמלקי
אהרן משה
אורדיה
אליעזר זאב
קרצ'ינוב
אהרון משה
פנחס שפירא
קעכניא
דוד משה
רחובות
מנחם מנדל
טויב
ראשון לציון
חיים הלברשם
צאנז
נפתלי הרצקא
ראצפרט
אברהם יהושע
פריינד
נאסוידד
יחזקאל שרגאי
הלברשטם
יוסף מאיר
יצחק אייזיק
חק'ל יצחק
ר' ברוך אבד
בגארליץ
אברהם שלום
הלברשטם
צבי הורוביץ
ר' משה אבד
בארדיוב
ר' יהושע
אדמור
מדולינא
.6
חיים יצחק
אייזיק אב"ד
סלאטפיני
יוסף מאיר
ירושלים
נחמן כהנא
קלוז' בני ברק